ભક્તિરસથી ભરપૂર

# નરસિંહ-મેહેતો

## નોવેલ


લખનાર

કવિ ભીમરાવ માધવલાલ.

ઠે. સાંકડીશેરી—અમદાવાદ.



છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે—બુકસેલર,

ઠે, ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

અમદાવાદ—પીરમહમદશાના રોજા પાસે-શ્રી સત્યસાગર
પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં પટેલ. પોચાભાઇ ચકુભાઇએ છાપી.





આવૃતી બીજી.    સને ૧૯૧૬    પ્રત ૩૦૦૦

કીંમત, ૦—૮—૦

ભક્તિરસથી ભરપૂર

# નરસિંહ-મેહેતો

## નોવેલ

લખનાર.


કવિ ભીમરાવ માધવલાલ

ઠે. સાંકડીશેરી-અમદાવાદ.



છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે-બુકસેલર,

ઠે. ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

આવૃત્તિ બીજી     સને ૧૯૧૬     પ્રત ૩૦૦૦




કીંમત. ૦-૮-૦

# પ્રસ્તાવના:

આ નરસિંહ મેહેતા શ્રી હરિના અનન્ય પ્રેમી અને સર્વ ભક્તોમાં શિરોમણી ભક્ત હતા. તે જુનાગઢના વડનગરા, નાગર બ્રાહ્મણ હતા અને તે નાગરિ ન્યાતમાં ઉંચા અને ખાનદાન કુટુંબના હતા. તેમનું ચરિત્ર નાટક રૂપે, નોવેલ રૂપે જો કે બહાર પડ્યું છે પણ ભાષા જોઈયે તેવી પ્રસાદિક નહિં હોવાથી તથા નોવેલના રૂપમાં તેમના ચરિત્ર પ્રકટ થએલા છતાં તે નાટકના રૂપમાં છાપવામાં આવેલા હોવાથી તેમની પરિચર્યા વાંચનાર શોખીન સજ્જન વાંચકવૃંદને તેથી સંતોષ ન ઉપજે એ સ્વાભાવિક છે એમ જાણી આ એક નોવેલ પ્રસાદિક ઉત્તમ અને સરલ ઘરમાં વાત કરીયે તેવી ગુજરાતી ભાષામાં પ્રકટ કરવાનો ઉદેશ સેવ્યો છે. આ નરસિંહ મેહેતાનું નોવેલ બરાબર નોવેલના રૂપમાં લખાયલું છે તે સાથે તેમાં કેટલીક સત્ય ઇતિહાસિક બાબત જેટલી જેટલી હાથ લાગી છે તેટલી તેટલીજ લઇ તેને નોવેલ તરીકે બહાર પાડી છે. માટે આશા છે કે મારા પ્રિયવાંચકવૃંદ તેનો અવશ્ય સ્વિકાર કરશે.

અમદાવાદ. } કવી. ભીમરાવ માધવલાલ
તા. ૧૨-૧-૧૪. }

ॐ श्री तत्सत् ।

# નરસિંહ મેહેતો

## નોવેલ.

## अथ मंगलम्

यत्सर्वशास्त्रसिद्धांतो यत्सर्वं हृदयानुगम् ।
यत्सर्वं सर्वगं सार्वं यत्तत्सदसौ स्थितः ।

( योगवासिष्ठम् )

## પ્રકરણ ૧ લું.

### ઇષ્ટ સંકેત.

સમગ્રવિશ્વના પાલક અને સ્થિતિસ્થાપક સર્વ વ્યાપ્ત પરમાત્માના અનુગ્રહથી સત્પુરૂષોના રક્ષણાર્થે અને ધર્મના સ્થાપનાર્થે આ વિશ્વમંડલ ઉપર અવતારિક દિવ્ય વિગ્રહતનુઓ ઉત્પન્ન થઇ અનેક પ્રાણીઓનું સમુદ્ધરણ કરી ઇષ્ટ સંકેતાનુસાર પરિણામે પરમપદે શમાય છે એ શ્રી સદ્ગુરૂ અને સત્શાસ્ત્રના વચનો અંતરમાં અનુભવ કરતા કરતા એક તત્વવિદ્ સિદ્ધ પુરૂષ પાસેના ગિરનારમાંથી નીકળી સૌરાષ્ટ્રની રાજધાની જુનાગઢ શહેર તરફ ચાલ્યા આવતા હતા. તેમનો ચહેરો ભવ્ય અને

મોભાદાર હતો. તેમની મુખાકૃતિ અતિ સુંદર હતી. તેમના મુખ ઉપર બ્રહ્મતેજ એવું તો છવાઇ રહ્યું હતું કે સૂર્ય પણ ઝાંખો પડી જાય. શરીર કદાવર અને પંચકેશ યુક્ત હતું. આવા પ્રચંડ યોગી મહાત્મા ઇશ્વસંકેતનો વિચાર કરતાં કરતા જુનાગઢમાં આવ્યા અને એક શંકરના મંદિરમાં જઇ તેમણે આસન રચ્યું. આજે સંવત ૧૫૧૧ ના ફાલ્ગુન શુકલપક્ષ પંચમીનો રળીઆમણો દીવસ હતો. વસંતના વાયુથી નગર મ્હેકી રહ્યું હતું. ગુલાલ તથા ખજુરોની તૈયારીઓ થઇ રહી હતી હોરીઓ ગવાઇ રહી હતી જુનાગઢના નાગરો પીચકારી અને રંગ લઇ હોળી ખેલવાને તત્પર થઇ રહ્યા હતા. આ વખતે જુનાગઢની ગાદિએ માંડલિક રાજા રાજ્ય કરતો હતો જેથી તેના દરબારમાં પણ હોળીના રંગ રાગની તૈયારીઓ થઇ ગઇ હતી. રાજ દરબારમાં નોકર વર્ગનો ઘણો ભાગ નાગર જ્ઞાતિનો હતો. દીવાન પણ નાગર અને ગામનો મેહતો પણ નાગરજ હતો. રાજા માંડલિક નાગરનીજ સલાહથી હમેશાં ચાલતો; આ સમયમાં દિલ્લિના તખ્ત ઉપર હુમાયુ પાદશાહ સાર્વભૌમ ચક્રવર્તિ ગણાતો હતો. તેની સાથે પણ નાગરો દ્વારાજ રાજ્યકાજ્યના કામોનો વ્યવહાર ચાલતો. આથી જુનાગઢમાં જ્યાં ત્યાં નાગરના કારભાર સિવાય અન્ય કશૂંજ જણાતું ન હતું આ સમયે જુનાગઢનું રાજ્ય માત્ર શેહેનશાહ હુમાયુને ખંડણી ભરતું બાકી રાજ્યના તમામ હક સ્વતંત્રપણે ભોગવતું હતું એટલે બીજી બધી ન્યાત કરતાં નાગરની ન્યાત સર્વ તેહેવારો રૂડી રીતે પાળતી હતી. જેથી આજે હોળીની તૈયારીની સાથે વસં-

તની બહાર શહેરમાં છવાઇ રહી હતી. આશરે ત્રીજા પ્રહોરનો સમય થવા આવ્યો હતો. અને શહેરની મધ્યામાં આવેલા સુંદર નાગરોના હાટકેશ્વર મહાદેવના શિવાલયમાં મહાદેવની આસપાસ આવેલી ફરતી પડાળીમાં જઇ આ સિદ્ધ પુરૂષે મુકામ નાંખ્યો હતો. તેમની પાસે એક વ્યાઘ્રાંબર તથા એક તુંબિ પાત્ર, સિવાય અન્ય કશુંજ ન હતું શરિરે માત્ર પગ સુધીની એક ભગવી કફની પ્હેરી હતી. પગમાં પાદુકા અને હાથમાં પવન પાવડી સિવાય અન્ય કંઇ જણાતું ન હતું. તે સત્પુરૂષ વ્યાઘ્રાંબર પાથરી પદ્માસન મારી બેઠા હતા થોડીવાર થઇ એટલે હાટકેશ્વરના નિયમીત દર્શન કરનાર પૈકીની ચાર ડોશીઓ જેમાં એકની પાસે છોકરો હતો તેમણે આવી મહાદેવના દર્શન કરી પાછા વળતાં પેલા મહાત્માને જોયા એટલે તે સહુ મહાત્માઓ પાશે આવીને શ્રદ્ધાપૂર્વક નમસ્કાર કરી બેઠી એક ડોશી બીલકુલ વાંકી વળી ગઇ હતી, એક આંખે કાણી હતી એક બીલકુલ બ્હેરી હતી અને ચોથી ડોશીની કેડમાં એક આઠવર્ષનું નિર્દોષ બાળક હતું. આ ચારે ડોશીઓ પેલા સિદ્ધ પુરૂષ પાસે બેઠી. પેહેલી ડોશીએ કહ્યું "મહારાજ બાપજી આપ મોટા તપસિ પુરૂષ છો તો હું આ કમરમાંથી વાંકી વળી ગઇ છું તેનો કંઇ ઉપાય બતાવો ?" બીજી ડોશી બોલી "બાપજી મારી આ એક આંખ ગઇછે તે કોઇરીતે પાછી આવે ને બરાબર દેખાય તેનો ઇલાજ હોય તો બતાવા કૃપા કરો. ત્રીજી ડોશી કેહેવા લાગી, મહારાજ હું જન્મથી બેહેરી છું તો કોઈ પ્રકારે બ્હેરાશ મટી જાય અને સર્વ સાંભળી શકું તેવો

ઉપાય હેયતો દેખાડો ? ચોથી ડોશી કે જેનું નમ જયકુંવરમા હતું અને જેની પાસે પેલું આઠવર્ષનુ નિર્દોષ બાળક હતું તેણે કહ્યું " હે મહાત્મન્ આ મારા દીકરાનો દીકરો છે તે આઠ વર્ષનો થવા આવ્યો છે પણ તે એક અક્ષર બોલતો નથી. મેહેલ્લામાં અને આખા જુનાગઢમાં તેને સહુ કોઇ બોબડો બોબડો કહી બોલાવે છે. અમારી નાગરિ ન્યાતમાં તે બોબડાની સંજ્ઞાથી ઓળખાય છે. માટે તેની વાચા ખુલે અને બોલતો થાય તેવો ઉપાય હોયતો દર્શાવા અનુગ્રહ કરો " આ પ્રમાણે ચારે ડોશીઓનું બોલવું શ્રવણ કરી પેલા સિદ્ધ પુરૂષે પેહેલી ડોશીને કેડે હાથ ફેરવ્યો એટલે તરત સિધિ બની ગઇ. બીજીની આંખે હાથ ફેરવ્યો એટલે દેખતી બની ગઇ. ત્રીજીને કાને હાથ ફેરવ્યો એટલે તેને શ્રવણ શક્તિ પ્રાપ્ત થઇ. અને ચોથી ડોશીના પેલા આઠ વર્ષના બાળકને હાથે ઝાલી પોતાની પાસે બેસારી તેના ઉપર થોડીક વાર માર્જન કરી પશ્ચાત તેના જમણા કાનમાં ધીરે રહી ફુંક મારી કહેવા લાગ્યા " બચ્ચા રાધા કૃશ્ન કહો રાધે કૃશ્ન " એટલે તે બાળકે તરત રાધાકૃશ્ન રાધાકૃશ્ન એવો ઉચ્ચાર કર્યો જે સાંભળી જયકુંવરમા અતિ પ્રસન્ન થઇ મહારાજને વારંવાર સાષ્ટાંગ કરવા લાગી અને પોતાને ઘેર પધરામણિ કરવા અતિ આગ્રહ કરવા લાગી, મહારાજે કહ્યું " માઇ તુમ પૂર્વ રચિત સંકેતસે આ ગઇ હય ઔર તેરે લડકેકી પીડા દુર હુઇ એસા જાનકે અબ ચલી જા હમ વિરક્ત લેક બસ્તિમેં નહિ પ્રગટ હોતે હૈ. જા માઇ જા કૃશ્નકા ભજન કર સબ કુછ અચ્છા હોગા. જા અબ યે લડકેકો શાદી હો

જાયગી ઔર તેરી ઉમેદ ફલિભૂત હો જાયગી, હમ અબ ગીરનારકો ચલેંજાયગેં એમ કહી પેલા સિદ્ધ પુરૂષે તો ઉઠી ચાલવામાંડયું. ડોશીઓ જોતીને જોતી રહી ને સત્વર તે મહાત્મા થોડે સુધી દુરજઈ પશ્ચાત અલોપ થઇ ગયા. ચારે ડોશીઓ આશ્ચર્ય પામી તે મહાત્માના અત્યંત વખાણ કરતી પોત પોતાને ઘેર ગઈ. ઘેર જઇ તેઓએ પોતપોતાના દીકરા અને દીકરીઓને બનેલી વાત કહી, જેથી તે મહાત્માની ખોળમાં તેઓના ઘરનાઓ, શહેરમાં અને શહેર બહાર પાંચ પાંચ કોશની હદમાં ફર્યાં પણ તે સિદ્ધ પુરૂષનો પતો લાગ્યો નહીં. છેવટે સર્વે ડોશીઓ અને તેના ઘરના માણસો થાકીને બેઠા, પેલી ચોથી ડોશી જયકુંવરમાએ પેલા પોતાના દીકરાના આઠ વર્ષના બાળકને નવમું વર્ષ બેઠું એટલે પોતાની નાગરિન્યાતમાં ઉચ્ચ કુળની એક સુંદર કન્યા જોઇ તેની જોડે તેના લગ્ન કરી દીધાં આ ડોશીનો પુત્ર મરી ગયો હતો પણ તે મરનાર દીકરાને બે દીકરા હતા, એક મોટો પચીસ વર્ષનો હતો અને બીજો આ નવ વર્ષનો હતો. મોટાનું નામ વણસિંધર હતું અને તે રાજા માંડલિકના દરબારમા સો કોરીને દરમાયે થાણદારના પદા ઉપર હતો જેથી ઘેર ચાકર નફર અને વાહનાદિનું સુખ સારૂં હતું તેની સ્ત્રીનું નામ દુરિગવરિ હતું, તેને પોતાના પતિવણસિંધર ની થાણદારીના અમલનું ઘણું મિથ્યાભિમાન હતું. જેથી તે ની સાથે પાડોશમાં પણ બાઝતી અને ધણી ઘેર આવે ત્યારે જુઠું જુઠું કહી સર્વે સાથે મેહેલ્લામાં અને ન્યાતજાતમાં કુસંપ કરાવતી, પછી પેલા નવ વર્ષના પોતાના દીયરના પણ

દરરોજ ખોતરણું કાઢી પોતાના ધણી પાસે ખીજાવતી વા જયકુંવરમા જો ઘરમા ન હોય તો ચૌદમા રતનનો સ્વાદ પણ પેલા બાળકને ચખાડતી. વણુસિધર સ્ત્રીવશ અને માયાગ્રસ્ત પુરૂષ હતો. જેથી નિરંતર સ્ત્રિની મતિથીજ ચાલતો હતો કેમજે બધી ન્યાતો કરતાં નાગરિન્યાતના ઘરોમાં ઘણે ભાગે પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓનું ચલણ વિશેષ હોય છે એ નિયમાનુસાર વણુસિધરના ઘરમાં સ્ત્રિની સલાહ સિવાય એક ડગલું પણ કોઇ ભરી શકતું નહોતું.

મારા પ્રિય મુમુક્ષુ વાંચકવૃંદ, એ નવ વર્ષના આવણુસિધર મહેતાના લઘુ બંધુ તેજ આપણી વાર્તાના નાયક ભક્તશિરોમણિ નરસિંહમહેતા હતા; અને પેલા તેમના કાનમાં રાધામંત્રનો ઇષ્ટમંત્ર આપી તેમની આઠ વર્ષનીવયે વાચા ઉઘાડનાર સિદ્ધ પુરૂષ તે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા પોતેજ હતા. નરસિંહ બાળકને ગુરૂ દિક્ષા આપવા નિમિતે સંતનું રૂપ લેઇ સંકેતાનુસાર આવ્યા હતા અને ઇષ્ટમંત્ર આપી તત્કાળ પાછા અંતરધ્યાન થઇ ગયા હતા. તે વાતને એક વર્ષ અત્યારે વિતી ગયું હતું. અને નરસિંહ મેહેતાના લગ્ન પણ તેમના પિતાની માતુશ્રીએ આ વખતે કરી દીધાં હતાં. તેમની સ્ત્રીને પણ વણુસિધરે પરણુવા પોતાને ઘેરજ રાખી હતી; કારણકે નરસિંહ મેહેતાના શ્વસુરપક્ષમાં એક પણ માણસ તે કન્યાને ઉછેરે તેવું કોઈ રહ્યું ન હતું. માત્ર જેમ તેમ કરી તે કન્યાના કાકાએ તેમાં માત્ર લગ્ન કરી આપ્યાં હતાં તે કન્યાનું નામ માણેકમવરિ હતું. નાગરી ન્યાતને છાજતી સૌંદર્યતાએ, રૂપ-

લાવણ્યતાએ અને કોમળતાએ તેનામાં સ્વાભાવિક રીતે નિવાસ કર્યો હતો. આ પવિત્ર દંપતિનું લગ્ન થયું તે વખતે માણેકગવરિની ઉમર સાત વર્ષની હતી અને આપણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહરામની વય નવ વર્ષની હતી. તેમના મોટા ભાઈ વણુસિધરે નરસિંહરામને ભણાવી ગણાવી વિદ્વાન કરવા ઘણોએ પ્રયત્ન કર્યો છતાં રાધાકૃષ્ણ સિવાય અન્ય બાબત તેઓ છેક પંદર વર્ષના થયા ત્યાં સુધી શીખ્યાજ ન હતા જેથી વણુસિધરે પોતાના ઘોડાની નોકરી કરવાના, ઢોરો માટે જંગલમાં જઈ ઘાસના ભારા કાપી લાવવાના, તથા એવા બીજા ચાકર નફરના કામમાં તેમને મુકયા હતા. જેથી ઢોરો માટે જંગલમાં જઈ ઘાસના ભારા કાપી લાવવાના, તથા એવા બીજા ચાકર નફરના કામમાં તેમને મુકયા હતા. જેથી ઢોર ઢાંખરની સેવામાં અને રાધાકૃષ્ણના રટણમાં પોતાનો સઘળો સમય વ્યતિત કરવા લાગ્યા. એમ કરતાં મેહેતાજને જ્યાં સોળમું વર્ષ બેઠું એટલે તેમની પત્નિ માણેકગવરિએ એક કન્યારત્નનો જન્મ આપ્યો. અને તેનું નામ કુંવરબાઈ પાડ્યું. ડોશીએ તો દીકરાના દીકાને ઘેર દીકરી જન્મી એ હરખથી, મેહેલ્લામાં સગાં સહોદરમાં અને ન્યાતજાતમાં સાકર વેહેંચાવી અને અતિ હામેર તે કન્યારત્નને લાડ લાલન પાલનથી ઉછેરવા લાગી. કુંવરબાઈ ઉછરીને એમ કરતાં બે વર્ષની થઈ એટલે માણેકબાઈએ પૂત્રનો જન્મ આપ્યો. એટલે તેનું નામ ડોશીએ શામળશા પાડ્યું અને પુત્રોત્સવ તથા સઘળું જાત કર્મ કરી ન્યાતના ગોર અને અન્ય બ્રાહ્મ-

ણોને દક્ષિણા આપી સંતોષ પમાડયા. આ પ્રમાણે મેહેતાજીને આશરે ઓગણીશવીશ વર્ષની વયે બે બાળકોની પ્રજા થઇ હતી. આ વખતે ડોશી જયકુવરમાં છેકજ વયોવૃદ્ધ થઇ ગયાં હતાં. અત્યારે તેમની ઉમર આશરે પંચાણું વર્ષની થવા આવી હતી. આવું છેક વૃદ્ધ શરીર છતાં પરમાત્માની કૃપાથી તે આંખે દેખી શકતાં તથા કાને સાંભળી શકતાં હતાં. માત્ર દાંત ગયા હતા અને કેશ સઘળા શ્વેત થયા હતા. જોકે કમરમાંથી બેવડા વળી ગયાં હતાં છતાં પણ હરવા ફરવાની શક્તિ રહી હતી જેથી ન્યાતજાતમાં કે સગાં સહોદરમાં તેમજ દ્વારિકાનાથના મંદિરે દરરોજ દર્શન કરવા ગયા વિના રહેતાં ન હતાં. આપણા નરસિંહરામ તથા તેમની પત્નિ માણેકગવરિ તેમજ તેણીના બે બાળકો પ્રતિ તે ડોશીની ઘણીજ મમતા હતી. જેથી વણસિધરની પત્નિ દુરિતગવરિના દ્વેષથી કંઇ તેનું વળતું ન હતું. કદાચ દુરિતગવરિ વણસિંધરને ભંભેરી વઢવાડ કરાવાની ખાતર કાંઇ કારણ આપતી તો સત્વર ડોશી માણેકગવરનો અને આપણા ભક્ત શિરોમણિ મેહેતાજીનો પક્ષ લેઇ તેણીને જેમ તેમ બોલતી અને છેવટે તેનેજ ઠપકાને પાત્ર ઠરાવતી. આમ છતાં પણ તે દુરિતગવરિ નામ પ્રમાણે ગુણને ધરાવનારી હોવાથી કર્કશા હતી એટલે દરરોજ ઘરમાં કલહ કરાવ્યા વિના રહેતી ન હતી, જે દીવસે પોતાનો પતિ વણસિધર, પોતાના દીયર નરસિંહરામ ઉપર ન ચીડાય અગર તેને ના ખીજે તે દીવસે તેણીને ખાવું પણ ભાવતું ન હતું. જો કે વણસિધર બોળા હૃદયનો અને અંદરખાનેથી સત્યાસત્યનો

૬૬૮૫



વિચાર કરનાર પુરૂષ હતો જેથી પોતાની સ્ત્રિના દ્વેષી સ્વભાવને તે જાણી રહ્યો હતો. તથા કોઇ કોઇવાર એમ જાણતો કે મારો લઘુ બંધુ નરસિંહરામ પવિત્ર અને નિર્મળ અંતઃકરણવાળો કેવલ ભોળો અને સાત્વિક પરમ વૈશ્ર ભક્ત છે અને નિર્દોષ છે છતાં તે પોતાની સ્રીની દુષ્ટ જીજ્ઞાસાને સંતોષ આપવાની ખાતર નજીવો વાંક કાઢીને પણ મેહેતાજીને ઠપકો આપતો. આથી કરીને કોઇ દિવસ કલેશવિનાનો જતો ન હતો. આમ કરતાં કન્યા નવ વર્ષની થઇ અને શામળશા સાત વર્ષનો થયો એટલે ડોશીએ વિચાર કર્યો કે " હવે મને સોમું વર્ષ જાય છે જેથી દેહનો ભરોંસો રાખવો યોગ્ય નથી તેમજ આવા માના પવિત્ર નરસિંહરામને તેની ભાભીએ ન્યાતમાં હલકો અને ઉભેટો પાડયો છે તો તેની દીકરી આ કુંવરબાઇના ઉપર પણ દ્વેપભાવ રાખી તેને ન્યાતમાં ઉભેટી પાડી દેશે તો છોકરીની માટી છે ને કદાચ એમ હલકી પડી જવાથી તેને કોઇ પરણુશે નહીં તો તેની માઠી વલે થશે માટે લાવ તેને ન્યાતમાં સારૂં અને સુખી ઘર જોઇ પરણાવી દઉં પશ્ચાત નિરાંતે લાંબે પગે સુઇશ. " આવો મન સાથે નિશ્ચય કરી ડોશીએ પોતાના દીકરાના મોટા પૂત્ર વણુસિધરને કુંવરબાઇના લગ્ન કરી દેવા સંબંધી હકીકત કહી અને ડોશીની હયાતીમાં કુવરબાઇને પરણાવી દેવાની વાત વણુસિધરે પણ સ્વીકારી જેથી તે ન્યાતમાં વર શોધવાની પ્રવૃતિ કરવા લાગ્યો, એક તરફ ડોશી ન્યાતના છોકરાઓને એક પછી એક ઓળખાવી લાયક વર શોધવાને ઇરાદે તેમની વિદ્યાની અને

કન્યાકૌશલ્યની પરિક્ષા કરવા લાગી. બીજી તરફ દુરિતગવરિ જે જે વરડોશી પાસે આવતો તેને ઘેર જઇ તેના માબાપોને લે કન્યા સાથે તેમના છોકરાને નહીં પરણાવવા માટે સાચું જુઠું કરી આવતી હતી, એવરે વણસિધરને તથા ડોશીને તો કોઇ વર પસંદ ન પડયો જેથી જુનાગઢની આસપાસના ગામોમાં જયાં પોતાની નાગરિન્યાતના ઘરો હતાં ત્યાં વરજો વરાવવા અર્થે ગોરને મોકલ્યો જેથી ગોરે ભાવનગર પાસે એક તળાજા કરીને ગામ છે ત્યાંના રહીશ વડનગરા નાગર સદ્ગૃહસ્થે શ્રીરંગધર મેહેતાના પુત્ર વસંતરાય સાથે કુંવરબાઇનું વેવીશાળ કરી લગ્ન કરવાનું ઠરાવ્યું ઇષ્ટ સંકેતાનુંસાર વેવીશાળ થયું અને લગ્નની પણ તઇયારીઓ વણસિધરે સઘળી કરાવી લગ્ન કર્યું. વરના માત પિતા પણ લગ્ન કરી સંતોષકારક પહેરામણી લેઈ આનંદ પામ્યા, ને ડોશીનો તથા મોટાભાઇ વણસિંધરનો કન્યા પરણાવવાની જોખમદારીનો બોજો માથેથી દુર થયો. અને આપણા ભકત શિરોમણી નરસિંહ મેહેતાની ડોશી ( પિતાની માતા ) જયકુંવર માને નિરાંતવાળી પશ્ચાતલગ્ન વાત્યાંને આશરે ત્રણ માસ થવા આવ્યા એટલે ડોશી માંદા પડયા અને બરાબર સો વર્ષનું આયુષ ભોગવી વૈકુંઠવાસિ થયાં. વણસિધરે (પિતાની માતુશ્રી) ડોશીમાની સર્વ મર્ણ ક્રીયા યથા વિધિ કરી આપણી વાર્ત્તાના નાયક ભકતશિરોમણી નરસિંહ મેહેતા તો મોટાભાઇના ઢોર ઢાંખરોની સેવા કરવામાં, મંદીરોમાં જઇ વૈષ્ણવ સાધુઓથી સતસંગ કરવામાં અને શ્રીકૃષ્ણના સ્મરણમાંજ સઘળો કાલ વ્યતિત કરતા હતા. ભાભી કર્કશા હોવાથી તેમને

ઘરમાં ઘડી પણ જંપવા દેતી નહીં. જેથી પોતાના મોટા ભાઇ વણસિઘર ઘરમાં હોય ત્યાં સુધીજ મેહેતાજી ઘરમાં રેહેતા. અને જયારે તેમના ભાઈ રાજ દરબારી કામોની દેખરેખ રાખવા ગામડાગાં ફરવા જતા હતા ત્યારે તો મેહેતાજી આખો દહાડો ને રાત સંત સાધુઓમાંજ રેહેતા હતા. આ પ્રમાણે મેહેતાજીની સ્થિતિની હતી. એક દીવસે તેઓ જંગલમાંથી ઘાસનો ભારો લાવી ઢોરને નીરી સ્નાન કરી સંધ્યાકાળ પછી જમવા બેઠા એટલે ભાભીએ સહવારનો તાઢો બાજરીનો રોટલો તથા બે દીવસની કરેલી વાસિ કઢી ખાવાને માટે મુકયાં. જેથી મેહે- તાજીએ એકલો રોટલો ખાઈ લીધો અને કઢી ખાધા વગર હાથ ધોઇ ઉભા થયા એટલે ભાભીને ક્રોધ ચડયો અને કહેવા લાગી, " છેક ભીખારી સાધુ જેવો તો થઇ ગયો છે અને વળી એવો ખાધાપર છનછનાટ કેવો ? એટલું એ બીજી કાઈ ખવરાવે તેવી હોય તો લઇ આવજે હું તો હવે કાલથી રાંધનારી નથી. મારે તારૂં કામ નથી. મારા ઘરમાં હવે તું નહિં. આવવા દે તારા મોટાભાઇને એટલે તને બંકુળ અપાવું છું. હવે તારી તારી બાયડીના અને તારા છોકરાઓના વૈતરાં કરનારી નથી." આવા કઠોર વચનો મેહેતાજી સાંભળી રહ્યા પણ મોટાભાઇ વણસિઘરની ગેર હાજરી જાણી ગીલકુલ બોલ્યા ચાલ્યા વગર મૌન્ય રહી ઘરમાંથી ચાલતા થયા. એ ટલે પેલી કર્કશા ભાભી મેહેતાજીની પત્નિ અને પોતાની દેરાણી માણેકગવરિ ઉપર પડી અને છોકરાઓને પણ મારવા લાગી અને એવો તો કલેશ મચવી મુકયો કે આખો મોહોલ્લો ભરાઇ

ગયો. એટલામાં મોટાભાઇ વણુસિંધરની સ્વારી ગામડાઓમાંથી આવી પેહોચી. એવામાં જ્યાં તે ઘરમાં પેઠા એટલે તરત પેલી કર્કશા આપણા નરસિંહરામ અને તેમની પત્નિ માણેકગવરી સામે મોટા મોટા ધાંટા કાઢી ફરીયાદ કરવા મચી પડી. વણુસિંધરે તો આનો પક્ષ લઇ નરસીંહરામને અતિ તિવ્ર વચન પ્રહારથી ઘરની બહાર કાઢી મુકયા. અત્યારે રાત્રીના બાર વાગવાનો સમય થવા આવ્યો હતો. વૈશાખ માસના શુક્લ પક્ષની પૂર્ણીમાનો ચંદ્રમાં પોતાની સોળે કળાથી સંપૂર્ણ પ્રકાશ રહ્યો હતો. તે વખતે નરસિંહરામને તેમના મોટા ભાઇ વણુસિંધરે ઘર બહાર કાઢી મુકયા જેથી મે.હોલ્લાને નાકે એક ઓટલો હતો તે ઉપર જઇને મેહેતાજી બેઠા અને વિચાર કરવા લાગ્યા કે “ હમણાં મોટાભાઇ થાકીને બોલાવવા આવશે. ” એવી આશામાંને આશામાં તે ઓટલાપર નિદ્રાવશ થઇ ગયા. સહવાર થયું અને ઘેરથી કોઇ બોલાવવા આવ્યું નહીં જેથી ઘેર નહિં જતાં અરણ્યમાં જઈ તપશ્ચર્યા કરવી એવો મન સાથે નિશ્ચય કરી ઉત્તર દિશા પકડી અરણ્યમાં નીકળી પડયા. સંધ્યાકાળ પર્યંત ચાલ્યા અને જુનાગઢથી બારેક કોશ દૂર આવ્યા એટલે એક વડવ્રક્ષ તળે શંકરના જીર્ણ થયેલી દેહેરી જોઇ તથા તેની નજીક એક સુંદર સરોવર જોઇ અત્યંત આનંદ પામી દેહેરીના ચોતરા ઉપર બેઠા. દેહેરીમાં દ્રષ્ટિ કરી તો તે માંહે શંકરનું બાણ જીર્ણ થઇ ગએલું અને ખંડીત થએલું જોયું છતાં વડવ્રક્ષની છાયા અને તે પાસે નાનુ સુંદર સરોવર જોઇ સિંહરામને ત્યાંજ સ્થિતિ કરવાની ઇચ્છા થઇ. જેથી ન્હાઇ

ધોઇ દેહેરીમાં જઇ શંકરના બાણુ પાસે બેસી આરાધન કરવા લાગ્યા. એમ ૭ દીવસ અન્ન જળ વગર શંકરનું એક ચિત્તથી તપ કર્યું અને સાતમા દીવસનું પ્રભાત થયું એટલે આકાશવાણી થઈ કે " અરે નરસિંહરામ તારા તપથી હું પ્રસન્ન થયો છું. માગ માગ તે આપું " છતાં આપણા નરસિંહરામ તે આકાશવાણીના અવાજ તરફ લક્ષ ન આપતાં શંકરના આરાધનમાં આરૂઢ રહ્યા. છેવટે સાતમા દીવસની રાત્રી પડી અને જ્યાં મધ્યરાત્રી થઇ એટલે શંકરે વિચાર કર્યો કે " મારા સક્ષાત પ્રગટ થયા વગર એ ભક્ત નરસિંહરામ જરા પણ હઠશે નહિં માટે લાવ સત્વર પ્રગટ થઇ તેની ઇચ્છા પ્રમાણે વર આપુ " આવો નિશ્ચય કરી સક્ષાત શ્રી સદાશિવ ભગવાન પ્રગટ થઇ કહેવા લાગ્યા " બેટા નરસિંહરામ વરંબુહી માગ માગ ? હું શંકર આજ તારા ઉપર પ્રસન્ન છું માટે તારી ઇચ્છામાં આવે તે માગી લે ?" આ સંભળી નરસિંહરામ ઉભાથઇ શંકરના ચરણમાં ઢળી પડયા અને કહેવા લાગ્યા ' હે શંકર ભગવાન આપના પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુ હોયતે મને આપો મારે અન્ય કશુંજ જોઇતું નથી "શંકર ભગવાન કહે છે " હે વત્સ મને પ્રિયમાં પ્રિય એક સક્ષાત વિષ્નુ છે અને તે જો કહેતો આપું ' મેહેતાજીએ કહ્યું "હા પ્રભુ મારે એજ સાક્ષાત વિષ્નુજ જોઇએ છીએ " શંકરે કહ્યું ' ચલો ત્યારે " એટલું કહી વૃષભ ઉપર આરૂઢ થયા છે એવા શ્રી શંકર ભગવાન ઇષ્ટ સંકેત અનુસાર મેહેતાજીને પોતાની જોડે વૃષભ ઉપર ઉચકી લેઈ શ્રીમાન્ વિષ્નુ ભગવાન પાસે વૈકુંઠ તરફ વિદાય થયા.

ॐ श्री तत्सत् ।

# પ્રકરણ ૨ જું.

## શ્રી કૃષ્ણ દર્શન અને રાસ લીલા.

મારા પ્રિય મુમુક્ષ વાંચક વૃંદ, આપણી વાર્ત્તાના નાયક ભક્તીશરે મણી નરસિંહ મેહેતાને લઇ શ્રી સદાશિવ ભગવાન વૈકુંઠમાં આવા પોહોચ્યા અને શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા પાસે તેમને લેઇ જઇ કહેવા લગ્યા કે " બેટા નરસિંહરામ મારી પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુ આ એક શ્રી કૃષ્ણ છે અને તે લે હું તને આજથી આપી દઉછું. "આટલું કહીપશ્ચાત શ્રી શંકર ભગવાન કૃષ્ણે પરમાત્મા પ્રત્યે બોલ્યા " ભગવાન આ એક નાગર ગ્રહસ્થ જુનાગઢ નિવાસિ નરસિંહરામ કરીને આપનો પરમ વૈશ્નવ ભક્ત છે. તેણે અન્નજળ વિના સાત દીવસ સુધી મારૂં ઉગ્ર તપ કરી મને પ્રસન્ન કર્યો છે અને તે બદલ મારી પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુને આપવા હું બંધાયો છું. માટે તે ભક્તને હવે આજથી આપના શરણમાં સોંપુંછું તો સંભાળજો અને તેને સદાને માટે આપનો ગણી પ્રિતેથી પાળજો હું હવે રજા લઉછું "એમ કહી શ્રી સદાશિવ ભગવાન તો પોતાના વૃષભ ઉપર સ્વારિ કરી વિદાય થઇ ગયા આ વખતે નરસિંહ મેહેતા શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માને વારંવાર સાષ્ટાંગ કરી અત્યંત પ્રેમ પૂર્વક બેઠા બેઠા તેમના ચર્ણો તળાંસવા લાગ્યા શ્રી સદાશિવ ભગવાનના ગયા બાદ શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા નરસિંહ મેહેતા પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા

" વત્સ નરસિંહ મારામાં અને મહેશ ભગવાનમાં યત્કીચિંત પણ ફેર નથી એ મને ભજે છે હું એમને ભજું છું. મારી પણ પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુ તેજ છે હું અને શંકર ભગવાન કેવળ અભિન્ન છીએ. માટે તેં તેમના તપથી પ્રસન્ન કર્યા તે મનેજ પ્રસન્ન કર્યો છે તેમ સમજજે હું આજથી તારો છું. આજથી હવે તારો દાસ અરે બલ્કે તારા દાસનો પણ દાસ બની રહીશ અને તારી સર્વ આશાઓ ફલિભુત કરીશ માટે તું હવે નિશ્ચિંત અને નિશંકપણે જેના ઇચ્છા કરતો હોય તે ઈચ્છાને મારા પ્રતિ નિવેદન કર એટલે હું તે તારી ઇચ્છા પરિપુર્ણ કરૂં " આ પ્રકારની શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની અમૃત ભરી વાણી શ્રવણ કરી મેહેતાજીએ કહ્યું " હે કૃપાસિધું યદુપતિ મારી ઇચ્છા આપના શરણ સિવાય અન્ય શી હોય ? મારે આપના ચરણારવિંદના પાન સિવાય અને આપના ચરણ કમળના યશોગાન સિવાય અન્ય કંઇજ ઇચ્છા નથી હે ભગવાન જો આપ પ્રસન્ન હોતો જરા આપશ્રીની કૃષ્ણાવતારની રાસ લીલા બતાવો એવી આશાશુની અત્યારે ઇચ્છા છે. " આ સાભળી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન બોલ્યા " હે પરમ પ્રિય નરસિંહ જો એજ ઇચ્છા હોય તો લે અહીંજ આ ક્ષણે મારી કૃષ્ણાવતારની રાસલીલાના દર્શન કરાવી તને આનંદ પમાડું " એટલું કહી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ પોતાની સોળ હજાર એકસોને આઠ રાણીઓને આજ્ઞા કરી કે તમારે ગોપિરૂપ લઇ અમુક વખતે અમુક સ્થળે રાસલિલા કરવા અર્થે હાજર થવું શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ પણ તેટલાજ કહાનસ્વરૂપો બનાવી દીધા અને શર્દપુર્ણીમાની રાત્રી ૭

मासनी बनारी महेताजीने रास देखाडरनेः दढ निश्चय कर्यो आ प्रकारनो श्रीमद्‌भगवाननो बंदोबस्त जोई नरसिंह महेता रासलीला जोवानी इच्छा पार पडशे तेवी आतुरता भेर आनंदपुर्वक समयनी राह जोता वैकुंठमां श्रीकृष्ण परमात्माना शरणमां वखत व्यतित करवा लाग्या. एक समये तेओ श्री कृष्ण परमात्माना चर्णो दबावता हता ते वखते विचार करवा लाग्या के " अहो, परमात्मन मारा परमप्रिय प्राणाधार कृष्ण प्रभु, जे साक्षात स्वयं विश्नु, तेना चरणनी प्रत्यक्ष सेवाने प्राप्त थयो छुं. ते बधो प्रताप भाभीनो खरेखर तेणे जो म्हेणा टुणा मारी मने नीकळी जवानो समजना आप्यो होत तो आ मारा प्रभुने हुं शी रीते प्राप्त करी शकत ? माटे केवल धन्यवाद तो भाभीश्रीनेज घटे छे. जेना वचनो श्रवण करी हुं क्रोध करी गृहनात्याग करी रीसाइ चाली नीकळ्यो अने तेम थतां आ मारा साक्षात श्रीकृष्ण प्रभुने पाम्यो खरेखर आजे श्रीकृष्ण दर्शनथी मारो जन्मारो सफळ थयो. नहितो आवो अमुल्य लाभ जे देवताओने मळवो दुर्लभ छे तेमज ते मृत्यु लोकना मनुष्यने प्राप्त थवानो ज्यां केवल असंभवछे तेवो श्री प्रभुप्राप्तनो अनन्यलाभ मने अपावनार निमितरूप ते भभीज छे. परमात्मा तेनुं कल्याण करो" आ प्रकारना विहित विचारनां वमळमां पडेला जोइ श्रीकृष्ण परमात्मा कहेवा लाग्या " वत्स नरसिंह, रासलीला तो शुं पण तारी कोइपण इच्छित वस्तु होय ते मने निवेदन कर तो पण हुं आपवा तैयार छुं आ मारा ब्रह्मान्ड ब्रह्मांडमां एवी कोइ चीज नथी के जे हुं तने

આપવા સમર્થ ન થઇ શકું.આ અનંત બ્રહ્માંડ અ
સુધીનું પણ કદી સામ્રાજ્ય ભોગવવા તારી ઇચ્છા હોયતો તે
પણ આક્ષણેજ હું તને આપવા તત્પર છું નરસિંહમેહેતાકેહેવા
લાગ્યા "હે પ્રભુ આપની ભક્તી સીવાય અન્ય કોઇ મારી ઇચ્છા
નથી માત્ર આપની ભક્તિ આપો અને આપના ચરણકમળ
સતત મારા રહૃદયમાં સ્થાપો. આતો રહૃદયમાં એઠલો મારી ભાભીનો
મેં ઉપકાર માન્યો કે તેના નિમિતે આપ કૃપાળુનું મને શરણ
પ્રાપ્ત થયુ. આ સ્વપ્નવત્ સંસાર અને દ્રષ્ય પ્રપંચાત્મક પદા-
ર્થોની જુંઠી માયાને હું શું કરૂં ? એથી મળતા ક્ષણિક સુખોને
ભોગવવાની લાલસાવડે જન્મમરણના બંધનમાં નાખી જીવને શું
કરવા પડું માટે હે પરમપ્રિય પ્રાણધાર મહારા વહાલા ભગવાન.
જી, આપશ્રીની અવિળ ભક્તિ અને અવિચળ સંપતિએ
બેજવસ્તુની ઇચ્છા છે બાકી આપ આપનું જાણો આપ
આપનું નીવેડશો તેમા કોને પાડ ક૨ છો, હે જગદ્પતિ આ-
પના ચરણકમળની સેવા અને આપની ભક્તિ સિવાય આ
તમારા દાસાનુંદાસ નરસિંહના અંતરમાં અન્ય કોઇજ ઇચ્છા
રહેલી નથી. એવા પ્રેમાર્દ વચનો ભક્ત નરસિંહના મુખમાંથી
નીકળતા જોઇ ભગવાને ઉભા થઇ મેહેતાજીને છાતી સરસા
ચાપ્યાં અને કેહેવા લાગ્ય "બેટા નરસિંહ, જા મારૂં વચન છે
કે હું તારો વ્યવહાર અને પરમાર્થ બન્ને પ્રત્યેક ક્ષણે હાજર
થઇ સિદ્ધકરીશ અને તને મારી સંપુર્ણ ભક્તિનો સ્વાદ ચખા
ડીશ. માટે નિશ્ચિંત થા ? અને પ્રથમ રાસલીલા બતાવું તે
પ્રેમ પૂર્વક નિહાળી પ્રસન્ન થા ? "

આટલું કહી શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ રાસમંડળ તૈયાર કરવા જોઇતી સામગ્રીઓ સર્વ રચી દીધી. વંદ્રાવનની લીલા પ્રકટાવી દીધી. ગિરિરાજની રમ્ય તળેટીમાં શરદ પુર્ણિમાના ચંદ્રની રાત્રિ બનાવી સોળ હજાર એકસોને આઠ ગોપિકાઓ અને પ્રત્યેક બંસિધર કહાનજીના સ્વરૂપ પણ પ્રકટાવી દીધા. અને રાસલી-લાનો આરંભ કર્યો વર્તુલાકારે તેઓ સર્વ ગોઠવાઇ ગયા અને આપણા પરમ ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાને તે રાસમંડળની મધ્યમાં દિપક પાસે આસન આપી બેસાડયા. દેવકિન્નરાદિ અને ૠષિમુનિઓ તેમજ ચૌદલોક રાસમંડળ જોવાને અનરિક્ષમાં આવી રાસમંડળ ઉપર પુષ્પવૃષ્ટિ કરી આનંદથી જોવા લાગ્યા અને એ પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ શર્દ પુર્ણિમાની રાત્રિ છ માસની બનાવી રાસ રમી પોતાના પરમપ્રિય નરસિંહ ભ-ક્તની ઇચ્છા પરિપુર્ણ કરી. આપણી વાર્તાના નાયક નરસિંહ મેહેતા પણ એવાતો રાસમાં તલ્લીન બની ગયા હતા કે રાસની પુર્ણાહુતિ થતાં સહજ તેમનો હાથ પેલા મંડળની મધ્યમાં મુકેલા દીપકની જયોતને અડકયોને તેથી અંગરખાનો બાંય લાગવાથી સળગી ઉઠી. જેથી હાથ બળી ગયો છતાં તેમને ખબર પડી ન હતી. છેવટે જ્યારે કૃષ્ણ પરમાત્માએ જોયું કે "ભક્તનો હાથ બળીજશે તેતો મારી ભકિતમાં એવે તદરૂપ બની રહ્યો છે કે આખો હાથ ભસ્મીભુત થઇ જાય પણ તેના લક્ષથી ચલાયમાન થનાર નથી પણ મારે સત્વર તેને બચાવવો જોઇયે તે ઉપરથી એકદમ પોતે રાસ બંધકરી જળ લેઇ નર સિંહ ભકત પાસે જઇ અગ્નિ છાંટી તેના ઉપર હાથ ફેરવી

તેને ઉભો કરી છાતી સરસો ચાંપી તેના પ્રત્ત કહેવા લાગ્યા કે હે પરમપ્રિય નરસિંહ તારી મારા પ્રત્યેની એકાગ્રતા અને દૃઢ ભક્તિ જોઇ હું પણ અતિ આજે પ્રસન્ન થયો છું માટે માગ માગે તે આપું નરસિંહ મેહેતાએ કહ્યું પ્રભુ વારે વારે શું માગું જે મેં માગ્યું છે તેજ બસ છે. ભગવાન કેહેવા લાગ્યા એમ ત્યારે જા મેં તને મારી ભક્તિ આજથી આપી આજથી તારી જીહ્વાના અગ્રભાગ ઉપર દેવિ સરસ્વતિ સતત બીરાજેલી રહેશે અને તે વડે તું મારી સંપુર્ણ ભક્તિ કરી પરીણામે પરમપદને પ્રાપ્ત કરીશ ,, નરસિંહ મેહેતા આ પ્રકારના ભગવાનના અભય વચન શ્રવણ કરી અત્યંત આનંદ પુર્વક શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુની સેવામાં આનંદથી અહોરાત્રિ સમય વ્યતિત કરવા લાગ્યા.રાસપુર્ણ થયા પછી આશરે પંદરેક દીવસ વીત્યા એટલે એક દીવસે રાત્રિને સમયે સર્વ જળ જંપી ગયું. પશ્ચાત નરસિંહ મેહેતાને શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા બોલાવી કેહેવા લાગ્યા કે ,' હે વત્સ નરસિંહ તુ હવે તારે સ્વદેશ જુનાગઢ જા ! અને ગૃહી થયા પછી સ્ત્રીપુત્રાદિકના જેટલા રૂણો પતવવા યોગ્ય શાસ્ત્રે વિધાન કરેલા છે તેને પતાવી ગૃહના રૂણોથી મુક્ત થા ! કારણકે ઘણી નાની વયમાં તારાં લગ્ન થયેલાં હોવાથી તારે પ્રજા થયેલી છે અને તેથી પ્રજાનું પાલન કરી તેમની પ્રત્યેના સર્વ તારા ધર્મો તારે બજાવવના છે. માટે વ્યહવાર અને પરમાર્થ એ ઉભયની સિદ્ધિ અર્થે તારે જુનાગઢ જવાની ખાસ આવશ્યકતા છે એ નિસંશય જાણજે ? " આ વચનો શ્રવણ કરી અપણા ભક્ત-શિરોમણી નરસિંહ મેહેતા. ભગવાન પ્રત્યે બે હાથ જોડી અતિ

નમ્રતાથી કરૂણાળુ સ્વરે કહેવા લાગ્યા કે " હે પરમાત્મન એક- વાર ચરણ સંનિધ આ દાસ આવ્યો પછી તેને ખસેડી આપ- નાથી વીમુખ કરવા ધારો છો તે આપશ્રીના ભક્તવત્સલ પદને છાજતું નથી, પછી કૃપાનાથ આપ સમર્થ છો, ધણીનું કોઇ ધણી નથી બાકી આપ ઇષ્ટશ્રીના ચર્ણાવિંદને છોડી આ દાસને કોઇપણ ઠેકાણે જવાની યતકિંચિત પણ ઇચ્છા નથી નિરંતર આપ ઇષ્ટની સંનિધ રહી આપશ્રીના ચરણકમલની સેવા કરી અત્રેજ આનંદમાં જીંદગી ગુજારવાની ઇચ્છા છે. હે, પ્રભુ, આપ મને જુનાગઢ જવાની આજ્ઞા ન કો એ મારો સ્વદેશ જે જુનાગઢ તે એક ફિકરકોટ છે. મને સંસારની જળે જથામાં નાંખનાર, ન્યાતજાત અને સહોદરોના વચન પ્રહારથી મને ઉપાધીમાં નાંખનાર અને સર્વ વાતમાં દુ:ખનું ભાન કરાવ- નાર મારા શત્રુની ગરજ સારનાર છે એટલે હે કૃપાસિંધુ મારી જુનાગઢ જવાની લેશ પણ ઇચ્છા નથી. પછી આપની આજ્ઞા થશે તો ખુશીથી જઇશ. પણ સર્વદા આપના ચરણાવિંદની સેવામાંજ જીંદગી વહન થશે તો મને તો સંતોષ થશે. ભગ વાન બોલ્યા " હે વત્સ નરસિંહ હું તારાથી એક ક્ષણ પણ દુર નથી એ નક્કી સમજજે ઉપરાંત લે આ એક મારી પ્રતિમા આપું છું તેને હું પોતેજ છું એવી દઢ શ્રદ્ધાથી સેવી આ કરતાળ આપું છું તે વડે મારૂં ગાન કરજે એ મુર્તિ પ્રતી કર તાલ વગાડી જે જે વખતે મને તું યાદ કરીશ, કિંવા જે જે ઇચ્છા કરીશ તે તે વખતે હું હાજર થઇ તારી તે ઇચ્છા પરિપુર્ણ કરીશ " નરસિંહ મેહેતા એ સાંભળી કહેવા લાગ્યા "

હે ભગવાન્ આપને પ્રત્યક્ષ ન સાક્ષાત અહી મુરાને મુર્તિ અગરતો તાળનું શું કામ છે? ભગવાન બોલ્યા "હે પ્રિયભકત તે થકી તું તારા સર્વ વ્યવહાર અને પરમાર્થની સિદ્ધિ કરીશ તે ક તાળ વડે મને સંગિતદ્વારા જ્યાં તું બોલાવીશ કે હાજર થઇ જે પ્રમાણે તારી ઇચ્છા થશે તે પ્રમાણે વર્તિશ વળી એ મુર્તિ અને કરનાર મારા કરવી અર્પણ થયેલી છે એટલે તેથી તું દુનિયામાં મારા વાસ્તવિક સ્વરૂપને પ્રગટ કરીશ મારી લીલા ગાઇ ગુણી જનોને અને સત્પુરૂષોને સદ્દુપદેશરૂપનીવડીથ અનેક પ્રાણીઓનો ઉદ્ધાર કરી શકીશ અને પરિણામે તું પણ સંરૂણોને પનાવી પરમપદે બિરાજવા સમર્થ થઇ શકીશ. તને સંસારમાં ગમે તે પ્રકારે વિઘ્ન ઉપાધીઓ અડચણો ઇત્યાદિ વ્યતિકારો નડશે છતાં તારે જરાપણ ભય ધરવો નહિં. જ્યારે જ્યારે જેવાજેવા શુભાશુભ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાશે ત્યારે ત્યારે મારૂ સ્મરણ કરતાંમાં હું તારી સમક્ષ આવી ઉભો રહીશ અને તેવા પ્રસંગમાં પરિણામે તારા ઉપરનો સગળો બોજો હું ઉઠાવીલઇ તારા કાર્યને સિધ્ધ કરીશ એ નિશ્ચે કરીને જાણજે માટે મારૂ વચન માની તું જુનાગઢ જા અને સંસારમાં પ્રવ્રત થા! નરસિંહ મેહેતા તો પ્રભુની જ્યારે છેવટની આજ્ઞા થઈ ત્યારે એલાશક જવું એવો નિશ્ચય કરી કહેવા લાગ્યા કે "ત્યારે જેવી પ્રભુની આજ્ઞા એટલું કહેતામાં શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ પોતાના સખા અક્રુરને હુકમ કર્યો કે જાઓ મારા ગરૂડ વૈમાનમાંબેસાડી મારા પરમપ્રિય ભકત નરસિંહને જુનાગઢ મુકી આવો?" આ પ્રકારે ભગવાનની આજ્ઞા થતાં અંક્રુરજી નરસિંહ મેહેતાજીને ગરૂડ વૈમાનમાં બેસાડી જુનાગઢ તરફ વીદાય કર્યા.

# પ્રકરણ ૩ જું.

## સ્વદેશાગમન અને દીવ્યમંદીર.

શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ અક્રૂરની જોડે નરસિંહ મેહેતાને વૈકુંઠથી જુનાગઢ વિદાય કર્યા તે પ્રમાણે અક્રૂરે મહેતાજીને જુનાગઢની ભાગોળે ઉતારી દીધા અને પોતે વૈકુંઠ તરફ પાછા વળ્યા. મેહેતાજી જુનાગઢમાં જઇ પોતાના ભાઇને ઘેર ગયા કે જ્યાં તેમના પતિ તથા બાલ બચ્ચાં હતાં. ઘરમાં પેઠા એટલે તેમણે પોતાની ભાભીને સષ્ટાંગ કર્યાં. અને મોટા ભાઇ વણસિધરને અને સર્વને નમસ્કાર કર્યો. આ વખતે મેહેતાજીનો પોશાક જે ભગવાને વૈકુંઠમાંથી પેહેરાવ્યો હતો તે હતો અર્થાત કસબી પીતાંબર, માથાપર મોરપિછનો મુકટ, ગળામાં તુલસિની માળા, એક હાથમાં કરતાળ અને બીજા હાથમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ બક્ષીસ કરેલી પોતાની સુવર્ણની પ્રતિમા હતી. તિલક છાપા વગેરે ભગવાને અંગે કરી દીધાં હતાં જેથી મહેતાજી એક વિચિત્ર વૈરાગી વૈશ્નવ સાધુ કરતાં પણ અત્યંત વિલક્ષણ લાગતા હતા. આવો વિચિત્ર વેશ જોઇ વણસિધર બોલી ઉઠયા "અલ્યા વિરાગી નરસિંહ, આ બધું ગળામાં શું કામ ઘાલ્યું છે અને માથાપર મોરના પીછાં શા ઘાલ્યા છે. આવુ તને કોણે પેહેરાવ્યું." મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા કે "વણસિધરભાઇ મારા વિઠલવરે જે પોશાક મને પહેરાવ્યો તે મેં પેહર્યો છે. મારો આવો વિચિત્ર વેશ બનાવનાર તે મારા શ્રી

કૃષ્ણ ભગવાન પોતેજ છે એટલે તેમની ઇચ્છાની અવજ્ઞા કરી તે પોશાક શી રીતે ઉતારી નાખું. એ તો મારા કૃષ્ણ મહારાજની પ્રસાદી છે માટે તે પ્રસાદીનો ત્યાગ પ્રાણ જાયતો શું પણ કંઇ થઈ શકે ખરો કે ? કદી નહીં એ તો મારા પ્રાણ સાટે છે ભાઈ." વણસિધરે આ સાંભળી ગુસ્સો કરી કહ્યું કે "અરે મુર્ખ કાઢી નાંખ કાઢી નાંખ; હાથે કરી ન્યાત જાત અને સગાં સહોદરમાંથી તારો વકર ખો નહીં. આમ કરવાથી નાગરિ ન્યાત ગાંડો ગણી કાઢશે. અરે નાદાન વિચારતે કર કે તું બે છોકરાંનો બાપ થયો. હવે કાંક શાણપન અને દુનિયામાં બધા રહે છે તેમ રહે. અને બે પૈસા ઘરમાં લાવતો થા ? જો તું વૈરાગી સાધુઓમાં જાય નહીં અને હજીએ સુધરી કંઇક વર્ણમાં આવે તો હમણાં હું રાજા માંડલિકને અરજ કરી તને આઠ દશ કોરીની નોકરીએ દરબારમાં વળગાડી દઉં, માટે આ બધી ગાંડાઇ મુકી દઇ જરા ડાહ્યો થા." આ સાંભળી નરસિંહમહેતા પોતાના મોટા ભાઇ વણસિધર પ્રત્યે કહે છે કે "હે મોટાભાઇ આપ મારા પિતાં તુલ્ય છો. પણ મારે જે સત્ય છે તે નિવેદન કરવું જોઇયે કે તમે તથા આખી દુનિયા એક વખતે મને ગાંડો ગણી કાઢે તો ભલે પણ જુઓ મોટાભાઇ આ સાક્ષાત વિષ્નુ મુર્તિ જે મને ભગવાને વૈકુંઠમાંથી બક્ષીસ કરી છે. આ કરતાળ પણ તેમણે તેમની ભક્તી કરવા હાથમાં ધારણ કરાવી છે આ વેશ અને તિલક તુલસિ અને છાપાં એ સર્વે પણ તેમણેજ કર્યું છે અને વૈકુંઠમાંથી અહીં પાછા આવવાની જરા પણ ઇચ્છા ન હતી છતાં શ્રીમદ્ કૃષ્ણ

પ્રભુએ આગ્રહ કરી મારૂં બધું ખેડવાની શરત કરી મને પાછો મોકલ્યો છે બાકી મોટાભાઇ મેં તે સાક્ષાત મારા વહાલા વૈકુંઠપતિને પણ કહી દીધું હતું કે હવે આ દાસને સંસારની ઉપાધી જોઇતી નથી, પણ મને તેમણે કહ્યું " હજી તારે સંસારીનાં રૂણ ઘણાં પતવવાના છે અને તેથી તારે સ્વદેશ ગયા વીના છુંટકો નથી જેથી અનિચ્છા છતાં તેમની આજ્ઞા માની આવ્યો છું. માટે વડીલ બંધુ, હું વેકુંઠમાં જઇ આવ્યો અને આ કરતાળ તથા પ્રતિમા લઇ આવ્યો માટે દર્શન કરી પાવન થાઓ આ મુર્તિ તે સાક્ષાત તેજ મારા પ્રાણાધાર કૃષ્ણ પ્રભુ છે એને અન્ય સમજશો નહિં. અને આ મારા શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુએ પ્રસાદી રૂપ આપેલો વેશ તે તો મારા કૃષ્ણ પ્રભુનું બહાનુ છે માટે તેનો ત્યાગ થાય તેમ નથી " વણુસિધરને આ સાંભળી વધારે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો જેથી ખભા ચડાવી ડોળા કાઢી મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યો કે " અરે ગધો, ભગવાન એમ તારે માટે નવરા હતા કે તને વેકુંઠમાં લઇ જઇ સાક્ષાત દર્શન દીધાં. અરે ગમાર આવી ક્રોધને વ,ત કરીશ તોપણ હસી કાઢશે. એમ જો તારા જેવા મુર્ખ અને મતિમંદ જીવોને ભગવાન પ્રત્યક્ષ થતાં હોય તો વેકુંઠ ભરાઇ જાય અને બીજા ભકતોને રેહેવાની જગાપણ ન મળે. કોણ જાણે કીયાગે સાધુડાએ આ પીતળની પ્રતિમા અને કરતાર ઝલાવી, તને આવો વિચિત્ર વેશ પેહેરાવ્યો હશે. કંઇ સાધુંડાની ગામમાં ખોટ છે ? તારે તો રસ્તામાં જે લંગોટો મળ્યો તે તારો ભગવાન. હજી કહું છું કે આ મુર્ખાઇ મુકીદે અને ડાહ્યો થા અને બે પૈસા

લાવી ઘરનું પોષણ કર ? " મેહેતાજીએ ઉત્તર વાળ્યો મોટા ભાઇ મારી વાતને તમે હસી કાઢો છો, મારી વાતને તમે ગાંડી ગણો છો તો જાઓ મારે તમારી વાત પણ કબુલ નથી. મારે ડાહ્યા થવાની જરૂરે નથી અને આવેશ ઉતારવો પણ નથી. આ સાંભળી વણસિધર બોલ્યા " અરે મુર્ખ ઠીક કહ્યું માનીજા નહીતો ઘણો દુઃખી થઇશ. અને ન્યાત જાત કે સગાં સહોદર કોઇ તારો સંગ નહીં કરે. તને કોઇ પાણીએ નહીં પાય અને તારૂં સરીગત પણ કોઇ નહીં થાય તારી પુત્રીને તો ડોશી જીવતાં મેં પરણાવી દીધી છે એટલે તેની તો ફીકર નથી પણ હજી પૂત્ર પરણાવવાનો છે તે તારા આવા અવિચારી વર્તનથી પરણી શકશે નહી અને ઉંચુ કુળ આપણું છતાં નીચા જેવું ગણાઇ જશે. માટે સમજ ?" મહેતાજી કહેવા લાગ્યા " મોટાભાઇ મારા શ્રીહરિ સહુ કરશે. કદી ઉંચુ ગણાય નીચું ગણાય પ્રજાનું પત્નિનું પોષણ થાય વા ન થાય. પુત્ર પરણે વા ન પરણે પણ કંઇ મારા નાથનું નામ તજાય અને આ તેણે આપેલું બહુનું તજાય ? સંત-સાધુઓનીએ કંઇ અવજ્ઞા થાય ? કદી નહી. કદી આખું વિશ્વ એક સમયે પલટી જાય તોપણ શું એમતે કદી થાય ? સ્વપ્ને પણ ન સમજશો." આવા નિસ્પૃહી નમ્ર વચનો શ્રવણ કરી અંદરથી દુરિતગવરિ મેહેતાજીની ભાભી અને વણસિધરની પત્નિ ધસીને વાઘણની પેઠે બહાર આવી મહેતાજીને કહેવા લાગી. "ત્યારે આવી ઉદ્ધતાઇ મારા ઘરમાં નહીં ચાલે. અમારે ન્યાત જાતમાં મ્હોં બનાવી કિર્તિને ગુમાવવી નથી.

તમારે ફુગડણુને સાધુડાઓના ટોળામાં દરરોજ જવું અને દેવા-ળીયા જેવા થઇને ફરવું પાલવે ? આટલા દહાડા ઘરમાં ન આવ્યા તો કોઇ તેડવા નોહતું આવ્યું. આટલા બધા દહાડા જ્યાં ત્યાં ટીચાયા અને રખડયા તોએ છેવટે ભાઇના ઘરવીના કંઇએ તમારો ધડો થયો નહી. કાઢી મુકયા પછી જેને નાક હોય તેતો ન આવે ? તમારૂ અને તમારી વેજાનું અમે કંઇ રૂણ કાઢયું નથી. માટે જો લાજ હોય તો હવે તમે તમારી વેજા લઇને નીકળી જાઓ. મારા ઘરમાં રહેવામાં સાર નહીં કાઢો. તમારી વેજાનું હવે મારાથી વૈતરૂં થનાર નથી. " આવાં કઠોર વચન શ્રવણ કરી મહેતાજીએ કહ્યું કે " માતુ તુલ્ય ભાભીશ્રી, હજી તો મારા મોટાભાઈ બાર વરસના એકા છે કમાય છે અને તેમનું ખાઉછું. તમારૂં કંઇ ખાતો નથી. હવે જો મારી વેજા તમને ભારે પડતી હોય તો કાલથી મારો ઘર ખટલો લઇ હું જુદો રહીશ માટે કલેશ કરશો નહીં." ભાભી બોલી " જો એવો ટેક ધરાવતા હો તો કાલથી શું કામ આજથીજ રહો. હું જોઉં તો ખરી કે તમે કેવા ટેકવાળા છો. " આટલું કહી પોતાની દેરાણી માણેકગવરિને કહેવા લાગી " માણેક, જો તું તારાં છોકરાંને લઇને તારા ધણી જોડે રહે આજથી તમે કોઇ મારા ઘરનુ પાણી પીઓ તો તમને હરામ છે. નીકળો આ ઘરમાંથી હવે મારે તમારૂં કામ નથી. "મા-ણેકબાઇએ ઉત્તર વાળ્યો, જેઠાણીજી તમે કાઢી મુકશો તો જઇશું એમાં કંઇ ના કહેવાશે. પણ ગરીબનો બેલી વિશ્વંભર છે. તમને પાંચે પકવાન જમવા માટે દરરોજ મળશે તો અમને તે

બાજરીનો રોટલો પણ આપશે એટલા બધા શું કામ તણાઇ જાઓછો આ સાંભળી વણુસિધરને ક્રોધ ચડયો જેથી માણેક-ગવરિને કહેવા લાગ્યા " એવો મિજાજ હોય તો અત્યારેને અત્યારે તારી વેજા અને તારા ધણીને લઈ ચાલી જા ? મારા ઘરમાં તમારૂં હવે કામ નથી. માટે જો નાક ધરાવતા હો તો આક્ષણેજ ચાલ્યા જાઓ ? પછી હું જોઉં તો ખરો તમારો વિશ્વંભર આવી તમારૂં કેવું પુરૂં કરે છે "આવા છેવટના મોટા-ભાઇ વણસિધરના શબ્દો શ્રવણ કરી મહેતાજીએ કહ્યું " મોટા ભાઇ જો એમ છે તો આક્ષણેજ હું ઘરમાંથી મારો ખાટલો લઇ નીકળી જાઉંછું. તેથીજ આપના જીવને શાંતી થાય છે તો તેમ કરવા હું તત્પરછું માટે આપ જરા પણ ખેદ કરશો નહિં." એટલું કહી પોતાની પતિ પ્રત્યે કહેવાં લાગ્યા કે " ચાલો હવે આપણે અહીં રહેવા યોગ્ય નથી હવે મારાનાથની જુદા રહેવાનો આક્ષણથીજ ઇચ્છા છે તો તેમ કરવામાં જરા પણ ભય કે શંકા ધરવાનું પ્રયોજન નથી. મોટાભાઇ અને ભાભી-શ્રીનો આપણા ઉપર અનન્ય ઉપકાર થયો કે અને ઘરબાર કાઢી મુંકયો જેથી શ્રી વિશ્નુ ભગવાનને પામ્યો અને આજ ક્ષણથી જુદો રહીશ તેથી પણ કંઇ અનન્ય ફળ થશે તો વળી અધીક ઉપ-કાર થશે માટે મારા પ્રભુની ઇચ્છા છે તો ચાલો હમણાં ધર્મશા-ળામાં જઇ નિવાસ કરીશું અને પછી મારો દીનાનાથ દામોદર સ્વતંત્ર સ્થળ માટે ઘણોએ પેરવી કરી આપશે " માણેકગવરિએ કહ્યું " ચાલો અમેતો ભૂખે કરી જઇયે વા અમેતો કાલ પ્રાણ જતા હોયતો આજ જાય પણ હવે એક પળ પણ આ ઘરમાં રહેવાય તેમ

નથી " એટલું કહેતામાં ભાભી પાછી આવી કહેવા લાગી "
એવી મોટી ટેકીલાની દીકરી હોય તો જાને કેમ હજી ઉભી
રહી છે. જેને જવું હોય તે તરત મુંગેમોઢે નીકળી જાય " મેહે-
તાજીની દીકરી કુંવરબાઇ તથા પુત્ર શામળશા બન્ને કહેવા
લાગ્યા " કાકી એક પગમાં આમ છેક બદલી એશા આપનું અમે
શું બગાડયું છે આપને અમે શો અસંતોષ આપ્યો છે તે આપ
આમ છેક દુશ્મનની ગરજ સારોછો ? જરા કંઇક ઇશ્વરથી તો
ડરો અમે સહુ ઉલટાં સેવા કરી કરી વાજ આવીયે છીએ
છતાં પણ આપ છેક આમ નિર્દયતા વાપરો છો એ શું તમને
વડીલને ઘટે છે" દુરિતકાકી કહેવા લાગી "હા હા જાઓ
જાઓ હું નિર્દય છું પણ સુહીંથી હવે નીકળો એ રાત રૂપમાં
બલા મારે જોઇતી નથી " આ સાંભળી માણેકબાઇ કહે છે.
"ભાભીજી છોકરાં કોઇને વધારે નથી અમારી જાત હજી
તેમનુ પાલન પોષણ કરવા હયાત છે. આપ વડીલ છો છતાં
ત્યાગો છો પણ વડીલોનો એ વડીલ અને આખા વિશ્વનું પોષણ
કરનાર તે અંતરયામી વિશ્વપતિ અમને ત્યાગી વિસરી જવાનો
નથી આ જગતમાં રાજા રાવણનો પણ અહંકાર રહ્યો નથી
એ જાણો છો તો પછી તમારો કે અમારો અહંકાર રહેવાનો
સંભવજ નથી " ભાભીએ કહ્યું " અરે જાણી એતો મોટી
પંડિતની પુંછડી હમણાંથી થઈ ગઇ છે તે હમણાં હમણાંમાં
મોટી તપસ્વી બીલાડી બની ગઇ છે એટલે જ્યાં ત્યાં પંડી-
તાઇની વાતો કરી સહુને ઠગવાનીજ વાત. ઓગાળું છું
તારા ચરિત્રને. અમારો અહંકાર રેહેશે નહી તે હવાડે જોઇ

આઇશું હમણાંતો તારી વેજાલઇને રસ્તે પડય હવે માથુ કુટવાની મને હાય નથી" માણેકગવરિ પોતાના બે સાક્ષા લઇ છોકરાને લઇ વસ્ત્રભેર ઘરમાંથી નીકળી મેહેલ્લા બહાર જઇ ઉભી રહી અને મેહેતાજીએ પોતાની મુર્તિ કરતાળ પ્રભુપ્રસાદીનો વેશ માત્ર ધારણ કરી વણસિધરને સાષ્ટાંગ કરી કેહેવા લાગ્યા "મોટા-ભાઈ હયો હવે આપની રજા લઉ છું જે શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુ-પડે બાળકને બોલાવજો અમારે પ્રત્યે આપનું અંતર પ્રસન્ન અને રાગદ્વેષ રહિત રાખજો અને અમારૂં તો આપને પ્રત્યે કેવું છે તે મારા કૃષ્ણપ્રભુને ખબર છે. માટે આજ્ઞા લઉ છુ જેશ્રીકૃષ્ણ" આ સાંભળી વણસિધરે કહ્યું 'જા જા વૈરાગી જાતો ભીખમાગે તોએ પણ હુ તારા સામું જોનાર નથી મારે મનથી આજે તારૂં સ્નાન કર્યું હવે આ ઘરનું નામ દઇશ તો તારી વાત તું જાણયો અને તારી બાયડી પણ પગ દેશે તો ટાંટી-યોજ કાપી નાંખીશ જા કાળુ મોઢું કરી ચાલ્યો જા? મહે-તાજીએ કયું કે "મોટાભાઇ આ ચાલ્યો પણ એટલું ગરીબનું કેહેવું માન્ય રાખજો કે કોઇ પ્રત્યે જરા પણ રાગદ્વેષને સેવશો નહિં તો શ્રી હરિ સદા પ્રસન્ન રેહશે" એટલું કહી મહેતાજી મેહેલ્લા બહાર જ્યાં પોતાની પત્નિ માણેકબાઇ પોતાના પુત્રપુત્રી અને છોકરાં લેઇ ઉભી હતી ત્યાં આવ્યા એટલે માણેકબાઇ બોલી "પ્રાણેશ આપણે કઇ ધર્મશાળામાં નિવાસ કરીશું?" મેહેતાજીએ કહ્યું ગામબહારની ધર્મશાળામાં નીવાસ કરીશુ ત્યાં અન્ય નાગરિકોના ઉપાધી નડશે નહીં અને દરરોજ પાંચસાત સંત સાધુ તેમાં ઉતર્યા હશે તેની સેવા થશે ધર્મશાળામાંજ

મોટા કુવો છે એટલે જળનું પણ સાધન ઉત્તમ છે માટે મને તો ત્યાંજ રહેવું હમણાં પસંદ પડશે માટે ત્યાં ચાલો ?" માણેકુમવરિએ કહ્યું "જેવી સ્વામિ આપની ઇચ્છા" એમ કહી બન્ને પતિ પત્નિ પોતાના પુત્ર પૂત્રી લઇ પેલી ધર્મશાળામાં ગયાં અને નિવાસ કર્યો.

પ્રિય વાંચનાર આ વખતે ભગવાને એક અકળ લિલા કરી હતી મેહેતાજી બાલબચ્ચા લઇ જ્યાં ઘરબાર નીકળ્યા કે તરતજ મોટા એક દ્વારકાવાસિ ધનાઢય ભાટીયાના વેશે અનેક ચાકર નફરો લેઇ પેલી ધર્મશાળામાં એક દિવસ માટે આપણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાને સર્વ સગવડ કરી આપવાના નિમિતે દ્વારિકા જવાને બહાને આવી ઉતર્યા હતા. મેહેતાજી પોતાના બાલબચ્ચાં લઈ વસ્ત્રભેર પેલી ધર્મશાળામાં આવી એક જગા પસંદ કરી બેઠા એટલે પેલા દ્વારિકાવાસિ ધનાઢય ભાટીઆએ સત્વર આવી તેમનું નામ ઠામ અને છેક આમ દીન તથા નિરાશ્રિત બનવાનું કારણ પુછ્યું મેહેતાજીએ અથથી તે ઇતિ સુધી નીવેદન કર્યું એટલે તે ધનાઢય ભાટીયાવેશે ભગવાને પોતાના ચાકર નફરોને હુકમ કર્યો કે "આપણી પાસે જે ગાદલા ઉસીકા તકીયા હોય તેમાંથી અડધા મેહેતાજીને આપી દો વાસણોમાંથી વાસણ પલંગોમાંથી પલંગ વસ્ત્રોમાંથી વસ્ત્રો અનાજમાંથી અનાજ વીગેરે દરેક વસ્તુ આપણામાંથી અડધો અડધ આપી દો" અને મહેતાજીને કહ્યું કે લ્યો અડધું દ્રવ્ય પણ આપું છું કે જેથી દશવર્ષ તમારો અને તમારા બાલ બચ્ચાનો નિર્વાહ ચાલશે મેહેતાજી તે સઘળું લેઇ તેમને પ્રભુ છે.

એમ ઓળખી લીધા અને સેવા કરવા લાગ્યા પણ એટલામાં તે ધનાઢ્ય રૂપે ભગવાન અને તેમના ચાકર નફરો સઘળા અલોપ થઇ ગયા અને પેલો ઘરવાખરો તથા દ્રવ્ય બધુ ત્યાંને ત્યાં પડી રહ્યું ને મેહેતાજી તેનો વાસ્તવિક ઉપભોગ કરવા લાગ્યા. દ્રવ્ય પણ સંત સાધુઓને જમાડી અત્યંત ખરચવા લાગ્યા. ભજન કિર્તન અને વારંવાર કૃષ્ણોત્સવ પણ કરવા લાગ્યા દીનજનોને અને અપંગોને પણ દ્રવ્ય અન્ન ઇત્યાદિથી પોષી સંતસેવા અને કૃષ્ણ કિર્તનની ધુનમાંજ અહોરાત્રિ ગાળવા લાગ્યા. આથી આખા જુનાગઢ નિવાસિ સત્પુરૂષોમાં અને દેશપરદેશ નરસિંહ મેહેતા ભક્તોના શિરોમણિ છે એવી સદ્કિર્તિ પ્રસરવા માંડી એ એક લાભ થયો પણ પેલા ધનાઢ્યે વર્ષ દશ ચાલે તેટલું દ્રવ્ય જે આપેલું તે દ્રવ્ય એકજ માસમાં સર્વ ખરચી નાંખ્યું અને પાછા હતા તેવા દ્રવ્યહિન મેહેતાજી થઇ ગયા. નગરિ ન્યાતમાં એવી વાત ચાલતી હતી કે "કોઇ દાનેશ્રી ભાટીયા ગૃહસ્થે ભીખ માગી ત્યારે અન્ન વસ્ત્ર આપ્યાં અને કંઇક દ્રવ્ય પણ આપ્યું પણ લંગોટા અને જોગટાઓને બધુ ખવરાવી દીધું અને પાછો નિર્ધન અને કંગાલવસ્થા ભોગવતો તે નરસિંહ મેહેતો થઇ ગયો" આવી ન્યાતમાં વાત ચલાવનાર પેલી કર્કશા ભાભી હતી. અને તેણેજ મેહેતાજીને અને મેહેતાજીના કુટુંબને હલકા પાડવા આ અસ પ્રવૃત્તિ રચી હતી. કેટલાક ઉછાંછળા નાગર ગૃહસ્થો મેહેતાજીને મોઢે કહેતાકે. " નરસીંહરામ, મોટાભાઇથી વૈર ન કર્યું હોત અને તેમની અને ભાભીની મરજી સાચવી હોતતો આવી નિર્ધતાવસ્થા ન આ-

વત. " આના પ્રત્યુત્તરમાં મેહેતાજી " જેવી શ્રીકૃષ્ણની ઇચ્છા"
આટલાજ શબ્દો ઉચ્ચારતા અને પોતાના પ્રભુ ભજનમાં
વસો નિર્ગમન કરતા હતા. અનાજ પણ થઇ રહ્યું દ્રવ્ય પણ
ખુટી ગયું અને એક પાસે પાઈ પણ ન રહી એટલે પેલા
ધનાઢયે આપેલા રાચરચીલામાંથી જોઇતી વસ્તુઓ રાખી
તમાંમ પાણીના મૂલ્યે વેચી દઇ તેનું અનાજ ભર્યું. અને ગુ-
જરાન કરવા લાગ્યા. તે પણ એકાદ બે માસે થઇ રહ્યું એ-
ટલે છેકજ કડાકા વેઠવાની વખત આવી અને બાલ બચ્ચાં-
ઓને પણ બે દીવસના અપવાસ થયા. આ જોઇ માણેકબા-
ઇથી ના રેહેવાયું જેથી મધ્યરાત્રીએ એક સમયે એકાંત જોઇ
મેહેતાજીને કેહેવા લાગી કે " સ્વામિનાથ, આજ બબે દીવસના
આ બાળકોને કડાકા થાય છે. આપણા કદાચ અન્નવિના પ્રાણ
જાય તો હરકત નથી પણ આ બે બાળકો માટે તો કંઇક
ઉપાય થવો જોઇએ " મેહેતાજીને આ વાત ગળે ઉતરી જેથી
પોતાની પેલી પ્રતિમા પધરાવી હતી ત્યાં જઇ કરતાળથી શ્રી
કૃષ્ણ પરમાત્માને કિર્તન કરી અરજ કરવા લાગ્યાકે " હે પર-
માત્મન્ આજ બબે દીવસના ફાકા વેઠયા છે. ભૂખથી આ
બાળકોનો જીવ જાય છે. તેમજ આવી કંગાલ અને નધણી-
યાતિ સ્થિતિમાં, આ સર્વ જીવો પીડાય છે તો જરા વ્હાલા
સામું તો જુઓ. આપના ભક્તવત્સલને પદને સીદકલંક લગાડોછો
આપનું બીરદ શીદ ગુમાવો છો ? અને આપે મને વચન આપી
મોકલ્યો કે " નરસિંહરામ હું તારો પ્રત્યેક ક્ષણે વ્યવહાર અને
પરમાર્થ નિભાવીશ તે શું સઘળું ખોટું જો હે કપટી પ્રભુ આમ

સર્વ સાથે કપટજ રમો છો કે? વાહ! વાહ! મારા નાથ જ્યાં ત્યાં ભકતોને આમજ દમો છો કે? હશે ખેર, જેમ તમને ગમ્યું એમ ખરૂં; તમારી ગતિ તમે જાણો, પણ મારી ગતિનો શામળા એક તમેજ છો. તમે તરછોડી તજી દેશો પણ હું આ પ્રાણ જતાં પણ આપનો પલ્લો છોડનાર નથી. હે પ્રભુ આમ બધે કરશો તો આપનુ શરણાગત પદ વગોવાશે. માટે હવે તો સામુ જુઓ? હે વિઠ્ઠલ હવે મ્હારે ચડયા સિવાય તમારો છુટકો થનાર નથી." આટલું પેલી કૃષ્ણ મુર્તિ પ્રતિ કહી મેહેતાજીએ શ્રી કૃષ્ણપરમાત્માનું ધ્યાન ધર્યું અને સહજ સમાધી સ્થ થઇ ગયા. આણી તરફ વૈકુંઠમાં આ વખતે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા મધ્યરાત્રિ હોવાથી નિદ્રાવશ થયા હતા. લક્ષ્મીજી પગ દબાવી રહ્યાં હતાં. રાત્રીનો ત્રીજો પ્રહર થવાનો સમય થયો હતો. આખું વિશ્વ જંપી ગયું હતું પણ અશ્વિનમાસના શુકલપક્ષની દશમીનો દીવસ હોવાથી ચંદ્રમા પોતાની કળાઓને અધીકને અધીક તેજસ્વી બનાવતો હતો. આવી અજવાળી રળીયામણી રાત્રિએ આપણા શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા પોતાના મકાનમાં આવેલા ચાંદની ચોકમાં એક સુવર્ણ અને રત્નોથી મઢેલી હીંચોળાખાટ ઉપર નિદ્રાલેતા હતા. ભગવાન છેકજ મોડા સુતેલા જેથી લક્ષ્મીજી હજી સુધી ભગવાનની પગચંપીજ કર્યાં કરતાં હતાં કારણકે તેમનો નિયમ હતો કે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની પગચંપી કરી તેમને ઉંઘાડી પછી હમેશાં સુવું તે સિવાય પથારીમાં પગ મુકવો નહિ આ પ્રકારની વૈકુંઠમાં પ્રવૃતિ હતી એટલામાં ભગવાન એકદમ જાગી ઉભા થઇ ગયા અને અક્રૂરને મોટે અવાજથી બોલાવા

લાગ્યા. અક્રૂરજી પણ આ વખતે પાસેની એક બીજી કોટડીમાંજ સુતા હતા અને ગાઢ નિદ્રામાં હતા જેથી એક અવાજે બોલી શક્યા નહિં જેથી ભગવાને ઉપરા ઉપરી બુમો મારી એટલે અક્રૂરજી ઝટ જાગી ઉઠયા અને આંખો ચોળતે ચોળતે પ્રભુ સમક્ષ આવી બોલ્યા "જી મહારાજ શી આજ્ઞા છે ? " કૃષ્ણ પરમાત્મા કહેવા લાગ્યા "તમે એકદમ વૈમાનમાં જુનાગઢ જાઓ અને મારા ભકત નરસિંહને અન ધન ધામ ધરા જે જે જોઇએ તે તે સર્વસ્વ તે કહે તેટલું આપી આવો અને મને તેમ કર્યાની ઝટ ખબર આપો ! " અક્રૂરજીએ કહ્યું ' ભગવાન્ જેવી આજ્ઞા હું હલજ જઇ આપની આજ્ઞાનુ સાર તેમને સર્વસ્વ આપી સંતોષ પમાડું છું " કૃષ્ણ કહે છે "એકદમ એજ્ઞાવ અક્રૂરજી પાણી પીવા જેટલો પણ જો વખત ગુમાવો તો તમને મારા પોતાના સોગન છે. તમે આવી જતાં સુધી તેમ કર્યાની ખબર નહીં આપો ત્યાં સુધી મારે અન્નજળ કે નિંદ્રા હરામ છે " આવા શ્રીમદ્ વીશ્નુભગવાનના વચન શ્રવણ કરી અક્રૂરજી તો બરાબર પોશાક સજવા પણ ના રહ્યા અને જેમ તેમ વસ્ત્રો સજી લઇ ગરૂડને બોલાવી તેના વૈમાનમાં સ્વારિ કરી પવનવેગે પલકમાં જુનાગઢ આવ્યા આ વખતે પાછલી રાત્રિના ચાર વાગવાનો સમય થવા આવ્યો હતો. મેહેતાજીતો જે પ્રભુ-ના ધ્યાનમાં મધ્ય રાત્રિથી બેઠા હતા તે પછી ઉઠયાજ ન હતા. માણેકગવરિ અન્ને બાળકોના પ્રાણ અન્ન વગર જવાની તૈયારીમાં છે એવો ભય લાગવાથી પ્રભુને સંભારી છાતીફાટ રૂદન કરતી હતી અને બાળકોના મુખમાં વારંવાર શુદ્ધજળનું

સિંચન કર્યા કરતી હતી. બાળકોની સ્થિતિ પણ અત્યંત આ વખતે દુખી બની ગઇ હતી. બએ દીવસના ફાકાથી માત્ર તેમના પ્રાણ જવાનાજ બાકી રહી ગયા હતા, બાકી તેમની આંખોમાં અને પેટમાં કુવા પડી ગયા હતા. ભૂખથા તમરખાઇ જતીનપર લોથપોથ થઇ તરફડયા કરતાં હતાં અને મા ખાવાનુંએ તેમના શબ્દોથી વારંવાર માતાના અંતરમાં કરૂણા અને ખેદ સિવાય અન્ય કશુંજ ન હતું પેલા અકુરજી પેલી ધર્મશાળા આગળ આવ્યા એટલે એક રબારણ તાજું દુધ ભરેલી વટલોઈ લઇ આવતી હતી તેના પાસેથી એક શેર દુધ લઇ પ્રશ્ચાત અંદર ગયા અને જ્યાં આપણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતા પોતાના કુટુંબ સાથે નિવાસ કરી રહ્યા હતા ત્યાં આવી માણેકબાઇ પાસે ઉભા રહ્યા એટલે માણેકબાઈ એકદમ ભય પામી તેમને કહેવા લાગી "અરે ભાઇ આવા રાત્રીએ આટલા બધા વેહલા આવી અમારી પાસે ઉભા રેહેનાર તમે કોણ છો ? શા માટે આવ્યા છો." અકુરજી બોલ્યા "માણેકબાઇ ધૈર્ય ધરો ભય ન પામો. જુઓ હું અકુરછું અને ભગવાનના મોકલવાથી અત્યારે તમારી પાસે આવ્યોછું પણ હવે બાજીવાત પછી કરજો પ્રથમ આ બન્ને બાળકોના મુખમાં આ શેર દુધ છે તે રેડી દો એટલે પ્રાતઃકાળ થશે ત્યાં સુધી તેમનો પ્રાણ ટકશે પછી સહવારમાતો સર્વસ્વ આવી મળશે અને સર્વ સારાં વાનાં થશે. બેહેન હવે તમારા બાળકોને ઉની આંચ આવનાર નથી અને ભક્ત નરસિંહ કયાં છે તે બતાવો ?" માણેકબાઇએ કહ્યું એમ શ્રીહરિએ તમને મોકલ્યા. ધન્ય પ્રભુ ધન્ય લાવો ત્યારે તો તે

દુધ હું મારાં બાલુડાંને પાઇ દઉ કે એમનો પ્રાણનો બચે. અક્રુરજી જો આપ આ વખતે દુધ ના લાવ્યા હોતતો જરૂર સહવાર થતાં થતાંમાં મારાં બાળકોનો પ્રાણ જાત. ઠીક થયું શ્રીહરિએ લાજ રાખી. અમારે માટેતો કશીએ હરકત નથી. જાઓ પેલા કૃષ્ણ મંદીરમાં મહેતાજી સમાધીસ્થ થએલા છે. જાગ્રત કરો અને સુખેથી મળો. ભાઇ આપનો અને પ્રભુનો અતિ ઉપકાર થયો કે આવા દુખદ પ્રસંગે આવી સંભાળ લીધી." અક્રુરજીએ કહ્યું " બ્હેન મેહેતાજીને સાક્ષાત જયાં શ્રી : કૃષ્ણ સહાય છે ત્યાં ચૌદ લોકમાં પણ કોઇ શું કરનાર છે. ભાવિનો ભાવ ભાત્રિ ભજવે પણ પરમાત્મા પરિણામે પોતાના ભકત ભણી જોયા વગર રહે છે કદી નહીં માટે બ્હેન હવે લેશ પણ કોઇ બાબત ચિંતા કરશો નહિં. સર્વ સગવડ કરી આપવા પ્રભુશ્રીનીમને આજ્ઞા થયેલી છે એટલે કાલને કાલે પ્રભુ ઇચ્છાતો ધન ધાન પશુ મંદીર વાહન ઇત્યાદી જે મેહેતાજીને જોઇશે તે આવી મળશે માટે નિશ્ચિત રહી પ્રભુનું ભજન કરો " આટલું કહી અક્રુરજીતો જયાં મેહેતાજી પોતાના મંદીરમાં સમાધી લગાવી બેઠા હતા ત્યાં આવી તેમને જાગ્રત કરવા લાગ્યા થોડીવાર થઇ એટલે મેહેતાજી જાગ્યા અને અક્રુરજીને ઓળખી એકદમ તેમને ભેટી તેમના ચરણમાં લોટી પડયા બંને બાળકોના પેટમાં અહેર અછેર દુધ પડવાથી તેમના જીવમાં જીવ આવ્યો જેથી ઉભા થઇ મેહેતાજી પાસે આવી ઉભા રહ્યાં. માણેકબાઇ પણ તેમની પાછળ ત્યાં આવી અને અક્રુરજીને સર્વે સાષ્ટાંગ કર્યા પશ્ચાત મેહેતાજી અક્રુરજીને પૂછવા લાગ્યા " કહો ભાઇ

મારા પ્રભુ ક્ષેમ કુશળતો છે ને ! " અક્રૂરે કહ્યું " હા પણ તમારે હવે શું શું જોઇએ છીયે તેમને કહી દ્યો એટલે હું શેહેરમાં જઈ સર્વસ્વ આપને લાવી આપું. મને તેજ કારણથી અત્યારે ને અત્યારે મોકલ્યો છે. માંટે જે જે વસ્તુઓ જોઇયે તેની યાદી મને બરાબર પ્રભાત થાય એટલે કરાવી દ્યો ? " મેહેતાજીએ કહ્યું " બહુ સારૂ. એ મારી મારા નાથને ચિંતા નહોયતો બીજા કોને હોય તેમને સર્વ જોઇતી ચીજો ના લાવી આપોતો બીજું કોણ લાવી આપે તેવું છે. અક્રુરજી મારો બીજો તેમના સીવાય કોણ સંગી છે આપ બધું જાણો છો." અક્રુરજી કેહેવા લાગ્યા " મેહેતાજી અને તેમાં તો પ્રભુ અડધી રાત્રે ભરનિંદ્રામાંથી તમે સ્મરણ કર્યું કે તરત જાગી ઉઠયા અને મને ભર ઉધમાંથી જાગ્રત કરી આણી તરફ મોકલ્યો તે કદી તેમ ન હોયતો બનેજ કે ? માટે કહી દ્યો કે આપને શી શી વસ્તુઓ જોઇયે છીએ એટલે તેની હું પેરવી કરૂં. " મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા કે મારે બીજું શું જોઇયે રેહેવાને માટે એક ઉત્તમ અને વિશાળ મંદીર. જીવનને ખાતર અન્ન અને જળ, અને ત્રીજું દરેક વસ્તુ લાવવા માટે દ્રવ્ય જોઇએ તે અક્રુરજી આ ત્રણ સિવાય મારે શાની જરૂર હોય. " અક્રુજીએ ઉતર વાળ્યો " બહુ સારૂં ત્યારે એ ત્રણેની સગવડ તમને પ્રભુની આજ્ઞાનુસાર સત્વર કરી આપું છું પછી આપને કોઇ ચિંતા છે. " મેહેતાજીએ કહ્યું " ના પછીનો કોઇએ ચીંતા નથી પછી કાલે ઉઠીને પ્રભુ બીજી ચિંતા નાંખે તો તે જાણે તેને દુર કરવી પડશે, બાકી હમણાંને માટેતો કશુંએ ચિંતા કરવા

જેવું દેખાતું નથી." અક્રુરજી બોલ્યા. " બહુ સારૂ ત્યારે હવે આપ દાતણપાણી સ્નાન ધ્યાન કરો એટલામાં હું અનાજ વિગેરે જોઇતી વસ્તુઓ લેઇ આવું છું અને કોઇ વિશાળ અને દીવ્ય નવું બાંધેલું મકાન હોય તો તે પણ જોતો આવું છું." મેહેતાજીએ કહ્યું "જેવી આજ્ઞા." આટલું કહી અક્રુરજીતો જુનાગઢના દરવાજામાં પેસી શેહેર તરફ વિદાય થયા અને મેહેતાજી તથા મહેતીજી એ શૌચ સ્નાનધ્યાન ઈત્યાદિ નૈમિતિક ક્રીયાઓ કરવામાં પ્રવૃત થયા ક્રિયામાંથી પરવારી જયાં પોતાના કૃષ્ણ મંદીરમાંથી બારણે આવ્યા એટલે મજુરો દ્વારા અક્રુરજીએ અનાજ ઘી ગોળ તેલ ઇત્યાદી સર્વ ભોજનની સામગ્રીની વસ્તુઓ મોકલાવી હતી તે આવી પોહોચી જે મેહેતીજીએ લઇ તેને બરાબર સાફ કરી કોઠારમાં ભરાવી દીધી. અને અક્રુરજીએ એટલું ધાન ભરાવી દીધું કે સંતસાધુઓને જમાડતાં પણ ત્રણ વરસ સુધી ખુટે નહી. થોડીવાર થઇ એટલે અક્રુરજી આવ્યા અને મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યા. મેહેતાજી એક દીવ્ય મંદીર આપના લાયક શહેરમાં જોઇ આવ્યો છું અને તે વેચવાનું છે તેની કીમત આશરે પાંચ હજાર સોના મોહોરની અંકાઇ છે. આપ જોઇ જાઓ તો પછી ખરીદી લઇયે અને કાલથી ત્યાંજ નિવાસ થઇ શકે મેહેતાજી બોલ્યા " અક્રૂરજી મારે તો મારૂં કૃષ્ણમંદીર તેની અંદર રૂડી રીતે થઇ શકે તેવી મોકળી જગા હોય અને એકીવખતે હજાર સંત સાધુઓની પંગત બેશી શકે તો પછી આ દાસને રેહેવામાં કોઈ પ્રકારે અડચણ નથી " અક્રુરજીએ કહ્યું " પ્રભુની ઈચ્છા

થઇ છે એટલે એ આપના મન માનતુંજ મકાન છે એમાં શક નથી પણ આપ જાતે જોઇ ખાત્રી કરી કહોતો પછી ખરીદી લઇયે નહીતો પછી બીજું જોઇ ખરીદીયે" આ સાંભળી મેહેતાજીએ કહ્યું " ત્યારે ચાલો જોઇયે " આ ઉપરથી અક્રુર અને મેહેતાજી મંદીર જોવા ગયા જઇને જૂએ છે તો મેહેતાજીને તે મકાન પસંદ પડયું અને અંદર જઇ પોતે અક્રુરજીને જ્યાં જ્યાં કૃષ્ણમંદીર પાઠશાળા કીર્તન મંડપ તુલસિ કયારા, કોઠાર, પાણીયારૂં, સુવા બેસવાનું મેહેમાનોને ઉતારો આપવાનું વીગેરે સોઇ પડતાં સ્થળો બનાવવાનું હતું તે તે સર્વ જગો બતાવી દીધી અને તે મકાન ખરીદ કરવાને પણ હા કહી દીધી જેથી અક્રુરજીએ તરત તે મકાન ખરીદી લીધું. મારા પ્રિય વાંચનાર તે મકાન જુનાગઢમાં જેતપુર જવાના દરવાજા પાસે જ હતું અને તે ખરીદી તેમાં અક્રુરજીએ ભગવાનની આજ્ઞાનુસાર મેહેતાજીની ઇચ્છા મુજબ સર્વ સોઇ કરી આપી એટલે મેહેતાજીએ આવી સહકુટુંબ નિવાસ કર્યો.

---

# પ્રકરણ ૪ થું.

## કુંવરબાઇનો કરીયાવર.

મારા પ્રિય મુમુક્ષુ વાંચક વૃંદ અક્રુરજીને ગયે ત્રણેક માસ આશરે પુરા થયા અને કુંવરબાઇના સાસરેથી આણું આવ્યું. શ્રીરંગધર મેહેતાએ પોતાના ગોરને કુંવરબાઇને તેડતા મોક-

હ્યો હતો. સીધુ હતું જેથી મહેતીજીએ રસોઇ વીગેરે કરી ભોજનની આગતા સ્વાગતા તે ગોરની સારી કરી; પણ અક્રુરજીએ જેટલું દ્રવ્ય આપ્યું હતું તે સઘળું સંતસાધુઓમાં અને ભંડારા કરવામાં પાછું મહેતાજીએ મોકળે હાથે ખરચી નાંખ્યું હતું જેથી દ્રવ્ય પાસે રહ્યું ન હતુ તેની ચિંતા કરવા લાગ્યા મેહેતાજી તો સ્વભાવે અતિ વિરકત એકમાત્ર કૃષ્ણ કિરતન અને ભજન સિવાય જેની અન્ય કશીજ પ્રવૃત્તિ ન હતી અને જે લોક લાજ છોડી સંત સાધુઓના અખાડામાંજ દીવસ અને રાત્રિનો ઘણો ખરો સમય ગાળતા હતા, જેથી પેલો બ્રાહ્મણ ગોર શ્રીરંગધર મેહેતાને ત્યાંથી આવ્યો ત્યારે તેઓની ઘરમાં હાજરી ન હતી તેઓ તો હાથમાં કરતાળ લેઇ પગે ઘુઘરા બાંધી તિલક તુલસિની માળા ઇત્યાદિ ધારણ કરી જ્યાં ત્યાં વિષ્નુ મંદિરમાં કે સંત સાધુઓમાં કે કોઇ ઢેડોના મેહેલ્લામાં જ્યાં કોઈ હરિનો દાસ લેઇ જાય ત્યાં જઇ ભજનની ધુન જગાવતા હતા. આજે પણ તેઓ કંઇ કિરતન કરવાજ ગયેલા હતા શ્રીરગધર વેહેવાઇને ત્યાંથી પુત્રિને તેડવાકાજે આવેલો ગોરતો તેના ખડીયા પોટલાં મુકી જુનાગઢ શેહેરમાં કેટલાક પોતાના ઓળખાણવાળા નાગર સદ્‌ગૃહસ્થોને ત્યાં મળવા માટે ગયો અને મેહેતીજી તેના ગયા પછી વિચાર કરવા લાગ્યાં કે " આ મેહેતાજીને પૈસો આવે તે સાધુ વૈરાગીને ખવરાવવામાં ખરચી નાંખવો ઢીચણ સુધી ઘુઘરાં બાંધી હાથમાં કરતાળ પકડી મોટું ગાજર જેવડું તિલક તાણીને નાચી કુદી કીરતન ભજન કરવાં અને દુનિયાદારીનું કંઇપણ ભાન રાખવું

નહિં હવે પુત્રને તેના સાસરે વળાવવી પડશે અને વળાવતી વખતે કંઇ ન્યાતજાતના રીવાજ મુજબ કરીયાવર પણ કરવો પડશે સાસરે જાય અને લેકો વા તેના સાસરીયાં કરીયાવર જોવા માગશે તો મારી રાંક દીકરી તેની પાસે હશે નહિં તો શું બતાવશે સહજ ગરીબમાં ગરીબ અને સાધારણ કરીયાવર કરવાને પણ આશરે પચીશ રૂપીયા જેટલું દ્રવ્ય જોઇયે.ઘરમાં એક પાઇનું ઠેકાણું નથી તો એટલી મોટી રકમ કયાથી લાવવી" આ પ્રકારના જયાં વિચારો માણેકબાઇના મનમાં ઘોળાયાં કરે છે એટલામાં આપણી વાર્તાના નાયક ભક્ત શિરોમણી નરસિંહ મેહેતા " જય જય રામકૃષ્ન ગોવિંદ જય જય મુકુંદ પરમાનંદ " આ શબ્દોની ધુનમાંને ધુનમાં કિતળથી તાલ આપતા મધુર સ્વરે આલાપ કરતા કરતા આવી પોહોચ્યા. આવી તાલ વીગેરે ઠેકાણે મુકી પોતાનો મુકટ કાઢી હાથ પગ ધોઇ મંધ્યાન્હ સંધ્યા કરવા બેઠા અને માણેકબાઇ પણ રસોઇ કરી પેલા ગોરમહારાજ જે કુંવરબાઇનું આણું કરવા આવ્યા હતા તેમણે આવવાની રાહ જોઇ બેઠી. થોડીકવાર થઇ એટલે મેહેતાજી સંધ્યા કરી કૃષ્ણ મંદિરમાં જઇ પેલી મુર્તિ સમીપ જઇ પાટલા ઉપર બેઠા અને માણેકગવરીને બુમ મારી કહેવા લાગ્યા કે 'ભગવતિ કહો પ્રભુના થાળની કેટલી વાર છે. " માણેકબાઇ ઠાકોરજી માટે થાળ પુરી મેહેતાજીની સમીપ પડેલી બાજઠ ઉપર મુકી તેમને કહેવા લાગ્યા "સ્વામિન થાળતો ધર્યો પ્રભુને પ્રથમ ભલે ધરાવો પણ આપણે ત્યાં મેહેમાન છે તેના આવ્યા પછી આપણે જમવાનું છે. " મેહેતાજીએ કહ્યું " મેહેમાન

કોણુ છે. અરે ભુલતા હશો કદાચ કપટી કૃષ્ણુ હશે " માણેકગવરિએ ઉતરવ ૦યો " ના કૃષ્ણુ નથી પણુ આપણા વેહેવાઇ શ્રીરંગધર મેહેતાએ કુંવરબાઇને તેડવા માટે તેમના ગોરને મોકલ્યો છે. અને તે શેહેરમાં આપણી ન્યાતના તેના યજમાનોને મળવાગયો છે. પણુ સ્વામિનાથ કુંવરબાઇને કંઇ કરીયાવર કર્યાં વગર મોકલાશે અને કરીયાવર કરતાં સહજ વીશપચીસની રકમની જરૂર પડશે માટે ગમે તે રીતે આ પ્રસંગ પરત્વે પણુ પ્રભુને નીવેડવા સિવાય ચાલે તેવું નથી." આ સાંભળી મેહેતાજી બોલ્યા " સાધવી નિર્ભય રહો મારા નાથને કયારની ચીંતા થઇ હશે એની મેળે આવીને કરશે નહીંતો કયાં જશે. એને જેવો રૂચશે તેવો કરીયાવર મારા કૃષ્ણુ મહારાજ કરી કુંવરબાઇને વળાવશે. આપણે તો તેના નામના માબાપ જેવા છીએ બાકી ખરો બાપતો તેજ મારો પરમકૃપાળુ ગોવિંદ છે. માટે વૃથા મારૂં મારૂં કરી ધનની આસક્તિ રાખવી ઉચીત નથી. હે સહધર્મચારણી તમારા જીવને તમારા મનરૂપી અશ્વને એમ સમજાવો કેઃ—

પ્રભાત

"સમઃને શ્રીહરિ મેલ મમતાપરી જેને વિચારીને આપ તારૂં."
"તું અલ્યા કોણુને કેને વળગી રહ્યો, વીણસમજે કહે મારૂં મારૂં"
"દેહતારી નથી જેને જુગતે કરી રાખી તે નહીં રહે નક્કી જાશે."
"ધનતણું ધ્યાનતું અહોનીશ ચિંતવે એરે અંતર તારે આડથાશે"
"પાસેના પીયુને કેમ ગયો વીસરી હાથથી ગઇ બાજી થાસે ખોટી."
"ઘેન ઘેરાઇગયો નીંદ્રામાં ઉંઘી રહ્યો જાગેતા નરસૈને આશ મોટી"

ઉપર પ્રમાણે એક પ્રભાતનું પદ ત્યાંને ત્યાં શિઘ્રતા પૂર્વક બનાવી ગાઇ મેહેતીજીને શ્રવણ કરાવ્યું એટલે માણેકગવરિ પ્રભુમાં આસ્થા રાખી પાછી નિશ્ચિંત બની ગઇ અને તેમની જોડે શ્રીહરિનું ધ્યાન ધરવા બેઠી. મેહેતાજી સપત્નિ વર્તમાન ધ્યાન ધરે છે એટલામાં પેલા ગોર બાર ઉપર એક વાગ્યા ને શુમારે જમવા આવી પોહોચ્યો. મેહેતીજીએ રસોઇની થાળો પીરસી મેહેતાજીને બોલાવ્યા, અને મેહેમાનને લેઇ મેહેતાજી પણ પ્રેમપૂર્વક જમવા બેઠા. જમીરહ્યા છે કૃષ્ણમંદીરમાં આવી બાજઠનું આસન આપી પેલા ગોરમહારાજને બેસાડયા થોડીવાર થઇ એટલે માણેકગવરી પણ જમી ઊઠી પરવારીને ત્યાંઆવી. એટલે પેલા ગોરમહારાજ મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યા કે " મેહે-તાજી હવે મને વીદાય કરોતો સારૂં કારણકે મારે ગેર યજ-માનવૃતિ સંભાળનાર મારા સિવાય કોઇ નથી. પછી અડી ઓપટીએ બૈરાં કામ ચલાવીલે એ વાત જુદી છે પણ ઘરમાં કોઇ બીજું પુરૂષ વર્ગકે વડીલ નહીં એટલે અવશ્ય જેમ બને તેમ જલ્દી જવાની આવશ્યકતા છે. આ પ્રકારના ગોરના વચનો શ્રવણ કરી મેહેતીજીએ ઉત્તર વાળ્યો ' ગોરમહારાજ હજુતો અમે કુંવરબાઇને કશો કરીયાવરે નથી કર્યો માટે બે ચાર દીવસ સુખે રહો અને કરીયાવર કરી કુંવરબાઇને તેડી પછી પધારો. કારણે નીકળ્યા પછી બે દીવસ આમ કે આમ માટે જે કાર્ય અર્થે આવ્યા છો તે કાર્ય સિદ્ધ કરી પાછા જાઓ તો સારૂં " ગોરે કહ્યું " ત્યારે માણેકમાઇને જે કરીયાવર તમારે કરવો હોય તે સત્વર કરો એટલે

પછી અમે જમીયે." મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા "ગોરમહારાજ મારે કરીયાવર કરવો નથી એતો મારા નાથને કરવાનો છે એમકે તેએ કુંવરબાઇને કંઇક નવીન અને તેણીને સંતોષ ઉપજે તેમજ નાગરિ ન્યાત તે કરીયાવર જોઇને ધન્ય વાદ આપે તેવો કરીયાવર મારા પ્રભુની તરફથી આવી પોહોચે ત્યાં સુધી આવને અત્રે થોભવાનું છે." ગોરે કહ્યું "અરે મેહેતાજી શું ગાંડા થયા કોઇને ભગવાને કરીયાવર કર્યો હોય એમ તે હજુ સુધી સાંભળ્યું છે? એમ તે ભગવાન આવી વળી કોઇને કરીયાવર કરતા હશે. શું કંઇ મારૂ હૈયું ખસી ગયું છે તે એવી ન માનવા યોગ્ય વાત હું માની તે ઉપર ભરોસો રાખી બેસી રહું." મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા "એ ગોરમહારાજ એજ મારો દ્વારિકાધીશ પોતેજ કુંવરીને કરીયાવર કરશે. એજ મારો શામળો સાચો અને તદન નવિનજ કરીયાવર કરશે જે આપ જોશો." એટલામાં મેહેતીજી માણેકબાઇ વચમાં બોલી ઉઠયા કે "શ્રીહરી કરીવાવર કરશે પણ તે કયારે કરશે પણ તે ક્યારે કરશે ગમ તક પછી જોસીએ વાચે નહીં માટે આ આપણી સચવાય અને મારી લાડકી પુત્રીને તદન વિચિત્ર અને ઉમદામાં ઉમદો કરીયાવર થાય ત્યારે નાગરિન્યાત પ્રસન્ન થાય અને આપણી નામના ગણાય. તો તો આખી નાગરીન્યાતને ખાત્રી થાય કે ભક્ત વત્સલ કરૂણાળું કૃષ્ણ પ્રભુ તમને હાજરા હજુર અને પ્રત્યક્ષ છે." આ સાંભળી મેહેતાજી બોલ્યા "સાચી શ્રદ્ધા રાખશો તો મારો નાથ સહુ સારાવાના કરશે અને તમે ઇચ્છોછો તેવોજ કરીયાવર કુંવરબાઇને કરશે આ-

પણુ કરતાં તે દીનદયાળ દામોદરને વધારે ચિંતા છે. " માણેકબાઈએ આ વચનો શ્રવણુ કરી ઉતરવાળ્યો. " સ્વામિનાથ ત્યારે કાલને કાલ કરીયાવર થવો જોઈયે. ગોર મહારાજ હવે વધારે વાર થોભશે નહીં, " મેહેતાજી કહે છે. " બહુસાર ત્યારે કાલે કરીયાવર મારા નાથ કરી દેશે." એમ કહી મેહેતાજી કરતાળ લેઈ ભજનની ધુન જગાવવા જાય છે ત્યાં મેહેતાજીને ઢેડવાડામાંથી એક ઢેડને ત્યાં ભજન કરવાને બોલાવવા એક મનુષ્ય આવ્યું. મેહેતાજીએ ઢેડનો પ્રેમ જોઈ તેમને કહાવ્યું કે " હું ભજન કરવાતો આવું પણુ તેમના ઘરમાં બેસીશકીશ નહીં. તેના આંગણામાં પીપળાનું વૃક્ષ અગરતો તુલસિકયારાઓ હશે તો ત્યાં બેસી મારા કૃષ્ણુ પ્રભુનું કિરતન કરવા તૈયારછું." પેલા બોલાવવા આવેલા મનુષ્યે કહ્યું " મહેતાજી તુલસિ કયારામાંજ આપને આસન નાંખી આપીશું. અને આપ કહેશો તે પ્રમાણે સોઈ કરાવીશું ! માટે પધારો " મેહેતાજીએ વાત સ્વિકારી અને તે મનુષ્ય ગયો. આ મનુષ્ય એક ઢેડોનો ગોર જે ગરોડાની જાતે ઓળખાય છે તે મેહેતાજીને ભજનનું આમંત્રણુ દેવા આવ્યો હતો. તે ગરોડો અતિ પવિત્ર અને પરમ ધર્મિષ્ટ વૈશ્નવ હતો. અને મેહેતાજીના ભજનમાં અત્યંત પ્રિતિ રાખતો હતો. મેહેતાજી અને ગરોડાની વાતચિત ઉપરથી પેલા કુંવરબાઈને ત્યાં આણે આવેલા ગોરમહારાજતો દિંગ થઈ ગયા અને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે " શું મેહેતાજી ઢેડને ત્યાં પણુભજન કરવા જાય છે. અરે રે ઉત્તમ કુળવાન નાગર બ્રાહ્મણુ થઈ આવા ઢેડોનો સંગ કરે છે એશું

થોડું શરમ ભરેલું છે. શું કરૂં મારા પરમ પ્રિય યજમાન શ્રીરંગધર મેહેતાના વેહેવાઈ થાય છે એટલે કંઈ તેમની વિરૂદ્ધ પગલા ભરી શકાય નહિં બાકી જો બીજો નાગર હોત અને આ પ્રકારનો અશુચિ જનોના સંસર્ગમાં રેહેતો હોતનો તરતજ ન્યાતના ચાર આગેવાનોને ઉશ્કેરી તેને ન્યાત બહાર મુકાવ્યા વગર રેહેત નહિં " એવો વિચાર કરી તે ગોર પોતાના આ વિચારો પ્રગટ ન કરતાં મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યો "મેહેતાજી કાલે સવારમાંજ હું કુંવરબાઇને લઇ વિદાય થવાનો છું માટે આપને જે કરીયાવર કરવો હોય તેની આજથી તૈયારી કરી લેજો. કાલે મને કોઇ લાખ રૂપીયા આપેતો પણ હું રહેનાર નથી એ નક્કી માનજો " મેહેતીજી કહેવા લાગી " એ ગોર મહારાજ ખરૂં કહે છે ભજન કરવું હોય તે કર્યા પછી જાને. પણ પ્રથમ મારી લાડકીના કરિયાવર માટે બંદોબસ્ત કરો મેહેતાજીએ કહ્યું " ત્યારે લે મારા નાથને બોલાવું એટલે તે કરિયાવર લઇ આવશે ! એમ કહી આપણા ભક્તશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતા પેલી કૃષ્ણમુર્તિ સમીપ ફરીજઇ તાલ લેઇ કૃષ્ણપરમાત્માનું ધ્યાન ધરવા બેઠા. માણેકગવરિ પણ જોડે પોતાના મધુર કંઠથી કૃષ્ણનું સ્મરણ કરવા લાગી. મેહેતાજીની પુત્રિ કુંવરબાઇ તથા પુત્ર સામળપ્રસાદ એ બન્ને છોકરાં પણ ઝાંઝ અને મરદંગ વીગેરેથી મેહેતાજીની મીઠા આલાપવાળી ધુનમાં તાલ આપવા લાગ્યાં. પેલા ગોરમહારાજ તો જોઇને આભાબની ગયા અને કરતાલ ઝાંઝો મૃદંગ વીગેરેની જ્યાં પુરી રણઝીક મચી રહી એટથે ગભરાએ કંટાળી મેહેતા-

જીના કૃષ્ણ મંદિરમાંથી બહાર આવી ઓસરીમાં બેઠા મેહેતાજીએ તો કરીયાવર કરવાથી કૃષ્ણચંદ્રને હાજર થવા માટે અડગ વૃત્તિ અને પ્રેમ ભરેલી ઉર્મિઓથી પદોમા ગાવા લાગ્યા પેલા ગોરમહારાજ બહાર ઓસરીમાં બેઠા વિચાર કરે છે કે" એમ તે નાચે કુદે અને ઝાંઝો કુટવાથી ભગવાન આવી કરીયાવર કરી જતા હોય તો આખી દુનિયા કરે. અરે રામ રામ કરો નકામા એ બહાને ભગવાનને વગોવવા બીજું શું. નહિં તો વળી ઉત્તમ વર્ણ થઇ ઢેડને ત્યાં ભજન કરવાનુંજ કદી સ્વિકારે કે ? નહીંજ. હશે આપણે શું આપણે તો તે કરીયાવર કરે વા ના કરે તોપણ પ્રાતઃકાળમાંજ કન્યાને લેઇ મેહેતા શ્રીરંગધરને ત્યાં સોંપી દેવી છે પછી ન્યાતના કરીયાવર ન્યાત જાણે ! આ પ્રકારના ગોર મહારાજ તર્કવિતર્ક કર્યા કરે છે એટલામાં મેહેતાજીના કૃષ્ણમંદિરમાં " બોલો શ્રી કૃષ્ણચંદ્રકીજય "એટલા શબ્દો સાંભળ્યા જેથી અંદર જઈ જુએ છે તો સાક્ષાત્ વિશ્નુ મૂર્તિ શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા તથા લક્ષ્મીજી મેહેતાજી આગળ એક છાબમાં કરીયાવર લઇ ઉભા રહ્યા છે તે મે'તાજીને તે આપે છે ને લક્ષ્મીજી કુંવરબાઇને પેહેરાવે છે. માણેકબાઇ તથા મેહેતાજીએ સાષ્ટાંગ કર્યા છે અને પુત્ર શામળ તે શ્રીભગવાનની કેડે બાઝી પડયો છે." આ દેખાવ જોઇ ગોરમહારાજતો ત્યાંને ત્યાં ઠરી ગયા અને મનમા જે પ્રથમવિરૂદ્ધ વિચારો સેવતા હતા તે એકદમ અનુકુળ થઇ ગયા અને મેહેતાજીને વિશ્નુ પ્રસન્ન છે એ વાતની પ્રત્યક્ષ ખાત્રી કરી તે વાત સત્ય માનવા લાગ્યા. કરિયાવર કરી વિશ્નુ ભગવાન લક્ષ્મી સહીત

અદ્રસ્ય થઇ ગયા અને કુંવરબાઇએ પ્રસન્ન થઇ પ્રભુએ કરેલો કરીયાવર સ્વિકાર્યો ને બીજે દીવસે સાસરે ગઇ.

---

# પ્રકરણ ૫ મું.

## ભકત પુત્રનો વિવાહ અને લગ્ન.

મારા પ્રિય મુમુક્ષુ વાંચચવૃંદ, કુંવરબાઇ સાસરે ગઇ ત્યારે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ કરીયાવરમાં કંઇ સોનું રૂપું કે હીરામાણેક વા ઝરીના વસ્ત્રો કે કસબી સાડીઓ કે એવું કંઇજ કર્યું નહતું. માત્ર ભકિતને છાજતા પોશાક એક થાળમાં ભરી તેની સાથે એક પોતાની કૃષ્ણ મુર્તિ લાવ્યા હતા. પોશાકમાં ભકિતના સાધનો અર્થાત્ એક કસબી લાલ વાઘાની સુંદડી તુલસિની માળા ગોપીચંદન તથા એક કૃષ્ણની મૂર્તિ એટલાજ વાનાં હતાં અને તેનો કુંવબાઇએ અત્યંત પ્રેમથી સ્વિકાર કરવાથી તેને આપ્યાં હતાં તે ધારણ કરી કુંવરબાઇ સાસરે ગોર સાથે વીદાય થઇ હતી. ગોરે તો પ્રત્યક્ષ તે પોશાક આપતાં સ્વયં શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માના દર્શન કર્યાં હતાં એટલે ગોરને તો તે પોશાકની •અને મેહેતાજીને શ્રી કૃષ્ણ વશ છે તે વાતની ખાત્રી થઇ હતી જેથી જરા પણ તે પોશાકવી તેમણે નીંદા કરી નહતી. પણ કુંવરબાઇના સાસરીયાં તે વાત માનતાં ન હતાં. કુંવરબાઇને દરરોજ

સાસુ મેહેણા ટુણાથી રડાવતી હતી. દીયર અને જેઠ જેઠાણી તથા સસરા તેનું પણ પોતાના ભકત પીતાની નિંદા શ્રવણ કરતી હતી. છતાં પણ ચિત્તમાં શાંતિ અને ધૈર્ય રાખી પોતાના કૃષ્ણ ચંદ્રનું રટણ એક પલવાર પણ વીસરતી ન હતી. જેતું તેનું સાંભળી રેહેતી પણ એક અક્ષર સામો કોઇને ઉત્તર વાળતી નોહોતી. સાસરીયામાં અને સાસરાના સગાં સહોદરમાં પણ સર્વની થઇને રેહેતી અને અતિ નમ્ર અને માયાળુપણે સર્વ જોડે વર્તતિ હતી. ' વનો વેરીને વશ કરે ' એ યહેવત પ્રમાણે તેણે પોતા સદ્વર્તન અને શુદ્ધ પ્રેમ ભાવથી દુશ્મનોને પણ વશ કરી લીધાં હતાં. આમ છતાં પણ નાગરિન્યાતે તેના સ્વભાવ પ્રમાણે તેના પીયરના વગોણાં ગાવામાં ચુકતાં ન હતાં. તેણીનો પતિ અતિ દુષ્ટ સ્વભાવનો, વ્યભિચારી અને વ્યસની હતો તેમજ જ્યાં ત્યાંથી હાથ મારવાની પણ ટેવવાળો હતો. જેથી સદ્વર્તન રાખવા આ ભક્ત કન્યા જયારે જ્યારે તેને કહેતી ત્યારે ત્યારે બીચારી માર ખાતી આમ અત્યંત પતિ તરફનું પણ દુષ્ટ વેઠવા છતાં મૌનપણે પ્રસન્નતાથી તે સહુ સહન કરી શ્રીકૃષ્ણ સ્મરણ પુર્વક કાલ વ્યતિત કરવા લાગી.

હવે જુનાગઢમાં આપણા ભકતશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતા તો ઇષ્ટ શ્રી કૃષ્ણચંદ્રની ભકિતમાં અહો રાત્રિ નિરંતર મચ્યાજ રહ્યા છે. કુંવરબાઇને આણું કર્યાને આશરે ૭ માસ થવા આવ્યા એટલે ગુજરાતમાં વડનગર કરીને એક શેહેર છે ત્યાંથી ત્યાંના દીવાનોને ગોર જે દીક્ષીતને નામે ઓળખાતો હતો તે

વરની સોંધ અર્થે જુનાગઢમાં આવ્યો હતો. પ્રિય વાંચનાર, આ વડનગર શહેર તમારૂં અજાણ્યું નહીં હોય છતાં પણ તેની જાણવા જોગ બાબત આ સ્થળે ટુંકાણમાં તમને જણાવું છું. તેને માટે ઇતિહાસમાં એક સ્થળે એમ કહેવાયલું છે કે એ શહેર ચારે યુગાન્તર થયાં ચાલુ આવે છે જો કે દરેક યુગમાં અને અલાઉદ્દીન ખુનીના વખતમાં તેને વેરાન કરવા ાં આવ્યું હતું. યદ્યપિ અનેક જુદાજુદા રાજાઓના સમયમાં ફરી વસ્યું હતું. એ શહેર નાગરોનું મુખ્ય સ્થક હતું. કચ્છ કાઠિયાવાડ અને ગુજરાત નિવાસી નાગરો પણ પ્રથમ ત્યાંથીજ આવી વસેલા કહેવામાં આવે છે. તે ઘડીયે એટલે કરણ ઘેલાના પ્રધાન માધવના સમયમાં એ શહેરમાં આશરે નાગરોના દશ હજાર ઘર હતાં એમ કહેવાય છે તેમ અત્યારે પણ તે ઘરોના ખંડીયરો જમીનમાંથી મળી આવે છે. અકબરશાહના વખતમાં તાનસેનજીનો દીપકરાગ મલ્હાર ગાઇને બુઝવનાર તાના અને રીરી એ બે નામની નાગર કન્યા પણ આજ વડનગર શહેરની હતી. જેના પરથી સંગિત ઉત્પન્ન થયું કહેવામાં આવે છે વળી તે વખતે વડનગર શહેરની આસપાસ ત્રણુસે સાઠ તળાવો ત્રણુસે સાઠ કુવા, ત્રણુસેસાઠ વાવો ત્રણુસેસાઠ સરોવરો, ત્રણુસેસાઠ મહાદેવના શિવાલયો ત્રણુસેસાઠ નદીઓ તથા ત્રણુસેસાઠ તીર્થો હતાં એમ કહેવામાં આવે છે. નગર ખંડના ગરબામાં તે સર્વ શીવાલયો, નદીઓ, કુવા, વાવ તળાવ અને સરોવરોના નામ આપેલાં છે તથા તેમાના કેટલાક તિર્થો હજી જીર્ણાવસ્થામાં પણ વડનગરની આસપાસ જોવામાં આવે છે જે

ઉપરથી તે વાત સત્ય હશે એમ જણાય છે. વળી તે સમયમાં નાગરોએ બંધાવેલું હાટકેશ્વર મહાદેવનું દેવાલય પણ હજી એવું ને એવું છે અને તે માંહેલું બાણ સ્વયંભુ શિવલીંગ આ બેહુબ દર્શન કરવા લાયક છે. એમ કહેવાય છે કે નાગરો ઉપર કાશીવિશ્વનાથ મહાદેવે પ્રસન્ન થઇ કાશીના જેવુંજ શીવલિંગ આપી ત્યાં હાટકેશ્વરનું સ્થાપન કરાવ્યું હતું તે સમયે વડનગર શહેરની જાહોજલાલીમાં હતું અને તેમાં જ્યાં ત્યાં જુનાગઢની પેઠે વડનગરના નાગરોજ કારકિર્દિ કરતા હતા. રાજાના દિવાનથી માંડીને સીપાઇ સુધી નાગરોજ જોવામાં આવતા. નાગર સિવાય અન્ય કોમને દરબારમાં કે દીલ્લીની શેહેનશાહતમાં ઘણે ભાગે નોકરી મળવાનો અસંભ જણાતો આખા હિંદમાં માત્ર મુસલમાન અને નાગર એ કોમ સર્વ રાજકારોબારના ખાતાઓમાં નજરે પડતી. અન્ય શુદ્ર કે વૈસ્યવર્ગ વેપારમાંજ મચ્યો રહેતો તે વખતે ગુજરાતમાં પહેલા નંબરે પાટણ અને બીજા નંબરે વડનગર હતું. વેપારમાં કળા કૌશલ્યમાં, અને રાજ્ય ખટપટમાં પણ એક્કો હતું. તે શહેરની સમૃદ્ધિ તથા તે શહેર નિવાસી નાગરોમાં હાટકેશ્વરના અનુગ્રહથી પદ્મની સ્ત્રીઓ પાકતી જોઇ અને મુસલમાન બાદશાહોએ તેને લુંટી ઉજડ બનાવી જમીન દોસ્ત બનાવવા જો કે પ્રયત્ન કર્યા હતા છતાં પણ નાગરની જાત અતિ વિચિક્ષણ હેવાથી તે જુલમમાંથી મુક્તિ પુર સર પોતાને પોતાના કુટુંબને અને આખા રાજ્યને બચાવી દઇ અનેક ખટપટ દ્વારા પ્રયાસો કરી પાછું તે શહેર વસાવી આબાદ કરતી અને પોતાની

સ્વદેશ ભૂમિમાં અતિ કષ્ટકારી સાધનો વડે પણ બનતા સુધી સુલેહ જાળવી રહેતી તેમજ પોતાના રાજાનું અને રાજ્યનું બન્નેનું પ્રાણાંત સુધી પણ રક્ષણ કરતી. અને પોતાનો સ્વધર્મ યથાસ્થિત પાળતી. આવી ચતુર નાગર પ્રજા વડનગર શહેરમાં તે સમયે ઉન્નતિના શિખરે બીરાજતી હતી. આ વડનગરના રાજાના દીવાન મદનમેહેતા નામે એક અતિ બુદ્ધિશાળી નાગર સદ્‌ગૃહસ્થ હતા. તેમને એકની એક પુત્રી હતી. તેણીનુ નામ જુઠીબાઇ હતું. મદનમેહેતા ઘરના શ્રીમંત હતા. જેથી વાહનાદીની સગવડ આપી પોતાના ગોરને પુત્રીને લાયક વર શોધવા અર્થે જુનાગઢ આ સમયે મોકલ્યો હતો. તેને સહુકોઇ દિક્ષીતના નામથી ઓળખતું હતું. મદન મેહેતાએ જુનાગઢની નાગરિન્યાતના આગેવાન સદ્‌ગૃહસ્થ સારંગધર મેહેતા ઉપર દિક્ષીતને ઉતરવા વિગેરેની સગવડ કરી આપવા બાબત ભલામણનો પત્ર લખી આપ્યો હતો. અને તેથી સારંગધરને ત્યાં દિક્ષીતે ઉતારો રાખ્યો હતો. તેમને આવ્યાને એકાદ દીવસ થયો એટલે સારંગધર દીક્ષીતને કહેવા લાગ્યા “ જુઓ દિક્ષીતજી જૂનાગઢની નાગરિ ન્યાતમાં આશરે એકંદર ત્રણસે છોકરા કુંવારા છે માટે તમે તેમાથી જે વર તમારા યજમાનની એકની એક સદ્‌ગુણી પુત્રીને લાયક યુવક હોય તેને વિવાહનું શ્રીફળ અને સુવર્ણ મોહોર આપજો. તમે કહો તો દરેક છોકરાને એક પછી એક અહીં બોલાવીએ અને કહોતો નાગરિ ન્યાતના હાટકેશ્વરમાં જઇએ એટલે ત્યાં સાયંકાળના પુજનના દર્શન અર્થે નાના મોટા આબાલવૃદ્ધ એક પછી એક આવશે,

અને કેટલાક છોકરાઓ સટાક ચોરે બેસશે જેથી આખીન્યાતનું વરો તમારી નજરમાં આવી જશે" દીક્ષીતે સારંગધરની વાત કબુલ રાખી સટાકચોરે જવાનો નિશ્ચય કર્યો જુનાગઢની આખી નાગરિન્યાતમાં વાતો થવા લાગી કે " વડનગરના રાજાના દીવાન મદનમેહેતાની એકની એક પુત્રીનો વિવાહ કરવાનો છે જેથી વરશોધવા અર્થે તેમણે તેમના ગોરને મોકલ્યો છે અને તે સારંગધરને ત્યાં ઉતર્યો છે, સાયંકાળ થવા આવી એટલે સારંગધર અને દીક્ષીત સટાક ચોરે જવા નીકળ્યા પ્રથમ હાટકેશ્વરના દર્શન કર્યા બાદ ચોરાને ઓટલે આવીને બેઠા. ઘણુંખરી નાગરિન્યાત પણ ત્યાં બેઠી હતી કન્યાના ઉમેદવારો પણ ત્યાં હાજર હતા તેમજ તેમના વડીલો અને અન્ય નાગરો પણ હતા. સારંગધર મેહેતાએ દીક્ષીતની સર્વ જોડે મુલાકાત કરાવી એટલે તો સ્વાર્થિ નાગરો પોતપોતાના સ્વર્થે દીક્ષિતની આસપાસ વીંટાઇ વળ્યા. એક કહે " દિક્ષીતજી, એ સારંગધર મેહેતાના ઘર કરતાં મારે ઘેર ઉતરવાની વીશેષ સગવડ છે માટે ચાલો મારે ઘેર મારો પણ દીકરોજ કુંવારોજ છે અને સર્વવાતે લાયક છે ' બીજો કહેવા લાગ્યો " અરે દિક્ષીતજી મારો ભાણેજતો વહીવટદાર છે " ત્રીજો કહેવા લાગ્યો " અરે મારો ભાઇ પોલીસ સુપ્રીનટેન્ટ છે " ચોથો કહે છે " એતો બધું ઠીક પણ દિક્ષીતજી મારો ભત્રીજો તો નાયબ દીવાન છે " પાંચમો કહેવા લાગ્યો " પણ મારો દીકરો તો દીલ્લીના બાદશાહનો ખાનગી સલાહકાર છે અને રૂપે રંગે તથા વિદ્યામાં તેના જેવો બીજો એકપણ યુવક નાગરીન્યાતમાં કંઇ ખોળ્યો

જોઇએ તેવો નથી " મેહેતાજી તો ઉપરા છાપરી પોતપોતાના સ્વાર્થે પ્રત્યેક પોતપોતાની પ્રસંશા કરવા બેઠા અને નાગરો ચારે તરફથી બોલ્યા કરે જેથી કંઇપણ પ્રશ્ન કરવાનો પણ દિક્ષીતને આવકાશ ન મળે જે જોઇ દીક્ષિત અકળાયો એટલે સારંગધરને કહેવા લાગ્યો " સારંગધરરાયજી ચાલો હવે આપણે મુકામે જેને પોતપોતાનો છોકરો બનાવવો હોય તે આપણે ત્યાં આવે અહીંનો મારાથી કોઇપણ વરની ખાત્રી નહીં થાય અને જ્યાં સુધી મારી ખાત્રી નહીં થાય ત્યાં સુધી કોઇને પણ વિવાહનું શ્રીફળ મારાથી નહીં અપાય માટે ચાલો ઘેર જઇએ જેને આવવું હશે તે આપણે ત્યાં આવશે " સારંગધરે કહ્યું " દીક્ષીતજી ચાલો ત્યારે ઘેર જેનેગરજ હશે તે ઘર પુછતું ધણું એ આવશે આમ કંઇ રસ્તામાં અને અધરજીવે વીવાહની વાત નક્કી શી રીતે કરીશકાય નહીંજ આપ સત્ય કહો છો " ત્યાં ઉભેલા નાગરોને પણ ખાત્રી થઇકે દીક્ષીત અકળાયા જેથી વાત ફેરવી કહેવા લાગ્યા " હા હા દીક્ષીતજીએ ઠીક વિચાર રાખ્યો સુખેથી પધારો જેને જરૂર હશે તે આપને ઉતારે કદી આવ્યા વીના રેહેનાર નથી અને વીવાહના કામ તે નાના છોકરાના ખેલ નથી કિંવા કંઇ ખાવાનું નથી કે ઝટ મ્હોંમા મુકાય આતો અતિ દીર્ઘ દષ્ટી અને બારીક પરિક્ષાના કામ છે " નાગરો એટલુ કહી પોતપોતના ઘર તરફ વીદાય થાય અને સારંગધર પણ દિક્ષિતને લઈ ઘેર આવ્યા ઘેર આવ્યા એટલે રાત્રિ પડી ગઈ હતી અને રાતના વાળુનો સમય થયો હતો જેથી બંન્ને વાળું કરી પશ્ચાત પાનસોપારી

બાદ થોડીવાર જુનાગઢની નાગરિન્યાતના વરો અને તેની લાયકાત સંબંધી તેમજ જુનાગઢની નાગરિન્યાતના કેટલાક રીવાજ સંબંધી સારંગધર દ્વારા દીક્ષીતે ઘણી હકીકત જાણી લીધી અને રાત્રીના અગીયાર વાગ્યા સુધી ગપ્પાં મારી પછી બન્ને પોતપોતાના સ્થાને જઇ રહ્યા બીજે દીવસે સહવારે શૌચસ્થાન પુજનથી પરવારી દિક્ષિત ચ્હા પીવા સારંગધરનીજોડે બેઠા છે એટલામાં કૃષ્ણરાય નામના નાગર સદગૃહસ્થ સારંગધરને ત્યાં આવ્યા.સારંગધરે તેમને સન્માન પૂર્વક બેસાડી તેમના આગળ પણ ચ્હાનો પ્યાલો મંગાવી મુકાવ્યો પશ્ચાત કૃષ્ણરાયને પુછવા લાગ્યા કે "કેમ કૃષ્ણરાયજી કેમ પધારવું થયું" કૃષ્ણરાયે કહ્યું સારંગધરજી આજે આપને દીક્ષીતજી સહીત મારે ત્યાં જમવાનું નોતરૂ કહેવા માટે આવવું થયું છે" સારંગધર કેહેવા લાગ્યા "કેમ વળી આજે શું એવું ટાણું આવ્યું છે કે જમવાનું ઠરાવ્યું" કૃષ્ણરાય બોલ્યા સારંગધરરાયજી આપ ક્યાં નથી જાણતા કે હું હમેશાં વર્ષોવર્ષ મારા વડીલપિતૃ આદિક અર્થે પુરવજ્યું કરૂં છું અને તે પ્રસંગે ફુલ નહી ને ફુલની પાંખડી જે મળે તે પાંચ બ્રાહ્મણોને અને આપણા સગાસહોદરને ભોજન કરાવું છું એટલે ખાસ કંઇ દિક્ષીતજી નિમિતે અગરતો ખાસ પ્રસંગ અર્થે કરવાનું છે એમ નથી આતો વર્ષોવર્ષ થાય છે. માટે જરૂર આપ મેહેમાન પરોણા અને સહકુટુંબસહીત જરૂર જમવાને આજે બપોરે પધારવા કૃપા કરશો." સારંગધરે દીક્ષિતજી સામું જોઇ કહ્યું " કેમ દીક્ષીતજી આ મંત્રણ સ્વિકારવું કે નહીં દિક્ષીતજીએ કહ્યું "ભલે જેવી મેહે-

તાજી આપની મરજી સારંગધરે અનુમોદન મળવાથી કૃષ્ણરાયને કહ્યું " જાઓ ત્યારે અમે સહુ આપનો આગ્રહ છે તો આવીશું વખત થાય એટલે બોલાવવા કોઇને મોકલજો કૃષ્ણરાયે ઉત્તર વાળ્યો કે " હું વખત થયે તેડુ મોકલીશ જરૂર આપ દિક્ષીતજી વીગેરે બાલબચ્ચાં સહીત જરૂર પધારશો એવી આશા છે એમ કહી પેલા કૃષ્ણરાય ચાલ્યા ગયા ઘેર જતાં કૃષ્ણરાય રસ્તામાં ચાલતે ચાલતે વિચાર કરતા લાગ્યા કે " સારંગધર મેહેતાથી એકલાથી કાર્ય સિદ્ધ નહિ થાય માટે સારંગધરના સાથી અને મળીતીયા આખી નાગરિ ન્યાતમાં સર્વોપરિ પેલા પરસદરાયજી અને વેણીચંદજી બે છે તેમને પણ જો જમવાનું કહેતો જાઉં. જેથી તેઓ મારા દીકરાનો વિવાહ કરવાની બાતમાં ટેકો આપશે એટલે સારંગધરજી કબુલ કર્યા વિના રહેશે નહીં અને સારંગધરજીએ જ્યાં કબુલ કર્યું એટલે પછી દીક્ષીતજીએ હા કહી દીધીજ સમજવી. માટે ચોકડું બેસાડવાની એજ યુકિત બરાબર છે માટે લાવો ને તે બંન્ને સદગૃહસ્થને પણ કહેતો જાઉં એવો વિચાર કરી પેલા કૃષ્ણરાયે તે બન્નેને ઘેર નોતરૂ દઇ દીધું અને ઘેર જઇ પોતાની, સ્ત્રીને પણ કામ સિદ્ધ થશે એવા હરખભેર ઉત્તમ રસોઇ બનાવવાની સામગ્રીઓ સર્વ લાવી આપી કૃષ્ણરાયની પત્નિએ પણ આશામાને આશામાં સઘળે નોતરાં દઇ દીધાં હતા જેથી જમણ પણ બિરંજને પુરી અને દુધનું ઉત્તમ જમણ કર્યું. બપોરે બાર ઉપર બે વાગ્યાનો સમય થયો એટલે રસોઇ તૈયાર થઈ અને કૃષ્ણરાયે પોતાના ગોર બ્રાહ્મણને સારંધરને ઘેર પરસદરાય

અને વેણીશ્વર વીગેરેને ત્યાં " તેડાં કરવા મોકલી દીધો આશરે ત્રણેક વાગ્યાના સુમારે સર્વ જમનાર મંડળ એકઠું થયું અને સ્નાન કરી પગંતપણ નાગરોની બેસીગઇ. પત્રાળાં પડીયા જળ વિગેરે બધું સહિત પ્રથમ પીરસાયું એટલે રસોઇ પણ પીરસઇ ચુકી અને સર્વે કૃષ્ણરાયને લઇ જમવા બેઠા " અડધું જમી રહ્યા અને ભાત લેવાનો જ્યાં સમય થયો એટલે દિક્ષીતજીએ બે ઠંડાજળના પત્રાળા પેટમાં નાંખીને સારંગધરજીએ કહ્યું " સારંગધરરાયજી, કૃષ્ણરાયજીએ જમણતો અતિ ઉત્તમ કર્યું છે." સારંગધરજીએ કહ્યું " આ ઘરની તો દીક્ષીતજી નવાઈજ ન હોય. હમેશાં રસોઇ ઉત્તમજ હોય આતો ઘર અતિ વળી કુલવાન અને શ્રીમંત ગણાય છે. પાણીને પેઠે જેણે ન્યાતોમાં ઘી વાપર્યું છે." એટલામાં કૃષ્ણરાયની પત્નિ કમળાલક્ષ્મીએ આવી કહ્યું " સારંગધર કાકાજી, હમણાં હમણામાં છોકરાનો વીવાહ કરવા માટે એટલા ઉપર ઉપરી માંગા આવે છે કે હું ના કહી કહીને થાકી. હમણા છોકરાનો વિદ્યાભ્યાસ ચાલે છે; ભણીગણી હુંશીયાર થશે અને રળતો થશે તો એની મેળે કન્યા આવશે. બાળા તેને શા દુકાળા." કે સારંગધર બોલ્યા તમારે કન્યાની શી કમી છે. છોકરો હશે તો કન્યા એક કરતાં એકવીશ તમને મળે તેમ છે. કમળા લક્ષ્મીએ કહ્યું " હા તમારા વડીલોના પુન્યે એમાં ના નહિં. પણ કાકાજી કદી અત્યારથી સારૂ ઠેકાણું મળે તો કરવાની અડચણ નથી. પછી જેવો આપના બધાનો વિચાર." સારંગધરે પરસદરાય પ્રતિ ફરીને કહ્યું " કેમ મેહેતાજી, મદન મેહેતાની

પુત્રી લાયક આ કૃષ્ણરાયજીનું ઘર ખોટું તો નથી." પરસદ-રાયે ઉત્તરવાળ્યો, "મદનમેહેતાને પછી વારે વારે સર્વોપરિ, પૈસે ટકે સુખી, અને ન્યાતમાં પણ કુળ ઉચ્ચું તેમજ છોકરો પણ પસંદ કરવા લાયક એમ સર્વ રીતે આવું ઉત્તમ ઠેકાણું મળનાર નથી. પછી દીક્ષીતજી તરફ ફરીને કહેવા લાગ્યા, દિક્ષીતજી હું તો ખરૂં કહુ છું કે આ ઘર જેવું બીજું એકે ઠેકાણું આ જુનાગઢની નગરી ન્યાતમાં મળનાર નથી. મુરતીઓ પણ બરાબર લાયક છે માટે તક જવા દેશો નહિં. પછી જેવી તમારી મરજી." દિક્ષીતજીયે કહ્યું "કૃષ્ણરાયજી તમારા દીકરાને બનાવો તો ખરા. પછી પરિક્ષા કરી તમને હાકે નાનો ચોખ્ખો જવાબ કહીશ" કૃષ્ણરાયે કહ્યું 'આપણે જમીને ઉઠયા પછી હું તેને બોલાવી મંગાવીશ." એમ કહી સર્વ પંગત જમી રહી પશ્ચાત કૃષ્ણરાયના ઘરમાં જઇ સારંગધરને લઇ દિક્ષીત પેલાજી મુરતીયાને જોવા અને પાન સોપારી ખાવા બેઠા. એટલે કૃષ્ણરાયે અંદરજઈ છોકરાને શણગાર સજાવી બરાબર કરી મોકલવા કહ્યું. જેથી તેની માએ ઉત્તમ વસ્ત્રાભુષણ પેહેરાવી છોકરાને દીક્ષતજી આગળ રજુ કર્યો. કૃષ્ણરાયનો દીકરો અંતિ કદરૂપો અને તદન દાધારંગો જોઈ દીક્ષીતજીએ કહ્યું "કૃષ્ણરાયજી આ વર અમારી દીકરીને લાયક નથી." માટે સારંગધરજી બીજું ઠેકાણું હોયતો કહેજો. આટલું કહી દીક્ષીતજી ઉઠી અને સારંગધરને લઇ ઘેર ગયા, પેલા કૃષ્ણરાયજી તો આભા અને બાધા ચકવા જેવા બની ગયા અને વિમાસવા લાગ્યા કે "તારૂ સત્યાનાશ

નાશ જાય મને બરાબર આજે સો કોરીની ઉઠી અને દીક્ષીત તો સાફ નકાર વાળી ચાલવા માંડયું તેને જરાએ શરમ ન આવી કે આટલું ખરચ કરાવી પછી કેમ નકાર વાળું છું. ખરેખર મને તો એમ લાગે છે કે મફતના લોકોને ઘેર માલ મલીદા ખાઇ નાગરીન્યાતને બનાવવા આવ્યો છે." આમ વિમાસણ કરી કૃષ્ણરાયતો ચુમચાપ બેઠા. પેલા સારંગધર અને દિક્ષિત ઘેર પહોંચ્યા એટલે સાંજના પુરી અને દૂધના વાળુનું આમંત્રણ દિક્ષિતજી તથા સારંગધરને હરિસુખરાયને ત્યાં આવી ગયું હતું સારંગધર અને દિક્ષિતે મળી જમવા જવાના આમંત્રણો ખાસ મુરતિયા જોવા માટે સ્વીકારવા પરસ્પર સલાહ કરી રાખી હતી જેથી સાંજ પડી અને રાત્રિ થઇ એટલે હરિસુખરાયને ત્યાંથી તેડું આવતાં વાળુ કરવાને ગયા. પરસદરાયજી વેણીધર વીગેરે નાગરમંડળ હરિસુખરાયને ત્યાં બેઠુંજ હતું સારંગધર અને દીક્ષીત આવી પોહોચ્યા જોઇ નાગરમંડળે તેમનો આદરસત્કાર કર્યો. માત્ર કૃષ્ણરાય નાસી પાસી થવાથી આવ્યા ન હતા. હરિસુખરાયે તો પુરી દુધ કેસર સાકર કસ્તુરી નાંખી કઢેલું દુધ તથા બે ચાર જાતના ભજીયાં શાક તથા રાયતાંઓ અથાણાં પાપડ ઇત્યાદી રાત્રિ વાળુના ભોજનમાં કર્યાં હતાં. સર્વ નાગરમંડળે વાળુનું જમણ જમી રહી હરિસુખરાયને ઘણો ધન્યવાદ આપ્યો અને દિક્ષિતજી તથા સારંગધરે પણ ભોજનના ઘણા વખાણ કર્યા. પછી હરિસુખરાયને દિક્ષીતજી કેહેવા લાગ્યા " મેહેતાજી તમારા દીકરાને બોલાવો જોઉં તો

ખરો. ” એટલું કેહેતામાં હરિસુખરાયની સ્ત્રી રાધાલક્ષ્મીએ નવરાવી ઝરીના વસ્ત્રાભુષણ અંગે પેહેરાવી એટલું કહેતા વાળમાં અતર તેલ ફુલેલ નાંખી હોળી ચોળી શણગારી કોરાણે બેસાડી રાખ્યો હતો તેને લઇ દીક્ષીતજીના મ્હોં આગળ રજુ કર્યો દીક્ષીતજી તે છોકરાના સુંદરરૂપ રંગથી લલચાઇ સારંગધરને પુછવા લાગ્યા “ કેમ મેહેતાજી આ ઘર પણ કુંસુજ હશે ” પેલા છોકરા તરફ ફરીને તેને વળી કહેવા લાગ્યા “ કહો તમારૂં નામ શું અને શું ભણો છો. ” છોકરાએ કંઇ પણ ઉતર ન દીધો જેથી ફરીથી તેજ પ્રશ્ન કર્યો છતાં નાં સાંભળ્યું એટલે મોટેથી ત્રીજીવાર પ્રશ્ન કર્યો તો પણ પેલા છોકરાએ સાંભળ્યું નહીં જેથી કહેવા લાગ્યો “ મારાથી સંભરાતું નથી માટે જરા મોટેથી પુછો ?” દીક્ષીતજીએ તરત મનમાં તોલ કર્યો કે આ વર પણ બીલકુલ બધીર અર્થાત્ બ્હેરો છે એટલે તે પણ નકામોજ છે. એટલામાં સારંગધરે કહ્યુ ” દિક્ષીતજી આ વર કેવો “ એટલે દીક્ષીતજી કહેવા લાગ્યા. અમારી કન્યાને લાયક નથી કારણ કે કાને બ્હેરો છે ” એટલું કહી સારંગધરને લઇ દીક્ષીતજી રજા માગી ઉતારે ચાલતા થયા અને હરિસુખરાય પણ તેમના પ્રયત્નમાં પાછા પડયા જેથી સો રૂપીયાની બેઠી છેતાં સુમાઇને રહેવું પડયું અને પોતાનો હેતુ પાર ન પડયો જે દીવસે તીજા નાગર સદ્ગૃહસ્થે પણ નોતરૂં દીધું ત્યાં પણ તેનો છોકરો બોબડો નીકળ્યો. પ્રિય વાંચકવૃંદ ભગવાનની મરજી પોતાના ભક્ત નરસિંહ મેહેતાના પુત્ર શામળ પ્રસાદ સાથે જુડીબાઇના વિવાહ કરવાની હોવાથી ન્યાતમાં

ત્રાહુસોએ વર દીક્ષીતજી જોઇ વળ્યા પણ તેમની નજરમાં એક પણ ખોડ વગરનો કોઇ વર ના મળ્યો છેવટનો વર માત્ર આ-પણી વાર્તાના નાયક ભક્તશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાનો પુત્ર જોવાનો બાકી રહ્યો હતો. સારંગધર મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે “ આ દીક્ષીત મારો દીકરો કાચો નથી. એ નરસિંહ મેહેતો જાદુગર જેવો છે ને વખતે દીક્ષીતજીને અંધાર પછેડો નાખી શકે ખરો માટે આમેને આમે જયારે તેને આ જુના-ગઢની નાગરિ ન્યાતમાંથી બસો નવાણુમાંથી એક પણ વર પસંદ ન આવ્યો તો મેહેતાજીને ત્યાંએ શું કામ ન મોકલવો માટે લાવ તે પણ કહું એવો નિશ્ચય કરી સારંગધર દીક્ષિતજી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા “ દીક્ષીતજી તમે બસેંને નવાણું મૂરતિયાં જોયા પણ એક નરસિંહરામ કરીને આ જુનાગઢની નાગરી ન્યાતના પટેલ છે. તેનો પુત્ર જોયો નથી તે પણ જોઇલ્યો આમેને આમે જયારે બધાવર જોયા ત્યારે એકપણ જોયા. વગરનો બાકી શું કામ રાખવો જોઇએ માટે ચાલો ત્યાંનો પણ મુરતિયો જોઇ ખાત્રી કરી લઇયે ” દીક્ષીતે સારંગધરની સ-લાહ સ્વીકારી કહ્યું કે “ ત્યારે ચાલો તે ઘર કીયું તે મને બતાવો ? ” સારંગધરે ઉત્તર વાળ્યો “ દીક્ષીતજી તેમનું ઘર બતાવવું પડે તેવું નથી જુઓ પેલું રાધાકૃશ્નનું મંદિર કે જેના ગગનની જોડે વાતો કરતા સોનાના કળશવાળા દિવ્ય શિખર ઉપર શ્વેત ધ્વજા ફરકી રહી છે તેજ મેહેતાજીનું મંદીર, તેજ તેમનું રહેવાનુ ઠેકાણું કે ઘર જે કહો તે ” એ સાંભળી બીજે દીવસે નરસિંહ મેહેતાને ઘેર જવાનો દિક્ષીતે નિશ્ચય કર્યો

અને નાગર મંડળે પણ નરસીંહમેહેતાની હાંસી થશે તેના દ્વેષથી તેમ કરવાને દીક્ષીતજીને અનુમોદન આપ્યું.

મારા પ્રિય મુમુક્ષુવાંચક વૃંદ, જે દીવસે દીક્ષીતજી મેહેતાજીને ત્યાં આવવાના હતા તે દિવસ શ્રી કૃષ્ણ જન્મષ્ટમીનો હતો અને તેથી તે દીવસે પ્રાતઃકાળના ચાર વાગ્યાથી મેહેતાજીને ત્યાં ઘંટ, ઘડીયાળ, ઝાંઝ, ઢોલ, પખવાજ, ચિકારા ઇત્યાદિના ઘો સહીત કૃષ્ણ કીરતનની ઝડી મચી રહી હતી આશરે સહવારના નવ વાગ્યા એટલે ન્હાઈ ધોઈ દિક્ષીતજી એકલા મેહેતાજીને ત્યાં આવ્યા અને જુએ છે તો હરીકીરતનની ધુન મચી રહી છે જેથી તેપણ એક સ્થળે કીરતન શ્રવણ કરવા બેઠા અને મેહેતાજીના મધુર કંઠના સુસ્વરપૂર્વક ભજન સાંભળી તેમાં એકતાર થઇ ગયા. મેહેતાજી, પોતાના કૃષ્ણમંદીરના ચોકમાં આવેલા આરસ જડીત ફુવારાની ચોમેર સો વૈશ્નવ સાધુના ઝુંડમાં ફરી કરતાલ બજાવી શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માના યશોગાન કરી રહ્યા છે. ગળામાં તુળસીનીમાળા, તિલક છાપાં વિગેરે અંગે ધારણ કરી ભજનની ઝડી મચાવી રહ્યા છે તેવા નરસીંહ મેહેતાને જોઇ દીક્ષીતજીતો દીંગ બની ગયા અને મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યા કે વાહ ભગવાન તારી અકળ કળા છે. ભકતને ભકિત કરવાના સાધનરૂપ તે કેવું વીશાળ અને દીવ્ય મંદીર બધાવી આપ્યું છે. જેમાં ડમરો તુળશી, અને સુવાસિત પુષ્પોના વૃક્ષો કેવાં આવી રહ્યાં છે, ચોતરફ પરમાત્માના નામનું ભાન કરાવનાર ગોપીચંદનના ઢગલા પણ કેવા કરી મુક્યા છે જ્યાં માયાનો બીલકુલ છાંટો નથી ખરેખર

ચિતને પરમાનંદનું ભાન કરાવનાર અને શાંતિ ઉપજાવનાર આખી નાગરીન્યાતમાં અરે બલ્કે આખા જુનાગઢ શહેરમાં કહીયેતો માત્ર આજ સ્થળ છે અહિ જો મદન મેહેતાની પુત્રી જુઠીબાઇના અહીં વીવાહ અને લગ્ન થાય તો જુઠીબાઇ અતિ ભાગ્યશાળી ગણાય તેની સાથે મદનમેહેતાના પણ સદભાગ્ય કહેવાય કે સાક્ષાત શ્રી કૃષ્ણ ભક્ત સાથે સંબંધ થાય. આ ધર મળવાથી જુઠીબાઇ આ સંસાર સાગરથી તરી જન્મમરણના બંધનમાંથી મુક્ત થાય એમાં કશોજ સંશય નથી બપોરના બાર વાગ્યા એટલે કિરતન બંધ થયું અને સર્વ સંતસાધુઓને માટે ફરાળમાં ખજુર અને કેળાં કોઇના શહેરના વૈશ્નવ સેવકે મોકલાવ્યા હતાં તે મેહેતાજીએ વહેંચી દીધાં દીક્ષીતજીને પણ તેમના ભાગનો પ્રસાદ મળ્યો. સર્વેએ ફરાળ કરી જળપાન કર્યું પશ્ચાત દિક્ષીતજીએ મેહેતાજી પાસે જઇ તેમને પ્રણામ કર્યું અને કહ્યું. “ભક્તરાજ આપતો માયાથી વિરકત છો પણ એમ કહે છે કે આપનો પુત્ર અતિ લાયક અને અમારા યજમાન વડનગર નિવાસી દીવાન મદનમેહેતાની પુત્રી જુઠીબાઇ યોગ્યજ છે તો મને જરા દેખાડવા કૃપા કરો એટલે જોઇ હું ચાંલ્લો કરી દઉ હું તે કામ અર્થે જુનાગઢમાં આજ ચાર માસથી વડનગરથી આવ્યો છું અહીંના સઘળા વરો બધા જોઇ વળ્યો છું માત્ર આજ ઘર બાકી હતાં જેથી મારૂં આવવું થયું છે. હવે બે ચાર દીવસમાં જવાનો વિચાર છે” મેહેતાજીએ દીક્ષીતનું કહેવું સાંભળી તેમને કહ્યું “ભાઇ જે છે તે આ રહ્યો એ મારા નાથે જેવો આપ્યો છે તેવો ને તેવો આ આપના

પાસે આવીને ઉભો તેજ તે છોકરો છે." એટલું કહેતામાં શામળપ્રસાદ દિક્ષીતની પાસે આવી બેઠો તેને જોતામાંજ દીક્ષીતતો આભા બની ગયા અને વીચારવા લાગ્યા "અહીં આવું તેનું દીવ્યસ્વરૂપ, સૂર્યના જેવી કાંતિ, બસ ખરેખર પ્રભુજ તેનાપર પ્રસન્ન છે જેથી તેનામાં કોઇ અલૌકીક તેજ મુકયું છે. નક્કી આ જુઠીબાઇને લાયકજ વર છે. માટે તેનેજ ચાંલ્લો કરૂં. એમકહી શ્રીફળ અને એક સુવર્ણ મોહોર લઇ દીક્ષીતે આવી શામળપ્રસાદને ચાંલ્લો કર્યો અને માણેકબાઇને દીક્ષીતે કહ્યુ "લ્યો માણેકબાઇ, અમારી દીકરીને લાયક આજ વર અમે પસંદ કર્યો ને તેથી વીવાહનો ચાંલ્લો કરી જઇયે છીયે. હવે શુભ મુહુર્ત જોયા બાદ લગન લેવાનું લગનીયા મારફત કહાવીશું" માણેકબાઇએ તે વાત સ્વિકારિ અને દક્ષીતજીને યથાશક્તિ જે ઘરમાં અનાજ હતું તેની રસોઇ કરી અષ્ટમીના પારણા પણ કરાવ્યા એટલે જમીઉઠી મેહેતાજીની રજા માગી એટલે મેહેતાજીએ વળી દીક્ષીતને કેહેવા લાગ્યા કે "દીક્ષીતજી તમે આગ્રહપૂર્વક અહી વેવીશાળ કરો છો તો મારી ના નથી પણ અમે કંગાલ વૈરાગી છીએ કંઇ શ્રીમંત નથી પ્રભુને આશરે અમારૂં પોષણ કરીયે છીયે વખતે અનાજ ના મળે તો બએ દીવસના ઉપવાસ પણ વેઠીયે છીયે રાતદીવસ પ્રભુ ભજનમાં ગાળીયે છીયે. સંતસાધુઓની સેવા કરી તેમના સંગમાંજ આ અખાડામાં પડ્યા રહીયે છીયે. અમે વિવાહ કર્યો પણ ગોળ ધાણા વેહેચવાસારૂ એક પણ પૈસો નથી. ન્યાતજાતમાં કુળ ઉંચું વગેરે બધું ખરૂં પણ આજકાલ ! પૈસો હેય

તેનો છોકરો ધુધરે રમે એવું છે" દીક્ષીતજીએ પોતાના પદ-રમાંથી સો રૂપીયા કાઢી મેહેતાજીને આપ્યા કહ્યું "આજે તમારા પુત્રના વિવાહ નિમિત શ્રીકૃષ્ણભગવાને થાળ કરી સર્વ સંતસધુ અને સગાં સહોદર જમાડો અને ગોળ ધાણા પણ વેહેંચો પશ્ચાત હું કાલે વડનગરતરફ વિદાય થઇશ એટલું કહી જ્યાં દીક્ષીતજીએ સો રૂપીઆ આપ્યા કે માલપુરાને દુધપાકની થાળ કરી સંતસાધુઓને તથા દિક્ષીતજીને જમાડયા અને સગાં-સહોદર અને ન્યાતજાતમાં પણ ગોળ ધાણા વેહેંચ્યા. આ વાત સાંભળી આખી નાગરિન્યાત વિસ્મય પામી અને વિચાર કરવા લાગી કે વેવીશાળતો સીધે સીધું થયું પણ દીકરો પરણાવવાનું ખરચ કરવું પડશે તે વખતે એ નરસૈયાને ખબર પડશે આ પ્ર-માણે મેહેતાજીની થેકડીમાં જે રાજી રહી આનંદ માનતી હતી તે નાગરિન્યાત શામળપ્રસાદના લગ્નની રાહ જોતી બેઠી હતી. છેક નવમીની સંધ્યાકાળે દીક્ષીત સારંગધરને ઘેર પોતાને ઉતારે આવ્યા અને નરસિંહ મેહેતાના પુત્ર જોડે મદન મેહેતાની પુત્રી જુઠીબાઇના વેવીશાળ કર્યાની વાત જાણી અતિ વિસ્મય પામ્યા અને મનમાં હર્ષ પામી વીચાર કરવા લાગ્યા કે "આ દીક્ષીતને મેહેતાજીએ બરાબર સીસામાં ઉતાર્યો ખરો જુનાગઢની નાગરિન્યાતનુ નાક રાખ્યું ખરૂં કે છેવટે દીક્ષીતને જુનાગઢમાં કોઇ વર લાયક નથી એવું કહેવાનો વખત ના આવ્યો ધન્ય છે નરસૈયા તારા જાદુને" આવો સારંગધર વિચાર કરે છે એટલામાં દિક્ષીતજીએ આવી સારંગધરને કહ્યું "સારંગધરજી હ્યો તરફથી માફ કરજો કાલે પરોઢીયે વડનગર વીદાય થવાનો

છું હવે પુત્રીના લગ્ન પ્રસંગે કદી જાન લઇ વડનગર પધારશે તો મળીશું જરૂર પધારો તો મળજો બોલ્યું બોલ્યું માફ કરજો મારા સામાન સરંજામને મારા વાહનમાં ભરાવી રાતની રાત વાહન અને હું પોતે આજે નરસિંહ ભક્તને ત્યાં મુકામ કરીશું અને પરોઢીયું થતાંમાં વડનગર તરફ પ્રયાણ કરી દઇશું આજની રાત્રી ભક્તરાજને ત્યાં કિરતનમાંજ ગાળો આનંદ કરવાની મારી ઇચ્છા છે ને તેથી લ્યો હું રજા લઇશ સારંગધર પણ અતિ શુશ્રુતા પૂર્વક મેહેલ્લા સુધી દિક્ષિતને વળાવી નમસ્કાર કરી પાછા ઘરતરફ ફર્યા અને દીક્ષીત પોતાના વાહનમાં બેસી મેહેતાજીને મંદારે આવ્યા. આખી રાત્રી ભજનની ઝડી ચાલી તેમાં બેસી દીક્ષતે આનંદ કર્યો અને સહવારના ત્રણ વાગતાં શૌચ સ્નાનાદીથી પરવારી મળસકુ થતાંમાં વીદાયગીરી માગી કહ્યું "મેહેતાજી લ્યો હવે હું જઉં છું પણ તે પેહેલાં જતે જતે એક વચન આપો. મેહેતાજી કહેને ભાઇ મને કહોતો ખબર પડે કે આપ શેનુ વચન માગો છો. દીક્ષીતે કહ્યું "એક માગણી છે. મેહેતાજીએ કહ્યું શેની, તુલસીનાં, ગોપીચંદનની ગેરુની કે ઝાંઝ પખવાજ તંબુર શેની માગણી છે કહી દો તો આપવાને હું તૈયાર છું " દીક્ષીતે ઉતર વાળ્યો. મારે તેમાનું કશુંએ જોઇતું નથી પણ આ સદેહે આ ચક્ષુથી મને સાક્ષાત શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુના એકવાર ગમે ત્યારે દર્શન કરાવો. એટલે બસ આખી જીંદગીનું સાર્થક થયું હું સમજીશ. આ સાંભળી પ્રથમતો મેહેતાજીએ આનાકાની કરી પણ છેવટે દીક્ષીતના શુદ્ધ અંતરના પ્રેમને લીધે તેમણે કહ્યું

જાઓ દીક્ષીતજી જ્યારે આ શામળપ્રસાદના લગ્ન કરવા પ્રભુ વડનગર પધારશે તે વખતે હું તે મારા નામના જનને દર્શન કરાવીશ જાઓ હવે નિશ્ચિંત રહો અને સુખેથી સિધાઓ આ વચન શ્રવણ કરી દીક્ષીતજી નમસ્કાર કરી વડનગર તરફ વિદાય થયા આણી તરફ નાગરિન્યાતમાંથી કોઇવર ન મળ્યો અને મેહેતાજીનો પુત્ર મળ્યો જેથી દ્વેષભાવથી વિઘ્ન સંતોષી નાગરોએ તે વેવીશાળ ભાંગી નાંખવા માટે યુક્તી રચી અને સારંગધર પાસે કેટલાક ન્યાતના આગેવાનોએ મળી મદનમેહેતા ઉપર તેમ કરવાનો પત્ર લખાવ્યો તેમાં સહી કરી અને એક ખેપીયા બ્રાહ્મણને આશરે દીક્ષીતના ગયા પછી પંદર દીવસે વડનગર તરફ વાટ ખરચ આપી વીદાય કર્યો દીક્ષીતજી તો આ ખેપીયો જે દીવસે નીકળ્યો તે દીવસના એક અડવાડીયા અગાઉ વડનગર પોહોચી ગયો હતો અને પોતે જુનાગઢ નિવાસી નરસિંહ ભક્તના પુત્ર શામળપ્રસાદ સાથે વીવાહ કર્યાની સઘળી હકીકત અને ભક્તની ભક્તિનો પ્રતાપ કહી મદનમેહેતાને સંતોષ પમાડયો હતો. મદનમેહેતાએ આવતા માસમાં લગ્ન લેવાનો નિશ્ચય કરી લગ્નની તૈયારીઓ કરવા માંડી, દેશ દેશના દીવાનોને અને ઠાકોરોને આમંત્રણ કર્યાં. અને એકની એક મ્હોં જોઈ પુત્રીના લગ્નનો અવસર છેલ્લો સમજી કરોડો સુવર્ણ મોહોરો ખરચી નાંખી દુનિયામાં એવી ધામધુમથી કોઇનું ભાગ્યેજ લગ્ન થયું હોય તેવું લગ્ન વિધિ પુરઃસર કરવાનો ઠરાવ કર્યો. વળી કાશી ઇત્યાદિ નામાંકિત પવિત્ર સ્થળોના ચતુર્વેદ સંપન્ન બ્રાહ્મણો રૂષિઓ,

અગ્નિ હોત્રીઓ અને કર્મ કાંડી વિદ્વાનોને પણ કહાવી દીધું. આ પ્રમાણે મદનમેહેતાએ એક માસ અગાઉ આવી મોટા પાયાપર ધમાધુમ રચવા માંડી. લગ્નની સામગ્રીઓની તથા લગ્નમંડપો ઇત્યાદીની ધમાલ મદનમેહેતા વડનગરમાં આ પ્રકારની એક દીવસે મચાવી રહ્યા હતા એટલામાં એક ખેપીયો વિપ્ર પેલો મેહેતાજીની વિરૂદ્ધનો સારંગધરનો પત્ર લઇ મદન મેહેતાને ત્યાં આવી પોહોચ્યો. મદનમેહેતા ઓસરીમાં જ્યાં એક પાટ ઉપર બેઠા હતા ત્યાં જઇ તેમને પ્રણામ કરી પત્ર આપ્યો પછી તેમની પાસે બેઠો. મદનમેહેતા પત્ર વાંચી એકદમ પેલા દીક્ષીતને બોલાવી કહેવા લાગ્યા " અરે દીક્ષીતજી તમે તો કહોછો વર ઘણો ઉત્તમ રૂપાળો તથા ગુણીયલ છે અને સારંગધરજી તો સ્પષ્ટ જણાવે છે કે જૂનાગઢની નાગરીન્યાતમાં ભીખારીમાં ભીખારી અને વેરાગી સાધુઓના ટોળામાં બેસી નાચી કુદી ભીખ માગી પેટ ભરનારો એક નરસૈયો જેને અન્નને અને દાંતને વેર છે તેવાને ઘેર તમારા દીક્ષીતે વેવીશાળ કર્યું છે તે ઠીક નથી માટે આ પત્ર વાંચી વેવીશાળ ફોક કરી બીજો ઉતમ વર શોધી પછી લગ્ન કરજો ત્યારે દિક્ષિતજી આ વાતની ખાત્રી કેવી રીતે કરવી. લગ્ન દીવસ નક્કી કરી બધે આમંત્રણ મોકલવ્યાં છે અને મારા દાવાનના નામ પ્રમાણે સર્વે લગ્નના દીવસ અગાઉ ચાર દીવસ પેહેલાં આવશે. અને લગ્ન બંધ જોઇ હાંસી કરશે દિક્ષિતે કહ્યું " મદન મેહેતાજી મારી તો ખાત્રી થઇ ચુકી છે અને એજ નરસિંહ ભકતના પુત્રને લાયક જોઇ જુઠીબાઇનો તેની સાથે

વીવાહ કરી દીધો છે અને છાતી ઠોકીને કહુંછું કે એ વર મળ્યો તો આપને નવે નિધ પ્રાપ્ત થયું એમ નિશ્ચે જાણજો મદનમેહેતાતો આ સૌ સાંભળી રહ્યા અને બીજે દીવસે તે ખેપીયાને સારંગધર મેહેતા ઉપર પેલા પત્રનો પ્રત્યુત્તર લખી મોકલી દીધો કે " તમારી લખેલી વાતની ખાત્રી કર્યા સિવાય વેવીશાળ તોડવા અમે ખુશી નથી. માટે પ્રથમ કોઇ યુકિતસર ખાત્રી કરી પશ્ચાત કેમ કરવું તેનો વિચાર કરી તમને જણાવીશું હાલ એજ ખેપીયો ગયો એટલે દરબારગઢમાં પોતાના રાજાપાસે જઈ આ હકીકતની વાત કહી જેથી રાજા પણ વિચાર કરવા લાગ્યો કે કોઇ વિચિક્ષણતાથી પ્રધાનને શીરે આવી પડેલા સંકટના નિવારણાર્થે વરની ખાત્રી કરવી આવશ્ય છે, એવો વિચાર કરે છે એટલામાં મદનમેહેતાને એક યુકતી સુઝી આવી અને તેથી રાજા કહેવા લાગ્યા " હજુ મને એમ લાગે છે કે આપણે જે નરસિંહ મેહેતાથી ના બની શકે તેવું અસંભવિત અસંખ્ય દ્રવ્ય ખરચવાના કરાર માટે પત્ર લખી તેનાપર મોકલીએ એટલે તેનાથી તે બની શકશે નહીં અને લગ્નનુ માગું પાછું મોકલશે અને આપણે બીજે સારે ઠેકાણે જૂઠીબાઇના લગ્ન કરી દઇશું. તાહે પાણીએ ખસ જશે સાપ મરશે નહિ લાકડી ભાગશે નહિં અને આપણું કામ થશે. રાજાને પણ આ મદનમહેતાની યુકિત એક કાગળ લઇ નીચે પ્રમાણે લગ્ન કરારનું પત્ર લખાવા બેઠા.

" સ્વસ્તિશ્રી સર્વે ઉપમા લાયક પુજ્યારાધે જુનાગઢ

નિવાસિ ભક્ત શિરોમણી નાગર સદ્‌ગૃહસ્થ મેહેતાજી નરસિંહરામ જોગ લિ. વડનગર નિવાસિ સ્નેહાધીન મદન મેહેતાના સપ્રેમ નમસ્કાર. અમારી દીકરી જુડીબાઇના મહા સુદ ૫ અને રવીવારે ગૌરજ મહુર્તે લગ્ન લેવાનો ઠરાવ કરી અમો નીચેની શરતોએ આ લગ્નનો કરાર કરીએ છીએ કે જે પૈકીની એક પણ શરત રદ ગયે અમો તમારે ત્યાંનુ વેવીશાળ ફોક કરી અમારી ઇચ્છામાં આવશે તેને અન્ય સારે ઠેકાણે પરણાવી દઇશું તે જાણજો.

વડનગરના નાગરને પ્હેરવા માટે પાંચ લાખ પચરંગી વાધા તથા તેઓની સ્રીઓને મનમાનતી પાંચ લાખ સાડીઓ પાંચ લાખ પાલખી આસપાસ ધુધરીઓ તથા સૂવર્ણના કળશવાળી વીશલાખ વહેલો નવ લાખ તોપો, એકવન હાથી રત્ન જડીત્ર અંબાડી સહીત; પાંચલાખ ઘોડેસ્વાર પાંચ લાખ પ્યાદા એવી ચતુરંગ સૈન્યા સહીત વરઘોડો ચડાવી તમામ જુનાગઢની નાગરી ન્યાતને જાનમાં લેઇ વડનગર આવી લગ્ન કરવાં અને વેવાહીની ઇચ્છા પ્રમાણે વડનગરની ન્યાતને જમણવારો, બક્ષીસો વગેરે આપવા. મહાસુદ ૫ ને રવીવાર ઉપર ૬ ને સોમવાર થતાં લગ્ન રદ જાણજો. પત્રનો જવાબ તરત આપજો થોડું લખ્યું ઘણું કરી વાંચજો કામકાજ લખજો હાલ એજ પોસ સુદ ૨ ને શનીવાર. ઉપર પ્રમાણે લગ્ન કરવાનો પત્ર લખી એક ન્યાતના બીજા ભિક્ષુક બ્રાહ્મણ ખેપીયાને બોલાવી તેને તે પત્ર આપી નરસીંહ મેહેતાને આપવા સારૂ તાબડતોબ જુનાગઢ મોકલી દીધો ખેપીયાને રાજ્યમાંથી

વાહનાદિની પુરતી સવડ કરી આપી એકદમ તેનો પ્રત્યુતર લાવવા કહેલું જેથી વડનગરથી જૂનાગઢ આઠ દીવસ થાય તેને બદલે તે પાંચે દીવસે જુનાગઢમાં નરસિંહ મેહેતાને ત્યાં આવી પહોંચ્યો. હવે સચરાચર અંતરયામિ ભક્તવત્સલ ભગવાને તેની દૃષ્ટિ મર્યાદામાં એવી માયા મુકી દીધી કે નરસિંહ મેહેતાનું મંદિર અને તેમના વૈભવ અને ઐશ્વર્ય આગળ સ્વર્ગ પણ તુચ્છ હશે એવું તેને જણાવા લાગ્યું અને તેથી એકદમ પોતાના મન સાથે વિચાર કરી ખાત્રી કરવા લાગ્યો કે "નહિ નહિં દીક્ષીતજીના કહેવા પ્રમાણેજ સાક્ષાત ભગવાને આ બધું મેહેતાને આપેલું જણાય છે. ખરેખર મંત્રીની કન્યા લાયક આ સ્થળ છે. પરણીને જો જુઠીબાઇ આ ઘરમાં આવશે તો જરૂર તેને સક્ષાત વૈકુંઠ કરતાં પણ અધિક વહાલું આ સ્થળ લાગશે એમાં જરા પણ શંશય નથી. જેને પ્રભુ સ્હાય છે તેને આ વિશ્વમાં ત્રિલોક પણ હસ્તા મલકવત્ છે. એ વાતનો આજે મારા અંતરમાં સ્પષ્ટ અનુભવ થાય છે." આ પ્રમાણે પોતાના હૃદય સાથે મનમાં વાતો કરતો કરતો તે વિપ્ર ખેપીયો છેક મેહેતાના દ્વાર નજીક આવી શામળશાને રમતો જોઇ તેના દિવ્ય તેજથી અંજાઇ જઇ અભો બની પાછો મન સાથે કહેવા લાગ્યો. "આજ વર અહા કેવો દિવ્ય અને તેજરવિ જાણે બીજો બીજો કલૈયો કુંવર, જાણે કૃષ્ણ કનૈયો સાક્ષાત, વાહરે જુઠીબાઇ દીક્ષીત કહેતા હતા તે વાત સાચી કે આ વર જોડે વેવીશાળ થયું તે એક મોટું તારૂં સદ્ભાગ્ય. અહાહા, કેવી તેની સુંદર કાંતિ

ખરેખર વરતો જુઠીબાઇ લાયકજ છે. અરે પણ તે સઘળુ જ્યાં પ્રભુ સહાય છે ત્યાં કેમ ન થાય? થાયજ એમાં આશ્ચર્ય સરખું કશુંજ નથી." આટલું કહેતામાં નરસિંહ મેહેતા બારણા આગળ આવી તેમને સન્માનપૂર્વક મંદીરમાં લઇ જઇ બાજઠ ઉપર બેસાડી જળ પાન કરવા લોટો પવાલુ આગળ ધર્યું એટલે પેલા ખેપીયા વિપ્રે મદન મેહેતાનો પત્ર આપી જરા શ્વાસ ખાઇ પશ્ચાત જળ પાન કર્યું અને મેહેતાજીએ વાંચ્યો માણેકબાઇને વાંચવા આપ્યો માણેકબાઇએ વાંચી નિશ્વાસ નાંખો પાછો આપ્યો એટલે મેહેતાજી પોતે પોતાના કૃષ્ણ મંદિરમાં જઇ પેલી મૂર્તિ સમીપ ઉભા રહી કરતાલ લઇ પ્રભુને બોલાવવા માટે વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યા. પા કલાક થયો નહિં એટલામાં તો શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા લાલજીરૂપે તેમની સમક્ષ પ્રગટ થયા અને કહેવા લાગ્યા કે "કેમ વત્સ નરસિંહ વેવાશાળ આવીને કરી ગયે મને એક મસ તો હજી પુરો થયો નથી. ને પુનઃ બોલાવવો પડ્યો એવું શું સંકટ વળી પાછુ આવી પડ્યું સત્વર નિવેદન કરો?" એ સાંભળી મેહેતાજીએ પેલો મદન મેહેતાનો પત્ર આવેલો ભગવાનને આપ્યો ભગવાને વાંચી તેનો ઉતર નીચે પ્રમાણે લખી આપી નરસિંહ મેહેતાને કહ્યું હવે લગ્ન સામગ્રી સહીત હું લગ્નના દીવસ અગાઉ ચાર દીવસ પેહેલો શહેર બહાર ભાગોળે તૈયાર રહીશ તમે આખી નાગરી ન્યાતમે જાનના તેડાં કરી દેજો આમેને આમે કરવું છે તો વેવાઇનો મરજીથી પણ સવાવીશ કરવામા આપણું શું જાય છે. માટે નિશ્ચિતપણે તમારી સઘળી તૈયારી

તે દરમ્યાન કરી રાખજો હું હવે જઇશ " આટલું બોલી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા તો અંતરધ્યાન થઇ ગયા. પેલા ભગવાને લખી આપેલા જવાબનો કાગળ લઇ નરસિંહ મેહેતા મંદીર બહાર આવી બેઠા એટલે બ્રાહ્મણ તે વખતે થાકીને આવેલો તે પેલા નરસીંહ મેહેતાના ભજનની ધુનમાં નિંદ્રા વશ થઇ ગયો હતો જેથી નરસિંહ મેહેતાએ ઠાકોર મંદીરમાં જઇ ભજન કર્યું તે સીવાય પા કલાક ભજન કરી પેલો પત્ર લઇ બહાર ક્યારે આવ્યા તેની ઉંઘમાં તેને ખબર પડી નહીં. મેહેતાએ બહાર આવી માણેકબાઇને બોલાવી તેને ભગવાનનો લખેલો પ્રત્યુત્તરનો પત્ર વાંચી સંભળાવા કહ્યું એટલે માણેકબાઇ વાંચી નીચે પ્રમાણે મેહેતાજીને શ્રવણ કરાવા લાગી કે " પ્રત્યુત્તરમાં વીનતી સાથે લખવાનું એટલું જ કે નવ લાખ નાગર જે જાનમાં આવ્યા હોય તેને દરેકને પોશાક, તેમની સ્ત્રીઓને સાડીઓ તથા છપન કરોડ સૈન્યનું આઠ દીવસનું ખરચ, પહેરામણી જુદી અને તે સર્વનું આવતાં જતાંનું વાટ ખરચ, એ સર્વ તૈયાર રાખજો અને તમારૂં મુહુર્ત મહા સુદ ૫ ને રવીવારનું છે તો અમારૂં મૂહુર્ત મહા સુદ ૨ જને ગુરૂવારનું રાખવામાં આવ્યું છે. જો બીજ ઉપર તીજ થશે તો પછી તમારો વીવાહ ફોક કરી બીજે સ્થળે અમો દીકરના લગ્ન કરી દઇશું તે જાણજો " નરસિંહ મેહેતા આ સાંભળી પોતાની સાધવી પતિ માણેકગવરિને કહેવા લાગ્યા " જોયું મારો નાથ કાં જરાએ નમતી મેલે તેવો છે; મદનમેહેતાએ લખ્યું છે તથી દશગણું તેણે દર્શાવ્યું છે. પશ્ચાત મનમાં ભગવાન પ્રત્યે ઉદગારો કહવા લાગ્યા :

કે અરે વાહરે મારા યાદવરાય, તમારા વિના મારો ટેક કોઇ નીભાવનાર નથી. વાહરે મારા પ્રાણના આધાર, તમને પણ લાજતો વહાલી છે એની મને હવે ખાત્રી થઇ એવો વીચાર કરી માણેકગવરી તરફ ફરીને વળી કહેવા લાગ્યા "સાધવી તમારે જે જે વસ્તુઓ જાનમાં જોઇએ તે તે બધી સંભાળી લઇ ગાંઠડા પોટલાં કરવા પ્રવૃત્ત થાઓ અને મારા પ્રભુએ કહ્યું છે તે પ્રમાણે મારા સાહિત્યને પણ તૈયાર કરી રાખુ." મેહેતીજી બોલ્યાં "સ્વામિન જાન માટે શું શું ના જોઇએ ? જોઇયે તો સઘળું પણ વસુવિના નર પશુ આપણી પાસે કુશા કયાં છે કે લાવીયે." મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા. અરે દ્રવ્યનું કામ તો મારા દામોદર સઘળું કરશે પણ તમારે ઘરમાંથી જે જે કંઇ લેવા જોગ હોય તે લઇ રાખવાને કહું છું પણ મારા સાહિત્યમાં એક વહેલ ગોપીચંદન, તુલસી, તીલક છાપાં તાલ ઝાંઝ ઘડીયાળ ઈત્યાદિ વાજીંત્રોના કોથળા, અને મારૂ સંત પુરૂષોનું વૃંદ એજ ફક્ત સાથે સાહિત્યમાં તૈયાર કરવાનો છું. બાકી જાનૈયાને શું જોઇશે અને તેમને શું શું જોઇશે અને ભગવાન શું શું આપશે તે તો તેજ જાણે એમને જે કરવું હોય તે કરે હું તો એક નિમિત રૂપ છું બાકી પૂત્ર શામળના ખરા માબાપ તો તેજ શ્રી કૃષ્ણ અને લક્ષ્મીજી છે તે સર્વ નીવેડશે માટે બીજી ચીંતા કર્તવ્ય નથી. આ સાંભળ માણેકગવરી શાંત અને સ્વસ્થ બની પોતાના પતિના ઠાકોર મંદીરને સંભાળીને જોડે રાખવાના અને પોતાની પુત્રીને વડનગર જતાં જાનમાં રસ્તામાં મળવાને પત્ર લખવાના કામમાં

પ્રવૃત્ત થઇ; અને મહેતાજી તો એ ભગવાન એના એ પાછા ઇશ્ભજનમાં મચ્યા. કુંવરબાઇને તેના સાસરે પત્ર લખવાથી આઠેક દીવસમાં ભાઇના લગ્ન પ્રસંગે આવી પોહોચી. અને લગ્નના આઠ દીવસ થયા એટલે ભકતવત્સલ ભગવાને પોતાના ભકતના પુત્રના લગ્ન કરવા જવાને પ્રવૃતિ રચવા માંડી. પ્રથમ લક્ષ્મીજીને, સત્યભાવમાને, રાધીકાને, અને રૂક્ષ્મણિને બોલવી ચારેને ચાર કાર્યો સોંપી દીધાં. લક્ષ્મીજીને રામણુ દીવો ઝાલવાનું, સત્યભામાને કુંવર ખોળે બેસારવાનુ રાધિકાને કુંવર ચમર ઢોળવાનુ, અને રૂક્ષ્મણિને મોઢ ઘાલીને સર્વ સાથેચાલીને મંગલગીતો ગાવામાં અગ્રેસર ભાગ લેવાનું કામ સોંપી છપનકોટી યાદવોને નાગરનો વેશ લેવા તથા તેમની સ્ત્રીઓને નાગરાણિનો વેશ લેવા અજ્ઞા કરી દીધી. તેત્રીસ ક્રોડ દેવતા, નવનાથ, ચોરાસી સિદ્ધ, ગ્રહગણુ, અને નવ લાખ તારા ગણને સાજન વર્ગનો વેશ લેવાની આજ્ઞા કરી વિશ્વકર્મા અને નારદને બોલાવીને પણ કહી દીધું કે “ મારા ભકત નરસિંહના પુત્રના લગ્ન પ્રસંગની ધામધુમ મારે કરવાની હોવાથી, અઢાર ભાર વનસ્પતિ, વૃક્ષો તથા વેલોને જુદા જુદા સૈન્યના સાહિત્યરૂપે બનાવી લો અને, ઇંદ્રમય અગ્ની વરૂણ કુબેર ચંદ્ર સૂર્ય અને સર્વ દેવ તથા ગ્રહગણોને સૈન્યોને અમલદારોનો વેશ ધારણ કરાવી પોસ વદ અગીયારશે જૂનાગઢની ભાગોળમાં હાજર થવાનું નારદજી સત્વર કહી આવો. વળી પોતાની સોળ હજાર એકસોને આઠ રાણીઓને નાગર સ્ત્રીઓને તૈયાર રેહેવા પણ આજ્ઞા કરી દીધી. ભીમ અર્જુન ઇત્યાદિ પાંડવોને પણ નાગર વેશે

હાજર થવા પત્ર લખી દીધો. આવી અપાર લીલા પ્રભુએ ફેલાવી મુકી અને પોષ વદ ૧૧ ને રવીવારને દીવસે જુનાગઢની ભાગોળે મેલાણુ કરવાનો નિશ્ચય કરી દીધો. વિશ્વકર્માએ શ્રીમદ્ વિશ્નુ ભગવાનના હુકમ પ્રમાણે પથરોની શીલાઓની મયાની પાલખીઓ બનાવી દીધી તેને ચાર વૃક્ષરૂપે ચાર મનુષ્યો ઝાલનારા બનાવી દીધા. વનસ્પતિઓને તોપ નાળ બંદુક તલવાર ઢાલ ઇત્યાદિ સર્વ પ્રકારના હથીયાર રૂપ બનાવી દીધાં તમામ પશુ પક્ષી જીવજંતના સમૂહને લઇ માયાવિ મનુષ્યો સૈન્યના બનાવી, ઘોડેસ્વાર પ્યાદ વીગેરે લશકરની પણ કૃતિ કરી દીધી એ રીતે વિશ્વકર્માએ ભગવાનની આજ્ઞાનુસાર માયા ફેલાવી આપણા ભકત શિરોમણી નરસંહ મેહેતાન પુત્ર શામળ પ્રસાદના લગનના વરઘોડા અને જાન નિમીતે આશરે નોશ લાખ પાલખી, છત્રીસલાખ તોપ, એંશીલાખ રથ, એક કરોડ મોતીવાળા હાથી અને ત્રણ કરોડ અશ્વો, પાંચકરોડ પ્યાદા અને સાત કરોડ ખાસા સ્વારો એ રીતે સૈન્ય તૈયાર કર્યું દશે દીકપાળોએ આવીને પોતપોતાની દીશામાં આવેલા સૈન્યની સરદારી લીધી. એ રીતે તમામ સાહિત્ય તયાર કરી વિશ્વકર્મા આશરે મેળાણના પાંશેક દીવસ અગાઉ કૃષ્ણ પરમાત્માને ' સર્વ તયાર છે ' એ શબ્દ કહેવા ગયા. પાંડવો વીગેરે પણ આવી પોહોચ્યા યાદવો પણ નાગરરૂપે રંજુ થયા અને યાદવ પત્નિઓ તથા શ્રીકૃષ્ણ મહારાજની સર્વ પત્નિઓ નાગરાણીનો વેશ લઇ શણગાર ધારણ કરી પ્રભુ આજ્ઞાનુસાર નિયમીત કરેલે વખતે હાજર થઇ ગઇ. શ્રી

કૃષ્ણ પરમાત્માએ પણ મેહેતાજીના મુનેમનુ રૂપ લીધું અને બરાબર પોષ વદ એકાદશીને રવીવારે રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરમાં જુનાગઢની ભાગોળે આશરે સોળ સત્તર ગાઉના ઘેરાવામાં સર્વ સૈન્ય સહીત આવી ભગવાને મુકામ કર્યો. બંન્ને બાજુએ ઝરીના તંબુઓ ઠોકાઇ ગયા. આસપાસ ઘોડારો, હાથીખાના, કોઠારો અને કોશાધિપતીનો કોષ ( ખજાનો ) રાખવાના જામદારખાના પણ બનાવી દીધા અને દ્વાદશિનું સહવાર પડતાંમાં તો જાણે કોઇ મોટો સમુદ્ર ઉભરાયો હોય કિંવા જાણે અસંખ્ય સૈન્ય સહિત કોઇ ચંક્રવર્તિ રાજા જુનાગઢ સર કરેવાને ત્યાં પડાવ નાંખી પડયો હોય તેવું જોનારને કુદરતી ભાન થયા વગર ન રહે એવો દેખાવ થઇ ગયો હતો આ વખતે જુનાગઢનો માંડલિક રાજા તીર્થાટન કરવા અર્થે કાશી પ્રયાગાદિ યાત્રાને સ્થળે ગયો હતો, માત્ર જુનાગઢનો નાગર દીવાન હતો અને તેણે આ મેલાણુ પોતાના મકાનની અગાશીમાંથી જોઇ તપાસ કરાવીતો, નરસૈયા નાગરના પુત્રનો વરઘોડો જાનૈયા સહ વડનગર જાય છે એવી હકીગત મળી જેથી નરસિંહ મેહેતાને જરૂર ભગવાન વશ છે તેનો અનુભવ કરવા લાગ્યાં. આ મેલાણુ આશરે જુનાગઢથી બે માઇલ છેટે થયું હતું અને ચાર યોજનના ઘેરાવામાં પડ્યુ હતું.

મારા પ્રિય વાંચનાર, પ્રભુ જેને સહાય છે તેને શી ન્યુનતા છે. કંઇ નહીં છતાં પણ તે ભકતો તો હર્ષ શોક વિના પોતાના પ્રભુના યશોગાનમાંજ ગુલતાન રહે છે અને પોતાના પોશાક પોતાના મનની સ્થિતી, પોતાનો રીવાજ,

પોતાની હથ સબ સર્વે [illegible] રંગમાં રાખી પ્રસન્ન ચિત્તે પ્રભુના ધ્યાન પૂર્વક વહન કરે છે. શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા એ તો અસંખ્ય સૈન્ય સહિત પડાવ નાંખી બાદશના પ્રાતઃ કાળના પ્રથમ પ્રહરથીજ દુદંભીનાદ કરવા માંડયો ત્યારે આપણી વાર્ત્તાના નાયક ભક્ત શિરોમણી નરસૈયા મેહેતાએ વડનગર જવા માટે એક ભાગી તુટી વેલ હાડપિંજરસમ બની ગએલ એ વૃદ્ધ બાળદો જોડી તેમાં ગોપીચંદન તુલસી ઝાંઝ ઘડીયાળો ઇત્યાદી વાદ્યોના કોથળા ભરાવી તયાર કરી એ છોકરાં તેમાં બેસાડી આમંત્રણ કરેલા નાગરો તથા નાગરણીઓ જોડે માણેકબાઇને રાખી સંત સાધુઓના ટોળા સાથે કૃષ્ણ કીરતન કરતાં કરતાં વડનગરના પ્રયાણે જાન લેઇને ચાલ્યા ગામ બહાર જયાં એકાદ માઇલ ચાલ્યા એટલે પેલો પડાવ મેહેતાજીની નજરે પડયો એટલે તરત ચેતી મન સાથે કહેવા લાગ્યા " નહિં નહિં નાથ વચનના છોતો સાચા તમામ લગન સાહિત્ય લઇ પધાર્યા તો ખરા ! ધન્ય મારા ગિરધર તમારી લીલાને ધન્ય છે" આવો વિચાર કરે છે એટલામાં પેલા પડાવમાંથી દોડતે ઘોડે એક સ્વારે આવીને મેહેતાજીને વરધી આપી " મેહેતાજી, વરઘોડો તથા જાન તૈયાર છે તમો પધારો તેટલીજ ફકત વાર છે મેહેતાજીએ કહ્યું વારૂ ભાઇ જાઓ કૃષ્ણ મહારાજને કહો કે આપના દાસાનુદાસ આવે છે આપ સજ્જ થઇ રેહેજો અને આ ઘડીથી સર્વેની જોઇતી સંભળ લેજો " એટલું કહ્યું કે પેલો ઘોડેસ્વાર દોડતો પાછો ચાલ્યો ગયો અને મેહેતાજીની વેહેલે ધીરે ધીરે પંથ કાપવા માંડયો જયાં શ્રી કૃષ્ણ

પરમાત્માના પડાવ પાસે નરસિંહ મેહેતા જાન મંડળ સહીત આવી પોહોચ્યા એટલે તેમને શ્રીમદ્ ભગવાનના દ્વારપાળો ભગવાનના તંબુએ લઇ ગયા માણેકબાઈ શામળપ્રસાદને અને કુંવરબાઇને પણ જોડે લઈ જવામાં આવ્યા હતા. અને પુરૂષ અને સ્ત્રી વર્ગને મેજમાનના આગેવાનોએ આવી વાહનાદીની સર્વ સગવડ કરી આપી. આણી તરફ જાનના સર્વ આ બાલ વૃદ્ધ સ્ત્રી પુરૂષ અને છોકરાંઓ તથા સર્વ સાધુ મંડળને માટે વડનગરના પ્રયાણુસાર વાહનાદીની ગોઠવણ થઇ રહી છે બીજી તરફ કૃષ્ણ પરમાત્માએ મેહેતાજીને અને તેના કુટુંબને પોતાના તંબુમાં બોલાવી શામળને લઇ લક્ષ્મીજીને સોંપી કહેવા લાગ્યા "આ મારા ભક્તના પુત્રને તમારા પુત્રથી પણ અધિક લાગણી રાખીને ન્હવરાવી ધોવરાવી આભૂષણો પેહેરાવી દ્યો અને પુત્રી કુંવરબાઇ પણ તેના મનમાનતા વસ્ત્રાભૂષણ સજાવી દ્યો એટલે ચાલો પ્રયાસ શરૂ કરીએ." આવી કૃષ્ણપરમાત્માની આજ્ઞા થતાંની વારમાં લક્ષ્મીજી સત્યભામા રાધીકા અને રૂક્ષ્મણી એ ચારે પેલા ભક્તના પુત્ર પુત્રીને પોતાના તંબુમાં લઈ ગયાં અને સ્નાન કરાવી વસ્ત્રાભૂષણ સજાવ્યા ભગવાને સૂર્યને બોલાવી તેની અમૂક કળાઓમાંથી $\frac{1}{4}$ કળાનું તેજ શામળપ્રસાદને અર્પણ કરી દીધું જેથી કોટી કામ કમનીય તેનું સ્વરૂપ દીવ્ય બની ગયું. એટલે કુંવરબાઇને રડવું આવ્યું અને લક્ષ્મીજી પ્રત્યે કહેવા લાગી "માજી મારા બાપને આજે સાક્ષાત તમે જગતજનેતા પોતે રામણ દીવો ઝાલી પરણાવો છો અને સાક્ષાત કૃષ્ણ પ્રભુ પિતા સમાન

સર્વ કરી રહ્યા છો તેથી મને ઘણો આનંદ થાય છે પરંતુ મારી જાતના પ્રસંગે પણ આવો ભાગ તમે અને પ્રભુ લ્યો તેનો લ્હાવો લેવાની આતુરતા મને રહી છે તે મારી પુરી કરો? લક્ષ્મીજી કહેવા લાગ્યાં "પ્રિયપુત્રી, ચિંતા કરીશ નહિં તારા સિંમત વખતે પણ તારૂં મામેરૂં એજ શાધાવર આવીને પુરશે અને અમે પણ સહુ તેમની ઇચ્છા હશેતો આવીશું" એટલામાં નારદ પાસે ઉભા હતા તે કહેવા લાગ્યા "બ્હેન તું ઉચ્ચકુળના નાંગર ગૃહસ્થની સુકુલવતિ સધવી પુત્રી છે ચતુર છે તો, પછી તારાભાઇના લગ્ન પ્રસંગે આપણા કૃષ્ણપ્રભુ તને કહેશે બેન કુંવર તારે જે જોઇએ તે માંગી લે? ત્યારે માગી લેજે કે મારે અવસરે આપ લક્ષ્મીજી તથા અન્ય મંડળ સહીત પાછા પધારશો એજ માગુ છું." એટલે તને વચન આપશે ને તારૂં કામ સફળ થશે તારીમનોકામના સિદ્ધ થશે. માટે બેટા એવાતનો ઉધરાવો કરીશ નહી. " આ પ્રમાણે જન્યાનમાનાના તંબુમા સ્નાન વિધિ તથા નારદ અને કુંવરબાઇની વાતચિત થઇ રહી છે. ત્યાં ભગવાને પોતાના તંબુમાં પોતાના ભક્ત નરસિંહમેહેતાને ક્ષૌર સ્નાન ઇત્યાદિ કરાવી, બીજા રેસમી પીતાંબર અને શેલા ધારણ કરાવી પશ્ચાત પોતાની જોડે બે અશ્વના રથમાં બેસાડયા. શામળને વરઘોડો હોવાથી તેને પણ નાગરિ રીવાજ પ્રમાણે શ્રીફળ કુંપ ઇત્યાદિ સહીત ઇંદ્રને ત્યાંથી મંગાવેલા અશ્વ ઉપર સ્વાર કર્યો અને કુંવરબાઇ લક્ષ્મીજીના રથમાં બેઠી. થોડીવાર થઈ એટલે બ્યુગલ થયું જેથી એકદમ સર્વ મેહાણે કુચની તઇયારી કરવા માંડી.

અને કલાક થતાંમાં સર્વ કમડાણ ઉપડી ગયું. સર્વની આગળ નિશાન ડંકાના અને બેંડનાં સ્વારો તેની પછી ખાસા અને લસકરી ઘોડેસ્વારની અસંખ્ય તુકડીઓ તેની પાછળ સુવર્ણ અંબાડીયા સજેલા હાથીઓની હારો, તેની પાછળ અનેક પાયદળની લશકરી અને પોલીસની ટુકડીઓ, તેની પાછળ પાલખીઓની હારો, સુખપાલ, મેના ઈત્યાદી વાહનો, અને વાજીંત્રો બાદ કૃષ્ણ ભગવાન અને જાનૈયાના અને સજનોના શણગારેલા રથો, તેની પાછળ અસંખ્ય જાસુસોની મધ્યમાં શામળશાનો દીવ્ય ઘોડો. તેની પાછળ અસંખ્ય હજુરીયાની વચમાં જાપતાસુર ચાલતુ તમામ જનાન ખાનાની રથો તેની પાછળ તોપોની હારો, તેની પાછળ તમામ સરંજામથી લાદેલા બળદના ગાંડાઓ અને સહુની પાછળ ઉંટના નીશાન ડંકાની કતાર એ પ્રમાણે સામળપ્રસાદનો વરઘોડો ભગવાનની ઇચ્છાથી ગોઠવાઇ ચાલ્યા કરતો હતો. એમ ચાલતે ચાલતે જ્યાં વડનગર પાંચેક કોશ છેટું રહ્યું એટલે ભગવાને પાંડુ પુત્ર ભીમસેનને બોલાવી કહ્યું કે " ભાઈ ભીમસેન. તમે જઈ આગળ વડનગરના દીવાનજી મદનમેહેતાને સમાચાર કહો કે વરઘોડો આવે છે માટે જાનના ઉતારા વીગેરેની સર્વ સગવડ તૈયાર રાખજો" ભીમસેન તો શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની આજ્ઞા થતાની સાથે સત્વર વેગબંધ વડનગર પોહોચી ગયા અને મદનમેહેતાને જઇને કહ્યું કે " તમારા કાગળમાં લખેલા સાહિત્યથી બમણા સાહિત્ય સહીત નરસિંહ પુત્રનો વરઘોડો આવે છે માટે જાનના ઉતારા વીગેરેને કયાં સગવડ રાખી છે તે અમને મે-

હેતાજી બતાવો અને પ્રથમતો એ જણાવો કે સીધાના કોઠારો ક્યાં ભરાવ્યા છે." આ સાંભળી મદનમેહેતા વાતને હસી કાઢી તેને કહેવા લાગ્યા "ઠીકભાઇ ઠીક અમસ્તા લખવાથી બમણું લાવે એવો મૃત્યુ લોકમાં કોઇ રાજાકે શ્રીમંત મનુષ્ય પણ હોઇ શકે નહીંતો એ વેરાગી નરસૈયો શું લાવી શકવાનો હતો. કદાચ દશ વીશ નાગર અને સાધુના ટોળા સહીત આવતો હશે તેને તમે બમણું કહી મારી હાંસી કરતા હશો આવી વાત કરી રહ્યા છે એટલામાં તો દુંદભીના તોપોના નાળેના અને વાજીંત્રોના ઘોર નાદોનો મિશ્રિત અવાજ એકદમ સંભળાવા લાગ્યો. જેથી આખું વડનગર શહેર ખળભળી ઉઠયું, જ્યાં છેક વરઘોડો વડનગર શેહેર નજીક આવી પોહોચ્યો એટલે મદનમેહેતાએ પોતાની અગાશીમાં ચડીને જોયું તો પોતે લખ્યું હતું તેથી બમણું સૈન્ય તથા જાનૈયા પણ અસંખ્ય જોયા જેથી તેમને ખાત્રી થઇકે જરૂર મારાથી આ જાનનું પુરૂ પડવાનું નથી અને જરૂર મારી હાંસી થશે એમાં સંશય નથી માટે લાવો વિષખાઇ દેહનો ત્યાગ કરૂં એટલે દેખવું એ નહીં અને દાઝવું એ નહીં એવો વિચાર કરી નીચે પોતાના ઓરડામાં આવી અફીણ ઘોળી પીવા જાય છે એટલામાં દીક્ષીત આવી પોહોચ્યા અને વરઘોડાનું વર્ણન કરવા લાગ્યા, મદનમેહેતાએ કહ્યું " દીક્ષીતજી મને ખાત્રી છે કે હવે મારી લાજ રહેવાની નથી માટે હું તો દેહનો ત્યાગ કરીશ " દીક્ષીતજીએ કહ્યું "નારે મહારાજ એટલામાટે કાંઈ આવો અમુલ્ય જીવ કાઢી નંખાય એ શું બોલ્યા " મદનમેહેતાએ ઉત્તર વાળ્યો

" જુઓ દીક્ષીતજી સૈન્ય એટલું બધું છે કે કદાચ આ વડનગર રાજ્યનો સઘળો ખજાનો ખાલી કરવામાં આવે તોપણ જાનનું પુરૂં પડે તેવું જણાતું નથી તો પછી વૃથા આશા શી રાખવી માટે લાવો મને તો મરવા દ્યો એટલે પછી મારી આબરૂ જતી તો અટકે " આ પ્રમાણે વાત ચીત કરી રહ્યા છે એટલામાં તો વડનગર નૃપતિ પોતાને મેહેલથી પેલું સઘળુ લશકર જોઇ અચંબો પામી મદનમેહેતાને ઘેર આવી પહોચ્યો અને જુએ છે તો અફીણનો કટોરો પાસે પડેલો છે ને દીક્ષીત પાસે બેસી સમજાવી રહ્યા છે. તેથી શંકા કરીને મદનમેહેતાને તે પુછવા લાગ્યો " મેહેતાજી આ અફીણ શેનું અને શું ધાર્યું છે " મેહેતાજીએ નમ્રતાથી બે હાથ જોડીને કહ્યું નૃપેંદ્ર આટલી મોટી જાનનું પુરૂ કરવાની મારી શક્તિ નથી. અને એ વાત મારાથી કોઇને કહેવાય પણ શી રીતે તેથી સહુથી સરળ અને સેહેલો ઉપાય મેં એ શોધી કાઢયો છે કે દેહોત્સર્ગ કરવો એટલે પછી આબરૂ તો જાય પછી જેમ થવાનું હોય તેમ થાય" રાજાએ ઉત્તર વાળ્યો "અરે વૃદ્ધ મંત્રી એમ શું હામ હારી જાઓ છો મારો ખજાનો એક સમયે બીલકુલ ખાલી થઇ જશે તો પણ હરકત નથી અરે કદાચ મારા નગરના શેઠ શાહુકારોની લક્ષ્મી સઘળી ખરચાઇ જશે તો પણ હરકત નથી. પણ ગમે તેમ કરી પુરૂં કરીશું ધીરજ રાખો એમ અમુલ્ય જીવ ખોયાથી કશોજ લાભ નથી " આ પ્રમાણે રાજા મદનમેહેતાને બોધ દઈ રહ્યા છે તેટલામાં તો વરઘોડો નગરમાં આવી પોહોચ્યો અને વાજતે ગાજતે મદનમેહેતાને ત્યાં ઉતર્યો

તમામ દરબારી માણુસો જાનૈયાની સરભરામાં મંડી પડયા અને મદનમેહેતાને લઇ રાજા નરસીંહ ભકતના દર્શન કરવા સામા ગયા જાનૈયાને માંડવામા ઉતારો જ્યાં આપ્યો હતો ત્યાં મેહેતાજીએ પોતાના સંત સાધુઓ સાથે પડાવ કર્યો હતો. એટલામાં ઉતારામાં આવી મદનમેહેતા તથા રાજા પેલા દિક્ષીત દ્વારા પુછવા લાગ્યા કે "અમારા વેહેવાઇ કયાં છે? એટલે નાગરવેશે આવેલા યાદવોએ ભગવાન તરફ આંગળી કરી કહ્યું કે મદનમેહેતાજી, આ તમારા વેહેવાઇ" એટલે ભગવાને આદર સત્કાર કરી તેમને પોતાની પાસે બેસાડયા અને કહ્યું "મેહેતાજી તમારા ધન્ય ભાગ્ય કે તમે નરસિંહ રામ જેવા સુપાત્ર વેહવાઈ સોધ્યો" મદનમેતાએ કહ્યું "ભાઇ શોધ્યો તો ખરો પણ આ બધી જાન જોઇ મારો જીવ ગભરાય છે અને શંકા થાય છે કે મારી કોઈ રીતે આબરૂ રહે તેવું લાગતું નથી" ભગવાન બોલ્યા "મેહેતાજી ગભરાશો નહી વિશ્વંભર ઉપર ભરોસો રાખો તમારી લાજ તે જવા દેશે નહીં." વાક્ય સાંભળી મેહેતાજીને ધીરજ આવી એટલે ફરી પુછવા લાગ્યા કે "અમારા વેહેવાઇ કયાં છે કેમ જણાતા નથી" ભગવાને કહ્યું "ચાર યોજનના પડાવમાં કોઇ ઠેકાણે બેસી હરિકીર્તન કરતા હશે જરા જુઓતો જડી આવશે" આ સાંભળી રાજાસહીત મદનમેહેતા મેલાણમાં વેહેવાઇને શોધતા શોધતા જયા બે હજાર સાધુઓનો અખાડો જમાવી નરસિંહમેહેતા ભજનની ઝંડી મચાવી રહ્યા છે ત્યાં આવી પોહોચ્યા એટલે દીક્ષીતે દુરથી ઓળખાવ્યા એટલે મદનમેહેતાએ બે

હાથજોડી નરસિંહરામને નમસ્કાર કર્યા પશ્ચાત બન્ને વેહેવાઇ ભેટયા અને આનંદથી એક બીજાની મુલાકાત લીધી.

પ્રિય વાંચક વૃંદ પોતાથી બન્યુ તેટલું ખરચ કરી મદન મેહેતાએ ધામધુમથી પોતાની દીકરી જુડીબાઇના લગ્ન કર્યાં બૈરાઓમાં પણ લક્ષ્મી તથા રૂક્ષ્મણિને હાથે સઘળો કરભાર થયો. છેવટે વાજતે ગાજતે પરણીને વરકન્યા પાછા જુનાગઢ વીદાય થયા અને ભગવાન પોતાના યાદવો સહીત દ્વારિકા સિધાવી ગયા આશરે એકમાસ જુડીબાઇ જુનાગઢમાં પોતાને સાસરે રહી એટલે વડનગરથી તેડું આવ્યું જેથી પછી પીયેર ગઇ ત્યારબાદ થોડે માસે શામળપ્રસાદ દેવલોક પામ્યા અને જુડી બાઇ વીધવા થઇ એટલે મેહેતાજીએ કહ્યું કે " ભલું થયુ ભાગી જંજાળ સુખે ભજીશું શ્રી ગોપાળ " આ પ્રમાણે મેહેતાજીતો ઉપાધી ઓછી થવાથી અત્યંત ખુશી થઇ દીન પ્રતિદીને અધિકને અધિક કૃષ્ણકીર્તન કરવા લાગ્યા. કુંવરબાઇ પોતાના ભાઇના મરણથી અત્યંત ખેદ કરવા લાગી પણ અંતરયામીએ આપેલી જ્ઞાન બુદ્ધિથી ઉપરામ પામી પોતાને સાસરે સારો સંઘાથ જોઇ વીદાય થઇ.

# પ્રકરણ ૬ ઠું.

## પિતાનું શ્રાદ્ધ.

પુત્રને ગત થયાને આશરે ૭ માસ થવા આવ્યા એટલે ભાદ્રપદ બેઠો અને શ્રાદ્ધ પક્ષ શરૂ થયું, ભાદ્રપદની વદ સમીપને સોમવારે આપણા શિરોમણીનાં પીતાનું શ્રાદ્ધ હોવાથી તેમના મોટાભાઇ વણુસીધરે મોટી ધામધુમથી શ્રાદ્ધ કરવાનો નિશ્ચય કરી શ્રાદ્ધની સર્વ સામગ્રી તૈયારી કરવા માંડી. ન્યાત જાતમાં અને સગાં સહોદરમાં પણ નોતરાં કહેવડાવી દીધાં એટલે છેવટે નરસિંહ મેહેતાને ત્યાં આવી વણસિધર કહેવા લાગ્યા " અલ્યા નરસીંહ, કાલે આપણા પિતાનું શ્રાદ્ધ છે જેથી કાલે તારા ખટલા સહીત જમવાને વખતસર આવજે વળી બીજું એ કામ ભળાવું છુ કે જંગલમાં જઇ ખાખરના પાંદડાનો ભારો લાવી સહુને પુરાં પડે તેટલા પત્રળા અને પડીયા પણ બનાવી લેતો આવજે અને એટલા બધા માણુસોનું જમણવાર થવાનુ જેથી પાણીના બેડાં પણ ઘણા જોઇશે જેથી ખારૂં મીઠું પાણી ભરવાને પણ તારી સ્ત્રીને જરા સહવારમાં વેલાસર મોકલજે અને ઘઉં દળવાના હમણાં મારે ઘેરથી આવે તેની પાસે દળાવી પરોઢીયામાં મોકલી દેજે તેમજ આવતી કાલે સંત સાધુ અને વેરાગીઓના અખાડામાં ન ભટકતાં જરા ઘેર રેહેજે." આ વચન સંભળી મેહેતાજી પોતાના મોટાભાઇ વણુસિધરને કહેવા લાગ્યા "વણુસિધરભાઇ મારે મારા વેરાગીઓ પેહેલા અને તમે બીજી પેહેલી મારા

સાધુઓની સેવા પછી તમારૂં કામ. માટે તેતો ગયા વીના નહી ચાલે આપને માઠું લાગે તો બે કોળીઆ જરા વધારે જમજો પણ હું તો પેહેલેથી સત્ય કહીશ અને મારા ઘરમાંથી પણ તેની ઠાકોર સેવાથી જ્યારે પરવરશે ત્યારે આવી શકશે. " આ પ્રમાણેનું નિસ્પૃહતા ભરેલુ નરસિંહ મેહેતાનું બોલવું સાંભળી વણુસિધરને ક્રોધ ચડયો અને કહેવા લાગ્યા. " વળી ભીખારીને એટલો બધો મીજાજ. જો એવો બે પરવા છે તો બાપનુ શ્રાદ્ધ કેમ કરતો નથી. પાસે ન મળે કોડી અને ઉભી બજારે દોડી એવો તારો ઘાટ છે. વળી તારી રાંડને બીજા લોકોના દળણા ખાયણાં કરવા ગળ્યાં લાગે છે અને મારા ઘરનુ કામ કરતાં તાવ ચડતો હશે કેમ " આવા કઠોર વચન શ્રવણ કરી માણેકબાઇથી રહેવાયું નહી જેથી લાજ કાઢી બહાર આવી જેઠને કહેવા લાગી " જે તમારી સગલી હોય તેને રાંડ રાંડ કરજો મારે તો તમારે ત્યાં જમવા આવવું એ નથી અને તમારૂં દળણું ખાયણું કે પાણી છાણી ભરવું એ નથી. તમને મળશે તે પ્રમાણે તમે કરશો તો અમને જે ભગવાન આપશે તે પ્રમાણે અમે અમારે ઘેર આગવું શ્રાદ્ધ કરીશું તમે પચીસ બ્રાહ્મણો જમાડશો તો અમારા ગજા પ્રમાણે અમને જમાડવાના સંપત હશે તો તેમ કરીશું માટે અમારે તો તમારે ત્યાં ધર્મેએ પગ મુકવો નથી. " આ વચન શ્રવણ કરી વણુસિધર મેહેતા તો એકદમ ક્રોધ કરી ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા અને ઘેર જઇ પોતાની સ્ત્રીને સઘળી હકીકત કહી વણુસિધરની પત્ની તો કર્કશા હતી જેથી વણુસિધરને નરસૈયાને ત્યાં શું કામ ગય

બે બાબત તેમને ઠપકા આપવા લાગી અને કહેવા લાગી કે "મેં ક્યાં દીયર ઉપર દીકરી જણી છે કે હું ક્યારે એ દીયરે દેરાણીની જરાએ ઓશીયાળી છું. ના આવેતો દીવાલાં રહ્યાં." એમ બડબડતી હજાર છણકા અને છેકાટા કરી વણસિધરને એક તરણાથી પણ હલકા કરી નાંખ્યા. બીજો દીવસ થયો અને સહવાર થયું એટલે મેહેતી માણેકબાઇ, નરસીંહ મેહેતાને કહેવા લાગી "સ્વામીનાથ આપણે આજે આવુ શ્રાદ્ધ કરીશું?" મેહેતાજી બોલ્યા "ઘરમાં સીધાનુ તો ઠેકાણું નથી અને તમે કેવી રીતે શ્રાદ્ધ કરવાના છો." મેહેતીજી કહેવા લાગ્યા નાથ જુઓને તમારા મોટા ભાઈ આટલા બધા સુખી છે અને આપણે અન્નને અને દાંતને વેર એવી દુર્બળ સ્થિતિને ભોગવીએ છીએ કેવો પ્રભુને ઘેર પણ અન્યાય છે" મેહેતાજીએ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો સાધ્વી તેને ત્યાં જરાપણ અન્યાય સમજશો નહીં. આપણા જેવું આ દુનિયામાં કોઇ સુખી નથી પ્રભુના ભક્તને આ દુનિયામાં કશી ખામીજ નથી જો તમારી શ્રદ્ધા હશે તો વણસિધર ભાઈ શ્રાદ્ધ કરશે તેનાથી આપણે ત્યાં સવાયું થશે. માણેકગવરી કહેવા લાગી "સ્વામિનાથ ત્યારે મારી પાસે આ પાંચ વાલની સુવર્ણની એક ગાળી છે તે લઇ બજારમાં જાઓ અને તે વેચી તેનું સીધુ લઇ આવો અને ઘી પણ લેતા આવો તેમજ નોતરીયાને તથા શ્રાદ્ધ કરાવનાર ગોરને અને એક બ્રાહ્મણને જમવાનુ નોતરૂં દેતા આવજો એટલે હુ તમે તથા એ ત્રણ જણા મળી માત્ર પાંચજણની રસોઇ તૈયાર કરીશું અને આપણે આનંદથી શ્રાદ્ધ આપણે ઘેર

કરી જમીશું" મેહેતાજીએ કહ્યું " આખવી વારૂ ત્યારે આવો વાળી હું બજારમાં જઇ ઘી વિગેરે સીધાનું સર્વ શાહિત્ય લઇ આવું" એટલું કહેતા માણેકબાઇએ વાળી કાઢી મેહેતાજીને આપી એટલે મેહેતાજી વાળી લઇ ઘી લેવા બજાર તરફ ચાલતા થયા. મેહેતીજીએ ઘરનુ વાશીદુ પુંજો કરી સ્નાન દાન કરી ઠાકોરજીની સેવામાં પ્રવત થઇ અને પ્રભુને શ્રાદ્ધમાં મદદ કરવાને કાલાવાલા કરવા લાગી. નરસિંહમેહેતાતો પેલી વાળી લઇ બજારમાં જઇ વાળી વેચી તેમાંથી ઘીવીનાનુ સર્વ સીધું લઇ ઘેર આવ્યા ને મેહેતીજીને તે આપી કહેવા લાગ્યા કહો સાધરી ઘી વીનાનો સઘળો સામાન તમારો રસોઇ માટે આવી ગયો કહો સીધું કેટલા જણને પુરૂં પડી શકશે એટલે મને નોતરાં દેવાની સમજણ પડે." માણેકબાઇએ ઉતર વાળ્યો " સ્વામી આ તમે અનાજતો એટલું લાવ્યા કે જેમાંથી આપણે પાંચ સાત માણસ જમી શકીશું માટે માત્ર હું તમે ગોર તથા નેતરીયો અને ફક્ત એક બ્રાહ્મણ બસ એટલાનીજ રસોઇ થઇ શકશે માટે જાઓ તમે ગોરને તથા નોતરીયાને તેમજ કોઇ બ્રાહ્મણનો મળે ત્યાં સુધી ન્યાતનો નહિંતો છેવટે પરન્યાતનો એક બ્રાહ્મણને નોતરૂં દઇ આવો અને ઘીનો બદોબસ્ત કરતા આવો મને રસોઇ કરતાં વાર થવાની નથી. પણ તમારૂં ઠેકાણું નહીં. કોઇ ઠેકાણે કીરતન કરવા બેસી જાઓ તો પછી શ્રાધ શ્રાધને ઠેકાણે રહે અને તમને દહાડો ને રાત કયાં પડે છે તેની ખબર પણ ના રહે. માટે જ્યાં પાછા જાઓ ત્યાંથી વેળાસર આવજો. શ્રાદ્ધ પણ તમારેજ કરવું પડશે મેહેતાજી તો ગરુ

સાફ કડી હાથમાં તાળાચાઈ ઉપડયા. રસ્તે જતાં જતાં તેમનો પોતાનો ગોર સામો મળ્યો તેને જયશ્રીકૃષ્ણ કહી નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા “ ગોર મહારાજ આપને ત્યાંજ આવતો હતો પણ સારૂં થયું કે આપ સામા મળ્યા. જુઓ આજે મારા પિતાનું શ્રાદ્ધ છે માટે બપોરે જમવાનું આપણે ત્યાં રખજો.” ગોરે કહ્યું “ આપના મોટાભઈ કરે છે ને શું આપ પણ જુદું કરવા માગો છો ?’ મેહેતાજી બોલ્યા “ હા મારા નાથનો હુકમ હશે તો આપણે ત્યાં પણ આજે થશે. અને તેથી આપને જમવાનું કહુંછું ગોરે કહ્યું અમે તમારા ગોરસ્તો છીએજને ? પણ મેહેતાજી આપ કહો તેને નોતરૂં દઉં આવું નાહક આપ શું કામ તસ્દી લ્યો છો ? “ મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા “ હશે આમેને આમે હું નીકળ્યો છું ત્યારે કહેતો જઈશ આપને વૃથા પરિશ્રમ શા માટે આપું. ગોરે કહ્યું “ ના ના મેહેતાજી અમે તમારા બ્રાહ્મણ બાર વરસના ફેરા ખાનાર બેઠા છીએ ને તમે તસ્દી લ્યો તેતો અમારે શરમાવા જેવુ માટે લાવો હું જઈશ. આપને આપનુ બીજું કાર્ય હોય તે જઈને કરો ?” આ પ્રમાણે મેહેતાજી કહે હું જઈશ અને ગોર કહે હું જઈશ એવી હાંસાતુશી કરતે કરતે બન્નેએ ચાલવા માંડયું. નાગરોના સટાકચોરા આગળ રકઝક કરતા બન્ને આવી પોહોચ્યા એટલે ત્યાં બેઠેલા કેટલાક ખટપટી નાગર ગૃહસ્થોએ મેહેતાજીની મશકરી કરવાની શરૂ કરી અને તેમાંનો પેલો પરસદરાય નામનો નાગર ગોર પ્રત્યે પુછવા લાગ્યો “કેમ ગોર મહારાજ આજ

મેહેતાજી જોડે શી રકઝક માંડી છે. ગોરે જવાબ દીધો કાંઈ નહિં ભાઈયો, એતો આજે નરસિંહ મેહેતાના પિતાનું શ્રાદ્ધ છે જેથી નોતરાં દેવા જવું છે.” એ સાંભળી પરસદાય મેહેતાજી પ્રતિ બોલ્યા “ધન્ય ઘડી ધન્ય દહાડો કે મેહેતાજી આજે તમે આગવું શ્રાદ્ધ કરો છો ત્યારે તો તુલસીપત્ર પર રહે તેટલો તમારા કૃષ્ણ મંદિરનો પરસાદ અને બધાને પણ ચખાડજો કે જેથી અમારે દેહ પણ પાવન થાય. જોકે તમારા ભાઈ વણસિધર મેહેતાને ત્યાંથી તો નોતરાં આવી ગયાં છે પણ સાક્ષાત શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પોતે તમારી થાળી આરોગનાર એવા પવિત્ર તેના પરમ પ્રિયભક્ત તમે તેના ઘરનો પ્રસાદ પ્રાપ્ત થાય તો અમારો સર્વનો અવતાર સફળ થયો કહેવાય.” આવા શુશ્રુતા ભરેલા વાક્યોને સર્વ નાગરોએ અનુમોદન આપ્યું એટલે મેહેતાજીએ વિચાર્યું કે, વણસિધરના ઘ કરતા મારૂ ઘર અતિ પવિત્ર અને ભાગ્યશાળી સમજી મ રા નાથના પ્રસાદની આ સર્વ નાગરો ઈચ્છા ધરાવે છે તો જે શામ ને ભદ્ર, એની મેળે એને એ મારો શ્યામ સર્વને સુખશાંતિથી જમાડી તૃપ્ત કરશે માટે લાવ સાતસેં નાગરોને ઘેર નોતરાં ફેરવવી દઉં. એવો નિશ્ચય કરી ગોરને મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા. “ ગોર મહારાજ જાઓ ત્યારે સાતસેં ઘેર જઈ નોતરાં દઈ દ્યો કે નરસૈયાને ત્યાં તેના શ્રાધ્ધ નિમિતે આજે સંધ્યાકાળે સર્વ જણને જમવાનું છે તે પધારજો,’ ગોર સટાક ચોરે દ્વારિકાધીશની જય બોલાવી નોતરાં દેવા ચાલ્યો ગયો અને મેહેતાજી ઘીનો બંદોબસ્ત કરવા બ-

જાર તરફ સિધાવ્યા બજારમાં ચાલ્યા જાય છે તેવામાં એક વણિક તેમને ઇશારત કરી કહ્યું "પધારો જેશ્રી કૃષ્ણ મેહેતાજી પધારો મેહેતાજી આજે સહેજ ... શો સોદો ખરીદવા નીકળ્યા છો ?" મેહેતાજી બોલ્યા "... ઘી લેવા જાઉં છું. કારણકે મારા પિતાશ્રીના શ્રાધ્ધ નિમિતે મારે ત્યાં આજે જમણવાર છે અને આખી નાગરિન્યાત જમવા પધારનાર છે. માટે ઉત્તમ ઘી મળે તો લેવાનો વીચાર છે" તે દુકાનદાર વણિક ઉત્તર વાળ્યો "મેહેતાજી ઘી મોગરા જેવું આપું કહો કેટલું જોઇયે." મેહેતાજીએ કહ્યું "આસરે દશ મણ" દુકાનદારે કહ્યું "લાવો નાણાં" મેહેતાએ કહ્યું "નાણાં એક પખવાડીયા પછી આપીશ. અત્યારે સગવડ નથી દુકાનદારે કહ્યું "ત્યારે ઉધાર તો આપી શકતો નથી લાચાર. મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા "ત્યારે ભલે તમે નહીં અને તમારો ભાઇ જેના હૃદયમાં ભગવાન ઉતરશે તે આપશે. એમ કહી મેહેતાજી તો આગળ ચાલ્યા. થોડેક દુર ગયા એટલે એક બીજા ઘીના વેપારીઓ નમસ્કાર કરી જય રાધા વલ્લભ કહ્યા, અને મેહેતાજી પ્રત્યે બે હાથ જોડી નમૃતાપૂર્વક કહેવા લાગ્યો "બાપજી શું લેવા નીકળ્યા છો ? મહેતાજીએ કહ્યું "ભાઇ ઘી લેવું છે. પેલા દુકાનદાર અતિ ભગવાનનો ભક્ત અને મેહેતાજીને ચાહાનારો હતો જેથી મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યો "મેહેતાજી ઘી ઘી શું કરોછો આજ અહીં ભજન કરો તો તમે કહો તેટલું ઘી આપું" તમારાં જેવા સત્સંગી અને ભજની માણસથી ઘી કાંઇ વધારે છે. પણ આજે આપનું કીર-

તન સંભળાવો તો આપું " મેહેતાજીને કોઇએ ભજન કરવાનું કહ્યું એટલે જાણે ગોળનું ગાડું મળ્યું જેથી તેમણે ઉત્તર વાળ્યો અરે ભાઇ ત્યારે તું કહે કેટલીક વાર કીરતન કરી તને સંતોષ આપું હજી શ્રાદ્ધ તો સાંજકાળે છે અને અમારી નાગરી ન્યાત રાત સિવાય કદી જમવા માટે ભરાતી નથી જેથી ફુરસદ છે તો તું કહે તો હમણાંજ શરૂ કરૂં દુકાનદારે તેમ કરવા સંમતિ આપી એટલે મેહેતાજીએ દુકાનપર બેસી હાથમાં કરતાળ લઇ શ્રીકૃષ્ણ નામની ધુન જગાવા માંડી. કીરતનપર કીરતન ગાવા લાગ્યા. તેમના મધુર આલાપ તેમની નાગરિ સ્પષ્ટ વાણી અને તેની સાથે અત્યંત પ્રેમ સહિત ભગવાનનું ભજન રસ્તે આવનાર સર્વ કોઇના ચિત્તને હરી લે તેવું હતું. જેથી તેમનું ભજન સાંભળવા માટે આશરે એક કલાકમાં હજાર માણસ ભેગુ થઇ ગયું. મેહેતાજી તો ઘી વીગેરે લેવાનું ભૂલી ગયા અને પ્રભુ ભજનની ધુનમાં લીન થઇ ગયા.

મારો પ્રિય વાંચકવૃંદ હવે પેલા ગોર આખી નાગરિ ન્યાતમાં નોતરાં દઇ દીધેલાં જેથી આખી નાગરની ન્યાતે નરસિંહ મેહેતાને ત્યાં સર્વે જવું એવા ઠરાવ કરી ન્યાતના સમયની રાહ જોવા માંડી-વિઘ્ન સંતોષિ નાગરોએ મહોમાંહી જેમ ફાવે તેમ વાતો કરવા માંડી કે ભાન નરસિંહ મેહેનો જન્મ ધરીને આજે જ માત્ર જમણવાર કરે છે તો જરૂર સારૂ જમણ કરશે બીજો ઉત્તર દેવા લાગ્યો. શું ધુળ સારૂં કરશે. ઘરમાં તો હાંલ્લા કુસ્તી કરે છે ને શું એતે વેરાગી સારૂં જમણવાર કરી શકવાનો હતો ? આતો ન્યાતમાં જવું એટલા

માટેજ છે કે તે ન્યાતને જમાડે છે કે તે તુલસિ પત્ર અને એક સાગરનો ગાંગડો આપી વીદાય કરી શંખ વગાડી ઉભો થાય છે તેની આપણે ખાત્રી કરી શકીએ. ત્રીજો કહેવા લાગ્યો " અરે કદાચ કોઈ વૈશ્નવ શેવક ઉભો થઇ ગયો હોય અને પાશરીકા રસીના ગોળના લાડુનું જમણવાર નાગરી ન્યાતને તેના પિતાના શ્રાદ્ધ નિમિતે જમાડે તો ના ન કહેવાય બાકી ઘરમાં તો શંખ વાગે છે એ તો સહુ કોઇને ખબર છે " ચોથો કહેવા લાગ્યો " હા ભાઈ ત્યારે તેજ હું કહું છું કે રંડાપો તો રોકડો છે બાકી હેવાતનના ઉધારા છે. " પાંચમો વળી કહે છે " અમે તો નરસૈંગો જમાડે તો એ આવવાના નથી અને ના જમાડે તો એ જવું નથી આપણે તો વણસ્થિધરને ત્યાં જઇશું અને પાંચ પાટલા મુકીને જમીશું આ પ્રમાણે માંહોમાંહી નાગરો નરસિંહ મેહેતાની થેકડી કરવા લાગ્યા. પણ નરસિંહ મેહેતાની લાજ જાય તો સારૂ એવા ઇરાદાથી આખી ન્યાતે નરસિંહ મેહેતાને ત્યાંજ જમવાનો નિશ્ચય કર્યો. "

શ્રાધનો સમય થવા આવ્યો એટલે મેહેતાજી ઘી લઇ પાછા ન આવ્યા તે જોઇને માણેકગવરિને ચીંતા થઇ જેથી ભગવાનનું સ્મરણ કરવા લાગી. ભગવાને પણ વીચાર્યું કે મારો ભક્ત તો કિરતનમાં ગુલતાન બની ગયો છે અને ઘેર તો તેની સ્ત્રી શ્રાદ્ધ કરવાની રાહ જુએ છે. માટે લાવો હું જ નરસીંહ મેહેતાનો વેશ લઇ ભક્તને ત્યાં જઉ અને શ્રાદ્ધ વીગેરે કરી ભક્તની પત્નિની મનેકામના પુરણ કરૂં આવો નિશ્ચય કરી

ભગવાને અક્રુરજીને બોલાવી આજ્ઞા કરી કે તમે વણઝારાને વેશે સીધા સામાનની પોઠો ભરી નરસીંહ મેહેતાને ઘેર જઇ ખાલી કરો અને હું હમણાંજ આવી પોહોચું છું. "આજ્ઞા થતાંની સાથે અક્રુરજી વણઝારાનો વેશ લઇ પોઠો ઉપર સીધું ભરાવી જુનાગઢમાં મેહેતાજીને ઘેર આવ્યા અને મેહેતીજીને કહેવા લાગ્યા બ્હેન આ ભક્ત નરસીંહરામે સીધું મોકલ્યું છે તો ક્યે ઠેકાણે પોઠો ખાલી કરવી છે તે બતાવો" મેહેતાજીએ પોતાના મંદીરના વિશાળ ચોકમાં સર્વ સીધું નંખાવી દીધું અને ઘીની રાહ જોતાં બેઠાં એટલામાં નરસીંહ મેહેતાને વેશે ભગવાન આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા કેમ મેહેતાજી શ્રાદ્ધ સરાવનાર ગોર મહારાજ હજી કેમ ના આવ્યા મેહેતીએ કહ્યું. તમારા ભાઇ વણસિધર શ્રાદ્ધ કરવાના છે એટલે વખતે ત્યાં ગોર જવાના હોય તો કોને ખબર. શ્રીમંતનું સહુ કોઈ સગું થાય અને ગરીબનું કોઇ ન થાય. એ કે એનો ભાઇ બીજો પણ જ્યાં સુધી ન્યાતનો બ્રાહ્મણ શ્રાદ્ધ સરાવનાર મળે ત્યાં સુધી સારૂં નહીં તો પછી છેવટે પર ન્યાતનો લાવજો બાકી ગોરને હવે બોલાવો તો સારૂ કારણ કે શ્રાદ્ધનો સમય થવા આવ્યો છે. મેહેતીજીનું આ પ્રકારનું બોલવું સાંભળી ભગવાન ગોરને બોલાવવા ચાલ્યા. ગોરને ઘેર આવી તેને બોલાવવા લાગ્યા એટલે ગોરે ઘરમાંથી જવાબ દીધો "ભાઇ તમારે ત્યાં શ્રાદ્ધ કરાવા મારાથી નહીં અવાય કારણ કે તમે ભીખારી લોકો મને દક્ષણા વણસિધરની પેઠ આપી શકવાના નહીં અને વણસિધરને ત્યાંની દક્ષિણા જો તમારે ત્યાં આવું

તો જાય માટે મારે તો વણુસ્થિર મેહેતાને ઘેર શ્રાધ્ધ કરવાનું છે માટે બીજા ગોર બ્રાહ્મણને લઇ જાઓ મારાથી આવી શકાશે નહિ. આ વચન સાંભળી ભગવાને કહ્યું ત્યારે ગોર મહારાજ એક કાગળ લેઇ તે પર લખી આપો કે આજથી હું તમારો ગોર નહીં અને તમે મારા યજમાન નહીં ગોરે કહ્યું "લાવો લખી આપું એમ કરી ગોર તો વગર વિચારે ભગવાને કહ્યું તેમ લખી આપ્યું એટલે કાગળીયું લેઇ ચાલતા થયા. રસ્તે ચાલતાં એક હળખેડુ બ્રાહ્મણ મળ્યો. તેને કહેવા લાગ્યા "અરે મહારાજ તમે જરા મારે ઘેર આવી શ્રાધ્ધ ક્રીયા કરાવશો" પેલો બ્રાહ્મણ કેહેવા લાગ્યો મેહેતાજી હું ઔદિચ્ય સહસ્ર બ્રાહ્મણ છું અને ખેતીનો ધંધો કરૂં છું મને શ્રાદ્ધ કરાવતાં કે કોઇપણ કર્મ કાંડ કરાવતાં આવડતું નથી કારણકે હું બીલકુલ ભણેલો નથી એટલે આવીને શું કરૂં માટે બીજો કોઇ ભણેલો બ્રાહ્મણ શોધી લઇજાઓ કે તે વિધિસર શ્રાદ્ધ કરાવે "આ વચન સાંભળી ભગવાન બોલ્યા" "અરે મહારાજ જેવુ આવડે તેવું શ્રાદ્ધ કરાવજો પણ ચાલો અત્યારે હું બીજા બ્રાહ્મણ શોધવા ક્યાં જાઉં એમ કહી ભગવાને અતિ આગ્રહ કરી તે બ્રાહ્મણને જોડે લઇ ઘેર આવ્યા ઘેર આવ્યા તો મેહેતાજીએ ન્યાતની રસોઇની શરૂઆત કરી દીધેલી જેઇ પેલા બ્રાહ્મણને ઘેર લાવી અક્રૂર ઓધવ વીગેરે સાધુવેશે ઉભા હતા તેમને ભગવાને કહ્યું આ ગોર મહારાજને બેસવાને બાજઠ આપો અક્રૂરે બાજઠ આપી એટલે પેલો બ્રાહ્મણ તે પર બેઠો અને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો."

અરેરે આ નરસિંહરામ ભક્ત પોતાના બાપનું શ્રાદ્ધ કરવા અર્થે મને અહીં લાવ્યા તો ખરા પણ મને કશું આવડતું નથી જેથી શ્રાદ્ધ ક્રીયા હું શી રીતે કરાવીશ આવો મન સાથે પેલો બ્રાહ્મણ વીચાર કરે છે એટલામાં તો શ્રાદ્ધની સામગ્રીઓ તૈયાર થઇ અને નરસિંહ મેહેતાના વેશે ભગવાન શ્રાદ્ધ કરવા બેઠા. પેલા હળખેડુ બ્રહ્માણને શ્રાદ્ધ કરાવા પોતાની સામે બેસાડયો અને તેના મુખ ઉપર ભગવાને જરા સ્પર્શ કર્યો એટલે જેમ પાણીની ધારા છુટે એમ સરસ્વતિની ધારા છુટી અને સર્વ કર્મકાંડવિધીપૂર્વક શ્રાદ્ધ કરાવા લાગ્યો. બધા જોઇને દીંગ થયા કે થોડીક્વાર પેહેલાં આ બ્રાહ્મણને કશું આવડતું ન હતું અને એટલીવારમાં તેણે શી રીતે કર્મ કાંડ શ્રાદ્ધ કરવા માંડયું. પીંડ ઉપર દક્ષણા સુવર્ણ મોહોરોની મુકી એટલે પેલો બ્રાહ્મણ ઘણો રાજી થઇ ગયો. બે કલાક શ્રાદ્ધાદિથી પરવારી ભગવાન રસોઇના સાહિત્યની તૈયારી કરવામાં ગુંથાયા તમામ જાતના પકવાનો, તમામ જાતના શાકો, તમામ જાતની સ્વાદિષ્ટ ચટનીઓ, અથાણાં, રાયતાં અને અન્ય સામગ્રીઓ પણ તૈયાર કરાવી દીધી સમય થયો એટલે નાગરિ ન્યાત ભરાઇ ગઇ એટલે ભગવાને રત્નજડીત પાટલાઓ સુવર્ણના થાળી વાડકા તથા જળ પાત્રમાં લોટા અને પવાલું એમ દરેકને આપી દીધાં એટલે રસોઇ નીકળી થોડીવારે સર્વ સામગ્રી પીરસાઇ રહી એટલે સર્વ જમવા બેઠા જમી રહ્યા એટલે સર્વને ભગવાને દક્ષીણા આપી અને સંપુર્ણ સંતોષ્યા નાગરો તો સર્વ વિસ્મય થઇ અત્યતં રાજી થતાં થતાં ઘેર ગયા એટલે ભગવાન પણ

સર્વ સમજી દ્વારિકા તરફ સીધાવ્યા પશ્ચાત થોડીવાર થઇ એટલે મેહેતાજી ઘી લઇ ઘેર આવ્યા અને જુએ છે તો બધું પરવારી મેહેતીજી જમવા બેઠાં હતાં મેહેતીજી જોઇને કહેવા લાગ્યા " સ્વામિન તમે હમણાં જમી પરવારી ગયા અને પાછું આ ઘી શેનું લાવ્યા " મહેતાજીએ કહ્યું એ તો શ્રાદ્ધને માટે લાવ્યો છું. "મેહેતીએ કહ્યું" અરે શ્રાદ્ધ તો કયારનુએ થઇ ગયું અને નાગરિ ન્યાત બધી તમારા દેખતાં જમી ગઈ છતાં વળી ઘી અને શ્રાદ્ધ બીજું હવે શાનુ કહોછો શું ઘેલા થઇ ગયા કે બધું ભૂલી ગયા " મેહેતાએ કહ્યું " એમ શ્રાદ્ધ થઇ ગયું. જરૂર ત્યારે મારા નાથે મારા વેશે આવી આપણી સર્વ મનોકામના પુર્ણ કરી એ મારા વહાલાએ આવી નાગરી-ન્યાત જમાડી આપણી લજ્યા રાખી ધન્ય છે મારા પ્રભુ તમારા ગુણ જેટલા ગાઉ તેટલા થોડા છે એમ કરી ભગવાન ઉપર અતિ પ્રેમ આવવાથી પછી ભજનની ઝડી લગાવવામાં ગુલતાન બની ગયા. માણેકગવરિએ નાગરી ન્યાત જમી ગયા પછી શહેરના માગણ ભીખારી તથા એવા માગી ખાનારા સંતસાધુઓને બોલાવી જમાડયા અને તૃપ્ત કર્યા જેઓ નરસિંહરામને ધન્યવાદની સાથે આશીર્વાદ આપતા આપતા તેઓ વિદાય થયા.

---

—ૐ શ્રી તત્સત્—

# —પ્રકરણ ૭ મું.—

## હુંડીનો સ્વિકાર.

મારા પ્રિય વાચક વૃંદ, શ્રાદ્ધ ગયાને છ માસ પુરા થયા એટલે મેહેતાજીની ધર્મ પત્નિ માણેકબાઇ માંદી પડી અને આયુની અવધિ આવી રહ્યાથી ગત થઇ ગઇ. જે દીવસે તે દેવલોક પામી તે દીવસે પણ આપણી વાર્ત્તાના નાયક ભક્તશિરોમણિ નરસીંહમેહેતા તો કોઇક ઠેકાણે ભજન કરવા ગયા હતા. દેવલોક પામ્યા પછી મેહેલ્લાના ચાર પડોશીઓએ જઇ મેહેતાજીને સોધી કાઢી તેણીના મરણની ખબર કરી અને ખબર થતાંના વારમાં મેહેતાજીતો વધારે ને વધારે હર્ષથી શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની ધુન લગાવતા લગાવતા ઘેર આવ્યા "ભલુ થયું ભાગી જંજાળ સુખે ભજીશું શ્રીગોપાળ" એ વચન તે વખતે તેઓ બોલ્યા હતા અને અત્યંત ઉત્સાહ અને આનંદપુર્વક માણેકબાઇના શબને અગ્નિદાહ કરી તેણીના અસ્થિ (હાડકાં) તથા રક્ષા ( રાખ ) ગંગામાં પધરાવી ભજન કરતા કરતા ઘેર આવ્યા આ જોઇ આખા નગરની વસ્તી તથા રાજા સુદ્ધા પણ વિસ્મય પામ્યા કે સ્રી મરવાથી સર્વને શોક અને ખેદ થાય ત્યારે આ નરસૈંયાને હર્ષ થાય છે. કેવું આશ્ચર્ય; દુનિયાની કેટલાંક નિંદક કોઇ કહેવા લાગ્યા કે નરસિંહરામ તો

નિર્મોહ અને સંત પુરૂષ છે કોઈ કહે કે વિરકત અને પવિત્ર સાધુ છે. કોઇ કહે કે ભાઇ જેને ભગવાન મળ્યા પછી બીજી શેની તૃષ્ણા રહે કોઇ કહે કે અરે ભાઇ જાદુગર છે એ કમરશે તો જાદુગરી બીજી પરણી લાવશે. એમ જેમ જેને ફાવે તેમ બોલવા લાગ્યું. આપણા ભકત શિરોમણિ તો શ્રીકૃષ્ણના ચિંતન કરવા સિવાય અન્ય કશા તરફ કદી લક્ષજ આપતા ન હતા. આમ કરતાં કરતાં માણેકબાઇને વૈકુંઠ સિધાવ્યે એક અઠવાડીયું થયું અને ઉચ્ચ નાગરિ ન્યાતના રીવાજ પ્રમાણે અને વળી મેહેતાજીના ઉચ્ચ કુળના રીત રીવાજ પ્રમાણે માણેકબાઇની મર્ણ ક્રિયાની ચાર ન્યાતો (અર્થાત દશમુ, અગીઆરમું, બારમું અને તેરમું ) કરવાની તેમને ફરજ પડી જેથી ન્યાતો માટે દ્રવ્ય શા રીતે પ્રાપ્ત કરવું તેની ચિંતામાં ને ચિંતામાં નવમો દીવસ પણ વ્યતિત થઇ ગયો. દશમા દિવસનું પ્રાત:કાળ જયા થયું એટલે ભગવાનનુ કરવું અને ચાર સાધુઓ તેમનું નામ પુછતા પુછતા ઘરમાં દાખલ થયા મેહેતાજીએ તેમને આસન આપી બેસાડયા,જળપાન કરાવ્યું પશ્ચાત તેમના આગમનનું કારણ પુછ્યું. એ સાંભળી પેલા સાધુઓ પૈકીના આગેવાન સાધુએ કહ્યું "ભગત નરસિંહરામજી હમને બડે બડે ગૃહસ્થ લોકકું પુછા કીહમકો દ્વારિકાકી હુંડી કહાં માલેગી સબહીને યહી કહા કે નરસી ભગત કે વહાં જાઓ યહાંપર દ્વારિકાકી હુંડી મિલેગી વાસ્તે ભગત હમ બજબલિ સાધુ હુંડી લેનેકે લીયે આપકે પાસ આયે હય. હમ સાધુ લોકકો દ્રવ્ય લેકે મુસાફરી કરના ઉચિત નહિં હય. કબી મારગમેં ચોરચ-

બાર મીલજાય ઔર લુટ લેવે તો હમ સંતલોક નિરાધાર અને દુઃખી હો જાય ઔર તિર્થયાત્રાભિ ફિર કઠીન હોજાય આ તે આંપકે પાસ યે સાતસો રૂપયેકી થેલી રખખી જાતી હય આપ ઇસકી હુંડી લીખ દીજીયે કી હમકો વાપસ દ્વારિકા પુરીમેં વો રકમ હમકો મિલે આપકા નારાયણ ભલા કરેગા અગર યે તિર્થવાસિયોંપે આપ દયા કરકે હુંડી લીખ દોગે "

આપણા ભકતશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાએ સાતસોની થેલી જોઇ મનમાં વિચાર કર્યો " આજે દશાનાની ન્યાત કરવાની છે અરે ઠેઠ તેરમા સુધી ન્યાતો કરવાની છે. મારા માથે માણેકબાઇની મર્ણ ક્યાની ન્યાતો કરવા કદાચ આ સહેત રથી દ્રવ્ય મોકલ્યું હશે તો કોને ખબર. માટે લેઇ લેવાદે અને એ દ્વારિકાધીશ ઉપરજ હુંડી લખી આપુ એટલે ધણીએ તે હુંડી શ્રીકારી સાધુઓ જ્યાં હશે ત્યાં જઇ તેમની રકમ આપી આવશે માટે ગઇ તક જોશીએ ન વાંચે માટે લાવ હમણાંતો આ રકમ લેઇ તેનો સદુપયોગ કરૂં પછી મારો નાથ ધણીએ તેનું ફોડી લેશે. આપવાની ફિકર તેને અને લેવાની ફીકર મને પછી મારે લેઇ લેવામાં શંકાજ શા માટે રાખવી જોઇયે. વળી રકમ છે બરાબર એટલે ન્યાતો પણ થશે અને ભંડારો પણ થશે મારા વહાલાને પણ ભોગ ધરાવાશે અને એ રીતે સહુ કામ સધાશે માટે રૂપીયા લેઈ હુંડી લખી આપવામાં કાંઇપણ હરકત વિચાર કરતાં જણાતી નથી. આજથી દ્રવ્યનું તો કામ પડવાનું એમાં જરા પણ શક નથી માટે લક્ષ્મી ચાંલ્લો કરવા આવે અને હું મોઢું ધોવા જાઉં એતો કેવળ અનુચિત "

આવો મનમાં મેહેતાજી વિચાર કર્યા કરે છે ને પેલા આવેલા સાધુઓની માગણીનો ખુલાસો આપતા નથી એ જોઇ પેલા સાધુઓ ફરીથી કહેવા લાગ્યા " ભકતરાજજી કહદો હુંડી લિખ દોગે કી નહિં. હમલોગ આપકે પર આધાર રખ કે હુંડી લેને આયે હય ફિર આપકી જૈસી ઇચ્છા " નરસિંહમેહેતાએ આ સાંભળી ઉત્તર આપ્યો મહારાજ લાવો ત્યારે રૂપીયા લે છે તમને હુંડી લખી આપું એટલે તમે તે હુંડી દ્વારિકામાં જઇ શીકરાવજો. સાધુઓ કહેવા લાગ્યા " બૌત અચ્છા ભગત પરમાત્મા તુમારા કલ્યાન કરેગા. " આ પ્રમાણે કહી મેહેતાજીએ નીચે પ્રમાણે હુંડી લખી.

" સ્વસ્તિ શ્રી, દ્વારિકાપુરી મહાસુભસ્થાને પુજ્યારાધે અનેક સર્વે ઉપમા લાયક શેઠજી શ્રી, " શામળશા વાસુદેવ પાર સાત જોગ શ્રી જુનાગઢથી લિ. દાસાનુદાસ ચરણ કમલ અભિલાષિ મેહતા નરસિંહના સપ્રેમ જયશ્રીકૃષ્ણ વાંચશો. જત અત્રેથી ચાર નિર્થવાસી સાધુઓ પાસેથી રાખ્યા " રૂ. ૭૦૦ ) અંકે સાતસો પુરા નવા શિક્કાના ચલણી શીક્કાઇ, બરાબર તોલના, મુદત હુંડી પોહોચેથી ઠામ ઠેકાણું ચોકસ જોઇને તરતને તરત ગણી આપજો એક લિ. ના સપ્રેમ સાષ્ટાંગ. "

ઉપર પ્રમાણે હુંડી લખી મેહેતાજીએ પેલા ચાર તિર્થવાસી સાધુઓને આપી તેમને કહ્યું કે જાઓ હવે દ્વારિકામાં જઈ આ હુંડી શીરનામા પ્રમાણે શેઠ શામળશાને પોહોચાડજો એટલે તમને તે તરત રૂપીયા ગણી આપશે. એ શામળશા શેઠ ઘરના

એવા શ્રીમંત અને વટવાળા છે કે તમારી હુંડીને એક ઘડીનુ પણ રોકાણ ન થતાં તરત તેઓ શ્રીકારી દેશે. મારી લેવડ-દેવડ દ્વારિકાપુરીમાં માત્ર તેમનીજ સાથે છે અને એકથી ક-રોડ સુધી નાણા મારે નામે તેઓ ચુકવી આપે તેવા છે તમને ને અમારા શેઠનો પરિચય :નથી એટલે અગાઉથી શું કહેવું પણ જ્યારે તમે તેમની પાસે જશો ત્યારે તેમની શ્રી-મંતાઇનો, તેના વૈભવ તથા ઐશ્વર્યની અને તેમની વ્યવહાર કુશળતાની તમને ખબર પડશે. માટે સુખેથી સિધાઓ અને દ્વારિકાપુરીની યાત્રા નિર્ભયતાથી કરો." મેહેતાજીની આ પ્રકારની પ્રિયકર વાણી શ્રવણ કરી પેલા ચારે તિર્થવાસિ સાધુઓ હુંડી લઇ પૈયા મેહેતાજીને ત્યાં મુકી દ્વારિકાપુરી તરફ વીદાય થયા. એટલે મેહેતાજીએ પોતાના કૃષ્ણમંદીરમાં જઇ પેલી પ્રતિમા પ્રતિ ઘણા કરૂણાળુ સ્વરે, કહેવા લાગ્યા. "હે શરણાગત ભક્તવત્સલ દીન–બંધુ દીનાનાથ, આપના ભરોસે મેં આપના ઉપર એ તિર્થવાસીઓને હુંડી લખી આપી છે તો તેઓ દ્વારિકામાં પહોંચે કે સત્વર શીકારજો જો તેમ નહીં કરો તો તમારી પ્રતિષ્ઠાને હાની પ્રોહોચશે. હે દીનદયાલ દામોદર ! એથી મારી આબરૂ જવાની નથી પણ તમારી જશે તે જાણજો મારે તો કાંઇ લેવા દેવા નથી પણ લોકો આપની મશ્કરી કરશે આપના નામને ખોટ લાગશે આપનુ બીરદ જશે એમાં મારૂં કાંઇ જવાનુ નથી. આપનામાં મને સપૂર્ણ વિશ્વાસ હોવાથી મેં રૂપીઆ સાતની હુંડી લખી છે. કારણ કે પત્નિની મરણ ક્રિયા કરવાની આવશ્યકતા છે તે

આપનાથી અજાણ્યું નથી. છોકરાં છૈયાંને પરણાવવામાં મદદ કરી, પિતાનું શ્રાદ્ધ સાર્યું એમ અનેક અણીના પ્રસંગે આપે પ્રત્યક્ષ સહાય કરી છે તે બધું જગત જાણે છે તો આ પણ તેવું અણીનું કાર્ય સમજી આપ હુંડી શીકારશો એવી મને સંપૂર્ણ ખાત્રી છે. હે ભગવાન્ આપે અત્યારસુધી મને પોતાનો ગણી નીભાવ્યો છે તો હવે પણ નિભાવશો એવો મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે, હજી સુધી આપે કોઇપણ ઠેકાણે કોઇપણ ભકતના કામમાં ગેવચની થયા નથી તો મારા કામમાં સંપુર્ણતાથી વચનને પાળો છો તેમ પાળશો એમ નિઃસંશયપણે હું માનું છું હે દામોદર, મારો વેહેવાર, મારો ભાર અને મારો સર્વ આધાર, શામળીયા માત્ર એક આપજ છો. હુંડી જો પાછી ફરશે તો તમને દેવાળુ આપશે એમાં મારૂં કશું જવાનુ નથી. હે ભગવન્! આપે શામળશાના લગ્નમાં સેંકડો રૂપીઆ ખરચી નાખ્યા તો આ સાતસેંની રકમથી આપને ખજાને ખોટ આવવાની નથી માટે મારો ટેક નિભાવનાર આપ ધણી સમર્થ છો." આ પ્રમાણે પેહેલી કૃષ્ણ મૂર્તિ પ્રત્યે મેહેતાજીએ સ્તુતી કરી પશ્ચાત સરાવનાર ગોરને બોલાવ્યા અને ન્યાતની સામગ્રી લાવી એક તરફ રસોઇ શરૂ કરી અને તે ગોરને લઇ ગંગાએ દશમું સરાવા ચાલ્યા ગયા. નાગરી ન્યાતને ખબર પડી કે મેહેતાજી પોતાની પત્નિ માર્ણક્રિયાની ન્યાત રૂડી કરવાના છે. તેથી નાગરો ન્યાતના શાકપાંદડે એકઠા થયા અને પેલા તિર્થવાસીની હુંડી સંબધી માંહોમાંહી વાત કરવા લાગ્યા, એક કહે ' મહેતાજીની હિમતની બલિહારી છે, કે હુંડી લખી આપી'

બીજો કહે ' લખી આપી તેમાં શું વળ્યું, દ્વારિકામાં તિર્થવાસીને રૂપીયા મળે અને હુંડી શીકરાય ત્યારે ખરૂં બાકી જો જુઠાણું હશે અને રૂપીયા યાત્રાળુઓને નહિ મળે તો તેઓ પાછા આવી મેહેતાજી ઉપર ઠગાઇની ફરીયાદ માંડશે. ત્રીજો કહે ' અરે એમ તે થાય. મેહેતાજીને ભગવાન વશ છે એટલે ભગવાન તે ચારે તિર્થવાસીઓને શરાફનો વેશ લેઇ ગમે તે રીતે હુંડી શીકારી રૂપીયા આપી જશે ચોથો કહે " કંઇ વળી જાદુ બાદુ ચલાવી બનાવટી શીકાના રૂપીયા દ્વારિકામાં તેઓને મળી જાય તેવો ઉપાય રચ્યો હશે. " પાંચમો કહે ' નારે ભાઇ બનાવટી શીકાનાં નાણાં તે વળી તિર્થવાસીઓ સંઘરે કે ? શું કંઇ તેઓને આંખ નહીં હોય. એમ કંઇ એ લોકો લે તેવા નથી. આ પ્રમાણે શાકપાંદડે મેહેતાએ પેલા તિર્થવાસીઓને લખી આપેલી હુંડી સંબંધી વાતચિત કર્યા કરે છે એટલામાં સરાવી ગોરને લેઇ મેહેતાજી ઘેર આવ્યા ઘેર આવી જુએ છે તો નાગરીન્યાત શાકપાંદડે ભરાઇ હતી. મેહેતાજી તે જોઇ ઘણા પ્રસન થયા અને ન્યાતનો આભાર માનવા લાગ્યા. સંધ્યાકાળ પડી એટલે દશમાની રસોઇ તૈયાર થઇ અને નાગરીન્યાત ભરાઇ. દશમુ અગીયારમુ જો કે સુતકી જમણુ હતું તોપણ માણેકબાઇ આશરે પાંસતાળીસ ઉપરની વયે મરણ પામી હતી જેથી તેનાથી જેટલા સ્રીપુરૂષો નાની ઉમરના હતા તે સઘળા દશમાથી ન્યાતમાં મેહેતાજીને ઘેર જમવા આવ્યા હતા જેથી લગભગ પોણા ભાગની ન્યાત દશમાને દીવસે જમવા ભરાઇ હતી. જ્યાં વખત થયો એટલે ન્યાત જમવા બેઠી અને થોડીવારમાં જમી પરવારી મેહેતાજીના વખાણ કરતી કરતી વીદાય

થઇ. મેહેતાજીએ વધેલું ખાવાનું માગણ ભીખારીઓને વેહેંચી દીધું અને પાછા હાથમાં તાળ લેઇ કૃષ્ણ કીર્તન કરવામાં પ્રવૃત્ત થયા. બીજે દીવસે અગીયારમાની, ત્રીજે દીવસે બારમાની અને ચોથે દીવસે તેરમાની એમ ચારે ન્યાતો કરી નાગરી ન્યાતને સંતોષ પમાડી. અને પાંચમે દીવસે આખા જુનાગઢ શહેરના સંત સાધુઓનો ભંડારો કર્યો અને પોતાના ઠાકોરજીને પણ ભોગ ધરાવ્યો. એ રીતે મેહેતાજીએ પોતાની ધર્મપત્નિની ઉત્તરક્રિયા વીધિસર અને રૂડે પ્રકારે કરી.

પ્રિય વાંચકવૃંદ, હવે પેલા તિર્થવાસી ચારે સાધુઓ જૂનાગઢથી નીકળી એક અઠવાડીએ દ્વારિકાપુરીએ પહોંચ્યા. એક ધર્મશાળામાં મુકામ કરી દ્વારિકાધીશનાં તેમણે પ્રથમ દર્શન કર્યા દ્વારિકા...થના ગુગળી મુખીયાજીએ તેમને યાત્રાળુ જાણી ઠાકોરજીનો પ્રસાદ આપ્યો એટલે તેઓએ ત્યાંને ત્યાં આરોગી લીધો પશ્ચાત પેલી હુંડીના શારનામાના ઠામ ઠેકાણા સંબંધી તજવીજ કરવાને ગામમાં વિદાય થયા. પ્રથમ તો તેઓ બજારમાં જઇ શામળશા શેઠની દુકાન કયાં છે એમ દુકાનદારોને પુછવા લાગ્યા. પણ તેઓએ ઉત્તર વાળ્યો કે અહી કોઈ શામળશા નામના શેઠની દુકાન નથી. દુકાનદારોએ આટલું કહ્યું છતાં તેઓને ખાત્રી થઇ નહિ જેથી આખી દ્વારિકાપુરી ખોળી વળ્યા પણ શામળશા શેઠની પેઢીનો કંઇપણ પત્તો લાગ્યો નહિ જેથી છેવટે થાક્યા પેલી ધર્મશાળામાં જ્યાં પોતે મુકામ કર્યો હતો ત્યાં જઈ નીરાશ થઇ બેઠા સહવારથી સાંજ સુધી પેઢી ખોળવામાં તે ગુંથાયા હતા. પણ જયારે કોઇ ઠેકાણે પતો લાગ્યો નહિ ત્યારે તેમના હૃદયમાંથી શ્રદ્ધા ગઇ અને હુંડી અનાત્રટી

તથા ખોટી છે એમ સમજી અત્યંત વિમાસણમાં પડયા. બીજા દીવસનું સહવાર થયું એટલે દ્વારિકાપુરીના આગેવાન શેઠીઆ-ઓ અને સરાફોના પેઢીદાર પૈકીમાંના મુખ્ય અને નામીચા શેઠને ત્યાં જઇ પેલી હુંડી તિર્થવાસીઓએ બતાવી એટલે હુંડી જોઇ તે મુખ્ય શ્રીમંત વણિક તિર્થવાસીઓને કહેવા લાગ્યો. અરે યાત્રાળુઓ આ દ્વારિકામાં તો બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી, વૈશ્ય કે શુદ્ર વર્ણ પૈકી કોઇ વર્ણમાં શામળશા શેઠ નથી તેમજ તે નામની કોઇ પેઢી પણ ચાલતી નથી. અમે તો શામળશા એવું નામ કાને પણ સાંભળ્યું નથી. તમને બનાવટી હુંડી લખી આપી આટલા બધા રખડાવ્યા તેથી એમ લાગે છે કે તે હુંડી લખી આપ-નાર ઠગ હશે. જાઓ ભાઇ જાઓ પાછા જુનાગઢ જાઓ અને રૂપીયા તમારા લેઇ આવો નહિ તો મોઢે ને માથે ચાદર ઓ-ઢીને રડશો. લોભીયાને ધુતારા મળ્યા વગર રહે નહિ તે આનું નામ. 'ગર્થ ગાંઠે ને વિદ્યા પાઠે' એ ઘરડાઓની કહેવતને તમે બાજુ પર મુકી તેથી આવા પરતાયા. ભાઇ જાઓ પાછા જુનાગઢ રૂપિયા લેવા હોય તો નહિ તો આ હુંડીને ધોઇ પીઓ. દ્વારિકામાં શીકારાય તેવી નથી. આ સાંભળી ચારે તિર્થવાસીઓ મોટા નિસાસા મેલી દ્વારિકાની યાત્રા યાત્રાને ઠેકાણે રહી અને જુનાગઢના પંથે પાછા ફર્યા. આ પ્રમાણે જ્યાં નિરાશ થઇ પૈસા ચારે તિર્થ વાસીઓ જૂ-નાગઢ તરફ પાછા ફર્યા એટલે કૃષ્ણ પરમાત્મા પોતાના મંદી-રમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે " નિશ્ચે ભકતની હવે લાજ જવાની. માટે શામળશાનો વેશ ધારણ કરી ભકતની હુંડી અવશ્ય સીકારી લેવી જોઇયે, અને ભકતની પત રાખવી જો-

છયે. હું તે મારા નરસિંહ ભક્ત જોડે પ્રથમથીજ વચને બં-
ધાયલો છું કે વ્યહવાર અને પરમાર્થના તારા દરેક પ્રસંગને
હું નિર્વિંઘ્ને પાર પડીશ. આતો માત્ર સાતસેંજ રૂપીયાની બાબત
છે. પણ એક વખતે કદી સાત ખંડ નવ દ્વીપને દાટી નાંખે
તેટલા દ્રવ્યની તેને જરૂર હોય તોપણ તૈયાર છે. માટે લાવ
સમય સાધી તેની લાજ રાખું." કૃષ્ણ પરમાત્માએ આવો
નિશ્ચય કરી એકદમ અક્રુરજીને હાકમારી બોલાવતા વેંત
અક્રૂરજી આવી બે હાથ જોડી ઉભા રહ્યા એટલે ભગવાને કહ્યું
" અક્રુરજી તમે ઓધવ ગરૂડ વીગેરે ગુમાસ્તા બની સાતસો
રૂપીયાની કોથળી અને ચોપડા લેઇ તૈયાર થઈ જાઓ અને હું
શામળશા બનીશ. કારણકે નરસિંહભક્તના મુનીમ તરીકે તિર્થ-
વાસિઓને ભક્ત નરસિંહે લખી આપેલી હુંડી શીકારવા અર્થે
આપણે હમણાંને હમણાં જવાનું છે." રૂક્મિણીજી, નારદ વીગેરે
આ સાંભળી દીંગ બની ગયા અને અક્રુરજીએ નમ્રતાથી કહ્યું
" ભગવાન્ જેવી આજ્ઞા આ દાસ તૈયાર છે." લક્ષ્મીજીએ
ભગવાનની તે કૃતિ જોવાને સાથે આવવા હઠ લીધી પણ ભગ-
વાને નરસિંહ ભકતની પુત્રિના મામેરામાં તમને લઈ જવામાં
આવશે એમ કહી આશ્વાસન આપ્યું અને પોતે શામળશા
મુનેમ તરીકે બની તથા ઓધવ અર્જુન ગરૂડ વીદુર અને અક્રૂ-
રજી સહ રૂપીયા સાતસેની થેલી લઇ દ્વારિકામાં આવેલા ગોમ-
તીના ઘાટ ઉપર શ્રી જ્યાં પેલા તિર્થવાસિઆ, સ્નાન કરી
પશ્ચાત જુનાગઢ જવાને ઇરાદે જતા હતા ત્યાં આવી પોહો-
ચ્યા. શામળશારૂપે ભગવાને પણ બરાબર માતબર વણિકનો
વેશ ધારણ કરી દીધો. હતો અવળા આંટાની પાઘડી બાંધી

આગળ મોતીનો શિરપેચ લગાવી દીધો હતો. જમણા કાનમાં લેખણ પણ છટાદાર ખોસી દીધી હતી. હાથે વેઢ વીંટીઓ અને કંદોરો કડાં પણ પેહેરી દીધાં હતાં. ઝરીનો જામો અને ઝીકની ભરેલી મોજડીઓ વિગેરે પણ વાણીઆની પેઠે ધારણ કર્યાં હતાં આ પ્રમાણે ભગવાન શામળશા બની પોતાના ગુમાસ્તાઓને લેઇ પેલા ઘાટ ઉપર વિશ્રાંતિ લેવા અર્થે બેઠા એટલે પેલા ચારે તિર્થવાસિઓ ગોમતીમાં સ્નાન કરી બહાર આવી ધોએલા વસ્ત્રો પહેરવા લાગ્યા. ધોતીયું પેહરતાં પહેરતાં તે ચાર પૈકીનો વૃદ્ધ અને આગેવાન તિર્થવાસિ કે જેની પાસે ચોરનું દ્રવ્ય અનામત રેહેતું અને ખરૈચ ખુટણ વિગેરેનો વહીવટ પણ જે કરતો હતો તે આગેવાન તિર્થવાસિ પેલા ઘાટ ઉપર બેઠેલા શામળશાનો વેશ ધારણ કરેલો છે એવા ભગવાનને જોઈ કહેવા લાગ્યો "ભૈયા યેભી કોઈ સેઠ દીખાત હય ઉનસેભી પુછકે તપાસ કર લેવે" પેલા ત્રણે પ્રતિ ઉત્તર વાળ્યો 'હાં હો ભૈયા પુછનેમેં ક્યા હરકત હય" એ ઉપરથી પેલો આગેવાન તર્થવાસિ ભગવાન બેઠા હતા ત્યાં આવી નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યો "શેઠજી આપકા એક કામ હય યે એક હુંડી હય દેખોતો સચ્ચી હય યા બનાવટી." એમ કહી પેલી હુંડીનો કાગળ ભગવાનના ખોળામાં મુકો. ભગવાને તે કાગળ વાંચી તેમને કહ્યું અરે ભાઇઓ હુંજ શામળશા છું અને હુંજ એ નરસિંહ મેહેતાનો મુનેમ છું. હું તમને કેટલા દીવસથી શોધતો હતો. તે આજે તમારો પત્તો મળ્યો. લાવો હુંડી અને રૂપીયા તમને ગણી આપું, આ શબ્દો સાંભળતાંવેંત પેલા તિર્થવાસિઓના જીવમાં જીવ આવ્યો ને કહેવા લાગ્યા. "અચ્છા

અબતો ભગત લીજીયે યે હુંડી ઓર પૈસે દેદીજીયે." શામળશાએ કહ્યું "લાવો" એમ કહી હુંડી લઇ રૂપીયા સાતસે પેલા તિર્થ-વાસિને તેમણે ગણી આપ્યા પ્રશ્ચાત ભગવાને કહ્યું "હે.ર તિર્થ: વાસિયોએ નરસિંહ ભકત ઉપર તમને કોઇપ્રકારે વેહેમ આવ્યો હોયતો તે કાઢી નાંખજો લ્યો આ તમે બીજા વાટ ખરચના નાણા અને તે ઉપર સતશે આપ્યા તે મુદલ સમજી આ વ્યાજ સમજજો. પણ એ નરસિંહરામને દોષ દેશો નહિં. અમને ખોળવાની વાર લાગી. બાકી તેમાં તેમનો કશોજ વાંક નથી જે વાંક છે તે અમારો સમજજો. નરસિંહરામની હુંડી સાચી છે અને તે તમો અમોને મળ્યાથી શીકારી આપી છે." આ વચનો સાંભળી તિર્થવાસિઓ ઘણા ખુશ થયા અને રૂપીયા લેઇ તેમણે દ્વારિકાની યાત્રા કરી પશ્ચાત પોતાના સ્વ-દેશની વાટ લેવાને ઇરાદે દ્વારિકાપુરીમાં ચાલતા થયા. પ્રિય વાંચક વૃંદ જેને પરમાત્મા સ્હાય છે તેને આ જગતમાં કોઇ પણ વસ્તુ અલભ્ય નથી તેને પોતાનુ અને પારકું સમાન છે કારણકે પરમાત્મા સમસર્વત્ર બિરાજી તેની સર્વદા રક્ષા કરે છે. નરસિંહ મેહેતાને રૂપાયા લેતા એમ ખાત્રી હતી કે આ હું તિર્થવાસીઓની રકમ લઉ છું પણ કૃષ્ણ પરમાત્મા તેના વ્યાજ સુદ્ધાં તેમને ગણી આપવાને સમર્થ છે. પછી મારે શું કામ જરા પણ ભય રાખવો જોઇયે. પરિણામે આપણા ભકત સિરોમણિ નરસિંહ મેહેતા અડગ નિશ્ચયાનુસાર તેજ પ્રમાણે વ્યાજના વ્યાજ સહીત હુંડી શીકારી આપી જે સર્વને જ્ઞાત છે. જો ભકતને ભગવાનની ખાત્રી ન હોય તો તેવા કામ ભકત કરવાને સાહસ કરેજ નહિં પણ તેવી તેનામાં

ભગવાનજ બુદ્ધિ પ્રેરેછે આમ કરતો તેથી તને ગેરલાભ નથી અને તારી ઇચ્છા પાર પડશે. આ પ્રમાણે સાચા ભકતોને રહૃદયમાં પરમાત્મા નિરંતર સત્ય વસ્તુનું સ્મરણ કરતા હોવાથી ભકતોની કૃતિમાં કોઇ પણ દોષ જોવા એ એક મહદ દોષ છે એમ નિસંશય સમજવું. આ હુંડીની શીકરામણનો પત્ર પેલા દ્વારિકાના તિર્થવાસીઓએ પાછો નરસીંહરામને પોહોચાડયો હતો અને તે ઉપરથી નરસિંહ મેહેતા અતિ આનંદ પામી પોતાની ભકિતમાં નિરંતર સદૃઢ રેહવા લાગ્યા. નાગરિન્યાતને પણ ખાતરી થઈ ગઇ હતી કે મેહેતાજીને ભગવાન વશ વર્તે છે અને તેથી ગમે તેવું તે ઉંધું કરી બેસશે તો પણ સીધુથઇ જશે અને તેમનો ત્રિલોકમાં વાંકો વાળ થવા સંભવ નથી માટે હવેથી તેમની મશ્કરી કે ઠઠ્ઠો કરવો નહીં આવા વિચારથી નાગરિન્યાત પણ શાંત પડી અને મેહેતાજી પણ અહોરાત્રિ પોતાના કૃષ્ણકિર્તનમાંજ ગાળવા માંડયા.

# પ્રકરણ ૮ મું.

## ભકત સુતાનું સિમંત.

મારા પ્રિય વાંચકવંદ, આપણી વાર્તાના નાયક ભકતશિરોમણિ નરસિંહરામનો શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની મદદ ગૃહસ્થાશ્રમ સચવાયો તો ખરો અર્થાત હુંડી શીકરાવાથી સ્રીની ઉતરક્રિયા એ થઇ. પુત્રને વડનગર પરણાવેલો તે પુત્ર વધુ પણ આવતી થઇ અને થોડા માસ વિત્યા એટલે શામળશા પણ દૈવેચ્છાથી

ગત થઇ ગયો એટલે સંતતિમાં માત્ર પુત્રી કુંવરબાઇ તથા પુત્રની વિધવા એ બેજ મેહેતાજીના ઘરમાં હયાત રહ્યાં તેમાં એ કુંવરબાઇતો તેને સાસરે વળાવી હતી એટલે ભકતના ઘરમાં માત્ર બેશમાં પુત્રવધુજ રહી હતી. તેને મેહેતાજીએ ભક્તિરસનો પુરો રંગ લગાડયો હતો જેથી મેહેતાજી એક વખત જમના હોવાથી એક વખત રસોઇ કરી ઠાકોરજીને થાળ ધરાવી મેહેતાજીને જમાડતી હતી બાકી બીજો સઘળો વખત ઠાકોરજીની સેવામાં ગાળતી હતી. પુત્રિ કુંવરબાઇને જોકે સાસરે વળાવી હતી પણ તેને સાસરામાં જરા પણ સુખ ન હતું તેણીના શ્વસુર શ્રીરંગ મેહેતો તથા સાસુ અને અન્ય સાસરીયા તેને એક ગુલામડી કરતાં પણ હલકી ગણી કાહતા હતા તેમાં પતિ તરફનું તો તેને લેશ પણ સુખ ન હતું કારણકે તે લંપટ અને અતિ ક્રોધી સ્વભાવનો હોવાથી હલકે અને પલકે બિચારી ગરીબ ગાય જેવી કુંવરબાઇને અંતીશય મારતો એ ને દેરાણી જેઠાણીના ત્રાસનો તો બીલકુલ પાર જ રહ્યો ન હતો. આમ છતાં પણ કુંવરબાઇ સર્વ દુઃખ સહન કરી જેમ બને તેમ પોતાના પતિનું, પોતાની દેરાણી જેઠાણીઓનું તથા અન્ય સાસરીયાનું મન સંપાદન કરવા તરફ લક્ષ આપતી આમ કરતાં કરતાં એકાદ વર્ષ થયું એટલે પરમાત્માને કરવું અને કુંવરબાઇને ગર્ભ રહ્યો. એટલે નાગરી ન્યાતના રીવાજ પ્રમાણે સાતમે કે આઠમે મહીને મામેરૂ પોતાના પિતા કરશેકે નહિં તેની તે ચિંતા કરવા લાગી. છ માસ વિતવા આવ્યા છતા પોતાના સાસરીયાએ મેહેતાજીને એ વાતની ખબરજ કરી નહતી કારણકે નરસિંહ મેહેતા વિશે તેમણે એવો અભિપ્રાય બાંધ્યો

હતો કે એ વૈષ્ણવ સાધુ પેઠે ભીખ માગી પોતાનું પેટ ભરે છે તો વળી દીકરીનું મામેરૂ તે કયાંથી કરવાનો હતો માટે લખવાથી ફળ શું. આમ સમજી તેમણે મેહેતાજીને છેક સાતમો મહીનો બેઠો ત્યાં સુધી સિમંતની વાત જણાવીજ નહતી. છેવટે થાકી કુંવરબાઇએ પોતાની સાસુને કહ્યું "સાસુજી મામેરૂં મારે પીયર સમાચાર કહેવરાવ્યા વગર કોણ કરશે." સાસુએ કહ્યું "વહુજી તમે સમાચાર કહેવરાવાનું કહોછો તો અમોતો કંકુ છાંટી મનમાનતું મોસાળુ કરવા લખીશું પણ તમારા સાધુ પિતાની પાસે શંખ વાગે છે ત્યાં તે શું મામેરૂ પુરવાનો હતો. હવે તે કયાં તમારી મા જીવે છે તે મહીયરની આટલી બધી આશા રાખો છો. જે સગાથી અર્થ કાંઇ સરતો નથી તેને નોતરૂ દેવું એ શા કામનું અમે તમારા સાધુ પિતાને અત્રે બોલાવીએ તો તમારો સસરો તેની જોડે ઉભો રહેતો એ લાજ. તમને એને મળવાનું મન થાય છે અને અમે તો બોલાવીએ તો ઉલટાં ન્યાતમાં ફજેત થઇએ માટે બોલાવીને શું કરીયે" આ પ્રકારના મેહેણા શ્રવણ કરી કુંવરબાઇને અતિ ખોટું લાગ્યું પણ શું કરે સાસરામાં પરાધીન અને નિરૂપાય હોવાથી તેણીને સહન કર્યા સિવાય છુટકો ન હતો એટલે સહન કરી બેસી રહી પણ આખરે ન રેહેવાયું એટલે કુંવરબાઇએ કહ્યું "સાસુજી, દુર્બળ તોએ એ મારા પિતા છે. અહીં કદી એમને એમ આવી જશે તોએ બાપ દીકરી મળીશું એમાં આપનું શું જશે" આવા કુંવરબાઇનાં નમ્ર વચનો શ્રવણ કરી સાસુને દયા આવી જેથી તેનું બાઇને શ્રીરંગ મેહેતાને સર્વ હકીકત કહી. શ્રીરંગ મેહેતા સ્વભાવે

સાત્વીક અને દયાવાન હતા જેથી પોતાની સ્ત્રીનું વચન માની તત્કાળ તેમના વેહેવાઇ આપણા ભક્તશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાને નીચે પ્રમાણે પત્ર લખ્યો. તે પત્રનો મજમુન કવિ પ્રેમાનંદની વાણીના શબ્દોથી આ સ્થળે પદ્યમાં મુકવામાં આવે, થી પ્રિય વાચકવૃંદને તેની રસિકતા અને ભાવ સંપુર્ણ સમજાશે.

ચોપાઇ.

સ્વસ્તિ શ્રી જુનાગઢ ગામ, હરિજન વૈશ્નવના વિશ્રામ;
નાગરિ ન્યાત તણા શણગાર, સાધુ શિરોમણિ પરમ ઉદાર,
ભક્ત નાયક વૈશ્નવ ધણી, સદા કૃપા હજો કેશવ તણી.
સર્વોપમા જોગ કરૂણા ધામ, મેહેતા શ્રીપંચ નરસિંહનામ,
અહી સહુકો છે કુશળ ક્ષેમ, પત્ર લખજો આણી પ્રેમ;
એક વધામણીના સમાચાર અમ તમ ભાગ્યતણો નહી પાર,
કુંવરવહુને આવ્યું સિમંત, અમ ઉપર તૃઠયા ભગવંત.
માઘ સુદી સપ્તમી રવિવાર, તે દીન મુર્ત લીધુ નીરધાર,
તે દહાડે નિશ્ચય આવજો, સગાં મિત્ર સાથે લાવજો;
આણશોમાં તમ કાંઈ શંકાય, તમ આવે પામ્યા લાખટકાય,
ઉજળો સગો આવે બારણે, સોનાનો મેરૂ કીજે વારણે.
જો મેહેતાજી ન આવો તમો, ખરેખાત દુભાશું અમો,

એ રીતે પત્ર લખી બીડી શ્રીરંગ મેહેતાએ ખોખલો પંડયો કરીને પોતાનો ગોર હતો તેને બોલાવી તેના હાથમાં આપ્યો અને કહ્યું " ગોર મહારાજ તમે । ; નાગઢ જાઓ અને મેહેતાજીને પત્ર આપી પાછા સમાચાર લેઇ આવો કારણકે સિમંતના મુહુર્તનો દિવસ છેક પાસે આવે છે

તેમ તમને આવતાં જતાં રસ્તામાં આઠ દીવસ જશે તેમજ વેહેવાઇ નરસિંહ ભક્ત એવા માયાળુ છે કે બે દીવસ પણ રોક્યા વગર તમને વીદાય નહીં કરે માટે જેમ બને તેમ સત્વર વીદાય થાઓ." ખોખલા પંડયાએ કહ્યું "બહુ સારૂ મેહેતાજી હું જેમ બને તેમ જલ્દીથી પ્રયાણ કરી જુનાગઢ જઇ પત્ર આપું છું. પણ જરા કુંવરબાઇને કંઇ સમાચાર તેમના પિતાને કહેવરાવવા હોયતો તેમને મળી પછી જુનાગઢનો રસ્તો લઉં." શ્રીરંગ મેહેતાએ કહ્યું "વારૂ ત્યારે કુંવરની પાસે થઇને પછી જજો પણ આજને આજ વિદાય થઈ જજો નકામા બાજે ઠેકાણે વાતો કરવામાં કે તમારે ઘેર બૈરાં છોકરાંઓને મળવામાં વધારે વખત ગુમાવશો નહિં. જુઓ વેવાઇ વળોટનું કામ છે. માટે વખતસર સમાચાર ના પોહોચ્યા એમ ગણી ખોટું ન લગાડે માટે વેગે વિદાય થજો. પેલા ગોર ખોખલા પંડયા તો શ્રીરંગ મેહેતાએ પત્ર આપ્યો તે લઇ કુંવરબાઈ પાસે આવ્યા અને કેહેવા લાગ્યા "બ્હેન હું તમારા સિમંતની કંકોત્રી લઇને તમારા પીતાને આપવા જાઉં છું માટે કંઇ તમારે સમાચાર કહાવવા હોયતો સુખેથી કહો." કુંવરબાઇએ કહ્યું "પંડયાજી મારા પીતાશ્રીને ચોખ્ખું કહેજો કે આ પત્ર વાંચી મામેરૂ સારૂ લાવજો અને સંપત હોયતો આવજો નહિંતો આવશો નહિં કારણ કે નાગરી ન્યાત છે. એમને એમ આવશો તો ચાવી નાંખશે અને મારે ઝેર ખાઇ મરવું પડશે. માટે કંઇ પૃથ્વી ઉપર આપનું નામ થાય અને મારા સાસરીયાનું મેહેણું ભાગે તેવું મામેરૂં કરવું હોયતો આવજો કારણ કે જો આ અવસર એમને એમ જશે તો ભવ સુધી મેહેણું રેહેશે. નણંદ

ભોજાઇ દેરાણી જેઠાણી મેહેણાં મારશે અને દિયર શતરૂ થઇને સાલશે માટે કેહજો કે તમારે માથે વૈકુંઠરાય જેવો ધણી છે તો નાગરિન્યાત ધન્યવાદ આપે તેવું મામેરૂં લઇ ઝટપટ આવજો આટલું કહી કુંવરબાઇએતો ખોખલા પંડયાને જુનાગઢ તરફ વિદાય કર્યા. ખોખલ પંડયા પણ જરાપણ વિલંબ ન કરતાં જુનાગઢ વિદાય થઇ ગયા અને રાતદિવસ મુસાફરી કરી આશરે સાતેક દીવસ જુનાગઢમાં આવ્યા. આવીને નરસિંહ મેહેતાને આશ્રમે જઇ પેલો શ્રીરંગધર મેહેતાનો પત્ર આપ્યો એટલે મેહેતાજીએ તે કાગળ ફોડી વાંચ્યો અને પુત્રીના સિમંતની વધામણી આવી જાણી પોતાના કૃષ્ણ મંદિરમાં જઇ પેલી કૃષ્ણની પ્રતિમા આગળ બેસી તાલ લેઇ હરીનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા તેઓ પ્રભુને કહેવા લાગ્યા કે ભગવાન્ ! કુવરબાઇનું મામેરૂં કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો અને ઘરમાં તો એક ફુટી બદામ નથી માટે હે ત્રીકમજી આપને હવે ત્રેવડ કરવાની છે. આવા પ્રસંગોમાં દ્રવ્યનું કામ પડે છે માટે તે બાબત સગવડ કરજો. એટલું કહી પેલા ખોખલા પંડયાને બે દીવસ રાખી તેમની સંતોષકારક પરોણાગત કરી ત્રીજે દીવસે પત્ર આપી વિદાય કર્યો કે, અમે મામેરૂં લઇને તરતમાં આવી પહોચીએ છીએ માટે ફીકર કરશો નહી આ પ્રમાણે પત્ર આપી જયાં ખોખલા પંડયાને પાછા શ્રીરંગ મહેતા તરફ વિદાય કર્યા એટલે મેહેતાજીએ એક બે દીવસમાં જેટલા સંતસાધુઓ જુનાગઢમાં આવ્યા હતા તેમને એકઠા કર્યા અને કહ્યું કે સંતો ! પુત્રી કુંવરબાઇનું મામેરૂં લઇને આપણે જવાનું છે માટે તૈયાર થાઓ. નરસિંહ મેહેતાનું વચન શ્રવણ કરી સંત

સંત સાધુઓ તૈયાર થયા. મેહેતાજીએ કોઇની વેહેલ માગી લીધી. કોઇના બળદ માગી લીધા કોઈની ધુસરી કોઈની પીંજણીઓ એમ કરી ભાગી તુટી વેહેલ તૈયાર કરી અને તેમાં તાલ ઝાંઝ મંજીરા ઇત્યાદીનો કોથળો ભરી તેમાં મુકયો. વળિ છાપાં તિલક અને તુલસિની માળાના પણ કોથળા ભરાવી તેમાં મુકાવ્યા અને પેલી કૃષ્ણની પ્રતિમાને પણ એક દાબડીમાં ઘાલી પોતાના હાથમાં રાખી. એ રીતે મેહેતાજીએ સંત સાધુઓને લેઇ મામેરા અર્થે પોતાની પુત્રીને સાસરા તરફ જુનાગઢથી પ્રયાણ કરી દીધું. જુનાગઢની ભાગોળે બધો સંઘ લેઇ મેહેતાજી આવ્યા એટલે પેલી વેહેલના બળદો ગળીયા હતા જેથી બેસી ગયા એટલે સર્વે સાધુઓએ મળી પુછડું ઝાલી કૃષ્ણ બળદેવની જય બોલાવી. તેને ઉઠાડયા અને ચાલતા કર્યા. એમ રગડદગડ કરતા કરતા બાર દીવસે મેહેતાજી કુંવરબાઇના સાસરાના ગામે આવી પોહોચ્યા તેઓ તે ગામની ભાગોળે પોહોચ્યા તે વખતે બરાબર મધ્યાન્હ થયા હતા. તેમનો સાધુઓનો સાથ જોઇ આખું ગામ જોવા મળ્યું અને નાગરિ ન્યાત પણ જોવાને ટોળે મળી. સર્વ કોઇ મેહેતાજીનું મામેરૂં જોઇ હસવા લાગ્યું અને કુંવરબાઇને પણ થોડીવારમાં સમાચાર પોહોચ્યા કે તમારા વૈશ્નવ પિતા છાપાં તિલક અને તુલસિની માળાના ગાંસડા બાંધી મામેરૂ કરવા આવી પોહોચ્યા છે. આખો ન્યાતમાં છાપા તિલક ગોપીચંદનું અને માળાઓની લ્હાની કરશે અને તે ન્યાત પેહેરશે એટલે મામેરૂં થયું. આ સમાચર સાંભળી કુંવરબાઇને ઘણુંજ રડવું આવ્યું અને મન સાથે વિચારવા લાગી કે શું ત્યારે મારાભાઇ શામળશાના લગ્ન

વખતે વૈકુંઠપતિએ મને વચન આપ્યું હતું કે લગન કરતાં એ તારૂં મામેરૂં સબળીસ કરીશ ત્યારે શું તે વચન ખોટું માત્ર મને સારૂ લગાડવાજ કહ્યું હતું નાના તે ભકતવત્સલ ભગવાન પોતાના ભકતની લાજ ખુએ અને પોતાનું બોલેલું વચન ફોક કરે એ વાત કદી સંભવેજ નહિં. વારૂ જો તેમ હોય તો પ્રભુ કયારનાએ મારા પિતા જોડે મામેરાની બધી વસ્તુઓ લઇને આવ્યા ન હોય. પણ એ ત્રિલોકીનાથ છે. જો આવવા માગેતો એમને શી વાર. એક ક્ષણમાં બધું સાહિત્ય લઇને આવી પોહોચે. પણ તેમ કરવાની તેમની વૃત્તિજ નહિં હોયતો પછી કયાંથી આવે. ખેર જેમ તેમને કરવું હશે તે કરશે પણ મારા પીતા આવા સાધુ વૈરાગીને સાથે લઇ તીલક છાપા અને ઝાંઝ મંજીરાના કોથળા ભરી ના આવ્યા હોતતો સારૂ કે મારી આ નાગરિ ન્યાતમાં ફજેતી તો ના થાત. હજી પણ જો મને મળશે તો કહીશ કે પાછા જાઓ. જ્યારે આમ ફજેતી કરાવવી હતી તો શું કામ આવ્યા ?" આ પ્રમાણે કુંવરબાઇ ખેદયુક્ત વિચારો કરી રહી છે તેટલામાં મહેતાજી શ્રીરંગમેહેતાનેઘેર આવ્યા જે જોઇ શ્રીરંગમેહેતા તેમની સામા આવ્યા એટલે બન્ને વેહેવાઇ ભેટી પડયા. ઘરમાં લાવી મેહેતાજી બેસાડયા અને રૂડી રીતે આગતા સ્વાગતા કરી. જ માઇરાજે તથા નાગર મંડળે પણ મેહેતાજીની મુલાકાત લીધી. શ્રીરંગમેહેતાની પત્નિતો મેહેતાજીના સાથને જોઇ દીંગ થઇ ગઇ અને મન સાથે વિચાર કરવા લાગી કે આ દળદર આવ્યું. શ્રીરંગ મેહેતાએ મેહેલ્લામાં એક જુનું પડી ગએલું મકાન હતું તે મેહેતાજી અને તેમના સંગના ઉતારા માટે કાઢી આપ્યું. એ

ટલે મેહેતાજીએ પોતાના સર્વ સાધુમંડળ સહીત આપેલે ઉ-
તારે મુકામ કર્યો અને પેલી દાબડીમાંથી કૃષ્ણ મુર્તિ કાઢી
એક પવિત્ર સ્થળ શોધી લીપીગુંપી ત્યાં તે મુર્તિને પધરાવી,
અને પોતાના નિત્ય નિયમ પ્રમાણે કૃષ્ણ કિર્તન કરવામાં પ્ર-
વૃત થયા. બધા સાધુઓનો સાથ પણ તેમની જોડે ભજનમાં
ગુંથાયો. જોકે શ્રીરંગમેહેતાએ આપેલા ઉતારામાં જુવા મા-
કણ મચ્છરનો પાર ન હતો તોપણ સાધુવૃત્તિવાળા સાથે તે
બાબત ગણકારિ નહીં પણ ઉલટા પ્રસન્નચિત્તે પરમાત્માના
યશોગાન કરી ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા થોડીવાર થઇ એટલે
એક પછી એક નાગરિ ન્યાત મેહેતાજીના ઉતારામાં તેમને જોવા
આવી. કોઇ કહે ભાઇયો એમને કૃષ્ણ ભગવાન વશ છે પછી
શી ખોટ છે. કોઈ કહે કુંવરબાઇના મામેરાની છાબમાં શું આ
તીલક તુલસી ને શંખ મુકવાના છે કે શું ? કોઇ કહે આ
સાધુ વેરાગીઓ એક એક ગોપીચંદનની ગોટી આપશે એટલે
મામેરૂં પતી જશે આ પ્રમાણે નાગરિ ન્યાત ચાવી ચાવીને
મેહેતાજી અને તેમના સાથની ઠંડી મશકરી કરવા લાગ્યા. આ
પ્રમાણે જ્યાં મશકરીઓ થવા લાગી એટલે કુંવરબાઇને ખબર
પડી જેથી પોતાના પિતાને ઉતારે આવી કહેવા લાગી કે હે
પિતાજી આવું મામેરૂં તથા આવો સાધુ વેરાગીઓનો સાથ
લઇને ના આવ્યા હોત તો ચાલત પણ આથી તો ઉલટી મારી
અને અમારી બન્નેની મશકરી થવા જેવું થયું. હવે તમારી સાથે
મારી પણ પુરેપુરી હાંસી થવાની. નાગરિ ન્યાત મેણાના બાણો
મારી મારી વીંધી નાંખશે અને મરવા જેવું થશે. હે હરિ હવે
શું થશે ! આવો કરૂણાજનક નિશ્વાસ નાંખી કુંવરબાઇ અશ્રુ-

ધારે રડવા લાગી તે જોઇ મેહેતાજી તેણીને ધૈર્ય આપી કહેવા લાગ્યા "બાઇ નાહક જીવાત્મા શું કામ દુભાવે છે. શું કામ ખેદ કરે છે બેટા હજી પણ સમજતું ન પડી કે આપણું તે એ ત્રિલોકનાથ શામળીઓ પુરૂં કરે છે ને કરશે. તે લાજ અત્યાર સુધી રાખતા આવ્યો છે ને રાખશે. એ દીનાનાથ પોતે મોસાળુ કરશે બ્હેન બધીએ તેને ફીકર છે આપણે વ્રથા શા માટે ખેદ કે ચિંતા કરવી જોઇએ. આ સાંભળી કુંવર-બાઇ કહેવા લાગી કે દીનાનાથ તે શું કરશે પિતાજી તમે આ તે મામેરૂં કરવા આવ્યા છો કે મારા સાસરીયાને અને અત્રેની નાગરિ ન્યાતને તેમજ આખા ગામના લોકોને હસાવાને આવ્યા છો. હશે, આ હિણભાગી દુર્બળ પિતાની પુત્રીને સ્વપ્ને પણ સુખ સરજ્યું ન હોય તે ક્યાંથી મળે. મામેરામાં શંખતાળ ગોપીચંદન અને આ તુળસીની માળા સિવાયબીજું મામેરૂં પુરવાની વસ્તુ એક પણ દેખાતી નથી. વળી હું દુર્ભાગિનીની મા મરી ગઇ એટલે મહીયર પણ પડી ભાગ્યું અને સસરીયામાં કેમ પેટમાં પગ ઘાલીને રહી છું તે મારો આત્મા જાણે છે. માટે હવે આ દેહનો અંત આવે તો સારૂં કે દેખવું-એ નહીં અને દાઝવુંએ નહીં. આવા પ્રકારના પુત્રીના વચન શ્રવણ કરી નરસિંહ મેહેતા કહેવા લાગ્યા "બેટા જાઓ તમારી સાસુ પાસે અને જે જે વસ્તુ મામેરામાં પુરવાની જોઇતી હોય તો તે લખાવી લવો." આ પ્રકારનું વચન શ્રવણ કરતાની સાથે કુંવરબાઇને ભગવાને આપેલું વચન યાદ આવ્યું. એટલે તરત હૃદયથી સધીરી બની પોતાની સાસુ પાસે જઈ કહેવા લાગી. સાસુજી જે જે વસ્તુ જોઇતી હોય તેની એક

યાદી લખાવો એટલે તે મંગાવાની ગોઠવણ કરવામાં આવે. " આ સાંભળી સાસુએ કહ્યું " વહુજી તમારા પિતા મામેરામાં પુરવા માટે શંખ તાળ તિલક અને તુળસિની માળ સિવાય બીજું શું લાવ્યા છે તે યાદી કરાવો છો. અમે જોઇએ છીએ શુ તે લખાવીએ તમારા પિતા વેરાગી અને સાધુડીઓને જોઇતી વસ્તુઓ લઈ આવ્યા છે તે અમે કંઇ સાધુડાઓ નથી કે તે મામેરામાં સ્વિકારીયે. આ પ્રમાણે સાસુએ કરરાગો ભરેલું વચન કહ્યું તે સાંભળી કુંવરબાઇ રડી પડી એટલે વળી ઉપરથી સાસુ બોલવા લાગી " ઓ હો હો સાચુ કહીયે છીએ તેમાં વહુજી રડીને ઓશીયાળા શું કરો છો ? " કુંવરબાઇ કહેવા લાગી " સાસુજી એવો દુર્બળ દુર્બળ તો એ મારો બાપ છે મારો જન્મદાતા છે તે કંઇ મિથ્યા થવાનો હતો. એના પેટમાં હું બળીશ તેવી મારા પેટમાં બળનારી નથી. " આ પ્રમાણેની સાસુ વહુ બન્ને વચ્ચેની રકઝક થતી સાંભળી કુંવરબાઇની વડ સાસુ અતિ પવિત્ર વૈશ્નવ અને સંત સાધુઓમાં પુજ્યભાવ રાખનારી હોવાથી કુંવરબાઇની સાસુને ઠપકો દેઇ કહેવા લાગી " એ વહુને જરા પણ વઢશો નહિં. એના ભક્ત પિતાની લગની પ્રભુ સાથે એવી છે કે સાક્ષાત વૈકુંઠપતિ કૃષ્ણ પરમાત્મા પોતે આવી મામેરું પુરશે અને આપણે સહુ જોઇશું. માટે મારી વહુને કે તેના ભક્ત પિતાને જરા પણ કહેશો નહિં. વહુ બેટા આમ આવો હું તમને યાદી કરાવું તે લઇ તમારા પિતાને આપો. એ ન લખાવે તો ખાસડે મારી. આ પ્રકારના વડ સાસુના ઉપરાણ ભરેલા પ્રિતિપાત્ર વચનોથી કુંવરબાઇ સાસુ પાસેથી ઉઠી વડ સાસુ પાસે

યાદી લખાવા માટે જઈ બેઠી એટલે સ.સુ પણ જખમારી ચુપ થઇ બેઠી. અને વડ સાસુ અસલના નાગરિ ન્યાતના ઉંચા કુળને છાજતી મામેરાની પેહેરામણીની સામગ્રીની યાદી નીચે પ્રમાણે લખાવી જે મારા પ્રિય વાંચકવૃંદને કવિ પ્રેમાનંદની સરળ અને રસિક શૈલિમાં આપુંછું. તે કવિએ મામેરાની સામગ્રીની કુંવરબાઇની વડ સાસુએ લખાવેલી યાદી મારૂ રાગમાં લખી છે તે અમે પ્રગટ કરી રસિક વાંચકવૃંદના રસનો ભંગ ન થાય તેવા ઉદ્દેશને સેવ્યો છે. કુંવરબાઇને કાગળ આપી વડ સાસુ બોલી:-

રાગ-મારૂ.

લખો પાંચ શેર કંકુ જોઇયે શ્રીફળ લખો શતસાત વહુજી,
વીસમણ વાંકડીયા ફોફળ મળશે મોટી ન્યાત વહુજી.
પાંચ વસ્ત્રના પચ્ચીશ વાઘા ચાર ચોકડી તાસ વહુજી.
લખો પછેડી પંદર કોડી પટોળાં પચ્ચાસ વહુજી.
સાઠેક મુગટાને સો એક શણીયાં ચીર લખો ચાલીસ વહુજી.
બ્રાહ્મણને ધોતીયાં જોઇયે લખો તે કોડી ત્રીસ વહુજી.
બે કોડી જર કસીની સાડી રેશમી કોડી બાર વહુજી.
સાદી સાડી લખો ત્રણસે સાલ લખો શત ચાર વહુજી
ધર સાડી લખો દશ ને વીશ કોડી લખો બાંટ વહુજી.
છીંટ માળવી રેજા સો ને નવ કોડી લખો નાટ વહુજી.
મશરૂ ગજીઆણી દરીયાઇ લખો થાન પચાસ વહુજી.
હજાર બારસે લખો કાપડા લોકને જેની આશ વહુજી.
સોળસે લખો શેલાં સાળુ વળ પાનને આંક વહુજી.
આશરાપડતું અમે લખાવ્યું બાપ તમારો રાંક વહુજી.

આ પ્રમાણે વડસાસુએ યાદી કરાવી પશ્ચાત કહેવા લાગી કે બેટા તમારે એથી રંગે ચંગે વધારે કરીયાવર કરવો હોયતો એક હજાર સુવર્ણ મોહોરો રોકડી જમાઇને સોનાની સાંકળી એટલું વધારે બાકી તમને સોને મઢાવે તો એ તમારો બાપ છે એમાં અમારે શું. આ પ્રમાણેની યાદી લખી કુંવરબાઇ પિતા પાસે આવી પિતાને કહેવા લાગી " પિતાજી તમે મને મારા સાસરેથી શું શું જોઇયે તેની યાદી કરી લાવવા કહ્યું ત્યારે આ જુઓ મારી વડસાસુએ યાદી કરાવી છે કે તેમાનું કશુંએ આપણાથી બનો ના શકે. " મેહેતાજીએ પેલી યાદી વાંચી જોઇ એટલે તરત ચમકયા અને વિચારવા લાગ્યા કે આ ડોશીએ તો કાંઇ બાકીજ રાખ્યું નથી. મનમાં પાળી રાખી બરાબર પરમાર્થી થઇ લખાવ્યું છે કે જે મોટા લક્ષાધિપતિથી પણ પુરૂં પડી શકે નહિ. ધન્ય છે ધન્ય છે " આ પ્રમાણે મેહેતાજી ડોશીને માર્મિક ધન્ય વાદના ઉદ્દગાર આપે છે તેટલામાં પાછું કુંવરબાઇયે કહ્યું કે " પિતાજી ફરી યાદી લખાવી લે હું વાંચી ગઇ એટલે મારી નણંદે મસકરી કરીને કહ્યું કે માજી આટલું બધું લખાવાને બદલે એ મોટા પ્હાણા લખાવો કે તે સાધુપિતા છાબમાં મુકીને લાવી શકે આટલું બધું તે તેને કિયે જન્મે મામેરામાં આપવા કાજે મળવાનો સંભવ હતો. માટે પિતાજી મારાથી તો હવે મેહેણાં સહન થનાર નથી માટે તમે જેવા આવ્યા છો તેવા પાછા જુનાગઢ સિધાવે અને મને મારા દેહનો અંત લાવવા દ્યો એટલે પીડા મટે. " આ સાંભળી મેહેતાજી હસીને કહેવા લાગ્યા, પૂત્રી તમે જરાપણ ગભરાશો નહિ. આપણે અવસર ભુલી જઇએ પણ તે શામળીઓ ભુલશે

નહિં જરા ધીરજ ધરો અને વિશ્વાસ રાખો. તમારા સાસરીયાએ લખાવ્યું છે તેથી બમણું કરશે તેને કંઇ કોઇનું કરજે કહાડવા જવાનું નથી- માટે શાણી પુત્રી આપણી લાજ તે શ્રીહરિને હાથ છે. કાલનું વહાણું રૂડી રીતે વાયુ એમ જોશો. "આ પ્રકારના પિતાના નિશ્ચયાત્મક અને શ્રદ્ધાના વચનનો શ્રવણ કરી કુંવરબાઇને શ્રદ્ધા ચોટી જેથી આશાભેર પોતાના સાસરે ગઇ અને નિત્ય નિયમીત્ત પતિની સેવાપૂર્વક નિદ્રાવશ થઇ. બીજે દીવશે પ્રાતઃકાળ થયું એટલે મેહેતાજી સ્નાન ઇત્યાદિથી પરવારી પોતાની પેલી કૃષ્ણમૂર્તિનું પુજન કરવા બેઠા તે છેક મધ્યાન્હ સુધી પુજન કર્યું એટલે વેહેવાઇને ત્યાંથી જમવાનું તેડું આવ્યું એટલે પોતાની સાથેના તમામ વેરાગી સંતસાધુઓ લઇ શ્રીરંગ મેહેતાને ત્યાં જમવા ગયા. શ્રીરંગ મેહેતાએ સન્માનપૂર્વક બેસાડી જમવાને માટે ન્હાવાનું મેહેતાજીને કહ્યું એટલે મેહેતાજી વસ્ત્ર કાઢી ધાડવાનું વસ્ત્ર પેહેરી સ્નાન કરવા સારૂ ચોકમાં આવી બાજઠ ઉપર બેઠા. જયાં મેહેતાજી બેઠા એટલે કુંવરબાઇની નણંદે આવી શ્રીફળ મુકીયે તો ફાટી જાય એવું ધકધકતું ઉષ્ણોદક લાવી કુંડીમાં રેડયું એટલે મેહેતાજીએ કહ્યું "બ્હેન પાણી ઘણું ગરમ છે માટે સમોવણ કરવા સારૂ ઠંડા જળનો જરૂર છે." આ સાંભળતા નણદીએ મેહેતાજીને કરડાગીમાં કહ્યું "મેહેતાજી માગ્યા મેહ વરસે છે તો સમોવડ સારૂ ઠંડુ જળ એટલું મગાવી લ્યો ? ઘણાએ તમારા ભગવાન આવો અધરણા રેડી જશે." આ પ્રમાણેનું માર્મિક વચન શ્રવણ કરી મેહેતાજીએ કુંવરબાઇ પાસે ઉભી હતી તેની પાસે પોતાની કરતાળ માગી એટલે કુંવરબાઇએ તે આપી જેથી

તાળ વગાડી તેઓ ભગવાનની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે હે ભગવન્ સુધન્વા ઉપર તેના પિતા કોપ્યા હતા અને જેમ તેથી તેને તળવાને ધાકધાકતી તેલ કઢામાં નાંખ્યો હતો અને તેલ આપે શીતળ કરીને બચાવ્યો હતો તેમ મારી પણ લાજ રાખવાનો આપને વખત આવ્યો છે. હે પ્રભુ મને પણ મેઘવૃષ્ટિ કરી સમોવડ કરવા માટે શીતળ જળ આપો. હે દીનબંધુ આ નાગરિન્યાત મારી નહીંતો હાંસી કરશે અને તેથી તમારી પણ હાંસીજ થશે એ નિશ્ચે સમજજો. હે ભૂધર જેમ હુંડી શીકારી હતી, જેમ શ્રાદ્ધ કરી ગયા હયા, જેમ શામળશાને પરણાવ્યો હતો તેવીજ રીતે આ મામેરૂ પણ આપને કરવાનું છે. અને આ નાગરિન્યાતનું મ્હો બંધ કરવાનું પણ આપનેજ છે. મેંતો એજ વિશ્વાસ રાખ્યો છે અને તે વિશ્વાસના આપ ઘાતી નહીં બનો એવી મને સંપુર્ણ આશા છે તો હે વીઠલવર વરસાદ વરસાવજો અને આ તમારી એકની એક પુત્રી કુંવરબાઇને આપે શામળશાના લગ્ન વખતે જે વચન આપ્યું છે તેને સંપુર્ણ રીતે પાળજો. હે નોધરાને આધાર અપની ઓથેજ રહ્યો છું તેમ રાખજો. જેમ અત્યાર સુધી નભાવ્યો છે તેમ નિભાવજો. મારે અન્ય કોઇનો આ જગતમાં આશરો નથી તે તમે સારી પેઠે સમજો છો તો આપ આપનુ બીરદ રાખી આ દાસની વારે ધાજો ? હવે આપના વિના મારૂં કોઈ આ સ્થળે બેલી નથી માટે સત્વર પધારી આ સેવકનું ધર્મ સંકટ ટાળજો.” આ પ્રમાણે મેહેતાજીએ સુંદર આલાપની સાથે મલ્હાર રાગમાં કૃષ્ણ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના કરવા માંડી. અને જ્યાં અડધી ઘડી એક વિતિ

એટલે દશે દીશાઓમાંથી ખારે મેઘ ચડયા અને મુશળધાર વૃષ્ટિ શરૂ થઇ. મેહેતાજીને શીતળ જળ જોઇએ તેટલું મળ્યું તે ઉપરાંત એવો તો મૂશળધાર વરસાદ પડયો કે આખું ગામ રેલં છેલ થઇ ગયું અને ઘરોમાં પણ પાણી ભરાઇ ગયું જેથી ગભરાઇને તમામ લોકોએ આવી મેહેતાજીની ક્ષમા માગી અને શ્રીરંગમેહેતા, કુંવરબાઇની સાસુ વડસાસુ નણંદ ભોજાઇ વીગેરેએ આવી મેહેતાજીને નાકા લીટીઓ તાણી એટલે મેહેતાજીએ પાછી સ્તુતિ કરી એટલે વરસાદ ઉતરી ગયો અને લોકોની ગભરામણ બેઠી. આ જોઇ કુંવરબાઇ ઘણો હર્ષ પામી અને મનમાં નિશ્ચય પૂર્વક માનવા લાગી કે જરૂર શ્રીહરિ પોતે આવી મારૂ મામેરૂં રંગે ચંગે કરસે અને તેમણે આપેલું વચન પાળશે. પશ્ચાત મેહેતાજી સ્નાન કરી પોતાની સાથના સાધુ વેરાગીને પંગતમાં ભઇ વર્ણાશ્રમના નિયમાનુસાર જમવા બેઠા અને અન્ય સગાંવહાલાં પણ જમ્યા જમી પરવારી ઉઠયા એટલે શ્રીરંગ મેહેતાએ પાનસોપારી આપ્યા કે મેહેતાજી સત્વર પોતાને ઉતારે આવી પાછા પોતાના નિત્ય નિયમાનુસાર કૃષ્ણ કિર્તનમાં સાધુઓ સહીત પ્રવૃત થયા. કુંવરબાઇ પણ જમીઉઠી પરવારી પીતા પાસે આવી મામેરાની સામગ્રીઓ લાવી સર્વ સાહીત્ય તૈયાર કરવા માટે કહેવા લાગી જેથી મેહેતાજીએ ફરિ ભગવાનને વિજ્ઞપ્તિ કરી જેથી ભગવાન કોઇ શ્રીમંતનું રૂપ લેઈ અક્રુરઅને ઓધવ સહ ત્યાં આવ્યા જે જોઇ મેહેતાજી જાણી ગયા અને છાબ લાવી આગળ મુકી કુંવરબાઇને કહ્યું બેટા જાઓ હવે તમારા સાસરીયાને અને ન્યાતને આમંત્રણ મોકલાવો કે મારા પિતા મામેરૂં પુરે છે માટે જોવા ચાલો " આ સાંભળી કુંવરબાઈ

દોડતી જઇ પોતાની સાસુને એ વાત કહી અને સાસુએ તે ઉપરથી ગોરને મોકલી આખી નાગરિ ન્યાતમાં કુંવરબાઇના મામેરાની છાબ જોવાનાં તેડાં કર્યાં. થોડીવાર થઇ એટલે આખી નાગરી ન્યાત છાબ જોવા ટોળે મળી. મેહેતાજીએ છાબમાં શંખ પધરાવી શ્રીહરિનું સ્મરણ કરવા બેઠા નાગરિ ન્યાત માંહોમાંહી વાતો કરવા લાગી એક કહે આતે એ વેરાગીના મામેરૂં પુરવાના ઢંગ છે બીજી કહે અરે એતો શંખલા બની જશે ઘરચોલાં અને આખી ન્યાતમાં વેહેંચાશે. ત્રીજી કહે શું કુપાળ ઘરચોળાને બદલે છાપાં અને તુળસીની માળા એકેક સહુજણને આપશે. એમ વળી શંખ બદલાઇ ઘરચોળા થઇ જતાં હોયતો લાવોને હું આખા ગામના શંખ ભેગા કરી લાવું ચોથી કહે અરે નાના એક એક ઝાંઝનો જોટો બધાને આપે તે ઝાંઝ કુટજો અને આ ગોપીચંદન છે તે ચોળજો. પાંચમી કહે કંઇ ન મળેતો મુછો બે મોટા પથરા એટલે વેહેંચાઇ તેની સાથે માથું ફોડશે. આ પ્રમાણે નાગરણો મેહેતાજીની કરડાઇમાં મશકરીઓ કરે છે અને મેહેતાજીતો એકાગ્રચિત પોતાના ઈષ્ટ શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનું ધ્યાન ધર્યા કરે છે. કુંવરબાઇએ છાબ ખાલી જોઇને તથા નાગરિન્યાતની મશકરી જોઇ માથાથી તે પગ સુધી બળી ગઇ અને છેવટ આશા છોડી નિસાસા નાંખવા લાગી અને થોડીવાર થઇ અને તેનાથી ના રહેવાયું એટલે પોતાના પિતા પ્રત્યે કહેવા લાગી “ પિતાજી વૃથા આશા આપી મને શું કામ બાળો છો. આમ જ્યારે મારી થોડી કરાવી હતી તો શું કામ આવ્યા. આમજ જ્યારે કરવું હતું તો નકામો આ બધા મામેરાનો ડોળ શું કામ કર્યો ” મેહે-

તાજી કહેવા લાગ્યા બેટા તમને એકવાર કહ્યું ચુપ થઇ શ્રી હરિમાં વિશ્વાસ રાખી બેસો અને જે મારો વ્હાલો કરે તે તે સાક્ષી રહી જોયાં કરો. તમને તેણે શામળશાના લગ્નમાં જે વચન આપ્યું છે તેમાં સંપુર્ણ તમારી શ્રદ્ધા રાખો. આખું જગત વચનથી ફરી જશે પણ એ આપણો દીનાનાથ નહી ફરે એ નિશ્ચે જાણજે? માટે બાઇ ચિત્તની પ્રસન્નતા જાળવી તે પરિપુર્ણ પુરૂશોતમમાં આશા રાખો અને તે જે જે કરે તેને જોઇ તેની ચમત્કૃતિનો અનુભવ કરો. તે મારો શામળો કદી પણ લાજ આપણી જવા દેનાર નથી એક નિસંશય માનજે?" આ પ્રકારના નરસિંહ મેહેતાના વચનો શ્રવણ કરી કુવરબાઇના રહૃયમાં પાછિ પ્રસન્નતા, ચિત્તમાં સ્થિરતા ધૈર્ય, અને શ્રદ્ધાની સ્ફુરણાઓ ઉદ્દભવા લાગી. જેથી પિતા તાળ શંખ બજાવી પેલા પોતાની ઇષ્ટ વસ્તુ જે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની પ્રતિમા તે પ્રતિ મામેરૂં પુરવાની પ્રાર્થના કરી રહ્યા હતા તેની જોડે શાંતિથી કુંવરબાઇ ભાગ લેવા લાગી અને શ્રીમદ્ વિશ્નુ ભગવાનને અંતિમ વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગી કે "હે ભગવન્ આપે શામળશાના લગ્ન વખતે આ આપની પૂત્રીનુ મામેરૂ પુરવને જે વચન આપ્યું છે તે વચનના વિશ્વાસેજ ધૈર્ય ધરી રહીછું બાકી આપઘાત કરી મારા દેહનો અંત લાવવાના નિશ્ચય ઉપર આવી ગઇછું. માટે હે દીનબંધુ, દ્વારિકાધીશ કરૂણાના નિધાન કેશવ, સત્વર પધારી મામેરૂં પુરો અને પુત્રીની લાજ રાખો. મારા પિતાની ભક્તિના પ્રતાપથી આપે પ્રત્યક્ષ આવી આ પુત્રીને અભયવચન આપી તેને આ જન્મેજ ભવબંધનથી છુટી કરીતો પછી આ મારા પિતાને માથે મામેરાનું

રૂણુ રહેતો એ કલંક મારા પિતાને શિરે નથી પણ તે આપના શિરે છે." આપણા ભક્તશિરોમણિએ પછી મૃદુ અને પ્રિય વાણીથી સરંગ રાગમાં મધુર નાદથી કૃષ્ણ પરમાત્માને જે વચનો સ્તુતિરૂપે કહ્યાં તે કવિવર્ય પ્રેમાનંદની રચના અતિ રસાત્મક હોવાથી આ સ્થળે આપવામાં આવે છે જે મારા સજ્જન પ્રિય વાંચક ભક્ત જનોને વધારે રસિક થઇ પડશે.

સારંગ.

જય દામોદર બાળમુકુંદ, નર્ક નિવારણ પરમાનંદ.
વિશ્વેશ્વર વૃંદાવનચંદ, દેવકીનંદન આનંદકંદ.
ગોપીનાથ માધવ ગોવિંદ, જયમુકુંદ તોડો ભવબંધ.
ગરૂડધ્વજ ભુધર ગોપાળ, અનાથ બંધુ દીનદયાળ
હું સેવકની લઇ સંભાળ, મામેરાની કરજો ચાલ.
" તમ કિરતન કરૂં ગ્રહી તાળ, ન્યાત નાગરિ દેતી આળ
અતિ દોહેલો લોકચાર, લજ્જા રાખજો આણીવાર
હો મુજ શેઠતો નંદકુમાર, શું કરશે પાપી સંસાર
પ્રતિપાળ ક્યો છો આ દાસ, જેથી રહ્યું તમવિશ્વાસ
અમરિખનો નીવાર્યો ત્રાસ, ભોગવ્યો તો આપે ગર્ભવાસ
મચ્છતણો લીધો અવતાર, શંખાસુર કીધો સંહાર
કમઠરૂપ ધર્યું મોરાર, ચૌદ રત્નમણિ કાઢયા બહાર
હિરણ્યાક્ષને નાખ્યો કાપી, ધરણી સ્થિર કરીને સ્થાપી
શ્રીગોપાળ મામેરૂં કરો, ડાલી છાબ સોનૈયે ભરો.

ઉપર પ્રમાણે જ્યાં મેહેતાજીએ સ્તવન કર્યું કે તરત શ્રીમાન્ વિશ્નુ ભગવાનને વૈકુંઠમાં ચિંતા થઇ અને તેથી મોટી બુમ પાડી.

ગરૂડ કય ગરૂડ કર્યા ! એવા અવાજે રહ્લાસ્થના પ્રતિહારો અને દ્વારપાળોને પુછવા લાગ્યા. વૈકુંઠપતિની બુમ શ્રવણ કરતામાં લક્ષ્મી જી વગેરે પટરાણી દોડીને ત્યાં આવીને કહેવા લાગી ભગવાન શી આજ્ઞા છે? "ભગવાને કહ્યું" અરે ચાલો ચાલો ભક્ત નરસિંહની પુત્રીને વચન આપ્યા પ્રમાણે આજે મામેરૂં પુરવા જવું છે એકક્ષણ પણ વિલંબ થઇ શકે તેમ નથી. " આ પ્રમાણે કૃષ્ણ ભગવાનની આજ્ઞા થતાંની વારમાં સર્વે પટરાણી તૈયાર થઈ ઓધવજીને હાથમાં ગજ આપી રુનમ બનાવ્યા અને બીજા યાદવોને ગુમાસ્તા બનાવ્યા કૃષ્ણ પરમાત્મા પોતે શેઠ બની કુંવરબાઈના સાસરાને ગામ ગરૂડ વૈમાનમાં બેશી આવી પહોંચ્યા. ગામની ભાગોળે પડાવ નાંખ્યો અને મોસાળાની છાબ લક્ષ્મીજીના હાથમાં આપી શ્રીરંગધર મહેતાના ગામની ભાગોળેથી ગાતાં ગાતાં શ્રીરંગધરે આપેલા નરસિંહ મેહેતાના ઉતારા તરફ ચાલતાં થયા. ભગવાને તથા ઓધવજીએ આગળ જઇ નરસિંહ મેહેતાને મોમેરૂં લાવ્યાના સમાચાર કહ્યા. આપણા ભક્ત શિરોમણિ તો ભગવાનને જોતાવેંત ઘણા હર્ષથી ભેટી પડયા. અને કહેવા લાગ્યા. ' વાહ પ્રભુ આટલી બધી વાર? શું આજે આ ભક્તની લાજ લેવી ધારી હતી. વાહ ભગવન્! છેકજ આ દુર્બળદાસને વિસારી મુકવાનો વિચાર કર્યો હતો કે શું?" ભગવાને જવાબ દીધો ભક્ત નરસિંહ અણી વખતે હું આવ્યા વગર કેમ રહું અને મેં કુંવરબાઇને વચન આપ્યું છે તે મિથ્યા કેમ થવા દઉં. હવે તમે બેઠા બેઠા જુઓ હું બંધુએ કરૂં છું. કુંવરબાઇના મનમાનતા કોડ પુરૂં છું અને નાગરી ન્યાત માગે તેનાથી તેના સીમંતમાં સવાયો ડારીયાવર કરૂં છું કુંવરબાઇ

આવાં ભગવાનના વચન શ્રવણ કરી ભગવાનના ચરણમાં ઢળી પડી અને કહેવા લાગી હે ભગવાન ! આપ તો મારા ભવો ભવના પિતા છો આપે શામળશાના લગનમાં મને વચન આપ્યું છે તે યાદ કરો અને પુત્રીની લાજ રાખો ! હવે આપના સિવાય કોઇનો આશરો નથી. ભગવાને કહ્યું બેટા તું હવે નિશ્ચિંત થા અને સોમણની તળાઇમાં સુઇ રહે તારાં સાસરીઆને તો શું પણ આખી ન્યાતને સંતોષ ઉપજે તેવો કરીયાવર કરીશ કુંવરબાઇ એ સાંભળી પ્રસન્ન થઈ અને લક્ષ્મીજી તથા અન્ય યાદવ સ્ત્રીઓ જે નાગરણોની બની ટોળે મળી ગાતી હતી ત્યાં જઇ સર્વને પગે લાગી યદુપતિને શેઠ તરીકે યાદવોને ગુમાસ્તારૂપે અને યાદવ-સ્ત્રીઓને નાગરાણીઓ તરીકે જોઇ આખી નાગરીન્યાત વિસ્મય પામી. પછી છાબ પુરી લક્ષ્મીજી તથા સ્ત્રીમંડળ નરસિંહ મેહેતાને ઉતારેથી મોસાળુ ચડાવી આખું ગામ ફરી શ્રીરંગધર મેહેતાને માંડવે ગયાં અને લક્ષ્મીજીએ છાબ ઉતારી કુંવરબાઇની સાસુ આગળ મુકી એટલે વેવાણ લક્ષ્મીજીને કહેવા લાગી " બાઇ તમારે અને નરસિંહ મેહેતાને શો સંબંધ છે તે તમે તેમની વતી આટલું બધું કરો છો ? " લક્ષ્મીજીએ કહ્યું ' મારા ધરવાળા મેહેતાજીના પરમમિત્ર થાય છે જેથી તેમણે પોતાની પેઢીમાં પણ નરસિંહમેહેતાનો અડધો અડધ ભાગ રાખ્યો છે. અમારી પેઢીનો અને અમારા ધરનો બધો કારભાર નરસિંહમેહેતા કરે છે અને તેમને પુછ્યા સિવાય મારા ધરનું કોઇ પણ પાણી સુદ્ધાં પણ પીતું નથી. વેવાણે પુછ્યું બાઇ તમારા ધણીની શેની પેઢી ચાલે છે? "લક્ષ્મીજીએ કહ્યું" નાણાવટીની પેઢી ચાલે છે. વેવાણે પુછ્યું તે પેઢી કીયા

દેશમાં ચાલે છે ? લક્ષ્મીજીએ કહ્યું "અમારી પેઢી દ્વારિકામાં છે" આ સાંભળી વેવાણ તો દિંગ બની ગઇ, અને તેથી પોતાના ધણી શ્રીરંગધર પાસે જઈ કહેવા લાગી કે જુઓ જુઓ આપણે જાણતા હતા કે કુંવરબાઇનો બાપ સાધુ ભીખારી છે પણ તેમ નથી તેમની તો આ શેઠની ભેગી સહીયારી મોટી દ્વારિકામાં પેઢી ચાલે છે. શ્રીરંગધરે જવાબ વાળ્યો " હા તેમજ જણાય છે. દ્વારિકા જેવા દુર દેશાવરમાં જઇ કોઇ વેપાર કરે તો આપણને અહીં ખબર પડવાનો ઓછો સંભવ રહે છે એ તો સ્વાભાવિક છે. ઓહો હો મેહેતાજીની આવડી મોટી પેઢી ચાલે છે પણ જરા પણ તેમને મોટાઇ તો છેજ નહિ. ખરી વાત છે પુરો ભરેલો ઘડો કદી પણ છલકાતો નથી. લ્યો ચાલો હવે મામેરૂ પુરવાનું કામ શરૂ કરો. ખોખલા પંડયાએ ભગવાનને જઇ કહ્યું કે "વેવાઇએ કહેવરાવ્યું છે કે હવે મોમેરૂ પુરવાનો વખત થયો છે. " આ સાંભળી ભગવાન ઓધવના હાથમાં ગ. કાતર આપી તથા બીજા ગુમાસ્તાઓને કાંઇ દ્રવ્ય વસ્ત્રના પોટલા લેવરાવી શ્રીરંગધર મેહેતાને ઘેર આવ્યા અને કુંવરબાઇને બોલાવી પોતાની પાસે બેસાડી યાદવ ગુમાસ્તાઓને વસ્ત્રના ગાંસડા છોડવા કહ્યું. યાદવોએ ભગવાનની આજ્ઞા થતાંની સાથે ગાંસડા પોટલાં બધા છોડી નાંખ્યા એટલે પામરીઓમાંથી એક ભારે કસબીપામરી લઇ કુંવરબાઇને તે આપી ભગવાન કહેવા લાગ્યા " લ્યો બેટા આ પામરી તમારા સસરાજીને આપો અને પગે લાગો ! કુંવરબાઇ પામરી લઈ સસરાને આપી પગે લાગી પાછી જ્યાં બેઠી હતી ત્યાં વિવેકપૂર્વક આવી બેઠી. પછી ભગવાને સોળે શ્રૃંગારના દાગીના

જેમાં ભર્યાં હતા તે રત્નજડીત ડાબડો લેઇ કુંવરબાઇની સાસુને આપવા કહ્યું એટલે કુંવરબાઇએ તે લેઇ "સાસુજી લ્યો આ મારા રંક પિતાની પેહેરામણી" એમ કહી પોતાની સાસુને આપ્યો. સાસુ તો દાબડોજ જોઇ દિગમૂઢ બની ગઇ અને જ્યાં તે ઉઘાડી એમાં નજર કરી તો અમુલ્ય હીરા, માણેક અને સુવર્ણના સોળે શણગાર જોઇ ત્યાંને ત્યાં ઠરીજ ગઇ અને કુંવરબાઇ ઉપર ઘણી પ્રસન્ન થઈ કહેવા લાગી " વહુજી તમે તો અમારૂં છોકરૂં કહેવાય તમને ના કહીએ તો કોને કહીયે" તમારો પિતા રંક છે કે સાધુ છે કીંવા ભીખારી છે એમ જગત ભલે કહે પણ અમારાથી કહેવાશે નહિં અમારા તો ગમે તેવા તોએ વેહેવાઇ એટલે અમારા મનને તો સોના કરતા પણ અધિક અને તેમાં આજ તો અમારી સર્વની અને આખી નગરી ન્યાતની ખાતરી થઇ ચુકી કે તમારા પીતાના સમાન આખી જુનાગઢની અને વડનગરની નાગરી ન્યાતમાં કોઇ થઇ શકે તેમ નથી. તેમણે જે જે કરીયાવર અને ન્યાતના રીત રીવાજો કરી ન્યાતને સંતોષ આપ્યો છે તેવો કોઇએ આપ્યો નથી. વહુજી, લોક દાઝે બળ્યા ગમે તેમ કહે પણ અમે તો જે અનુભવ કરીયે છીયે તેજ સત્ય અને સ્પષ્ટ કહી દઇશું આ પ્રમાણે સાસુ કુંવરબાઇને કહી રહી એટલે ભગવાને ભુસટ મારનાર કુંવરબાઇના દીયરને બે તોલા સુવર્ણની અંદર અમૂલ્ય હીરો જડેલી એક વીંટી આપી અને તેની નણુંદને શાખડી બંધામણમાં દશ તોલા સુવર્ણનો એક ચંદનહાર પેહેરાવ્યો ગોર ગોરાણીને ઉત્તમ વસ્ત્ર અને સૂવર્ણ મોહોરોનું દાન કર્યું જેઠ જેઠાણીને વીગેરે સગાં સંબંધીઓને ઘટતાં વસ્ત્ર તથા દા-

ગીના આપ્યાં. પછી કુંવરબાઇ પાસેથી પેલી વડ સાસુએ કુંવરબાઇ પાસે પહેરામણિનો મેહેતાજી ઉપર લખાવેલો પત્ર મંગાવી વાંચ્યો, અને તે પ્રમાણે તમામ સગાં સહોદર અને આખી નાગરિ ન્યાતને પેહેરામણી મળવાથી ઘણો સંતોષ થયો તેથી તમામ નાગરો ઘણા, ખુશી થયા અને મેહેતાજીને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા. નાગરણો પણ અમુલ્ય વસ્ત્રો મળવાથી ઘણી રાજી થઇ અને કેટલીક તો તે વસ્ત્રો સજી પગની પાની તરફ જોતી વરણાગીમાં વાંકી વાંકી ચાલની મામેગની ધામધુમનો કારભાર કરવા લાગી. કેટલીકતો બની ઠણી ગીતો ગાવા લાગી, કેટલીક મેહેતાજીના વૈભવને વખાણવા લાગી અને કેટલીકતો દાન ઉપર દક્ષીણાએ કહેવત પ્રમાણે દ્રવ્યની પણ લાલસા રાખી ભગવાનની પટરાણીઓ જે નાગરણોના વેશે બેઠી હતી તેમની મેહેતાજીની પૂત્રવધુંની અને કુંવરબાઇની શુશ્રુતા કરી વખાણ કરવા લાગી. આ પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ કુંવરબાઇનું વડસાસુના લખાવેલા કાગળમાં લખાવ્યા કરતાં દશગણું મામેરૂં પુર્યું અને બધું લખ્યા પ્રમાણે સહુ સહુને અપાયું કે નહિ તેની ફરીથી ચોકસાઇ કરવાના ઇરાદે ભગવાને ફરિથી કુંવરબાઈ પાસે તે પત્ર વંચાવ્યો વાંચતાં વાંચતાં છેવટમાં બે મોટા પહાણા લખેલા તે પણ વાંચ્યા એટલે ભગવાને તે શબ્દો શ્રવણ કરી કુંવરબાઇને કહ્યું "બેટા સબુર, સબુર, હજી તે બે મોટા પહાણા આપવાના રહી ગયા" એમ કહી છાબમાં હાથ ઘાલી બે મોટી સોનાની ઇટો લઇ વડસાસુના પગ આગળ ભગવાને કુંવરબાઈ પાસે મુકાવી અને કહ્યું "માજી આ છેલ્લા બે મોટા પહાણ લખાવ્યા હતા તે

પણ લઇ લ્યો ? હવે કાંઇ વસ્તુ રહી હોય તેમ જણાતું નથી પછી જે કંઇ રહી જતું હોય તે મને યાદ કરી કહો એટલે સત્વર આપને તે વસ્તુ આપી દેવામાં આવે." વડસાસુ બોલી "અમને સર્વસ્વ જોઇયે તે કરતાં બમણું પોહોચી ચુક્યું છે." પશ્ચાત ભગવાન આપણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાને કહેવા લાગ્યા કે "ભક્ત નરસિંહ કહો મામેરૂં વીગેરે સર્વ કાર્ય પતી ગયું હવે અન્ય કંઇ આપની ઇચ્છા છે. જે ઇચ્છા હોય તે સત્વર નિવેદન કરો એટલે તરત તે તમારી ઇચ્છા હું પરિપુરણ કરૂં. મહેતાજીએ કહ્યું "પ્રભુ મારે માટે કે મારા કુટુંબને માટે તો મારે હવે કાંઇ પણ માગવાની ઇચ્છા નથી પણ અમારી નાગરની કોમ અર્થે એક વચન માગવાની ઇચ્છા છે તે જો આપો તો કહું "ભગવાન બોલ્યા" ભક્તરાજ ખુશીથી માગો જે વચન માગશો તે હું આપવા તૈયાર છું માટે જરા પણ સંકોચ ન ધરતાં બેલાશક જે માગવું હોય તે માગી લ્યો ? "નરસિંહમેહેતાએ કહ્યું" ત્યારે ભગવન્ એટલું વરદાન આપો કે કોઇ નાગર નાગો ભૂખ્યો ના રહે અને રાજકીય કામોમાં બાહોશ નીવડે ?" ભગવાને કહ્યું "જા તથાસ્તુ" આટલું કહી ભગવાને યાદવો અને પટરાણીઓ સહિત વિદાયગીરી વાધી. મામેરૂં સંપુર્ણ થયું એટલે કુંવરબાઇને પણ પ્રસૂત અર્થે કુંભ શ્રીફળ ઇત્યાદિ આપી સારૂ મૂહુર્ત જોઇ તેના પિતા જોડે તેને પીયેર વળાવી જ્યાં કુવરબાઈ મેહેતાજીને ઉતારે આવી કે તરત મેહેતાજીએ તથા તેમના સાધુઓના સાથે પેલી સખળ ડખળ થઇ ગએલી વેહેલ તૈયાર કરી કુંવરબાઇને તેમાં બેસાડી. અને જ્યાં

જુનાગઢ તરફ પ્રયાણ કરવાની તૈયારી કરી કે એકદમ કુંવરબાઇની નણંદ મેહેતાજી પાસે દોડતી દોડતી આવી પોહોચી અને મેહેતાજીને કેહેવા લાગી કે " જાઓ જાઓ મેહેતાજી આખી નાગરિન્યાતને વસ્ત્રાભૂષણુની પેહેરામણી કરી અને મારી આ નાની સરખી પાંચ વરસની દીકરી જરાપણ ન સાંભરી. લ્યો આ મને આપી તે સાડી પાછી મારે નથી જોઇતી. એટલી મારી છોકરી ના સાંભરી તો મારે તમારી સાડી લઇને શું કરવું. પેહેલી મારે તો છોકરી અને પછી હું આ પ્રમાણે નણંદના શબ્દો શ્રવણ કરી પાછી કુંવરબાઇ વહેલમાં બેઠી બેઠી પિતાને કહેવા લાગી " પિતાજી, મારી નણંદની છોકરીને કંઇએ ન અપાય તો તો કુકું પડશે અને આખી ન્યાતમાં વગોવશે. આપણી પાસે પણ એક કાપડાનો કડકો સરખો એ રહ્યો નથી કે તેને આપીયે. હે પિતાજી હવે શું કરીશું. " મેહેતાજી કહેવા લાગ્યા " પુત્રી ધીરજ રાખ આપણી પાસે એક કાપડાનો કડકો રહ્યો નથી પણ તે આપણા લક્ષ્મીવરના દરબારમાં કોઇ વસ્તુની ખોટ નથી, વળી મેહેતાજી કુંવરબાઇની નણંદી તરફ ફરીને તેણીને કહેવા લાગ્યા " બાઇ તમારી છોકરીને પણ મળશે શાંતિ રાખો ? " એમ કહી મેહેતાજીએ તાળ હાથમાં લઇ પાછી કૃષ્ણ પરમાત્માની સ્તુતિ કરવા માંડી. એટલે પરમાત્માને દ્વારિકામાં ચિંતા થઈ જેથી લક્ષ્મીજીએ બોલાવી કહેવા લાગ્યા " જુઓ આપણે ભક્ત સુતાનુ મામેરૂં પુરીને આવ્યાં પણ કુંવરબાઇની નણંદના છોકરી રહી ગઇ જેથી કુકુ પાડી મેહેતાજીને જુનાગઢ જતાં જતાં અટકાવી ઉભી રહી છે માટે અવસ્ય તેને કંઇ

આપો ? ” લક્ષ્મીજીએ કહ્યું “ જેવી ભગવાનની આજ્ઞા ” એટલું કહી લક્ષ્મીજીએ એક ઝરકશીની ભરેલી કીમતી ચોળી અંતરીક્ષ રહી અધરથી નાંખી જે મેહેતાજીના પગમાં આવીને પડી એટલે તરત મેહેતાજીએ લઇ પેલી નણંદની છોડીને આપી. નણંદ લઇ રાજી થતી થતી ઘર તરફ વળી અને મેહેતાજીએ જુનાગઢનો રસ્તો લીધો. આ મામેરૂં ભગવાને પુર્યાની વાત આખા જુનાગઢમાં પ્રસરી ગઇ હતી જેથી જે જે નાગરો મેહેતાજીની નિંદા કરતા હતા તે તે માત્ર તેમના ભાઇ સારંગધર મેહેતા સીવાયના સર્વ નાગરો મેહેતાજીને વખાણવા લાગ્યા અને તેમને પરમાત્માના પરમ ભક્ત ગણી પુજ્ય માની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. કુંવરબાઇને લેઈ સાધુઓ સંઘ સહીત મેહેતાજી જુનાગઢ આવ્યા અને મેહેતાજી નિત્ય નિયમ પ્રમાણે નિરંતર કૃષ્ણ કિર્તનમાં વખત ગુજારવા લાગ્યા. એમ કરતાં નવ માસ પુરા થયા એટલે કુંવરબાઇને પુત્ર પ્રસવ્યો અને ત્યાર પછી થોડા માસે કુંવરબાઇનો પતિ ગુજરી ગયો જેથી વિધવા થઇ કુંવરબાઇનો પુત્ર પણ ગત થઈ ગયો. આથી કુવરબાઇ તથા તેની ભાભી જુઠી બાઇ અને મેહેતાજી ત્રણે હરી ભકિતમાં દિવસ ગુજારવા લાગ્યા.

# પ્રકરણ ૯ મું.

## સારંગધરનો દ્વેષ.

પ્રિય વાંચકવૃંદ, હવે આપણા નોવેલના નાયક ભકિતશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાએ સંસારની ફરજો શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની

કૃપાથી બજાવી પરવારીને બેઠા બેઠા પોતાની વિધવા પુત્રી કુંવરબાઇ તથા પૂત્ર વધુ જુઠીબાઇ ને સાથે રાખી પ્રભુનું ભજન કરી સમય વ્યતિત કરતા હતા. તેમણે શ્રીરંગધર મેહેતાને ત્યાં પોતાની પુત્રીનું ઘણુંજ ઉત્તમ અને ન્યાતમાં સૌએ કર્યું હતું-તેનાથી સવાયું મામેરૂં કરી આખી નાગરિ ન્યાતને ન્યાલ કરી હતી તે વાતની લગભગ જુનાગઢના લોકોને બે વરસે ખબર પડી હતી. તેમના વડીલ બંધુ વણુસીધર જ્યારે એ વાતની ખબર સાંભળી ત્યારે તેમના અંતઃકરણમાં અત્યંત દ્વેષ ઉત્પન્ન થયો. તેમને એમ લાગ્યું કે " આતો નરસીંહે ખોટે ખોટું ભક્તિનું તુત જગાવી મોટી નામના કરી અને હું તેના આગળ ન્યાતમાં છેકજ નમાલો ગણાઇ ગયો. માટે તેને કોઇ પ્રકારે સોરઠાદિ પતિ રાજામાંડલિક પાશે કોઇ પણ નિમિતે લેઇ જવો અને કોઇપણ પ્રપંચથી તેને રાજા મારફતે ખરાબખસ્ત કરાવવો. કારણ કે કાંઇ બરાબર મુદા વગર અને સબળ કારણ દેખાડયા વગર રાજા તેને ધીકારની નજરે જોશે નહિં કિંવા કંઇપણ દંડ દેઈ સીધો કરશે નહિં આ પ્રમાણે વણુસિધરે મેહેતાજીને કેવે પ્રકારે ખરાબ કરવા તેના વિચારમાંને વિચારમાં એક ફુલકી નાયકા-ગુણકા-યાદ આવી. તેમણે વિચાર કર્યો કે તે ફુલકી નામની વેશ્યા પોતાના ધંધામાં એવી તો ચાલાક અને કાબેલ છે કે ભલભલાને ક્ષણુમાં મોહ પમાડયા વિના રહે નહિ. માટે તે વેશ્યાને નરસૈયા પાસે મોકલવી એટલે તે તેને ફસાવ્યા વગર નહિં રહે અને જયાં બરાબર ફસાવશે કે તરત રાજા માંડલિકને તેની સિદ્ધાઇનો ખોટો ડોળ છે એમ પ્રત્યક્ષ બતાવી ખાત્રી કરી આપીશું એટલે તેને રાજા માંડલિક

બરાબર શિક્ષા કરશે એ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી વસુસિધર મેહેતાજીતો પેલી વેશ્યા ફુલકીને ત્યાં ગયા અને તેને દશસુવર્ણ મોહોરો હાથમાં આપી કહેવા લાગ્યા કે "ફુલકી, તમે ખરે ખરાં ચતુર વેશ્યા હોતો મારો નાનો ભાઇ જે નરસૈયો મોટો સિદ્ધનો ડોળ રાખે છે અને લોકો તેને પગે લાગી પુજે છે તેને તમારી મોહજાળમાં સપડાવો તો પછી હું રાજા આગળ તેનું પોગળ ઉઘાડું કરી તેની સિદ્ધાંઇ બધી ભુલાવી દઉં અને લોકમાં પણ જે તેના પ્રત્યે આટલી બધી પ્રેમની અને પૂજ્યભાવની લાગણી થઇ છે તે બધીએ જતી રહે અને સૌ કોઇ તેની પ્રત્યે ધિક્કારની દૃષ્ટિથી જુએ. માટે એટલું તમે મારૂં કામ કરો એટલે વળી આથી પણ વધારે દ્રવ્ય આપી તમને ખુશી કરીશ." આવાં સારંગધરના વચનો શ્રવણ કરી પેલી દશ સોના મોહોરો ઓટીમાં ઘાલી તે નિચ કામ કરનારી ફુલી વેશ્યા સારંગધરને કહેવા લાગી "સારંગધર મેહેતાજી, મોટા પરમાત્મા જેવાને પણી પાણી પલકમાં કરી નાખું તો એ તમારા ભાઈ નરસિંહરામ તે મારા શા હિસાબમાં છે? હાલ ને હાલ ભક્તાણી બની હું તેમની પાસે જાઉછું. જોઉછું તે ભગતડો કેવો ભોળવાતો નથી." સારંગધરે કહ્યું "બહુ સારૂં ત્યારે તેમ કરો. હું મારા મકાને જાઉછું. પછી આવીને મને જાહેર કરજો એટલે હું તરત આવીશ અને મારી જાતની ખાત્રી કર્યા બાદ રાજા માંડલિકને ખાત્રી કરવા સારૂ તે સ્થળે બોલાવી લાવીશ. આટલું કહી સારંગધરતો પોતાને ઘેર ગયા અને પેલી ફુલકી વેશ્યા શ્વેત વસ્ત્ર સજી, તુલસીની માળા ધારણ કરી, ગોપીચંદનનું તિલક કરી, છાપા વગેરે લગાવી બીજા

હાથમાં કરતાળ લઇ મોટી ભક્તાણી બની આપણા ભય શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાને મંદિરે આવી પોહોચી. તેનો ભક્તાણીનો પુરેપુરો વેશ જોઇ મેહેતાજી તથા તેમનું સાધુ મંડળ તેને ઓળખી શક્યા નહિં માત્ર સંત જાણી તેને સર્વે જણાએ વંદન કર્યું પછી શ્રીકૃષ્ણ કિરતનની ધુન મચી તેમાં તે વેસ્યાએ ભાગ લેવા માંડયો અને તે પણ કરતાળ વગાડી નાચવા કુદવા લાગી. કેટલીકવારે ભજન પુરું થયું એટલે વેશ્યાએ મેહેતાજી પાસે એક વચન આપો તેવી માગણી કરી. આપણા બ્રહ્મા જેવા ભોળા ભક્તરાજે કહ્યું " બ્હેન તારે જે જોઇએ તે માગી લે ? વેશ્યા બોલી " ભક્તરાજ મારેતો આપની પાસે અન્ય કંઈ માગવું નથી ફકત માગવામાં એટલુંજ માગી લઉછું કે મને આપ રતુદાન આપો અને મારી વિષય વાંચ્છના તૃપ્ત કરો ? આવાં વેશ્યાના કુશબ્દો શ્રવણ પડતાંની સાથે મેહેતાજી 'અરરરર' ના ઉદગાર સાથે તેના પ્રતિ દયા લાવી કહેવા લાગ્યા. " શિવ શિવ શિવ, હરિ હરિ હરિ, બાઇ, બ્હેન, બા તું એ શું બોલી રામ રામ રામ, તારી અમુલ્ય કાયાનો વિચાર કર ? વૃથા વિષયાંધ બની વિષય ભોગો ભોગવવાની લાલસા દુર કરી, તારા આતમારામને ઓળખ ? બ્હેન કૃષ્ણચંદ્રને નિરખ આ તારી કઢંગી જીંદગીને સુખમય કરવા તે શ્રીહરિને વિનંતિ કર ? તેનું રટણ કર અને બીજી જળોજથા છોડી દે ? હે બાઇ, હે બ્હેન, જો આપણી આ દેહ શ્રીકૃષ્ણ કીરતન કરવા માટે અરે માતા, તે શ્રીહરિની ભક્તિ કરવા માટે સરજાયેલી છે. વિષય ભોગો માટે ઘડાએલી નથી. અરે બાઇ, જો આ તેં મનુષ્ય દેહ ધારણ કરી છતાં જન્મ

મરણુનો ફેરો નહિં ટાળે તો બીજી કઇ દેહથી ટાળવાની હતી. માટે બાઇ વિચાર કર, તારી વિષયવાસનાને દુર કર અને સમજીને મારા વહાલાની ભક્તિમાં તારૂં ચિત પરોવ. એજ તારી બગડેલી બાજી સુધારનાર છે. એજ તને કુબતીને તારનાર છે એજ તારો અંતકાલ સુધારશે માટે બેહેન સમજી તે શ્રીહરિનું ભજન કર અને આ ભવસિંધુથી તરી જા ? પછી તારે માતાના ગર્ભવાસમાં પડવું નહિં પડે પછી તારે દેહ ધારણ કરવો નહિં પડે પછી તને કોઇ પ્રકારે જન્મ મરણ નહિં નડે માટે મારા હિતકર વચનોને માની તારી કાયાનું કલ્યાણ કર? આવાં મેહેતાજીના હિતકર વચનોની એવી તો તે વેશ્યાના હૃદયમાં અસર થઇ કે તત્કાળ તેણે તેનો નિચ વિચાર મુકી દીધો. અને આપણા ભક્તશિરોમણી નરસિંહ મેહેતાને પગે પડી કહેવા લાગી, " ભક્તરાજ આપ મારા ગુરૂ છો અને હું આપની આજથી શિષ્યા છું આ સંસારના જળોજથાનો ત્યાગ કરી એક શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની ભક્તિ કરી ભવસિંધુને તરી જન્મ મરણના ફેરા માંથી મુક્ત થવું એજ મનુષ્યદેહનું સાર્થક છે, એજ મનુષ્ય જીવનની સાફલ્યતા છે એજ મનુષ્યદેહની અમુલ્યતા છે આપે કૃપા કરી તે શ્રી હરિની ભક્તિમાં જીવન ગાળવા જે આજે સદ્પદેશ આપ્યો તેથી મારા સર્વ વિકારોનો નાશ થયો છે અને આજે મારા અંતરમાં એવો નિશ્ચય થયો છે કે આ મનુષ્યદેહ વારંવાર મળનાર નથી માટે જન્મમરણના બંધનમાંથી મુક્ત થવા સારૂ શ્રી હરિની ભક્તિ કરી કાયાનું કલ્યાણ કરવું. ભક્તરાજ, અરેરે મેં અભાગીણીએ અત્યાર સુધી પાપ કરતાં પાછું જોયું નથી. અરેરે મારા તે પાપનો નાશ કરવા અર્થે મારો ભક્તિ સિવાય અન્ય કાંઇ પણ સાધન નથી. અરેરે મને

દુર્ભાગણિને રવરવ નર્કમાં પણ જેને ઠામ ન મળે તેને આપના જેવા વૈકુંઠપતિના કૃપાપાત્ર ભક્ત શિરોમણિ સદ્ગુરૂ પ્રાપ્ત થવા એ પણ કંઇ પાપ કરતાં સત્પુરૂષોના પગ ધોઇ પીધેલા જેથી શુભ સંસ્કારની પરિણામી ફલ રૂપ પ્રાપ્તી ગણાય માટે હવે મને મારા પાપકર્મનો પસ્તાવો થાય છે જેથી તેનાથી છુટી નીતિને માર્ગે ચાલી શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા જોડે વિશુદ્ધ પ્રેમથી લગની લગાડીશ. તો જરૂર આ ભવસાગરથી તરી જઇશ ને છેવટ મોક્ષપદ પ્રાપ્ત થશે. માટે હવે ભકતરાજ મને આપની શિષ્યા આજથી ગણી શ્રીકૃષ્ણશરણનો મંત્રોપદેશ આપો જેથી હું તે મારા ઇષ્ટમંત્રના જાપપૂર્વક અહોનિશ તે મારા વહાલા ગોવિંદની, તે મારા પ્રાણના આધાર ગોકુલેશની બેઠીજી સેવા કરી મારી રહેલી જીંદગી વ્યતિત કરીશ.'' આ પ્રમાણેના કુલાંદે વેશ્યાના આર્દ્ર સ્વરે અને ગદગદ કંઠે ખરા પ્રસ્તાવાના વચનો કહેવામાં આવ્યાં તે સધળાં શાન્ત ચિત્તથી મેહેતાજીએ શ્રવણ કર્યાં અને તેથી દયા લાવી તેને "શ્રીકૃષ્ણ શરણંમમ" એ ઇષ્ટ મંત્ર આપ્યો. કુલીએ સધળી તૃષ્ણા તજી દેઇ શ્રી હરિની ભક્તમાં ચિત્ત લગાડયું અને અહોરાત્રિ મેહેતાજીને ત્યાં મેહેતાજીના સંતસાધુઓના ઝુંડમાં પછી તો કૃષ્ણ કિર્તનમાં તલ્લીન રેહેવા લાગી. પણ પેલા સારંગધર મહેતાની વાતનું તો તેને અટવાડીયું થતાંમાં સ્કુરણ જતુ રહ્યું. સારંગધરે જાણ્યું કે આઠ આઠ દિવસ થયા પણ કુલાંદે વેશ્યા તરફથી કાંઇ પણ સમાચાર ન આવ્યા તેથી જરૂર નરસીંહરામ ફસાયો હસે અને તેને બાહાર નિકળવા નહિ દેતો હોય તેથી તે ખબર કહાવી શકી નહિ માટે લાવો હું પોતેજ જઇ તે વાતની ખબર કાઢું'' એવો નિશ્ચય કરી સારંગધર મેહેતા નરસિંહ મેહેતાને

મંદીરે આવ્યા. આવીને જુએ છે તો પેલી ફુલી વેશ્યા સાધુઓના મંડળમાં બેઠેલી છે અને ભજનમાં તલ્લીન બનેલી છે. આથી સારંગધરે તેની પાસે જઇને કહ્યું "કેમ ફુલાદે મારી વાતનું શું કર્યું?" ફુલીએ કહ્યું કે "ધીક્કાર છે તમને અને તમારા વડીલપણાને, નાના ભાઇને ખરાબ કરવાની વૃત્તિ કરોછો પણ મારા શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા તેમને તો હાજરા હજુર છે. તેની ઇચ્છા વગર ભક્તરાજનો વાંકો વાર કરવા આ અવનિમાં કોઇ સમર્થ નથી. તમે ભક્તશિરોમણિ નરસિંહમેહેતાનેફસાવા માગો છો, તેને મોહપાશમાં નાખી તેની વૃત્તિને ચલાયમાન કરવા માગોછો પણ તેમની વૃત્તિ એવી તો અડગ છે કેમોટા બ્રહ્મા નીચે ઉતરે તો પણ લેશ માત્ર પણ ડગે તેવી નથી. તમારો નીચ મનોરથ કદી ફલિભુત થનાર નથી. તમારો વૃથા દ્વેષભાવ જરા પણ તેને અસર કરનાર નથી. જેને શ્રી હરિ સહાય છે તેને તમે કશું કરી શકનાર નથી. ઉલટા એવા હરિજનને ખરાબ કરવા જતાં તમે પોતેજ ખરાબ થશો તેને ખાડામાં નાંખવા જતાં તમેજ પડશો એવા હરિજનની નિંદા કરશો કે તના પર ખોટાં આળ મુકી તેને હેરાન કરવાનો ઇરાદો રાખશો વા તેના તરફ દ્વેશભાવની દ્રષ્ટિથી જોશો તો રવ રવ નર્કમાં પડશો અને તેમ છતાં એ પ્રભુ તે તમારા અપરાધની માફી નહિ આપે પણ તે બદલ તમને ઘટતી સજા કરશે માટે મહેતાજીને ફસાવવાની આશા તદ્દન મુકી દેજો આ જગતમાં તો જેવું વાવશો તેવું લણુશો અને કરશો તેવું ભરશો. કૌવચજ બીજ વાવી મોગરાની આશા રાખતા હશો પણ તેથી કઇ તમને મોગરો પ્રાપ્ત થનાર નથી. કૌવચથી તો કૌવચજ મળશે. માટે આટલી ઉમર થવા આવી. પોણા-

ભાગની જીંદગી, ખટપટ, પ્રપંચ, અને વિષયોપભોગોનાસુખો ભોગવવામાં ગુજારી તો પણ હજી ધરાયા નહિ તે આટલા વર્ષે પણ હજી આ બિચારા નિરપરાધિ અને પરમ હરિના ભક્ત નરસિંહમેહેતા પ્રત્યે આટલી બધી દ્વેષની લાગણી રાખી જે તે રીતે તેને ખરાબ કરવાના ઇરાદે અવિહિત પ્રવૃત્તિ સેવો છો. જાગતો સમજો ? એ તમારી પ્રપંચ જાળ ઝાઝી વાર ટકનાર નથી. છેવટે યમરાજના દરબારમાં જશો અને ત્યાં જ્યારે રાઇરાઇનાં તમારાં લેખાં લેવાશે ત્યારે તમારાપાપકર્મોનો પેટ ભરીને પસ્તાવો કરશો. હજી પણ કહુ છું કે સવેળાચેતી જાઓ રાગદ્વેષ છોડી દેઇ એક શ્રી હરિનું ભજન કરો અને તમારાં ગયાનું કલ્યાણ કરવા તરફ હવે લક્ષ લગાટો આ સંસારની બાજી સવળી જુઠી છે. આ બધી તમારી કપટકળા અને ખટપટી યુક્તિઓ કંઇપણ અંતકાલે કામ આવનારીનથી એક શ્રી હરિની ભક્તિ કરશો તેજ તમને ભવસિંધુથી તારશે તેજ તમારાપાપના પોટલાઓનોનાશ કરશે. તેજ તમારૂંજન્મ મરણ ટાળશે અને તેજ પરિણામેતમારા સર્વ દુઃખ પ્રજાળશે. માટે સારંધર મહેતાજી તમે ધુળ જેવા છો અને ભક્તરાજ નરસિંહરામ સૂર્ય સમાન છે. તો સૂર્ય સામે ધુળ ગમે તેટલી નાંખવા જશો તોપણ તેથી સૂર્યને કશું થવાનું નથી પણઉલટી તે ધુળ તમારી આંખમાં પડશે એ નિશ્ચે સમજજો"આટલુંકહી પુલીવેશ્યાપાછીબધા મંડળની જોડે કૃષ્ણકિર્તનનીધુન લગાવા મચી પડી. સારંગધરતો આવેશ્યાનો સત્ય ઉપદેશ સંભળી ત્યાંને ત્યાં ઠરી ગયો. પણ જે વૈરવૃતિ વાળો મનુષ્ય હોય છે તે પોતાની વૈરવૃતિનો મરણ પર્યંત પણ ત્યાગ કરતો નથી એ સ્વાભાવિક નિયમાનું સાર સારંગધરે વિચાર કર્યો " આ કુલટાને તરછો-

યાને ફસાવા મોકલી હતી તેમાં તેણે એવો તો તેણીના ઉપર જાદુ ચલાવ્યો કે બિચારી તે જાદુગરને વશ થઇ ગઇ અને તેને ઉલટી અસર થઇ માટે હવે કરવું શું ?" આવો મનસુબો કરી સારંગધર વિચાર કરતા નૃસિંહ મંદિરમાં ઉભા રહ્યા છે એટલામાં નિત્ય નિયમનુસાર તેમની મામી એટલે નરસિંહ મેહેતાના મામા અનંતરાયની પત્નિ, જે હમેશ તેમને ભજન વખતે પાણી પાવા આવતી હતી તે પાણી લેઇ મેહેતાજીને પાવા આવી; પાણી પાઇ સત્વર તે તો ચાલી ગઇ પણ સારંગધર આ બધું જોતા હતા તેમના હૃદયમાં પાછો દ્વેષભાવે વાસ કર્યો અને તેથી મન સાથે વિચાર કરવા લાગ્યા કે "આ વેશ્યા મારફત કરવા ધારેલી યુક્તિ તો બર ન આવી પણ અનંતરાયને ત્યાં જઇ તેને એમ ભંભેરૂં કે તમારી સ્ત્રી નરસિંહ મેહેતાની સાથે જાર રમે છે અને તેથી તમારે ખાત્રી કરવી હોય તો ચાલો બતાવું આમ જ્યાં કહીશ એટલે તરત અનંતરાય મારી જોડે મેહેતાને મંદિર આવશે અને હું એવા સમયે તેમને લેઇ જઇશ કે જરૂર તેમની પત્ની આવી નરસિંહ મેહેતાને ભજનમાં પાણી પાશે માટે લાવો તેમજ કરૂં એટલે તે કામમાં હું બરાબર ફાવીશ આવો પોતાના મન સાથે નિશ્ચય કરી સારંગધર મેહેતા જે આપણા ભક્તશિરોમણિ નરસિંહ-મેહેતાને મંદીરેથી બારોબાર ગયા. અનંતરાયે તેમને સન્માન પૂર્વક બેસાડી આગમનનું કારણ પૂછ્યું. સારંગધરે કહ્યું "અનંતરાયજી આટલા દીવસ બધું નરસૈંયાનું પોગળ ખુલ્લું પડયું કે તમારી સ્ત્રી સાથે ધણો તે ખોટો વ્યહવાર ચલાવે છે. હમેશ તે કૃષ્ણ કિરતન કરે છે તે વખતે તમારી પત્નિ જઇને પાણી પાય છે. અને તેને એવી પ્રતિજ્ઞા છે કે તમારી સ્ત્રી સિવાય

કોઇના હાથનું પાણી પીવું નહિં એ શું થોડો જુલમ છે ? એવા નીચ વ્યભિચારીને કોણ સાધુ કહે ? એતો જગત આંધળુ છે તે આટલી બધી તેનામા શ્રદ્ધા રાખે છે અને આટલા બધા લોકો તેને પુજે છે બાકી હું તો એ મારો માનોજણ્યો સગો ભાઇ છે તોપણ કહું છું કે તે મરતો હોય તો તેનો મ્હોંડા પર પાણી પણ ન છાંટું; હુંતો તેને કુળમાં અંગરા સમાનજ જાણુ છું. વ્યભિચારી જુઠો જાદુગર ડોળથી આંજી નાંખનાર અને કેવળ ધુતારો છે. માટે જરૂર તમારે પણ તે બાબત ખાત્રી કરી તેની સામે પગલાં લેવા જોઇયે અનંતરાયતો સારંગધરનું આ ભાષણ સાંભળી દીગમૂઢ બની ગયા અને કેટલીક વારે વિચાર કરી તેમના મતને ટેકો આપી કહેવા લાગ્યા કે " સારંગધર મેહેતાજી ચાલો ત્યારે આપણે જાતે જઇ ખાત્રી કરીયે જાતે ખાત્રી કર્યાવગર અને નજરે જોયા વગર વ્યાભિચાર સાબીત થઇ સકતો નથી. વળી મારી સ્ત્રી કદીપણ એવું અણછાજતું પગલું ભરે તેવી નથી. માટે પ્રથમ ખાત્રી તો થવી જોઇયે પશ્ચાત જે આપણને પગલાં લેવા યોગ્ય જણાશે તે લઇશું સારંગધરે કહ્યું ઠીક ત્યારે અનંતરાયજી કાલે હું તમને તેડવા આવીશ અને આપણે બે સમય સાધીને નરસૈયાને મંદીરે જઇશું પછી જોજો કે તમારી સ્ત્રી આવી પાણી પાઈ જાય છે કે નહિં આપ નજરે જુઓ અને બરાબર ખાત્રી કરો પછી તમારી સ્ત્રીને તેમ કરતાં અટકાવી દુષ્ટ નરસૈયાને દરબારે દોરજો પછી કંઇ. આ પ્રમાણે સારંગધરના કહેવાને અનંતરાયે સંમતિ આપી એટલે સારંગધર વિદાય થયા. અનંતરાય તેમના ગયા પછી વિચાર કરવા લાગ્યો કે " નરસિંહ મેહેતા કે જે કૃષ્ણના પરમપ્રિયભક્ત અને જે

કામ ક્રોધ લોભ મોહ મત્સર ઇત્યાદિ વિકારેથી મુક્ત તેમજ જેને કોઈ પ્રત્યે રાગદ્વેષકે મોહ નથી તે શું કદી પૃથ્વી રસાતાળ જાય તો પણ વ્યભિચાર કરે ? કદી નહિં સુર્ય પશ્ચિમમાં ઉગ્યો એમ કોઇ આવીને કહે તો કેમ મનાય ? કોઇ કહેશે સમુદ્રે માઝા છોડી દીધી એ કેમ મનાય ? કોઇ કહેશે ચંદ્ર ગરમી કરે છે તો એ કેમ મનાય ? કોઈ કહેશે ધ્રુવ તેની જગ્યાએથી ચલિ ગયા છે એ કેમ મનાય ? એ બધી ન માનવા જેવી વાતો તેવીજ રીતે નરસિંહ મેહેતા જે પ્રભુના અનન્ય ભક્ત તે મારી પત્નિથી વ્યભિચાર કરે છે તે કેમ મનાય ? કદી નહીં અને મારી સ્રી કે જે પ્રભુની પરમભક્ત અતિ પવિત્ર અને આચાર વિચાર વાળી કે જેને આખી જીંદગીમાં અત્યાર સુધી કોઇ પણ કલંક કે આળ આવ્યું નથી તેની વૃત્તિમાં અન્ય ફેરફાર થવો કેમ સંભવે ? જરૂર આમાં કંઈ બીજો ભેદ હોવો જોઇયે. પછી ખરી હકીગતતો અંતરયામિ જાણે માણસની બુદ્ધિ કયારે બગડશે તે કંઇ પણ કહી શકાય નહિં. કામ ક્રોધ અને લોભ એ ત્રણ વસ્તુ અતિ વિકટ છે. તે ત્રણથી મોટા મોટા મહર્ષિઓ ફસાયા અને શીવસનકાદિક પણ મોહવશ થઇ અનેક પ્રકારના શાપાધિન થયા તો એ નરસિંહ મેહેતા તે કોણ માત્ર ? નાના પણ સો વસા તો તેમ હોવું સંભવતું નથી પછી પ્રભુની અકળગતી છે તેનો પાર પામવા કોઇ સમર્થ નથી જોઇયે હવે કાલે સારંગધરની સાથે જઇ ખાત્રી કરૂં પછી તે બાબત શી રીતે પગલાં ભરવા તેનો નિશ્ચય કરૂં આ પ્રકારના વિચાર વમળમાં પડીંછેવટે ખાત્રી કરવા પર મુલતવી રાખી અનંતરાય પોતાના અન્ય કર્તવ્યમાં પડયા, બીજે દીવસે જ્યાં સમય થયો એટલે સારંગધર મેહેતા અનં-

તરાયને ઘેર બોલાવવા આવ્યા અનંતરાય મેહેતાજીની રાહ જોઇ રહ્યા હના જેથી મેહેતા સારંગધર આવ્યા એટલે તેમની સાથે તે નરસિંહ મેહેતાને ત્યાં ગયા. જઇને જુએ છે તો કૃષ્ણ કીરતનની ધુન મચી રહી હતી. પેલી ફુલી નાયકા પણ ભજન મંડળમાં બેઠી બેઠી સર્વની સાથે ભાગ લેતી હતી અન તરાયને સારંગધરે કહ્યું " અનંતરાયજી આપણે એક ઠેકાણે હમણાં સંતાઇને ઉભા રહીયે હવે તમારી સ્ત્રીને પાણી પાવા આવવાનો સમય થયો છે માટે કોઇ ના દેખે તેમ લાવો એક ઠેકાણે ભરાઇ જઇ બધી ચિકિત્સા જોઇયે " અનંતરાયે સારંગધરના કહેવા પ્રમાણે કર્યું અને એક ખુણામાં જઇ બન્ને ભરાઇ બેઠા થોડીવાર થઇ એટલે હાથમાં ચાંદીનો લોટો તથા ચાંદીનું પવાલું લઇ અનંતરાયની સ્ત્રી અને આપણુ ભકત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાની મામી નરસિંહ મંદિરે નારસીંહ મેહેતાને પાણી પાવા આવી જયાં આવી એટલે સારંગધરે અનંતરાયને આંગળી કરી બતાવી. ધાને માને કાનમાં કહ્યું કે " હવે જોજો ત ફકત નરસીંહને પાણી પાઈ ચલી જશે. " આટલુ કહી રહ્યા છે એટલામાં તો અનનરાયની સ્ત્રી મેતજીને પાણી પઇ ચાલતી થઇ અનંતરાયે આ સઘળી હકીગત જોઇ ખાત્ર કરી અ મનમાં નિશ્ચય કર્યો કે " મારી સ્ત્રી નરસિંહ મેહેતા જો આડો વહેવાર રાખે છે એમાં શક નથી. માટે તેને કાલથી પાણી પાવા જતાં અટકાવું અને નહિ માને તો તાળામાં પુરી બહાર જઇશ પછી જોઉછું તે શી રીતે જઇને પાણી પાય છે" આવો નિશ્ચય કરી અનંતરાય તો ઘેર ગયા ઘેર જઈ સ્ત્રીને કેવા લાગ્યો કે " મારી ખાત્રી થઇ છે કે તું નરસિંહ મેહેતાને હરરોજ તેમના ભજન વખતે જઇને પાણી પાય છે માટે

આજ તારે જવું નહિ અને આજે તે માટે હું બ્હાર જઇશ તે વખતે તને ઘરમાં પુરી તાળું દઇ પછી જવાનો છું. સ્ત્રીએ કહ્યું " હું પાણી જઇને મેહેતાને પાઉછું તેમાં તમારૂં શું બગાડું છું અને તમે ના કહો છો તો નહિ જઉ એમાં મને પુરીને જવાનું શું કામ " અનંતરાયે કહ્યું " નહિ તમે સ્ત્રી જાત માટે તમારા પર વિશ્વાસ રાખવો એ શાસ્ત્રનું વચન નથી માટે આજે તો તને ઘરમાં પુરીનેજ જવાનો પછી કાલની વાત કાલે છે. " એમ કહી અનંતરાય જમી ઉઠીને પરવાર્યા અને કચેરીમાં જવાનો વખત થયો એટલે પોતાની સ્ત્રીને ઓરડામાં પુરી તાળુ વાસી કુંચી ઘુંજામાં ઘાલી કચેરીમાં ગયા. આણી તરફ નિત્યનિયમાનુસાર આપણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતા જ્યાં ભજનમાં પ્રવૃત્ત થયા અને પાણી પાવાની વેળા થઇ એટલે ભગવાને વિચાર્યું કે " આજે મારા ભક્તને કોઇ પાણી પીવાનું નથી માટે લાવો હુંજ તેની મામીનો વેશ ધારણ કરી જઇને પાઈ આવું નહિ તો મારો પરમ પ્રિય ભક્ત તરશે મરશે " આવો વિચાર કરી ભગવાને અનંતરાયની સ્ત્રીનો અને આપણા ભક્ત શિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાની મામીનો વેશ લીધો લક્ષ્મીજીએ ભગાવાનને સ્ત્રી વેશ લેતા જોઇ પુછ્યું આજે આ સ્ત્રીનો સ્વાંગ કેમ ધારણ કરો છો ભગવાને કહ્યું " ભક્ત નરસીંહને માટે આજે તેને કોઇ પણ પાણી પાય તેમ નથી અને તેની એવી પ્રતિજ્ઞા છે. કે પોતાની મામીના હાથ સિવાય અન્ય કોઇના હાથનું પાણી પીવું નહિ જેથી તેની મામને તેના મામાએ ઘરમાં પુરી છે અને તેથી મારે તેમની મામીનો વેશ લેવો પડયો છે માટે હું પાણી પીવા જઉછું લક્ષ્મીજીએ કહ્યું બહુ સારૂ ભલે પધારો અને ભક્તના કાર્ય

કરે ? ” આટલા શબ્દો શ્રવણ કરી ભગવાન નરસિંહ મેહેતાની મામીનું સ્વરૂપ લેઇ મેહેતાજી જુનાગઢમાં તેમના મંદીરમાં ભજન કરતા હતા તે આવી પોહોચ્યા અને મામી સ્વરૂપે મેહેતાજીને પાણી પાયું. આ વખતે ખાસ તપાસ રાખવા અર્થે સારંગધર અને અનંતરાય બન્ને આવી ચુપકાથી ભરાઇ રહ્યા હતા તેમણે જોયું એટલે અનંતરાયને તેમની સ્ત્રી પર ઘણો ક્રોધ ચઢયો પણ શું કરે પત્નિને તો ઓરડામાં પુરી તાળું વામી તેની કુંચિ પોતે પાસે રાખી હતી જેથી તેમનું કંઇ ચાલે તેવું નોહોતું પણ પોતાની સ્ત્રીને પૂર્યા છતાં પણી પાવા આવી એવું નજરે જોઇ એકદમ સ્તબ્ધની ગયા અને વિચાર કરવા લાગ્યા કે “ અરે હું તેને ઓરડામાં પુરી તાળુ મારી આવ્યો છું અને તે શી રીતે આવી શકી જરૂર તેણે કોઇ પાસે તાળુ તોડાવ્યું હશે અગર તો એ નરસિંહ મેહેતાએ કંઇ જાદુ કર્યું હશે જોઉં ઘેર જાઉં કંઇ નવા જુની ” આવા નિશ્ચય કરી સારંગધર મેહેતાને લેઇ અનંતરાય પોતાને ઘેર આવ્યા. ઘેર જઇને જુએ છે તો અનતરાય પોતાની સ્ત્રીને ઓરડામાં પુરી તાળુ વાસી ગયા હતા તેમ ને તેમ સ્થિતિમાં સહુ જોવામાં આવ્યું જેથી અચ્યબો પામ્યા ઓરડો ઉઘાડયો અને જોયું તો તેમની પત્નિ ઓરડામાં કૃષ્ણ ભજન કરતાં હતાં તેમણે એકાગ્ર ચિતથી પોતાના ઇષ્ટ કૃષ્ણ મહારાજનું રટણ માંડયું હતું આ જોઇ અનંતરાય બોલ્યા “ અરે તમને તો મેં નરસિંહ મેહેતાને ભજનમાં પાણી પાતાં જોઇ હતી અને મોટા સતિના ડોળ ઘાલી બેઠી છે એ બળયું તારા જેવા સ્ત્રી ચારિત્રને. અનંતરાયની સહધર્મચારણી સતિ પત્નિ કહેવા લાગી “ નાથ આપ પુરીને ગયા પછી હું કયાંજ શક-

વાની હતી. આજે મારા નિયમનો ભંગ કરી પાણી પાવા ના ગઇ છતાં તઇ કહોછો કે મે પાણી પાતાં જોઇ હતી એ કેમ સંભવે ? પછી કદાચ ભગવાન મારૂં રૂપ ધારણ કરી મેહેતાજીને પાણી પાઇ ગયા હોય તો કોણ જાણે ? બાકી હું તો મારા ભગવાનના સોગન ખાઇને સત્ય કહું છું કે મેહેતાજી આજે પાણી પાવા ગઇ નથી." અનંતરાય પોતાની પવિત્ર પત્નિના નમૃતા ભરેલી અને સાચી હકીગત સાંભળી મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે " આ સ્ત્રી કહે છે તે સત્ય છે. જરૂર એ મેહેતાજી પરમ ભક્ત છે અને ભગવાન તેમને વશ છે તેથી તેમ પણ કર્યું હોય એ મનાય છે. અને સ્ત્રી પણ કંઇ હોય તેમ લાગતું નથી સારંગધર માત્ર દ્વેષને લીધે આ બધું તરકત કદાચ એ બિચારા ભક્ત નરસિંહ મેહેતા ઉપર રચતા હશે તો કોને ખબર ? માટે હવે મારી સ્ત્રીનો કાંઇ વાંક જણાતો નથી" આવો વિચાર કરી તેમણે સારંગધરને કહ્યું " સારંગધરરાયજી, મારી સ્ત્રી પવિત્ર છે અને તમારા લઘુ બંધુ નરસિંહ મેહેતા પણ પરમ પવિત્ર કૃષ્ણ ભક્ત છે જેથી મને તમે કહો છો તેવું કાંઇ બારીકાઇથી વિચાર કરતા જણાતું નથી " આ પ્રમાણે અનંતરાયનું બોલવું સાંભળી સારંગધરે જાણ્યું કે આ કાનનો કાચો છે માટે બરાબર ભમાવું એમ કરી ઘણી પ્રકારે પાછા અનંતરાયને તેણે ભંભેર્યા અને નરસિંહમેહેતા ઉપર બીજી અડકતરી રીતે રાજા માંડલિકના દરબારમાં ફરિયાદ કરવા અનંતરાયને હોળીનું નાળિયેર આપી આગળ કર્યા. અનંતરાય " અભી બેઠ્યા અભી ફોક " જેવા તદન મૂર્ખ, કાનના કાચા અને ભોળા માણસ હતા જેથી પાછા સારંગધરના કહેવા પરથી ભંભેરાઇ જઇ રાજા માંડળિક આગળ

આપણા નિરપરાધી ભક્તશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતા ઉપર ફરિયાદ કરવાનું આવતી કાલ ઉપર મુલતવી રાખી તેમણે સારંગધરને સન્માન પૂર્વક શાંત કરી વિદાય કર્યા. સારંગધરે જેથી ખુશી થતાં થતાં પોતાના ઘરનો રસ્તો લીધો. પ્રિયવાચક વૃંદ આ સારંગધર જેવા દ્વેષી મનુષ્યો પોતાનો દ્વેષ અંત સુધી છોડતા નથી તે આથી આપને સ્પષ્ટ થશે.

—⊱○⊰—

# પ્રકરણ ૧૦ મું.

## પરોપકાર એ સંતનું પ્રથમ લક્ષણ છે.

અહા ? પરમાત્માની અકળ ગતિ છે. તેણે જગતમાં મનુષ્યને માથે એવો કાયદો ઘડી રાખ્યો છે કે ખાડો ખોદે તે પડે. સારંગધરે પોતાના નાના ભાઇ આપણા ભક્તશિરોમણિ નરસીંહમેહેતા ઉપર દ્વેષ બુદ્ધિથી અનંતરાય મારફત રાજા માંડલિક આગળ ફરિયાદ મંડા નરસિંહ મેહેતાને ખરાબ કરી તેમની માન પ્રતિષ્ટામાં હાની પોહોચાડવાનો ઇરાદો કર્યો હતો તે વાત તે ભગવાનનાભકત ઓધવ તથા અક્રૂરને પસંદ પડી નહિં જેથી અક્રૂરજી ઓધવજીને કહેવા લાગ્યા " ભાઇ ઓધવજી, આપણા પરમ વૈશ્નવમિત્ર અને પ્રભુના ખાસ પરમપ્રિય ભક્તશિરોમણિ નરસિંહમેહેતા ઉપર તેમનો મોટો ભાઇ ઘણો દ્વેષ કરે છે અને જેમ નળની પુઠે કલિયુગ લાગ્યો હતો તેમ લાગેલો છે. તેમના ઉપર અનેક તર્કટો રચી, ગમે તેવું ખોટું આળ મૂકી આવતી કાલે રાજા માંડલિકના દરબારમાં તેમના મામા અનંતરાય મારફત ફરિયાદ અપાવવાના છે માટે કાલે જો તેમ થશે તો મંડળિક જરૂર ભંભે-

રાઇ ભક્તરાજને વિના અપરાધે દંડ દેશે માટે કોઇ ઉપાયતો કરવો જોઇયે." આ સાંભળી ઓધવજીએ કહ્યું " ભાઇ અક્રૂર, એ નરસિંમેહેતાની ભક્તિનો પ્રતાપ એવો છે કે તેમનો વાંકો વાળ થઇ શકનાર નથી. તેમજ આપણા કૃષ્ણપ્રભુને તે એટલા બધા વહાલા છે કે તેમના સામે આ જગતમાં કોઇ આંગળી કરે તો તેની આગળી કાપી નાખે અને તમે તો જ્ઞાની છો એટલે બધું સમજોછો કે નીચ માણસ તેનો નિચ સ્વભાવ પ્રાણાંતે પણ છોડતો નથી. માટે સારંગધરના ભોગ, જેવું તે કરશે તેવું ભોગવશે એમાં આપણે શું ?" અક્રૂરજીએ કહ્યું "નહિં નહિં આપને એમ કહે પાલવે બાકી હું તો ગમે તે પ્રકારે મેહેતાજીને મદદ કરીશ કારણકે મને ભગવાને હમેશને માટે સ્પષ્ટ આજ્ઞા કરેલી છે કે જ્યારે જ્યારે મેહેતાજીને ઉપાધી આવી પડવાનો સંભવ જણાય અને તે ઉપાધિ તમારાથી દુર થઇ શકે તેમ હોયતો મને પુછ્યા વગર તમારે જઇ તેમની ઉપધિ કરવી" માટે મને તો ભગવાનશ્રીની આજ્ઞા છે એટલે તે મુજબ મારે વર્તવું પડશે ઓધવજીએ કહ્યું ભલે ત્યારે ભગવાનશ્રીની આજ્ઞા હોયતો સુખેથી તેનો અમલ કરો અને ભક્તને માથે કોઈ ઉપાધિ આવી ના પડે તેવો રસ્તો લ્યો ? મારી ના નથી." અક્રૂરજીએ ઓધવનું કહેવું શ્રવણ કરી જૂનાગઢમાં પોતાના યોગબલે અંતરિક્ષ માર્ગે ઉતર્યા અને એક મોટા નાગનું શરીર ધારણ કરી સારંગધરને ઘેર જવાના માર્ગની મધ્યમાં આડા થઇને પડયા. સારંગધરમેહેતા અનંતરાયને ઉસ્કેરી ઘેર આવતા હતા ત્યાં પેલા નાગરૂપે પડેલા અક્રૂરજીએ તેમને પગે ડંસ દીધો. દેતાંની સાથે રોમે રોમે સારંગધરને વિષ ચડી ગયું અને એક ક્ષણમાં મને સર્પ ડસ્યો એ શબ્દના પોકાર સાથે ધરણી ઉપર

ઢળી પડયા. આ બનાવ નાગરોના સટાક ચોરાથી આશરે વીશેક કદમને છેટે બન્યો હતો જેથી સારંગધરની બુમ સાંભળી ચોરાપર બેઠેલા નાગરો તરત તે પડયા હતા ત્યાં દોડી આવ્યા આવીને જુએ છે તો સારંગધરને સર્પ કરડેલો જોયો સારંગધર લીલાછમ જેવા થઇ ગયા હતા અને થોડીવારમાં રામશરણ થઇ જવાની સ્થિતિએ પોહોચ્યા હતા એટલામાં એક નગરે કહ્યું " ભાઇ નરસિંહ મેહેતા વખતે જાદુગર છે અને તે સાપ ઉતારેતો વખતે સારંગધરના પ્રાણ બચી શકે માટે તેમને નરસિંહમેહેતાને મંદીરે લઇ ચાલો જોઇયે તો ખરા એ કંઈ કરી શકે છે ? આ વાતને બીજા નાગરોએ સંમતિ આપી જેથી પેલા સારંગધરને ઉંચકીને નરસિંહમેહેતાને મંદિરે ખાટલામાં ધાલી લઇ ગયા. આપણા ભકતશિરોમણિ નરસિંહ મેહેતાનો દીવસ વાતો કાવીએ કૃષ્ણ કિરતન સિવાય અન્ય પ્રવૃતિ કંઇ બીજી કરતા ન હતા. જેથી સારંગધરને સર્પ ડસ્યો એ વાત તેમને કાને પડતાં એકદમ ભજનમાંથી ઉઠી પેલા નાગરો પાસે આવ્યા અને કયાથી કરડયો વીગેરે હકીગત પૂછી સારંગધર તરફ દૃષ્ટિ કરી. જોતાં તેમને જણાયું કે તેમને રોમે રોમે વિષતો ચડી ગયું છે પણ હજી શ્વાસ ચલે છે માટે લાવ શ્રીહરિને તેમનો પ્રાણ બચવવા નિવેદન કરૂં.આવો મન સાથે નિશ્ચય કરી ઠાકોર મંદિરમાં જઈ ઠાકોરજીના ચર્ણામૃતની આંજળી ભરી કૃષ્ણ પરમાત્માનું નામ દેઇ સારંગધરના મુખ ઉપર છાંટી કે સત્વર વિષ ઉતરી ગયું અને આળસ મરડી બેઠા થયા. જ્યાં આંખો ઉઘાડી અને તેમની પોતાના નાનાભાઈના ઉપર નજર પડી કે તરત તેમના હૃદયમાં દ્વેષનો આવેશ આવ્યો. બધા નાગરોએ તેમને સાપ કરડયાની અને તે

સાપ નરસિંહમેહેતાએ ઉતારી તેમને જીવતદાન આપ્યાની સઘળી હકીગત સારંગધરને જાહેર કરી પણ સારંગધરે તે બાબત કાંઇપણ નરસિંહમેહેતાનો આભાર માન્યો નહિં અને ઉલટા મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યા “ ઠીક છે સાધુડા હું તને જોઇ લઇશ. રાજા માંડળિક અગાડી તને વ્યભિચારના આરોપ માટે જ્યારે ઉભો કરવામાં આવે ત્યારે જોજે કે તારી શી વલે થાય છે. જોઉછું પછી તારો ભગવાન તને કેવો છોડાવવા આવે છે. નરસિંહ મેહેતાએ કહ્યું “ મોટા ભાઇ વૃથા આ બાળક ઉપર શું કામ ગુસ્સે થાઓ છો ? હું કોઇપણ ગુન્હામાં હઇશ તો રાજા માંડળિક મને શીક્ષા કરશે. બાકી નિરપરાધીને પરમેશ્વર પણ સજા કરી શકે તેમ નથી ” આવા નરસિંહ મેહેતાના વચન શ્રવણ કરી સારંગધર તો મોટું તોબરા જેવું મ્હોડું કરી બોલ્યા ચાલ્યા વગર ચાલતા થયા અને નરસિંહ-મેહેતાને ગમે તે આરોપથી કોઇપણ પ્રકારે હેરાન કરવો તેવો પોતાના મન સાથે નિશ્ચય કરી તે બાબતની ખટપટમાં કરવા અનંતરાયને સામેલ કરવાનો ઇરાદો કર્યો.

પ્રિય વાંચકવૃંદ, આણી તરફ સારંગધરનો પ્રાણ બચ્યો છતાં તેણેતો દ્વેષભાવ એવોને એવો મેહેતાજી ઉપર કાયમ રાખ્યો હતો અને અનંતરાય મારફત રાજા માંડળિકના દરબારમાં મે-હેતાજી સામે છીનાળાની ફરિયાદ પણ દાખલ કરી દીધી હતી ત્યારે બાજી તરફ ભગવાન અને લક્ષ્મીજીની વચમાં એવો વાદ પડ્યો કે નરસિંહ મેહેતા અનુગવૃત્તિવાળા ભક્ત છે તેની ખા-તરી કરવા માટે તેમની કસોટી કરવી. તે ઉપરથી ભગવાને બ્રાહ્મણોનો વેશ લીધો અને લક્ષ્મીજી બ્રાહ્મણી થયા અને નરસિંહ મેહેતા પાસે જુનાગઢમા આવી કન્યાદાન દેવા અર્થે

સાઠેક રૂપીયાની રકમની માગણી કરવા લાગ્યા. મેહેતાજી પાસે તે વખતે કશું પણ હતું નહિં જેથી તેઓએ કોઇની ઉછીતી રકમ લાવી આપીને પણ તે બ્રાહ્મણનું દુઃખ ટાળવું એવો નિશ્ચય કર્યો. અને તે રકમ પ્રાપ્ત કરવા અર્થે જુનાગઢમાં જ્યાં જ્યાં પોતાની ઓળખાણ પીછાન હતી ત્યાં ત્યાં ફરી માગણી કરી વળ્યા પણ કોઇએ તેમની માગણી સ્વિકારી નહિં જેથી તેમણે વિચાર કર્યો કે જૂનાગઢ કરતાં તલાજાના ધરણીધર મેહેતા પરમ વૈશ્નવ છે અને મારામાં તેઓ પ્રિતિ રાખે છે માટે ચાલો આ બ્રાહ્મણને તેમને ત્યાંથી રકમ લાવી આપું; માટે મન સાથે નિશ્ચય કરી મેહેતાજી તો બ્રાહ્મને અને બ્રાહ્મણીને લેઇ તલાજે પોહોચ્યા અને ધરણીધર મેહેતાને ઘેર જઇ રૂપીઆ સાઠની રકમની માગણી કરી. ધરણીધર મેહેતાએ કહ્યું "ભક્તરાજ તમે જાતે ઉઠી મારે ઘેર માગવા આવ્યા છો તો મારે આપવાની ના નથી પણ તે રકમના અવેજમાં કાંઇ વસ્તુ આપને મુકવી પડશે " આ સાંભળી મેહેતાજીએ કહ્યું ધરણીધર મેહેતાજી, તે રકમના અવેજમાં ભગવાને મને જે કેદારો રાગ બક્ષસમાં આપ્યો છે તે તમારે ત્યાં ધરાણે મુકુછું અને તેની મારે હાથે ચીઠી કરી આપુ છું કે મેં કેદારો રાગ રૂપીયા સાઠની રકમના અવેજ બદલ ધરણીધર મેહેતાને ત્યાં અડાણે–ધરાણે–ગીરો મુકેલો છે અને તેથી જ્યાં સુધી રૂપીયા સાઠની રકમ તેમને આપી તે રાગ હું છોડાવું નહિં ત્યાં સુધી મારે પ્રાણાતે પણ ગાવો નહિં" ધરણીધર મેહેતાએ નરસિંહ મેહેતાની વાત કબુલ રાખી અને શરત પ્રમાણે ચીઠી લખાવી લઇ રૂપીયા સાઠ રોકડા ચલણી સીકકાના નરસિંહ મેહેતાને ગણી આપ્યા મેહેતાજીએ લઇ બ્રાહ્મણને આપ્યા અને પછી કહ્યું કે ,, મહારાજ જાઓ હવે ખુશીથી તમારી પુત્રીની ક-

કન્યાદાન દેઇ તમારે માથે આવેલું ધર્મ સંકટ દુર કરો ? મારો તો શ્રીકૃષ્ણ જેવો બેલી છે તે કોઇ કાળ તે રકમ આપશે એટલે મારી અડાણે મૂકેલી વસ્તુ પાછી પ્રાપ્ત થઇ શકશે પણ આપને માથેથી ધર્મ સંકટ દુર થશે એથી હું ઘણો પ્રસન્ન થઇશ. આ પ્રકારની વિવેકીવાણી શ્રવણ કરી પેલી સાઠરૂપીયાની રકમ લઇ ભગવાન અને લક્ષ્મીજી બ્રાહ્મવેશે આવ્યા હતાં તે વિદાય થઇ ગયા. લક્ષ્મીજીએ ભગવાનની આજ્ઞા માગી નરસિંહ મેહેતાની અચળ શ્રદ્ધા અને દૃઢ ભક્તીની કસોટી કરી જોવાની ખાતર કેદ રો રાગ અડાથ મુકાવી રાજા માંડળિકને ત્યાં અન્ય પ્રવૃતિ રચી.

હવે પેલા સારંગધરે ને અનંતરાય મારફત નરસિંહ મેહેતા ઉપર રાજામાંળિકના દરબારમાં છિનાળાની ફરિયાદ નોધાવી હતી જેથી રાજામાંડળિકે અમુકદિવસ નક્કી કરી નરસિંહ મેતાને દરબારમાં બોલાવી કેદ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. રાજાના કાન સારંગધરે અને અનતરાયે ખુબ ભંભેરી રાખ્યા હતા જેથી નરસિંહ મેહેતાને કાંઇ પણ બચાવમાં કહેવાનો સમય ન મળે અને એકદમ રાજા માંડળિક ગુસ્સાના અવેશમાને આવેશમાં તેમને બંદીખાને મોકલી દે કે ગમે તે અન્ય સજા કરે અને તેથી સારંગધરના જીવને તાઢક વળે. રાજા માંડળિક જો કે વિચિક્ષણ અને સાચા ખોટાની પરિક્ષા કરવમા બાહેશ હતો છતાં કાનનો કાચો હતો અને તેમાં એ મુખ્યત્વે કરીને તે વખતે તેના રાજયમાં દીવાનથી માંડીને એક હલકામાં હલકા નોકર સુધી નાગરોજ ભર્યો હતા જેથી નાગરોનું તે સાંભળતો. સારંગધર તથા અનતરાય બન્ને તે વખતે રાજયના જુના નોકર હોવાથી માંડળિક તેમનું માન રાખતો તેમજ રાજ કારોબારમાં પણ કોઇ કોઇ વખત સલાહ લેતો. આ ઉપરાંત ત

અન્ને જણા રાજાના સલાહકાર ગણાતા તેથી જુનાગઢમાં પણ તેઓની શુશ્રુતા થતી અને તેમનું ગાયુ ઘણે ભાગે સહુ લોકો ગતા. એક વખતે તેઓ સાચાને જુઠું બનાવતા તોપણ લોકોના મનવામાં આવતું એવો તેમણે જનસમાજમાં વિશ્વાસ બેસાડયો હતો. આમ હોવાથી રાજા માંડળિક પણ તેમના કહેવાપરથી ભરમાઇ જઇ નરસિંહ મેહેતાને ગમેતે સખ્ત નસિયત આપવી એવા નિશ્ચયને સેવતો નરસિંહ મેહેતાને હાજર કરવાના દીવસની રાહ જોઇ રહ્યો હતો

અહિંયા સારંગધરે બીજી એવી યુક્તિ કરી કે મેહેતાજીને હાજરી કરવાને વચમા એક આડી રાત રહી એટલે દીવસના સન્યાસિઓના અખાડામાં જઇને બધા સન્યાસિઓને ઉશ્કેર્યા અને કહ્યું કે " આવતી કાલે નરસિંહ મેહતા કે જે મોટા ભકિતને બહાને અનાચાર કરે છે તેનુ બધું પોગળ કાલે માંડળિક રાજા સમક્ષ પ્રગટ થવાનું છે માટે કાલે તમે બધા સન્યાસિઓ આવીને તેની સાથે જ્ઞાનચર્ચા કરજો અને કઠણ પ્રશ્નો પુછી તેને રાજાની અને સભાની સમક્ષ મુર્ખ બનાવજો એટલે રાજાને ખાત્રી થશે તે નરસિંહો ભેઠો પડસે અને તેના અનાચાર બદલ તેને પુરતી સજા થસે. " આ સાંભળી વિઘ્ન સંતોષી સન્યાસિઓ સારંગધરની વાતને ટેકો આપી કહેવા લાગ્યા " ઇસને હમારા રોજગારભી બંધ કરદીયાહૈ વાસ્તે કલ જરૂર આકે ઉસકે સંગ શાસ્ત્રાર્થ કરકે ઉસકો હરાયગે, ઔર આપકી બાતકો રાજાકે રૂબરૂ ટેકા દેંગે " સારંગધર આથી ઘણો ખુશી થયો અને બરાબર સન્યાસિઓને દરબારમાં અમૂક વખતે હાજર થવાનો સંકેત રચી પોતાને ઘેર ગયો.

# પ્રકરણ ૧૧

## છેલ્લી કસોટી અને વિજય.

બીજે દીવસે માંડળિક રાજા દરબાર ભરીને બેઠા એટલે તરત તેણે અનંતરાયની ફરિયાદ ઉપરથી નરસિંહ મેહેતાને પકડી રજુ કરવાનો હજુરીઓને હુકમ કર્યો. હજુરીઓ મેહેતાજીને બોલાવવા ગયા તે દરમ્યાન સારંગધર અને અનંતરાય જેટલું મેહેતાજીની વિરૂદ્ધ બોલવું હતું તેટલું બોલ્યા. અનંતરાયે કહ્યું " મહારાજ એ નરસૈયો ઘણો અનાચાર કરે છે બાળ વિધવાઓને અને સધવાઓને ભેળવીને ભજનને બ્હાને તેમની સાથે વ્યભિચાર કરે છે. મારા ઘરમાં પણ એ લુણુ હરામે જાદુ કર્યું છે કે હમેશ મારી સ્ત્રી તેને મંદિરે ભજનમાં બેઠો હોય ત્યાં જઇ તેને પાણી પાઇ આવે છે. વળી તે વાતની મેં ખાત્રી પણ કરી જોઇ એમ કહેવાય છે કે તે તેની મામીના સિવાય બીજા કોઇના હાથનું પાણી કદી પીતોજ નથી તે મારો ભાણેજ થાય છે. એકવાર તો મારી સ્ત્રીને તેમ કરતાં અટકાવવાને મેં તેને ઓરડામાં પુરી તાળુ માર્યું અને કુંચી મારા ખુજામાં ઘાલી પછી એ ભગતડાને ત્યાં ગયો અને જોયું તો વખતસર મારી સ્ત્રીએ આવીને તેને પાણી પાયું હતું મહારાજ આમ ઉઘાડે છોગે દેખાતો હડહડતો અનાચાર થાય તે અમારી નજરે કેમ જોવાય તેનો અન્નદાતા ખ્યાલ કરવો જોઇયે " રાજા માંડળિક અનંતરાયનું કેહેવું સાંભળી કહેવા લાગ્યા " અનંતરાયજી તમે નજરે જોયાનો કોઇ સબળ પુરાવો તમારી પાસે છે ?" અનંતરાયે પ્રત્યુત્તર વાળ્યો " અન્નદાતા મારી સાથે સારંગધર મેહેતા હતા અને તેમણે અને મેં પ્રત્યક્ષ તે જોયું હતું " માંડળિકે સારંગધરને પુછી ખાત્રી

કરી ત્યારે પેલા ચડાવી રાખેલા સન્યાસિઓ સહિત સારંગધર મેહતા એક તરફ ઉભા હતા તેમણે વધારે જોર દઈ અનંત-રાયની હકીકતને ટેકો આપ્યો અને કહ્યું “ રાજન એ નરસૈયો મારો નાનો ભાઈ છે તો તેથી શું સત્ય કહેવામાં શો માટે પ્રમાણિક માણસે પક્ષપાત કે શરમ રાખવી જોઇયે મારે સ્પષ્ટ કહેવું પડશે કે એ ભજનનું નામ દઈ અતિ અનાચાર ભરેલા કબાડા કરે છે વ્યભિચાર કરે છે અને લોકોને જાદુકરી અનેકના માલ પચાવે છે. ભંડારાઓ કરી સંત સાધુઓ જમાડે છે અને પોતે પોતાની મામી, પોતાની પૂત્રવધુ વગેરેથી જાર રમે છે માટે અન્નદાતા જરૂર શીક્ષાનો પાત્ર છે ” આ હકીકત શ્રવણ કરી રાજા માંડળિકે સન્યાસિઓ તરફ દૃષ્ટિ કરી સારંગધરને કહ્યું કે “ આ સન્યાસિઓને અત્રે સારંગધરજી શો માટે લાવવામાં આવ્યા છે ?” આ સાભળી સારગધરે જવાબ દીધો “ અન્નદાતા આ સન્યાસિઓ લાવવાનું ખાસ કારણ એટલુંજ છે કે નરસૈયો કાળા અક્ષરને કુટી મારે તેવો છે છતાં મોટા જ્ઞાનીની પુછડી થઇને બેઠો છે અને એવો તો ખોટો ડોળ ઘાલે છે કે મારા જેવો તત્વજ્ઞાની પુંછડી કોઇ નથી તે આવે કે આ મહાત્માઓ તેની સાથે થોડી વાર શાસ્ત્રાર્થ કરશે એટલે આપનો સત્વર તેના દંભનું પોગળ જણાઇ જશે અને તેથી આપને ખાત્રી થશે કે તે કેવલ જુઠો ભેખ ધારી, વ્યભિચારી અને દંભી છે. માત્ર લોકોના ધનમાલ હરણ કરવા માટે તેણે આવો પાખંડ ચલાવ્યો છે. ” રાજા માંડળીક આ સાભળી સારંગધરની હકીગત માની સમંતિ આપી કહેવા લાગ્યો “ ઠીકછે ત્યારે એ લબાડને આવવા દ્યો પછી પરિક્ષા કરાવીએ ” આટલું કહેતામાં મેહેતાજી તો કૃષ્ણ કિરતન કરત, હાથમાં તાળ અને બીજા હાથમાં કૃષ્ણપ્રતિમા

અહિત રાજા માંડળિક જરા ક્રોધ કરીને મેહેતાજીને કહ્યું "નરસિંહરામ તમારા મામાની મરજી નહિં છ
આમીને દરરોજ પાણીપાત્રા ઓત્રાવો છો તે માટે તમારે શું કહેવું છે?" મેહેતાજી બોલ્યા "વિવેકી રાજન એ કંઇ મારા આગ્રહથી આવતાં નથી અને તેમ છતાંએ મારા મામાએ તેમને થોડાદિવસ અગાઉ ઓરડરમાં પુરી મેલ્યાં ત્યારે મારા વહાલા કૃષ્ણચંદ્રે તેમનું સ્વરૂપ લઇ મને પાણી પાયું હતું બાકી જાદુ બાદુ હુંતો બાપલિવા કંઇએ જાણતો નથી એક મારા પ્રાણચાર પ્રિતમ નટવરત્નાલનું, અને તે સચરાચર રષિકેશનું રટણ કરી જાણું છું" આ સાંભળી રાજામાંડળિક કેહેવા લાગ્યા "નરસિંહરામ એ તમારા બધા ઢોંગ, તમારૂં બધું પોગળ, તમારો બધો ભકિતને નામે છુપો અનાચાર એ સર્વ મારા જાણવામાં આવ્યા છે નરસિંહ મેહેતાએ પ્રત્યુત્તર વાળ્યો "હે કાનના કાચા નૃપતિ, આ બધી વાતો તમને કોઇએ તકંટી બનાવી કહી હોય તેમ લાગે છે. હે ભલા રાજન મારે તો દંભે નથી, અનાચારે નથી; માત્ર જયરાધા, અને રાધે કૃષ્ણના નામ સિવાય અન્ય કશુંજ હું કરતો નથા રાત્રિ અને દિવસ માત્ર તેના રટણમાંજ ગુજારૂ છું પછી મારી સાથે ગમે તે કોઇ આવી ભજનમાં ભાગ લેતો તેને મારે રોકવો અને તેથી તેના આત્માને દુભાવવો એ કરવાની મને મારા વહાલાની મનાઇ છે" સારંગધર અટલું કહેતામાં બોલી ઉઠ્યા અને કહેવા લાગ્યા "હવે એ વહાલો અને વહાલી કરે નહિં ચાલે મોટી પંડીતાઇના વાતો કરી જ્ઞાનીનું પુછડું થઇને એઠા છો તો હવે આ મહાત્માઓના જોડે શાસ્ત્રાર્થ કર? એટલે સોરઠેશ્વરની ખાત્રી થાય કે તે મિથ્યા તારો ખોટો દંભ છે" સારગધર એટલું કહી રહ્યા કે તરત પેલા વિતં-

ડાવાદી સન્યાસિઓ પૈકીમાંથી એકે આગળ આવીને કહ્યું "હાં હાં ઐસા બડા જ્ઞાનીકા બેટા બન ગયા હૈ ઔર રામકીયોંકો નચવાતા હૈ પરંતુ ષટશાસ્ત્રી ઔર ચતુર્વેદ સંપન્ન હુયે બિના તેરે નાચને કુદનેસે હરિમિલેગા નહિ. તેરે સે તો યે પોપટભી અચ્છાકે રામનામકે ઉચ્ચાર કો યે ભવસાગર સેં પાર ઉતર જાતા હૈ. મિથ્યા ભક્તિ ઔર જ્ઞાનકા દંભીલોકે દુનિયા કો ઠગતા હૈ. જાનતા નહિં કે કદાચિત સમર્થ વિદ્વાનસે શાસ્ત્રાર્થ કરનેકા યોગ આ ગયા તો ફિર સબ દંભ પ્રકટ હો જાયગા ઇશ્વર વસ્તુ કયા હૈ ઇસકા અર્થ કયા હૈ ઔર ઇસકા તાત્પર્ય કયા હૈ વો તું બડા ભગત બનકે બૈઠા હૈ તો કહદે ? જાનતા હૈ?" નરસિંહ મેહેતાએ એ સર્વ વિતંડાવાદી સન્યાસિઓને જોતામાં એનો સાર શો હશે તે હું જાણતો નથી આપ જાણતા હોયતો કહો?" આ સાંભળી મહારાજ બોલ્યા "હમારે જેસા પ્રથમ સન્યાસિ હો જા ફિર આવ હમારે પાસ તેરેકો સર્વ સાર પઢાકે બતાયંગે શાસ્ત્ર પુરાન ચારોં બેદ શ્રુતિ સ્મૃતિ ઇત્યાદ સબ તેરેકો પઢાયંગે" આ સાંભળી મેહેતાજી બોલ્યા "મહારાજ હું તો મારા શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુના નામ સિવાય કશામાં સાર જોતો નથી. કારણ કે "જયાં સુધી આત્મા તત્વચિન્યો નહિ ત્યાં સુધી સાધના સર્વ જુઠી" અર્થાત જયાં સુધી તે મારા આતમ શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનુ જયોતિર્મ ચૈતન્યસ્વરૂપ ઓળખ્યું નથી ત્યાં સુધી મહારાજ એ તમારા વેદના પોથાં થોથાં અને કર્મ ઉપાસના ધ્યાન ધારણા અને સમાધિ બધુંએ નકામુંજ સમજજો. જો એમ માથું મુંડાવે ભગવાન મળતા હોય તો ઘેટાં ઘણાંએ મુંડાવે છે તેમને કયારનાએ મળ્યા હોય. જો એમ કપાળ ઉપર અને આખા

શરીરે રાખનો કંટેવાળો કરવાથી ભગવાન મળતા હોય તો કુંભારના ઘરનું ગધેડું દીવસમાં ત્રણ ચાર વાર રક્ષાસ્નાન કરે છે તો તેનેજ ક્યારનાએ મળ્યા હોય. પણ મહારાજ એમ દંડધારી. કે મઠધારી, કે હુકમધારી થવાથી એકદમ આતમરામ ઓળખાતો નથી પણ રાત દિવસ તેની લગનીમાં રેહેનારનેજ ઓળખાય છે, એમ કહી પોથાં થોથાં ઉથામી વિદ્યાનો દુર-ઉપયોગ કરવાથી ઇશ્વરનો સાર જણાતો નથી પણ વિદ્યા ભણીને તેનો સદુપયોગ કરવાથીજ વાસ્તવિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું કહેવાય છે. પગતળે રેલો અને પારકી વાતો કરવાથી કે, જુઠાને સાચો અને સાચાને જુઠો કરવાથી કઇ પ્રભુ મળતા નથી, એ તો કેવલ શુદ્ધ. પવિત્ર અને સાચા ભક્તોનેજ મળે છે" આ પ્રમાણેના નરસિંહ મેહેતાના વચન શ્રવણ કરી રાજા માંડલિક અને તેનો આખો દરબાર સ્તબ્ધ થઇ ગયો અને પેલા સંન્યસિઓતે બોલતા ચુપ થઇ ગયા. રાજા આ બધું જોઇ પોતાના મન સાથે વિચારવા લાગ્યા કે એકદમ નરસિંહરામની ખરી પરિક્ષા થતાં સુધી કોઇ પણ રીતે તેને હેરાન કરવાની જરૂર નથી. વખતે દ્વેષભાવથી 'નાતે જાતને ખાય' એ કહેવત પ્રમાણે અનંતરાય અને સારંગધરે રમત કરી તેને ખરાબ કરવાને ઇરાદે આ બધી ખટપટ કરી હોય તો પણ કોને ખબર ? માટે નરસિંહરામની બરાબર કસોટી કરી સંપૂર્ણ પરિક્ષા ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તેને માનપૂર્વક દરબારમાં સ્થાન આપવું." પ્રિય વાંચકવૃંદ ભક્તના બેલી ભગવાન છે એ વાત લેશ પણ ખોટી નથી. રાજા માંડલિકના હૃદયમાં ઉપર પ્રમાણે સ્ફુરણ થતાં તેણે મેહેતાજીને કહ્યું "ભક્ત નરસિંહરામ. આજ તમારી પરિક્ષા બરાબર થાય ત્યાં સુધી મારી સમક્ષ

આ આસન ઉપર બિરાજો માત્ર આપની ખાત્રી મને થાય ત્યાં સુધી આપને અહીંથી જવા દેવાસાં નહિં આવે " નરસિંહ મેહેતાએ કહ્યું " હે ન્યાયશીલ રાજન્ પરમાત્મા તમને જે ન્યાય પૂર્વક બુદ્ધિ સુઝાડે તે પ્રમાણે મારી ખાત્રી કરી પછી મને જવા દ્યો જો કે મારે મનતો પૃથ્વીના સર્વ સ્થળ તેજ મારા અંતરયામી સચરાચર ભગવાનની છે એટલે ઘર કે દર-બાર મારે તો જ્યાં હશે ત્યાં આનંદથી ભજન થશે. મને એથી કંઇ હર્ષ શોક નથી. " આ વચન કહી મેહેતાજીને રાજા માંડળીકે જ્યાં આસન બતાવ્યું ત્યાં જઇને બેઠા એટલે પેલા અનંતરાય, સારંગધર સન્યાસિઓ તથા બીજા દરબારી નોકર વર્ગ ઉભા રહેલા તેમની આંખોમાં શનિશ્ચર આવ્યા કે " આ નરસિંહ તોહોમતદાર છતાં રાજાની સમક્ષ નાખેલા આસન ઉપર બેઠા છે અને આપણે ઉભા રહ્યા છીયે ખરેખર એ જાદુગર છે એટલે રાજાને પણ ભેળવાઇ જતાં વાર લાગતી નથી પશ્ચાત રાજા માંડળિકે દરબાર સમક્ષ નરસિંહે મહેતાને કહ્યું " નરસિંહ ભક્ત એક ફુલનો હાર બનાવી અહીં મંગાવું છું અને તે હાર આ તમારા હાથમાં જે કૃષ્ણ દામોદરની પ્રતિમા છે તેને બધાની સમક્ષ પેહેરાવુ છું બાદ તેને મારા રાજ્યમેહેલમાં આવેલા કૃષ્ણ મંદિરમાં કૃષ્ણમદિરને ચારે તરફ તાળા દઇ બંધ કરી આવું છું પછી તે તમારી કૃષ્ણદામોદર મુર્તિ તે મંદિરના ચોકમાં અમારા બધાની સમક્ષ પ્રત્યક્ષ આવી પોતાના ગળામાંથી તે હાર કાઢી તમને પેહેરાવી જશે તો હું અને મારી રૈયત તમે સાચા શ્રી હરિના ભક્ત છો એવું ખાત્રી પૂર્વક સ્વીકારિશું માટે કેમ કહો એ મારી વાત માન્ય છે ?"

મેહેતાજી આ પ્રકારના રાજા માંડળિકના વચન શ્રવણુ કરી પ્રસન્ન ચિત્તે કહેવા લાગ્યા " નિતિજ્ઞ રાજન સુણી ખુશીની સાથે મારો આધાર પાતળીયો દ્વારિકાધીશ મારી પત રાખશે અને આપને મારા તરફની સંપુર્ણ ખાત્રી કરી આપશે. માટે ખુશીથી હ્યો આ મારા વહાલા કૃષ્ણુ દામોદરની પ્રતિમા અને તેને આપની ઇચ્છા મુજબ હાર મંગાવી પેહેરાવી જયાં મુકવી ઘટે ત્યાં મુકીએ સ્થળ બંધ કરી ત્યાં ચાલો એક રાત બેસી ભજનની ઝડી મચાવીએ એટલે રાજન આપની ઇચ્છા પ્રમાણે સર્વ મારો દીનોનાથ આવી કરી જશે " નરસિંહ મેહેતાની આ વાત સાંભળી આખા દરબારે તેમ કરવાની સંમતિ આપી જેથી રાજા માંડળિકે રાજ્યના માળીને ત્યાંથી એક અતિ સુવાસિત પુષ્પનો હાર કરાવી મંગાવ્યો અને પેલી નરસિંહ મેહેતાના હાથમાંની કૃષ્ણ દામોદરની મુર્તિ લઇ તેને પેહેરાવી પોતાના રાજમેહેલમાં આવેલા કૃષ્ણુ દામોદરના મંદિરમાં જઇને પધરાવી દીધી; મંદીરને પણ ચોપાસથી બરાબર બંધ કરી દીધું અને નરસિંહમેહેતાને અને તેમના સાધુ મંડળને તે મંદીરના વિશાળ ચોકમાં આસન આપ્યું અને રાજા તથા સઘળા દરબારીઓ મેહેતા મુસદ્દીઓ, અને દરબારમાં જોવા ટોળે મળેલા ગામના પુરવાસિયો તથા નાગરો બધાએ મેહેતાજીથી થોડે છેટે ઉપલે ચોક ગાદી તકીયાની બિછાત કરી હતી ત્યાં સર્વ બેઠા પછી માંડળિકે કહ્યું મોડામાં મોડું સહવાર થતાં સુધીમાં તમને ભગવાને આવીને હાર પેહેરાવવો જોઇયે સહવાર થઈ સુર્યોદય થઇ જશે તો તમે જુઠા છો એમગણી તમને ગરદન મારીશું માટે સુર્યોદય પેહેલા ભગવાને તમને હાર પેહરાવી જવો જોઇયે

"મેહેતાજીએ કહ્યું" રાજન જોકે પરમાત્મા હાર પેહેરાવસે અને ગરદન જશે નહી. પણ નહિં પેહેરાવે તો એ મારે શું એની લાજ જશે મને તો ગરદન જવાથી કંઇ થવાનું નથી એની પત જશે એટલે એની ગરદન કપાઈ જાણવી એની પ્રતિષ્ઠામાં હાની થશે એની-અપકિર્તિ થશે અહીં તો બંનેને કશું અડેકે આભડે નાના મારો વહાલો એવો છે કે તે પોતાની એમ પત ગુમાવે તેવો નથી, એમતો મારો શામળીયો લાલ અતિ વિચિક્ષણ અને સમય સુચકતા વાળો છે ભર ઉંઘમાં હોય તો પણ અણી વખતે તો એકદમ જાગી ઉઠી સત્વર જે તેનું કર્તવ્ય હોય તે કરે છે એમાં તો અત્યાર સુધી પૂત્ર શામળશાના વિવાહમાં કે કુંવરબાઇના મામેરામાં કે પિતાના શ્રાદ્ધમાં કે યાત્રાળુઓની હુંડી વખતે અને મામીનો વેશ લેઇ છેવટે આવીને પણી પણ પાર ગયા સુધી પણ કદી ચુકયો નથી માટે રાજન શ્રદ્ધા રાખો એ મારો લટકાળો ગિરીધર આપની ઇચ્છા પ્રમાણે કરશે અને દ્વેષિઓની આંખમાં રાઇ છાંટશે. શતરૂઓને ધુળ ફકવશે અને સત્પુરૂષોને દર્શન દઇ તારી લેશે અને આપની ચક્ષુની સમક્ષ તે પ્રત્યક્ષ આવી હાર પેહેરાવા જશે માટે હવે રાત્રીએ આપ સર્વ વાળુ વીગેરે કરી પરવારી પધારજો અને હું મારા હરીનું ભજન શરૂ કરીશ પછી પ્રાતઃકાળ પડતાં સુધીમાં શું થાય છે તે આપણે સઘળા જોઈશું. ખરી કસોટી તો મારા વહાલાની આજેજ થશે.અને તે આપની સમક્ષજ થશે પ્રાતઃકાલે પરિણામ જોઇ પછી આપની પ્રતિજ્ઞા પુરણ કરજો આ પ્રમાણેનું નરસિંહ મેહેતાનું કેહેવું શ્રવણ કરી રાજા માંડલિક તથા રક્ષક મંડળ તેમજ મેહેતાજીના વિરૂદ્ધ પક્ષી સારંગધરનું મંડળ ઘેર વાળુ કરવા

વિદાય થયું વાળુ કરી પાછું સમય થતાં પેલા રાજ મેહેલમાં આવેલા રાજા માંડળિકના કૃષ્ણ મંદિરના ચોકમાં જ્યાં નરસિંહ મેહેતાએ પોતના ભજનની ઝડી લગાવી હતી ત્યાં ભરાઇ ગયું. મેહેતાજીએ હાર પેહેરાવવા શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માની સ્તુતિ કરવા માંડી એમ કરતાં મધ્ય રાત્રિ થવા આવી તો પણ કાંઇ હાર ભગવાન આવીને પેહેરાવે તેવું કોઇને લાગ્યું નહિ એટલે મંડળમાંના ઘણા ખરા ઉંઘ આવવાથી થાકીને ઘેર ગયા સારંગધર, અનંતરાય, રાજા માંડળિક, તેનો દિવાન અને થોડા નાગર સગૃહસ્થો માત્ર બેસી રહ્યા આણી તરફ કૃષ્ણ પરમાત્મા મધ્ય રાત્રિ હોવાથી ભર ઉંઘમાં હતા તે નરસિંહ મેહેતાની સ્તુતિ સાંભળી એકદમ જાગૃત થઇ લક્ષ્મીજીને બુમ મારી જાગ્રત કર્યા લક્ષ્મીજીને ભર ઉંઘમાંથી જાગૃતકરવાથી લક્ષ્મીજી એકદમ કંઈ નવા જુની છે એમ અનુમાન કરી એકદમ સચેત થઇ તેમને કહેવા લાગ્યા " કેમ મહારાજ શું છે શુ છે એકદમ આમ એકાએક મધ્ય રાત્રિએ જાગી ઉઠયા અને મને પણ જાગ્રત કરી એવું અત્યારે શું પ્રયોજન છે ? " ભગવાન કહેવા લાગ્યા " દેવી અત્યારે ને અત્યારે મારે જવું પડશે અને પેલો કેદારો રાગ નરસિંહ મેહેતાએ ઘરાણે મુકયો છે તે ઘરણીધરને સાઠ રૂપીઆ આપી છોડાવી ચીઠી પાછી નરસીંહ મેહેતાને આપી દેવી પડશે એટલે તે કેદારો રાગ છુટયો સમજી ગાશે કે; તરત પ્રાતઃકાળ થતાંમાં હું તેને હાર જઇને સભા સમક્ષ પેહેરાવી દઇશ જો સુર્યોદય થઇ જશે અને હાર નહિ પેહેરાવી શકાય તો ભક્તને માંડળિક રાજા ગરદન મારશે માટે ભક્તના પ્રાણને ઉની આંચ ન આવે તે માટે અક્ષણેજ આ-

પણે જવાની જરૂર છે." લક્ષ્મીજીએ કહ્યું " બહુ સારૂ ભગવાન ચાલો મારે સત્વર તેમ કરી ભક્તને બચાવીયે " ભગવાન બોલ્યા " ત્યારે જાઓ તમે ભગવાન સુર્ય નારાયણ પાસે અને કહેજો કે આપ સુરજ ઉદય થવામાં વાર કરજો અને હું નરસિંહ મેહેતાનું રૂપ ધારણ કરી ધરણીધર મેહેતાને ત્યાં તળાજા ગામે જાઉછું અને કેદારો છોડાવું છું તમે મને નરસિંહ મેહેતાને મંદિરે મળજો " એમ કહી ભગવાન તો એકજ ક્ષણમાં નરસિંહ મેહેતાનું રૂપ લેઈ તલાજા ગામે ધરણીધરના મોહોલ્લામાં અંતરિક્ષ માર્ગેથી ઉતર્યાં અને ધરણીધરના ઘરમાં આગળ જઇ તેમને બુમો પાડવા લાગ્યા. ધરણીધરે પથારીમાં ઉઠી બારણા ઉઘડાવ્યા એટલે ભગવાન નરસિંહ મેહેતાને વેશે અંદર પ્રવેશ કરી ધરણીધર મહેતાને કહેવા લાગ્યા " મેહેતાજી લ્યો આપના આ સાઠ રૂપીયા અને પેલો કેદારો રાગ અડાણે ચીઠી લખી મેં મુકયો છે તે મને પાછો આપો ?" ધરણીધરે કહ્યું " મેહેતાજી વ્યહારની વાતે ના કહેવાય ? લાવો રૂપીઆ અને લ્યો આ તમારી ચીંઠી " ભગવાને તો રૂપીઆ સાઠ કાઢી તેજ વખતે ધરણીધરને ગણી આપ્યા એટલે ધરણીધરે પેલી મેહેતાની લખી આપેલી ચીઠી પાછી આપી તે ચીઠા લઇ તળાજેથી બારોબાર ભગવાન જુનાગઢ આવ્યા આ સમયે રાત્રિના ત્રણ વાગરાનો શુમાર થવા આવ્યો હતો.

અહિંયા આપણા નરસિંહ મેહેતા હરેક પ્રકારે કૃષ્ણ પરમાત્માને હાર પહેરાવવા વિનવી રહ્યા હતા અને અતિ આર્દ્ર અને કરૂણાજનક મધુર આલાપથી ઉપરા છાપરી કૃષ્ણસ્તુતિના કિર્તનોની રણઝીક મચાવી રહ્યા હતા તે અત્યારે ભગવાન

પેલા બંધ કરેલા મંદિરમાં જ્યાં મેહેતાજીની કૃષ્ણ દામોદરની મુર્તિ હાર પેહેરાવી પધરાવી હતી ત્યાં આવ્યા. ત્યાં મેહેતાજી તો એકે શ્વાસે ભગવાનને વિનંતિ કરી રહ્યા હતા કે પ્રભુ કેદારો તો ઘરાણે મુકયો છે એટલે તે શી રીતે ગવાય અને જ્યાં સુધી કેદારો ન ગવાય ત્યાં સુધી આપનાથી આવીને મને હાર પણ શી રીતે પહેરાવાય હે હરિ ! હે દીના નાથ ! ખરેખરૂં ધર્મ સંકટ આવી પડયું છે હવે આનો નિકાલ કરવો હે શામળા આપના હાથમાં છે. અત્યારે ને અત્યારે વા સુર્યો દય થતાં થતાં પહેલાં કેદારો છોડાવી કોણ લવે એવું કરૂં કે આપ પધારી હાર પેહેરાવી શકો અને મારા પ્રાણ બચાવી શકો. ભલે મારી ગરદન જાય તો મને દરકાર નથી પણ કેદારો છુટયા વગર હું ગાવાનો નથી. માટે આપને કરવું હોય તેમ કરો. હું તો પ્રાતઃકાળ સુધી આપનું સમરણ કરીશ. અને પછી ગરદન માર્યો જઇશ તો બેહેતર પણ પ્રાણને વહાલો કરી મારી પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ કદી પણ હું કરનાર નથી એમ આપ નક્કી જાણજો ! મધ્ય રાત્રિ વિતિ ગઈ છે. માત્ર હવે બે કલાક રાત્રિ બાકી છે. અને હાર ન પેહેરાવ્યો તો આ આપના દાસાનુદાસનુ શરીર પણ ત્યાં સુધી છે માટે આ કલાકમાં બે જે નિકાલ લાવવો હોય તે લાવજો આપ જાણો આપનું કામ જાણે હું તો હવે આ બે કલાક મૌન્ય રહી આપનું ધ્યાન ધરીશ કદાચ મારો કેદારો છોડાવી લાવી મને મારી ચીઠી પાછી સોંપશો તો હું કેદારો ગાઇ આપને બોલાવી શકીશ. બાકી તો આપ જાણો અને આપનુ કામ જાણે મને કંઇ લેવા દેવા નથી મને તો આ શરિર

છુટવાથી લાભજ છે. અહિંતો ઉપાધિ નડે છે પછી વૈકુંઠમાંથી આપના ચોણુ તેજાવી કંઈ દુર કરી શકવાના નથી એટલે અહીંના કરતાં મને આપની ચરણસેવાનું ફલ દરરોજ મળશે. મને તો એથી આના કરતાં અધિક લાભ થશે. એમાં મારૂં કંઈ જવાનું નથી. આ પ્રકારના ભગવાનને વચન સંભળાવા લાગ્યા એટલે પેલા પ્રતિપક્ષી સન્યાસિ હતા તે મેહેતાજીને કહેવા લાગ્યા " અરે ક્યા એસા નાચેના કુદેગા ઔર ભગવાન કું ઇસતરહ કહેગા ઇસસે ભગવાન તેરે પર પરસન હો જાયગે ઔર ક્યા આકે હાર પહનાયંગે કૈસા દિવાના. અરે ઇસતરહ ઔર દરકી જ્યું નાચને કુદનેસે કભી ભગવાન આકે હાર પેહેના જાયે તો ફીર ક્યા ચાહીયે. ખાલીદંભ છોડકેન્ટપતિકી ક્ષમા માંગકે સીધાં ચલને રખ જીસ્સે કુછ તેરા કલ્યાન હો જાય. એમ જેને તે મેહેતાજીને ટકોર મારવા લાગ્યા. એમ કરતાં કરતાં ચાર વાગ્યાનો સમય થયો માંડળિક રાજાપણ અકળાયો. ઉજાગરો વ્રથા થયો અને નરસીહમેહેતો ઢોંગી છે એવો વિચાર આવવાથી તેણે પણ નરસિંહમેહેતાને ક્રોધ કરી કહ્યું " મેહેતાજી હવે નકામી ગંઝો કુટવી મુકી દ્યો અને કહી દ્યો કે તમે સાચા ભક્ત નથી. અત્યાર સુધી તમે મોટા બહારનો ડોળ રાખી ભક્ત કહેવાયા છો અને દરેક રીતે તમે અનાચારી અને વ્યભિચારી ગણાયા છો. માટે હજી પણ કહું છું કે ક્ષમા માગી આ બધો દંભ કાઢી નાંખો અને તમારા પાપનો પ્રસ્તાવો કરી હવેથી સદાચરણ રાખવા મારી સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા કરો અને તે દમણાંને હમણાં કરો નહિંતો સત્વર હું તમને કારાગ્રહમાં નાંખવાનો હુકમ કરીશ. મેહેતાજીએ કહ્યું " વિ-

વેફીરાજન તમારી પ્રતિજ્ઞા કરેલે સમયે આપ જે કરશો તે કબુલ કરીશ. હજી તો ચાર વાગવાનો શુમાર થયો છે. પ્રાતઃકાળ થવાને હજી બે કલાકનો સમય બાકી છે આમે જ્યારે આખી રાત્રીનો વખત આવે ધૈર્ય રાખ્યું તો હવે બે કલાક સબુરશો એવી મારી વિનંતી છે પછી આપની ઇચ્છામાં આવે તે કરજો ?" આ પ્રકારના વચન શ્રવણ કરી માંડળિક રાજા પાછો ધીરજધરી બેઠો. સારંગધર કહેવા લાગ્યા "અલ્યા હરામી તું તારો આ મિથ્યા ડોળ તજી દે અને તારી ખોટી હઠ મુકી દે એમ કંઇ ભગવાન તું મરીને માથુ કુટીશ તોપણ તને હાર પેહેરાવાના નથી અમને તથા રાજાજીને આખી રાત ઉજાગરો કરાવ્યો અને એમાંનુ કશું વળ્યું નહી પણ શેનું વળે તારી સાચી ભકતી હોતતો વળે એમ કંઇ જો નાચે કુદે ભગવાન બધાને મળતા હોય તો પછી જોઇયે શું. જો જીવ બચાવવો હોય તો રાજાની માફી માગે અને તારી મેળે કબુલ કર હું ખોટો છું મારી ભકિત ખોટી છે અને આ બધુ જે મેં અત્યાર સુધી કર્યું છે તે સઘળુ લોકોને ભોળવવાને માટેજ હતું. આ પ્રમાણે જો માની દઇશ તો રાજા તારાપર રેહેમ કરશે. જો હવે પ્રાતઃકાળને ઝાઝી વાર નથી માટે નાહક હઠ કરી જીવથી શું કામ જાય છે. હજી સમજી જા ?" સારંગધર આ પ્રમાણે બોલી રહ્યા એટલે અનંતરાય મેહેતા કહેવા લાગ્યા "જો લ્યા નરસિહ આ તારી છેલ્લી કસોટીથી હવે તારૂં જુઠાણુ બારણે પડયા વિના રહે તેમ નથી માટે વેળાસર ચેતી રાજાજીની માફ માગી તારો પ્રાણ બચાવ અને હજી પણ જક કરીશ તો હમણાં જ્યાં પ્રાતઃકાળ થશે કે રાજા

તને ગરદન મરાવ્યા વગર રહેનાર નથી. માત્ર તો હજી દયા આવે છે તેથી તને કહીયે છીયે, પછી તુ જાણે. આમ બધા મેહેતાજીને કહી રહ્યા એટલે માંડળિક રાજાના દરબારમાંના મુખ્ય એક શ્રીધરનામે પંડીત હતા તે બોલી ઉઠયા " રાજન મારા આતમાં એમ સાક્ષી પુરે છે કે જોકે પ્રાતઃકાળ થવાને માત્ર એક ઘડી બાકી રહી છે. અને હવે કદાચ ભગવાન હાર પ્રહેરાવે અગરતો ન પહેરાવે તો પણ એ નરસિંહમેહેતાને માટે હું જામીનગીરી આપી ખાત્રી આપુ છું કે તે જુઠો કે ઢોંગી ભકત નથી પણ સાચો અને પરમાત્માનો અનન્ય ભકત છે. માટે તેવા ભક્તને ગરદન મારી પવિત્ર બ્રાહ્મણની હત્યા કુલ રાજા અને રાજને એવું તો ખરાબ ભોગવવું પડશે કે જે અવર્ણનિય છે. માટે હે માંડળિક રાજા હું આપનો વૃદ્ધ એક વિદ્યા ગુરૂ છું માટે મારી વિનંતિ સ્વિકારી તેનો શિરચ્છેદ કરવો મુકી દેઇ તેને ક્ષમાઆપો ? મને એ ભકત શિરોમણી નરસિંહ મહેતાના પરચાનો અનુભવ થયો છે. મને બાલ્યાવસ્થામાં એક બ્રહ્મહત્યા ચોટી હતી. મારા માતાપીતાએ તેના નિવારણ અર્થે અનેક પ્રાયશ્ચિત આદિ કર્મો કરાવ્યા યજ્ઞયાગ કરાવ્યા, અને પ્રકારના દાન અપ્યા, મહારૂદ્રો કરાવ્યા અને ગુરૂકુલ નિવાસ કરાવી મને કાશીની પાઠશાળામાં મુકી શાસ્ત્ર અને ચતુર્વેદ સપન્ન બનાવ્યો અને બરાબર વિધિસરઃ અનેક ઉપાસનાઓ તે બ્રહ્મહત્યાના નિવારણ અર્થે કરી છતાં પણ કોઇ પ્રકારે તે બ્રહ્મહત્યાના પાપનું નિવારણ થયું નહિં. છેવટે થાકી જુનાગઢ આવ્યો અને કોઇના કહેવા પરથી મેહેતાજીને મદિરે ગયો ત્યાં મને તેમણે કાનમાં ફુંક મારી

ઇષ્ટમંત્ર આપ્યો અને અને માર્જન કરી શ્રી કૃષ્ણ મંત્રથી પાવન કર્યો એટલે તરત મારી બ્રહ્મહત્યા ઉતરી ગઇ ને તેજ દીવસે પછી તે બ્રહ્મ હત્યાએ માગ સ્વપ્નમાં આવી તેમને ખબર કરી કે " એ ભક્તશિરોમણિ નરસિંહ મહેતાના તને દર્શન થવાથી હું તને તારા પાપમાંથી દુર કરી તારાપરથી ઉતરી જાઉં છું આજથી તારા સઘળા અજંપો મટી જશે ચતમાં શાંતિ પ્રકટશે આત્મારામને ઓળખીશ અને રાજ-દરબારમાં સન્માનપૂર્વક રહી ઉન્નતિને પ્રાપ્ત કરીશ. " અને હે માંડળિક રાજા, જુઓ તેરીજ સ્થિતિમાં અત્યારે આ શરિરને પ્રત્યક્ષ જુઓ છો. માટે તેમની હત્યાનો ખોટો સંકલ્પ મુકી દ્યો અને ભક્તને વથા પીડા ના કરો. સારંગધર અને અનંતરાય શા માટે તેમનો દ્વેષ કરતા હશે તે કારણ વિચાર કરી શોધી કાઢો ? એટલે સત્ય જણાયા વગર નહિં રહે, " આ પ્રકારની પોતાના વિદ્યા ગુરૂ શ્રીધર પંડિતની વાણી શ્રવણ કરી મેંડળિક રાજા અતિ ભોળો અને ભલો હોવાથી પાછો પીંગળ્યો અને સારંગધર અને અનંતરાયને કેહેવા લાગ્યો " તમ બન્ને જે વાત આ મેહેતાજી વિસે કહોછો તેનાથી મારા પરમપૂજ્ય વિદ્યા ગુરૂ શ્રીધરપંડિત કેવલ વિરૂધજ કહે છે. જેવ, તમે નજરે જોયેલી વાત ઉલટી રીતે કરો છો તેવી શ્રીધર પંડિત પોતાના અનુભવની વાત સ્પષ્ટ કરે છે માટે મારે ઘણે ભાગે મારા પરમપૂજ્ય વિદ્યા ગુરૂ શ્રીધર પંડિત જે મારા પિતાના વખતથી ન્યાયી અને સત્યવક્તા કેહેવાયા છે અને મારા વખતમાં પણ જેની કોઇ દિવસ પણ અપ્રમાણિકતા નજરે પડી તો શું પણ શ્રવણે પણ

આડી નથી અને તમારા બન્ને માટે તો રાજકાજમાં યુક્તિ, અન્યાય અને અપ્રમાણીક ખટપટ કર્યા સંબંધી અનેક નનામી અરજીઓ મારી પાસે આવી છે એટલે મારે પંડીતજીના કહેવા ઉપર વધારે વજન આપવું ઘટે છે માટે તમે આટલો બધો એની સાથે વિરોધ રાખવો તેનું કાંઇ પણ કારણ હોવું જોઇયે એટલું કહી કારણ શોધવાનો વિચાર કરતાં કરતાં મેહેતાજીની સખી અને સંત સાધુની ભજનની ઝડી તરફ દ્દષ્ટિ કરવા લાગ્યો. એટલામાં પરોઢીયાના પાંચ વાગ્યા એટલે અંદર રહેલા ભગવાને પેલી કેદારો રાગ અડાણે મુકી મેહેતાજીએ લખી આપેલી ચીઠી છોડાવી લાવી પોતાની પાસે રાખી હતી તે લઇ મંદિરના ચોકમાં અંતરિક્ષ અને અદ્દશ્ય રહી મેહેતાજી બેઠા સ્તવન કરતા હતા તેમના ખોળામાં નાખી મેહેતાજીની ચીઠીપર દ્દષ્ટિ પડતાં એકદમ ઉભા થઇ ગયા અને મોઢેથી શ્રીરાધા કૃષ્ણ નામના જય જયકાર પૂર્વક ઉચ્ચાર કરવા લાગ્યા. કૃષ્ણ પરમાત્માને ધન્યવાદ આપતા અને તે ચીઠીને આંખે વારંવાર દાબતા બોલી ઉઠયા કે " સંતો શ્રીહરિ હવે આવી હાર પેહેરાવે છે માટે દર્શન કરજો ? હે રાજન તમે તથા અંત્યારે આ તમારૂ મંડળ છે તે સર્વ સદભાગી છે. શતરૂઓને ધુળ ફકાવનાર અને ભકતોનું રક્ષણ કરનાર, ધર્મનું સ્થાપન કરનાર અને પ્રાણી માત્રના હિતચિંતક એજ શ્રીકૃષ્ણ કરૂણાનિધિ જુઓ હવે કેદારો પુરો થતાં આવી હાર પેહેરાવે છે દર્સન કરજો અને આ ભવસાગરને તરજો ? જો જો તે મારો વિઠલવર વરણાગીઓ મારી ખાત્રી આપે છે. હે સારંગધર અને અનંતરાયજી, સાચાને તો આંચ તે મારો હાર

કદી આવવા દેતોજ નથી. તેનું તો વહાણુ આ ભવસાગરમાં કદી ડુબતુંજ નથી તેને આ વિશ્વમાં કશાનો ડર નથી તેને માત્ર પોતાના ઇષ્ટનોજ ડર છે. પરમાત્મનો સાચો ભકત ક-

પણુ પ્રાણાંતે ચલાયમાન થતો નથી. આખું જગત તેના પર ઉલટે તો પણુ તે તો પોતાના ઇષ્ટમાં ચોટેલી વૃત્તિને અન્યથા કરતોજ નથી. હે મહાત્માઓ આપ પણુ સઘળા ભગવા ભેખ ધારી સંતો છો અને તેથી હરિરૂપ છો એમ માની આપને પ્રણામ કરૂં છું યદ્યપિ એટલું કહેવાને રજા લઉં છું કે પરમાત્મા તો જે તેને ભજે તેની પાસે અને તેને આધીનજ રહે છે. એ હરિ એવા કરૂણાનિધાન છે કે પોતાની સાચી ભકિત કરનાર ભકતજનોને ઉની આંચ કદીકાળે પણુ આવવા દેતા નથી. બળતા દાવાનળમાં પણુ પોતાના ભકતને અગ્નિની આંચ ન અડકે તે માટે તે હમેશ કાળજી રાખે છે. હે મહાત્માઓ કંઇ ભગવું પેહેર્યે હરિ મળતા નથી- સંસાર છોડી ત્યાગી થઇ જવાથી હરિ મળતા નથી. કરોડો વર્સ તપ કરેથી પણુ હરિ મળતા નથી. માત્ર એક અનન્ય પ્રેમભાવથી તે શ્રી હરિપણુ તેવા વિશુદ્ધ પ્રેમી ભક્તને સદા સર્વદા આધીન રહે છે તાત્પર્યમાં હે સંતો, ઘરમાં રહો કે વનમાં રહો, પર્વતમાં રહો કે ગુફામાં રહો, પણ ભક્તિવગર તે શ્રી કરૂણાસાર ભકતવત્સલ ભગવાનની પ્રાપ્તીને ભેટ થતી નથી" સન્યાસિઓ આ સાંભળી કહેવા લાગ્યા ' અરે બડા ઐસા ઉપદેશ દેરહાહૈ તો ભગવાન કહાંહૈ કયૈં હાર નહિ પેહેનાતે પ્રભાત હો અબ હોને આયા એટલામાં મેહેતાજીએ કેદારો રાગ શરૂ કર્યો અને જ્યાં પુરો થયો એટલે સર્વની સમક્ષ ચતુર્ભુંજ સ્વરૂપે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને

આવી મેહેતાના ગળામાં પેલો હાર પેહેરાવ્યો અને પેલી તેમની કૃષ્ણ દામોદરની પોતાની આપેલી પ્રતિમા પાછી તેમના હાથમાં આવી. રાજા માંડળિક વીગેરે સર્વે ભગવાનના ચરણમાં લોટી પુડયા રાજમેહેલમાંથી રાણીઓ પણ દોડતી આવીને પગે લાગી અને પેલા સન્યાસિઓની તથા સારંગધર વીગેરે તેમના પ્રતિપક્ષના માણસોની પણ મતિ શ્રીલક્ષ્મીજી તથા ભગવાનના દરશન થેવાંની વારમાં બદલાઇને સારી થઇ ગઇ અને તેથી બધાએ મેહેતાજીની ક્ષમા માગી એટલે ભગવાન મેહેતાજીને કહેવાં લાગ્યા " ભકત નરસિંહ હવે માત્ર આ સંસારમાં પાંચ વર્ષ તારે રહેવાનું છે પછી તારા સખી મંડળ સાથે તેને વૈકુંઠમાં બોલાવી લઇશ " મેહેતાજી પ્રભુના ચરણ પકડી સાષ્ટાંગ પુર્વક બે હાથ જોડી કહેવા લાગ્યા " હે ભગવન્ આ માયામાં મેં કાંઇ સાર દીઠો નહિં હવે એ માયાથી હું અકળાયો છું એક મારે આપનું ભજન કરવું તેમાં આ સઘળી શરીરની ઉપાધી મારે શું કામ જોઇયે ? હે પ્રભુ, મારે આપના વગર આમ આ સંસારની ઉપાધિ વહન કરી ન ધણીઆતી સ્થિતિમાં ભટકવું કયાં સુધી ? આ કુડા કલિયુગમાં જન સ્વભાવ, અતિ કુટિલ, અધર્મિ સાચાને અનેક બહાને પીડા આપનાર તથા જુઠાને ઉત્તેજન આપનાર, પાપીચરણથી ભરપુર, અને કેવળ નાસ્તિક જોવામાં આવે છે ને તેથી મારા જેવા ગરિબને હવે આ કલિકાળની પ્રપંચી દુનિયામાં રહેવું યોગ્ય નથી. માટે હું તો આ બધું પડતું મુકી હવે આપની સાથે આવીશ "ભગવાને વિચાર કરી કહ્યું." ભક્ત નરસિંહ મારા આયુષની અવધીની હજી પાંચ વર્ષની વાર છે તે દરમ્યાન તારે હજી કેટલાંક મારી ભકિતનો પ્રચાર કરવા માટે

કાવ્યો કરવાના છે માટે જા આજથી મારૂં વરદાન છે કે તારાપર આજથી દેવી સરસ્વતિ પ્રસન્ન રહેશે અને તે તને અતિ ઉતમ અને શિઘ્ર કવિ બનાવી તારે હાથે મારા નામના અને કાવ્યો બનાવરાવવામાં સહાયભુત થશે માટે મારી આજ્ઞાને માની આનંદ પૂર્વક આ પાંચ વરસ એજ કર્તવ્યને કરી પશ્ચાત મારા ચરણુમાં આવજે " મેહેતાજીના મોમાંથી " તથાસ્તુ " જયાં નીકળ્યું એટલે ભગવાન તરત અદ્દશ્ય થઇ વિદાય થઇ ગયા. ભગવાન જાણ્યા બાદ રાજા માંડલિક પગે લાગી પરતાવા પૂર્વક મેહેતાજીની માફી માગી અને પોતાના વાહનમાં તેમને અને તેમના સખી મંડળને બેસાડી સ્વારી સહિત તેમના મંદિરે અઢળક દ્રવ્ય વસ્ત્ર આપી વળાવ્યા તે દીવસ પછી આખું જુનાગઢ શહેર નાનુ મોટુ સ્ત્રી પુરૂષ સર્વ કોઇ મેહેતાજીને ઇશ્વરના પરમપ્રિય ભકત શિરોમણિ સમજી તેમને પુજવા લાગ્યા અને ચારે દિશાએ તેમની નામના ફેલાઇ પછી તો તેમાં કોઇપણ શત્રુ રહ્યું નહિ રાજા માંડળિક તેમના મંદિરે ઉતરનાર નિરાશ્રીતોને દરરોજ પાકું સિધું તે સિવાય વર્ષાસન પણ મેહેતાજીને બાંધી આપ્યું હતું ત્રિયવા સુત્ર વધુ તથા પુત્રી પણ બન્ને તે બનાવ પછી વર્ષે દીવસે ગુજરી ગયા અને મેહેતાજી પોતાના ઇષ્ટ શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્રની આજ્ઞા મુજબ ભકિત માર્ગના કાવ્યો, પદો છંદો, ગરબીઓ વીગેરે બનાવવામાં પ્રાપ્ત થયા. પાંચ વર્ષ પુરાં કરી આયુષની અવધિએ શરીરનો ત્યાગ કરી વૈકુંઠમાં જઇ તે શ્રી સત્‌ચિદાનંદ ઇષ્ટ પરમાત્માના પરમ પદે બિરાજ્યા.

## સમાપ્ત.

# જાહેર ખબર.

**ફેનબાજી**-આમાં રમવાના પર પાનાના ઢગબાજીના જુદા જુદા ખેલો તેમની સંપૂર્ણ માહેતીથી આપેલ છે, પત્તાનાં ખેલોનું આ ઉત્તમ પુસ્તક છે, કિ, ૪ આના,

**આર્ય ઈંદ્ર જાળ**-આમાં પરચુરણ પરચુરણ બધા વિષ આપેલા છે, જેવા કે મંત્ર તંત્ર, હા ચાલાખી, મોહીની, મારણ, જાદુનાં ખેલ, તાવીત, જ્યોતીષ, વૈદ્ય સ્વપ્ન વિચાર, સામુદ્રીક વીગેરે છે કિ, ૧ આના,

**કૌતુકરત્નભાણ્ડાગાર**-(બૃહત ઇન્દ્રજાળ) મારણ મોહન ઉચ્ચાટન, વશીકરણ મંત્ર, તંત્ર તથા બીજા અનેકવિષયનાં ૧૧૩૪ પ્રયોગો છે, સાથે કાર્યસિદ્ધિ કરવાવાળાં કાળી, ભૈરવ, ભૂવનેશ્વરાદિ ઇષ્ટદેવોનાં ૧૬ ચિ મોછે, ( हिन्दीभाषामें ) કિ, ૧ા રૂ,

**કૌતુક પચીસ પેટી**-આમાંજાદુનાં હેરત પમાડે તેવા ૨૫ ખેલો તેનીસંપુર્ણ માહેતી સાથે આપેલા છે, મીજલસ અગર મંડળીમાં કરીશકાયતેવા બધા ખેલો છે, કિ, ૧૦ આના,

**અનંતરંગ**-અથવા (રસિકરંગવિલાસ) આ પુસ્તકની રચના કોકશાસ્ત્ર રતિવિલાસ અને અનંગરંગ જેવા પ્રાચીન પુસ્તકો ઉપરથી સ્ત્રી પુરૂષો વાંચી શકે તેવું સરળછે, આ પુસ્તકમાં ઘણા પ્રયોગોછે અને તે બધા નિતિનેમાર્ગે દોરાવનારા, લાંબુ આયુષ્ય આપનાર જીવનને વધારનાર યુવાન સ્ત્રી પુરૂષોના શારીરિક ધર્મ પ્રધાન રાખી ચર્ચાવેલા છે કિંમત માત્ર ૧૨ આના

**મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે. બુકસેલર.**

ત્રણ દરવાજા **અમદાવાદ.**